

CHITRA

MADRAS GOVERNMENT ORIENTAL SERIES No. CXXXII

ಶ್ರೀನಿವಾಸಾರ್ಯವಿರಚಿತ

ಅಭಿಧಾ ನ ರತ್ನಮಾ ಲಾ

ಅಥವಾ

ಷ ಡ್ರ ಸ ನಿ ಘಂ ಟು

ABHIDHĀNARATNAMĀLĀ

OR

ṢAḌRASANIGHANTU

BY

ŚRĪNIVĀSĀRYA

Madras Government Oriental

*Published under the authority
The Government of Madras.*

No. CXXXII

General Editor :

T. CHANDRASEKHARAN, M.A., D.L.S.,

*Curator, Government Oriental Manuscripts Library,
Madras.*

ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಯವಿರಚಿತ

ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾ

ಅಥವಾ

ಷಡ್ರಸನಿಪಾಂಟು

ABHIDHĀNARATNAMĀLĀ

OR

ŚADRASANIGHANTU

BY

ŚRĪNIVĀSĀRYA

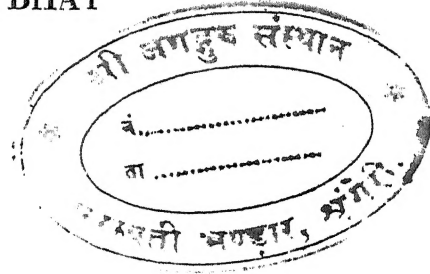
EDITED BY

Vaidyaratna Dr. G. SRINIVASAMURTHI,

B.A., B.L., M.B. & C.M.

AND

N. RAMACHANDRA BHAT

Government Oriental Manuscripts Library, Madras

PRINTED BY THE CONTROLLER OF STATIONERY AND PRINTING,
MADRAS, ON BEHALF OF THE GOVERNMENT OF MADRAS

1958.

INTRODUCTION

The Government of Madras took up for consideration the question of publication of the various manuscripts in different languages on subjects like Philosophy, Medicine, Science, etc., early in May 1948. Important Manuscripts' Libraries in the Madras Presidency were requested to send a list of unpublished manuscripts with them for favour of being considered by the Government for publication. The Honorary Secretary of the Tanjore Maharaja Serfoji's Sarasvathi Mahal Library, Tanjore, alone complied with this request. This list as well as a similar list of unpublished manuscripts in the Government Oriental Manuscripts' Library, Madras, were carefully examined and a tentative selection of manuscripts suitable for publication was made. The Government in their Memorandum No. 34913/48-10, Education, dated 4th April 1949, constituted an Expert Committee with the Curator of the Government Oriental Manuscripts' Library, Madras, as the Secretary, for the final selection of manuscripts suitable for printing and for estimating the cost of publication.

The following were the members of the Committee :—

1. Sri T. M. Narayanaswami Pillai, M.A., B.L.
2. „ R. P. Sethu Pillai, B.A., B.L.
3. „ C. M. Ramachandran Chettiar, B.A., B.L.
4. „ R. Krishnamoorthy (*Kalki*).
5. Dr. N. Venkataramanayya, M.A., Ph.D.
6. Sri M. Ramanuja Rao Naidu, M.A.
7. „ V. Prabhakara Sastri.
8. „ N. Venkata Rao, M.A.
9. „ H. Sesha Ayyangar.
10. „ Masti Venkatesa Ayyangar.
11. „ M. Mariappa Bhat, M.A., L.T.
12. Dr. C. Achyuta Menon, B.A., Ph.D.
13. „ C. Kunhan Raja, M.A., D. Phil.
14. „ A. Sankaran, M.A., Ph.D., L.T.
15. Sri Polakam Rama Sastri.
16. „ S. K. Ramanatha Sastri.
17. Dr. M. Abdul Huq, M.A., D.Phil. (OXON).
18. Sri Afzul-ul-Ulama Hakim Khader Ahamed.
19. „ P. D. Joshi.
20. „ S. Gopalan, B.A., B.L.
21. „ T. Chandrasekharan, M.A., L.T., CURATOR.

With the exception of Sri Masti Venkatesa Ayyangar, and Dr. C. Kunban Raja, the above members continued to be members of the Expert Committee for 1950-51 also to which the following gentlemen were added in Government Memos. Nos. 7297-E/50-3, Education, dated 19th May 1950, and 15875-E/50-4, Education, dated 7th September 1950.

1. Dr. A. Chidambaranatha Chettiar, M.A., Ph.D.
2. Sri S. Govindarajulu, B.A., B.L., LL.B., Bar.-at-Law.
3. Capt. G. Srinivasamoorthy, B.A., B.L., M.B. & C.M.
4. Dr. Muhammad Hussain Nainar, M.A., Ph.D.
5. Sri T. V. Subba Rao, B.A., B.L.
6. Principal, College of Indigenous Medicine, Madras.

In Government Memorandum No. 18947-E/52-2, Education, dated 7th August 1952, a few changes were made in the personnel of the Expert Committee.

The names of the following members were deleted :—

1. Sri V. Prabhakara Sastri.
2. „ C. Achyuta Menon.
3. „ M. Abdul Haq.

The following gentlemen were included as members of the Expert Committee :—

1. Sri M. Somasekhara Sarma.
2. Dr. V. Raghavan, M.A., Ph.D.
3. „ R. Nagaraja Sarma, M.A., Ph.D.
4. „ S. Krishnan Nayar, M.A., Ph.D.
5. Prof. S. A. Bukhari, M.A.

In G.O. Ms. No. 1819, Edn., dated 8-11-1955, the Government reconstituted the Expert Committee with the following members :—

SANSKRIT

1. Dr. A. Sankaran, M.A., Ph.D., I.T.
2. Sri P. S. Rama Sastri.
3. Dr. V. Raghavan, M.A., Ph.D.
4. „ R. Nagaraja Sarma, M.A., Ph.D., I.T.
5. Sri K. Balasubramania Iyer, B.A., B.L., M.L.C.

TAMIL

6. Sri T. M. Narayanaswami Pillai, M.A., B.L., M.L.C.
7. „ R. P. Sethu Pillai, B.A., B.L.
8. „ C. M. Ramachandran Chettiar, B.A., B.L.

9. Sri T. P. Meenakshi Sundaram Pillai, M.A., M.O.L.
10. Dr. A. Chidambaranatha Chettiar, M.A., Ph.D.
11. Sri N. T. Viswanathan, B.A., B.L.

KANNADA

12. Captain G. Srinivasamurthi, B.A., B.L., M.B. & C.M.
13. Sri M. Mariappa Bhat, M.A., L.T.
14. „ H. Sesha Iyengar.

MALAYĀLAM

15. Dr. S. Krishnan Nayar, M.A., Ph.D.

MARĀTHI

16. Sri P. D. Joshi.

ISLAMIC LANGUAGES

17. Professor S. A. W. Bukhari Sahib, M.A., L.T.
18. Dr. Mohammed Abdul Huq, M.A., D. Phil (OXON).
19. Sri S. M. Fazlullah, M.A., L.T.

OTHERS

20. Sri S. K. Ramanatha Sastri, Sanskrit and Malayalam.
21. „ T. V. Subba Rao, B.A., B.L., Music in all languages.
22. The Principal, College of Indigenous Medicine, Madras
Medicine in all languages.
23. Sri S. Gopalan, B.A., B.L., Sanskrit, Tamil and Telugu.
24. „ T. Chandrasekharan, M.A., L.T., In all languages (Secretary
of all the Committees).

The members of the Committee met at Madras and at Tanjore to examine the manuscripts and make a selection. The recommendations of the Committee were accepted by the Government and they decided to call these publications as the “MADRAS GOVERNMENT ORIENTAL SERIES” and appointed the Curator, Government Oriental Manuscripts Library, Madras, as the General Editor of the publications under this series.

The following manuscripts were taken up for publication till now :—

“A” FROM THE GOVERNMENT ORIENTAL MANUSCRIPTS LIBRARY, MADRAS.

TAMIL

1. Kappal Sāttiram.
 2. Anubhava Vaiddiya Murai. Vols. I and II.
 3. Āttānakōlāhālam.
- Abhidhana.—B

1. Upadēśa Kāṇḍam.
5. Cōlan Pūrva Paṭṭayam.
6. Sivajñāna Dipam.
7. Daṭṭanāyanār Vaidiyya Aṭṭavanai.
8. Vaidiyya-k-Kaṭaṇṇiyam.
9. Anubhava Vaidiyya Murai, Vol. III.
10. Saptariṣināḍi, Vol. I, Mēṣa Lagna.
11. Karnāṭakaraṇḍakkaḷ Savistāra Carittiram.
12. Bharata Siddhāntam.
13. Pillai-p-piṇivākaṭam (on infantile diseases) Vol. I.
14. Anubhava Vaidiyyamurai, Vol. IV.
15. Māṭṭuvākaṭam.
16. Saptariṣināḍi, Vol. II—Virusabha Lagna.
17. Temple Inscriptions of South India, Vol. I.
18. Saptariṣināḍi, Vol. III, Mithuna Lagna.
19. Temple Inscriptions of south India, Vol. II.
20. Pillai-p-piṇi vākaṭam (on infantile disease) Vol. II.
21. Saptariṣināḍi, Vol. IV, Kāṭaka Lagna.
22. Pērūr-k-Kōvai.
23. Siddhāntaviḷakkam.
24. Sāmudrikālakṣaṇam.
25. Ānandaraṅga-k-Kōvai.
26. South Indian Temple Inscriptions, Vol. III, Part I.
27. Saptariṣināḍi, Vol. V, Simha Lagna.
28. Māghasāṇḍapurāṇa Ammānai.
29. Kōlācala Stala Purāṇam.
30. Dina Kavital.
31. South Indian Temple Inscriptions Vol. III, Part II.

SANSKRIT

1. Viṣanārāyaṇīyam (Tantrasārasaṅgraha).
2. Bhārgava Nāḍikā.
3. Hariharacaturāṅgam.
4. Brahmasūtravṛtti—Mitāikṣarā.
5. Nyāyasiddhānta Tattvāmṛtam.
6. Ārogyacintāmaṇi.
7. Tattvasāra with Ratnasāriṇī.
8. Sūtrārthāmṛta Laharī.
9. (a) Ratnadīpikā.
(b) Ratnasāstram.
10. Devakeraḷam—Candrakalā Nāḍi, Vol. I.
11. Pātañjala Yogasūtra Bhāṣya Vivaraṇa by Śrī Śaṅkarācārya.

12. Nyāyaratnam with the commentary Dyutimālikā.
13. Cikitsātilakam.
14. Nṛttaratnāvali.
15. Daivajñābharṇa.
16. Ābhoga—Kalpatāru-Vyākhyā.
17. Aumāpatam.
18. Māhābhāskarīyam.
19. Devakeralam—Candrakalā Nāḍi, Vol. II.
20. Nayadyumaṇi.
21. Bhāvabodha—Tattvapraśaṅkā Vyākhyā.

TELUGU

1. Auśadha Yōgamulu.
2. Vaidyanighaṇṭuvu.
3. Dhanurvidyāvilāsamu.
4. Yōgadarśanaṣayamu.
5. Khadṛgalakṣaṇasirōmaṇi.
6. Śaivācārasaṅgrahamu.
7. Anubhavaṣayamu.
8. Abhinayadarpaṇamu.
9. Brahmaṣūdrasūdhārṇavam.
10. Rāgatalacintāmaṇi.
11. Vaidyacintāmaṇi.
12. Kumāraṛāmunikathā.
13. Kāṭamarājukathā.
14. Śārīramu.
15. Bharatasārasaṅgraha.
16. Bobbiliyuddhakathā.
17. Haidaracaritramu.
18. Āryabhaṭṭiya Siddhāntam.

MALAYĀLAM

1. Garbha Cikitsā.
2. (a) Vāstulakṣaṇam.
(b) Śilpaṣayam.
3. Mahāsāram.
4. Kaṇakkusāram.
5. Kriyākramam.
6. Kaṇakkusāram (Bālaprabōdham).
7. Asvacikitsā.
8. Phalaśārasamuccayam.
9. Kīlivaṇḍusaṁvādam.
10. Advaita Vēdāntam.

11. Bārhaspatyasūtra with Malayālam] commentary
12. Karaṇapaddhati.
13. Vidyāmādhaviyam.
14. Sarvasādhāraṇa Cikitsā.
15. Viśacikitsā and Viśappāṭṭusāram.
16. Jñānapīyūṣam.
17. Vetālapañcaviṃśati.
18. Yudhiṣṭhiravijayam.
19. Kathakaḷimañjari.
20. Vaidyagrantham.

KANNADA

1. Lōkōpakāram.
2. Raṭṭamatam.
3. Aśvaśāstram.
4. Vividhavaidyaviśayagalu.
5. Sangitaratnākara.
6. Sūpaśāstra.
7. Vaidyasārasaṅgraham, Vol. I.
8. Sadgururahasyam.
9. Vaidyasārasaṅgraham, Vol. II.
10. Manmathavijayam.
11. Abhidhānaratnamālā.
12. Vyavahāraṇitam.
13. Jīvasambōdhanam.
14. Kāmandakanītisāra.

ISLAMIC LANGUAGES :

PERSIAN

1. Jami-Al-Ashya.
2. Tibb-E. Faridi.
3. Tahqiq-Al-Buhran.
4. Safinat-Al-Najat.
5. Baharistan Sukhan.
6. Nuskha-E-Shajahani.
7. Tuhfa-E. Khani.
8. Ruqa'at-e-Wālājāhi.

ARABIC

1. Shawakil-Ul-Hur.

**"B" FORM THE TANJORE MAHARAJA SERFOJT'S
SARASWATHI MAHAL LIBRARY, TANJORE.**

TAMIL

1. Sarabhēndra Vaiddiya Murai (Diabetes).
2. Do. (Eyes).
3. Do. (Anæmia).
4. Do. (Svāsakāsam).
5. Agastiyar 2000.
6. Konkaṇarśaraku Vaippu.
7. Tiruccirrambalakkōvaiyar with Padavurai.
8. Tālasamudram.
9. Bharatanāṭyam.
10. (a) Pāṇḍikēli Vilāsa Nāṭakam.
(b) Purūrava Cakravarti Nāṭakam.
(c) Madana Sundara Vilāsa Nāṭakam.
11. Percy Macqueen's Collection of Folklore in the Madras University Library.
12. Ramaiyan Ammānai.

TELUGU

1. Kāmandakanītisāramu.
2. Tāladasāprānapradīpikā.
3. Raghunātha Nāyakābhyaṇḍayamu.
4. Rājagōpāla Vilāsamu.
5. Rāmāyaṇamu by Kaṭṭa Varadarāju.

MAHRATHI

1. Nāṭyaśāstra Sangraha.
2. (a) Book of knowledge.
(b) Folk songs.
(c) Dora Dārun Vēni Paddhati.
(d) Aśvāsa Caṭula Dumāṇi.
3. (a) Pratāpasimhendra Vijaya Prabandha.
(b) Sarabhendra Tirthāvali.
(c) Lāvāṇi.
4. Devendra Kuravanji.
5. Bhakta Vilāsa.
6. Sloka Baddha Rāmāyaṇa.

SANSKRIT

1. Aśvāśāstra with Tricolour Illustrations.
2. Rājamṛgāṅka.
3. Anandakandam.
4. Āyurvedamahodadhi.
5. Gīta Govinda Abhinaya.
6. (a) Colacampū.
(b) Sahendra Vilāsa.

7. Dharmakūṭam-Sundra Kāṇḍa.
8. Jātakasāra.
9. Viṣṇutattvarāṇaya Vyākhyā.
10. Saṅgita Darpaṇa.

The Government in their G.O. Ms. No. 1820, Education, dated 4th August 1952, sanctioned a grant of Rs. 9,000 to the Dr.V. Swaminatha Aiyar's Tamil Library, Adyar, towards the publication of the following manuscripts as part of the "Madras Government Oriental Series" :—

1. Tiruvācaṇa Vyākhyānam.
2. Mahābhārata Cūḍāmaṇi.

It is hoped that the publication of most of the important manuscript will be completed within the next few years.

Some of the manuscripts taken up for publication are represented by single copies in the library and consequently the mistakes that are found in them could not be corrected by comparing them with other copies. The editors have, however, tried their best to suggest correct readings. The wrong readings are given in round brackets. When different readings are found, they have been given in the footnotes except in the case of a few books in which the correct readings have been given in the footnote or incorporated in the text itself.

The Government of Madras have to be thanked for financing the entire scheme of publication although there is a drive for economy in all the departments. My thanks are due to the members of the Expert Committee who spared no pains in selecting the manuscripts for publication. I have also to thank the various editors, who are experts in their own field, for readily consenting to edit the manuscripts and see them through the Press. The various Presses that have co-operated in printing the manuscripts in the best manner possible also deserve my thanks for the patience exhibited by them in carrying out the corrections made in the proofs.

The present work is based on a palm-leaf manuscript bearing D. No. 324 in the Government Oriental Manuscript's Library. This is of size 8x1½ inches containing 142 folios with 8-10 lines on each page. A restored copy of the same work is also available in the library under No. B. 1.

This work which is written in Kilipattu style deals with the story of King Vikramāditya. The author states in this work that he has written this at the instance of his patron, Ittikombiyaccan, the ruler of Palghat.

T. CHANDRASEKHARAN,

*General Editor,
Madras Government Oriental
Series.*

GOVERNMENT ORIENTAL MANUSCRIPTS
LIBRARY, MADRAS,
12th November 1956.

ಮು ನ್ನ ಡಿ

ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಮತ್ತು ವರ್ಯಾಯಕಿ ಪದಗಳನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅಭಿಧಾನ ಅಥವಾ ಕೋಶ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಕೋಶಗಳೆಲ್ಲಾ ಪದ್ಯರೂಪವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿವೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆಗಳು ಗುರುಮುಖದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಗೆಗೆ ದೊರಕತು, ಆ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿರು ಕಂಠಪಾಠಮಾಡಿ ಭರಣಿ ತಿದ್ದಿರು. ಈಗಿನಂತೆ ಮುದ್ರಿಸಿದ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಸೌಲಭ್ಯವು ಅಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಗದ್ಯರೂಪ ದಿಂದಿರುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪದ್ಯರೂಪದಿಂದಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕಂಠಪಾಠಮಾಡುವುದು ಸುಲಭ ವಾದುದರಿಂದ, ಮುಖ್ಯಗ್ರಂಥಗಳೆಲ್ಲಾ ಭಂಡೋಬಧ್ಧವಾಗಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ವಾಙ್ಮಯದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೋಶಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿವೆ. ಇಂತಹ ಕೋಶಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವಾಗ ಹಲವರು ಸ್ವರ್ಗವರ್ಗ, ಮರ್ತ್ಯವರ್ಗ, ದೇವತಾವರ್ಗ, ಮನುಷ್ಯವರ್ಗ, ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗ ಇತ್ಯಾದಿ ವರ್ಗಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸಿ ಆಯಾವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಪದಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಯಾಗಲೀ, ಅಥವಾ ಶಬ್ದಗಳ ಆದ್ಯಕ್ಷರ, ಅಥವಾ ಅಂತ್ಯಕ್ಷರ ಇವುಗಳ ಅಕಾರಾದಿ ಕ್ರಮವನ್ನನುಸರಿಸಿಯಾಗಲೀ ಕೋಶಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವರು. ಅಮರಸಿಂಹನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಅಮರಕೋಶ ಅಥವಾ ನಾಮಲಿಂಗಾನುಶಾಸನ, ಮೇದಿನೀಕರನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಮೇದಿನೀಕೋಶ, ಮಹೇಶ್ವರನ ವಿಶ್ವಪ್ರಕಾಶ, ಯಾದವಭಟ್ಟನ ಮೈಜಯಂತೀಕೋಶ ಅಥವಾ ಯಾದವಪ್ರಕಾಶ, ಪುರುಷೋತ್ತಮದೇವನ ತ್ರಿಕಾಂಡಶೇಷ, ದ್ವಿರೂಪಕೋಶ ಮತ್ತು ಹಾರಾವಲಿಗಳು, ಧರಣೀ ದಾಸನ ಧರಣೀಕೋಶ, ಶುಭಾಂಕನ ಉತ್ಪಲಮಾಲಿನೀ, ರಾಮೇಶ್ವರನ ಶಬ್ದಮಾಲಾ, ಪದ್ಮನಾಭನ ಭೂರಿಪ್ರಯೋಗ, ಮಥುರೇಶನ ಶಬ್ದರತ್ನಾವಲಿ, ಜಟಾಧರನ ಜಟಾಧರಕೋಶ, ಅಜಯಪಾಲನ ಸಂಗ್ರಹ, ಹಟ್ಟಚಂದ್ರನ ಕೋಶ, ಮಹೀಪನ ಅನೇಕಾರ್ಥತೀಲಕ, ಹರ್ಷ ಕೀರ್ತಿಯ ಶಾರದೀಯಾಖ್ಯಾನಾಮಮಾಲಾ, ಇರುಗಪದದಂಡಾಧಿನಾಥನ ನಾನಾರ್ಥರತ್ನಮಾಲಾ, ರಾಘವನ ನಾನಾರ್ಥಮಂಜರೀ, ಅಮರಚಂದ್ರನ ವಿಕಾಕ್ಷರನಾಮಮಾಲಾ ಮತ್ತು ಸುಧಾಕಲಶ ಶ್ರೀಧರಸೇನಾಚಾರ್ಯನ ವಿಶ್ವಲೋಚನ, ರಭಸಪಾಲನ ರಭಸಕೋಶ, ಧನಂಜಯನ ನಾಮ ಮಾಲಾ, ಹೇಮಚಂದ್ರನ ಅಭಿಧಾನಚಿಂತಾಮಣಿ, ಶಾಶ್ವತನ ಅನೇಕಾರ್ಥಸಮುಚ್ಚಯ, ಹಲಾಯಾಧ ಭಟ್ಟನ ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾ, ಕಾಲಿದಾಸನ ರತ್ನಕೋಶ, ಇತ್ಯಾದಿ ಕೋಶಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ಅನೇಕಾರ್ಥಧ್ವನಿಮಂಜರೀ, ಅಮರಮಾಲಾ, ಉತ್ಪಲಕೋಶ, ಉತ್ಪಲಮಾಲಾ, ಉತ್ಪಲಿನೀ, ಕೇಸರಮಾಲಾ, ಮಾಲಾ ಅಥವಾ ಮಾಲತೀಮಾಲಾ, ಲೋಚನ, ವಿಶ್ವರೂಪಕೋಶ, ಶಬ್ದಾರಣ್ಯವ ಇತ್ಯಾದ್ಯನೇಕ ಕೋಶಗಳು ಗ್ರಂಥರೂಪವಾಗಿಯೇ ಅಥವಾ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದಲೋ ಇದ್ದುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಈ ಕೋಶಗಳ ಕರ್ತೃಗಳ ವಿಷಯವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ನ್ನಾಡಿ, ತಾರಾಪಾಲ, ಧರ್ಮಿಷ್ಠ, ರಂತಿದೇವ, ಇಂದು, ರುದ್ರ, ವಾಚಸ್ಪತಿ, ವಾಪ್ಯಚಂದ್ರ, ಪ್ರೋಪಾಲಿತ, ಅಥವಾ ಪ್ರೋಪಾಲಿತ ಸಿಂಹ, ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕೋಶಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ದಾಹರಣೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಇವರಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಕೋಶಗಳು ಇನ್ನೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕೋಶಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೋಶಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾವೇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪದಗಳಿಗೆ 'ವನ'ವಧಿವರ್ಗ' ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಒಂದು ವರ್ಗವಾಗಲೀ, ಅಥವಾ ಇತರ ಪದಗಳೊಂದಿಗೆಯಾಗಲೀ

ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತಿವೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ಆಯುರ್ವೇದ ಮೂಲಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೂ ಚಿಕಿತ್ಸಾಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೂ, ಸಂಹಿತೆಗಳಿಂದಲೂ, ಅವುಗಳ ವಾಖ್ಯಾನಗಳಿಂದಲೂ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಅನೇಕಾನೇಕ ಕೋಶಗಳು ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೂರುವಿಧವಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಬಹುದು :

(1) ದ್ರವ್ಯಾಭಿಧಾನ ಅಂದರೆ ವೈದ್ಯಕ ಶಬ್ದಗಳ ಲಿಂಗ, ಅರ್ಥ, ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುವಂತವುಗಳು.

(2) ದ್ರವ್ಯಗುಣಾಭಿಧಾನ ಅಂದರೆ ಇಂತಹ ಶಬ್ದಗಳ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದಲ್ಲದೆ, ಆ ಮದ್ದುಗಳ ಗುಣ, ವೀರ್ಯ, ವಿಪಾಕ, ರಸ, ದೋಷ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸುವಂತವುಗಳು.

(3) ಪರಿಭಾಷಾ ಅಂದರೆ ಆಯುರ್ವೇದ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ (Technical) ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಂತವುಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಪರಿಮಾಣ, ಕ್ವಾಥ, ಕಷಾಯ, ಫಂಟ, ಉಷ್ಣೋದಕ, ದ್ರವ್ಯಗಳ ತೂಕ, ಯಾವಾಗಲೂ, ಮಂಡ ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ವಿಧಿ, ರಸವಿಧಾನ, ರಸಸಾಧನೆ, ರಸಪ್ರತ್ಯೇಕ, ಕ್ಷೀರ, ಸ್ನೇಹ, ಗುಡ ಮೊದಲಾದ ಪಾಕವಿಧಿಗಳು, ಕ್ವಾಥಾಂಗಿಗಳಿಗೆ ನೀರಿನ ಪರಿಮಾಣ, ಲೋಹಮಾರಣ, ಭಾವನಾ, ಅನುಪಾನ ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ಕ್ರಮ, ಪಂಚಕರ್ಮವಿಧಿ ಮಯೋನಾಗುಣವಾಗಿ ಮದ್ದಿನ ಸೇವನೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಮಾಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆ. ಪರಿಭಾಷಾ ಪ್ರದೀಪ ಇತ್ಯಾದಿ ಇಂತಹ ಕೋಶಗಳೂ ಅನೇಕವಾಗಿವೆ.

ಆಯುರ್ವೇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಬ್ದಗಳು ಅನೇಕವಿಧವಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಬರೇ ನಾಮ ವಾಚಕಗಳು, ಹಲವು ದ್ರವ್ಯವಾಚಕಗಳು, ಹಲವು ದ್ರವ್ಯಗುಣವಾಚಕಗಳು. ಕೆಲವು ಹೆಸರು ಗಳು ಬರೇ ರೂಢಿಯಿಂದ ಬಂದವುಗಳು. ಹಲವು ಅನ್ವರ್ಥ ಶಬ್ದಗಳು. ಕೆಲವು ಆಯಾ ದೇಶ ಸಂಬಂಧದ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಒಡೆದುವುಗಳು. ಹಲವು ತಮ್ಮ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿಂದಲೋ - ಯಾ - ಉಪಮಾನದಿಂದಲೋ, ತಮ್ಮ ಖೀರ್ಯದಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಇತರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೋ ಉದಾಹರಿಸಲ್ಪಡುವಂತವುಗಳು. ಹೀಗೆ ಇವು ವಿಳಾ ವಿಧಗಳೆನಿಸು ರಾಜನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ :—

ನಾಮಾನಿ ಕೃಚಿಡಿಹ ರೂಢಿತಃ ಸ್ವಭಾವಾ-

ದ್ವೀಶೋಕ್ತ್ಯಾ ಕೃಚನ ಚ ಲಾಂಛನೋಪಮಾಣೈಃ |

ವೀರ್ಯೇಣ ಕೃಚಿತಿತರಾಹ್ವಯಾದಿದೇಶ-—

ದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಧ್ರುವಮಿತಿ ಸಪ್ತಧೋದಿತಾನಿ ||

ದ್ರವ್ಯಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಕೆಲವು ಎಲ್ಲಾ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ವಿಧವಾಗಿವೆ. ಹಲವು ದ್ರವ್ಯಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಪರ್ವತಗಳ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಮೀದೆ, ಮಹಾಮೀದೆ ಮೊದಲಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಬರೇ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆಯಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳು ಈಗ ದೊರೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಬದಲಿಗೆ ಅವುಗಳಂತೆ ಗುಣಗಳನ್ನು ಅಶ್ವಗೃಹ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದೆಂದು ಸಂಗ್ರಹಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ನಿಘಂಟುಕಾರರು ಹೇಳಿರುವರು. ರಾಜನಿಘಂಟು ಮೊದಲಾದುವುಗಳಲ್ಲಿ ದೇಶ ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಭಾಷಾವೈಯ್ಯತ್ತಿಗೆ ಕೋಶಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯ. ಹಿಂದೆ ವಿದ್ಯಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಶಾಲಾವಿಗೆ ಕೋಶಗಳನ್ನು ಕಂಠಪಾಠಮಾಡಿಸಿ ನಂತರ ಕಾವ್ಯ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಲಿಸುವ ಕ್ರಮವಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಚಿಕ್ಕಕ್ಕನಾಗಲು ಅಕ್ಷರಿಸುವವನಿಗೆ ವೈದ್ಯಕದ್ರವ್ಯ ಗುಣಾದಿಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯ. ಚಿಕ್ಕಕ್ಕನಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಅನೇಕ. ಕೆಲವು ವಿಷಗುಣವುಳ್ಳವು, ಕೆಲವು ಶರೀರವೈಯ್ಯಕರಗಳು, ಕೆಲವು ಆಹಾರಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವವು, ಹಲವು ರೋಗಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವಂತವುಗಳು, ಕೆಲವು ಪ್ರಾಣಾಪಾಯಕರಗಳು. ಇಂತಹ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಗುಣಗಳನ್ನು ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ಯಾವ ಯಾವ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವೋ ಅವುಗಳನ್ನು ಚಿಕ್ಕಕ್ಕನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಈ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಮುಖ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಪ್ರಾಚೀನ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ದ್ರವ್ಯಗಳ ಹೆಸರು, ಗುಣ, ವೀರ್ಯ, ವಿಪಾಕಾದಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ ಕೋಶಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿರುವರು. ಚಿಕ್ಕಕ್ಕನನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕಕ್ಕನಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಸರಿಯಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ರೋಗಾದಿಗಳು ಗುಣವಾಗುವವು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವಿಪರೀತಫಲವುಂಟಾಗಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ವೈದ್ಯರಿಗೆ ವೈದ್ಯಕನಿಘಂಟುಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವು ಬಹಳ ಅವಶ್ಯಕ. ನಿಘಂಟು ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ವೈದ್ಯನಿಂದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಆಪತ್ತು ಸಂಭವಿಸಬಹುದೆಂದೂ, ಅವನು ಜನರ ಅಪಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವ ನೆಂದೂ ರಾಜನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ :—

ನಿಘಂಟುನಾ ವಿನಾ ವೈದ್ಯೋ ವಿದ್ವಾನ್ ವ್ಯಾಕರಣಂ ವಿನಾ |

ಅನಭ್ಯಾಸೇನ ಧಾನುಷ್ಯಸ್ಮಯೋ ಹಾಸ್ಯಸ್ಯ ಭಾಜನಂ ||

ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡದ ವೈದ್ಯನೂ, ವ್ಯಾಕರಣಶಾಸ್ತ್ರ ತಿಳಿಯದ ವಿದ್ವಾಂಸನೂ, ಸದಾ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡದ ಬಿಲ್ಲುಗಾರನೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಪಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವರೆಂದು ಇದರರ್ಥ.

ಅಮರಕೋಶಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಭಾಗಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಆಯುರ್ವೇದಕ್ಕೆ ಐದವರ್ಯವಾಗಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಿಘಂಟುಗಳೂ ಅನೇಕವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೋಶಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತಿವೆಯಲ್ಲದೆ ಗ್ರಂಥಗಳು ಈಗ ದುರ್ಲಭವಾಗಿವೆ. ಭವಗುಚಾರ್ಯನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಅಭಿಧಾನ ಮಂಜರಿ ಎಂಬ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ :—

ಸೌಶ್ರೂತ ಚರಕಾದೀನಾಂ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಾಂ ಯೇ ನಿಘಂಟುತೋಯಧಯಃ |

ಕಾಶ್ಯಪ ಭೋಜಪ್ರಭೃತಿಪ್ರಾಜ್ಞೇಃ ಕಥಿತಾಃ ಸುವಿಸ್ತರತಃ |

ಅಭಿಧಾನಂ ರತ್ನಮಾಲಾಃ.

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಸೌಶ್ರೂತ, ಚರಕ, ಕಾಶ್ಯಪ, ಭೋಜರಾಜ ಮೊದಲಾದವರು ವೈದ್ಯಕ ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದೆ.

ಈಗ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಆಯುರ್ವೇದ ನಿಘಂಟುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಧವಕರನ ವರ್ಯಾಯ ರತ್ನಮಾಲಾ (ಕ್ರಿ.ಶ. 700), ಸುರೇಶ್ವರ ಅಥವಾ ಸುರಪಾಲನ ಶಬ್ದಪ್ರದೀಪ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1040), ಚಕ್ರಸಾರದತ್ತನ ದ್ರವ್ಯಗುಣಸಂಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಶಬ್ದಜಂದಿಕಾ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1040), ಹೇಮಚಂದ್ರನ ನಿಘಂಟುಕೇಷ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1088-1172), ಮದನಪಾಲನ ಮದನವಿನೋದನಿಘಂಟು

(ಕ್ರಿ.ಶ. 1374), ನರಹರಿಯ ರಾಜನಿಘಂಟು ಅಥವಾ ಅಭಿಧಾನ ಜೋಡಾಮಣಿ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1400), ಶಿವದತ್ತನ ಶಿವಕೋಶ ಅಥವಾ ಶಿವಪ್ರಕಾಶ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1677), ಕೈಯದೇವನ ಪಠ್ಯಾ ಪಥ್ಯವಿಜೋಧಕ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1710), ಹರಿಚರಣನೇನನ ಪರ್ಯಾಯಮುಕ್ತಾವಲಿ, ವೆಂಕಟೇಶ್ವರನ ದ್ರಷ್ಟಾಪೂರ್ತಿ ನಿಘಂಟು, ನೀಲಕಂಠಮಿಶ್ರನ ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಣವ (1, 7, 8, 10, 13 ನೇ ವರ್ಗಗಳು), ಭಾವಮಿಶ್ರನ ಭಾವಗುಣರತ್ನಮಾಲಾ, ಅಜ್ಞಾತಕರ್ತೃಕವಾದ ದ್ರವ್ಯಮುಕ್ತಾ ವಲೀ, ಭಿಷಗಾಚಾರ್ಯನ ಅಭಿಧಾನಮಂಜರೀ, ಎಂಬಿವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುವು. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು ಧನ್ಯಂತರಿನಿಘಂಟು. ಈ ನಿಘಂಟು ಅಮರಕೋಶವು ರಚಿತವಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ರಚಿತವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಹಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅಂತೂ ಉದಾಹರಣೆ ಗಳಿಂದ ಇದು ಆರನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನದೆಂದು ನಿರ್ವಿವಾದ. ಈ ನಿಘಂಟು ಅತಿಪ್ರಸಿದ್ಧವೂ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕವೂ ಆಗಿದೆ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದವಲ್ಲದೆ ಬೋಪದೇವನ ಹೃದಯಾದಿಪಿಕಾ, ಚಂದ್ರ ನಂದನನ ದ್ರವ್ಯಗುಣ ನಿಘಂಟು ಅಥವಾ ಗುಣನಿಘಂಟು, ಅಶೋಕಮಲ್ಲನ ನಿಘಂಟುಸಾರ ಎಂಬಿವುಗಳೂ ಧರ್ಮಿವೈ, ರಂತಿದೇವ, ಇಂದು, ವಾಚಸ್ಪತಿ ಎಂಬವರುಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಅಭಿಧಾನಕೋಶಗಳೂ ಇರುವುದಾಗಿ ಕೋಶಕಾರರ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾತೃಗಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತಿದೆ. ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಮತ್ತು ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಕೋಶಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಅಪ್ರಸಕ್ತವಾದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಹಲವು ಮಾತ್ರವೇ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಆಯಾ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳ ಸೂಚಿಯಿಂದ ವಾಚಕರು ಕೋಶಗಳ ವಿವರವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಈಗ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುವ ಈ ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾ ಅಥವಾ ಪಡ್ಡಸನಿಘಂಟು ಎಂಬ ವೈದ್ಯಕೋಶವು ಮಲ್ಲಿನಾಥನಿಂದ ಉದಾಹೃತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ಹದಿನಾಲ್ಕನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನದೆಂಬುದು ನಿರ್ವಿವಾದ. ಆದರೆ ಇದು ರಚಿತವಾದ ಸರಿಯಾದ ಕಾಲದ ವಿವರಗಳನ್ನೋ - ಯಾ - ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಕವಿಯ ವಿಚಾರವನ್ನೋ ತಿಳಿಯಲು ಸರಿಯಾದ ಸಾಧನೆಗಳು ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೇರಳ ದೇಶೀಯ ಭಟ್ಟಭಾಸ್ಕರ ಶಿಷ್ಯ ಹಲಾಯುಧನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾ ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಘಂಟುವು ಇದಕ್ಕೆಂತ ಬೇರೆಯಾದುದು.

ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾ ಅಥವಾ ಪಡ್ಡಸನಿಘಂಟು ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವು ನಾವಿಳ್ಳ ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಂದ ತೆಲುಗು ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ 1939 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಾಭಿಧಾನ ಅಂದರೆ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುವ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಇವೆ. ದ್ರವ್ಯಗುಣಾಭಿಧಾನ ಅಂದರೆ ದ್ರವ್ಯಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಶ್ಲೋಕಗಳು ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಇವರು ಹಲವು ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಇದನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಮುನ್ನುಡಿ ಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಇದನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವು ಕೇವಲ ದ್ರವ್ಯಾಭಿಧಾನನಿಘಂಟುವಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ, ಈ ಕೋಶಕ್ಕೆ ದ್ರವ್ಯಗುಣಾಭಿಧಾನವನ್ನೂ, ದ್ರವ್ಯಗಳ ಕನ್ನಡ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ತಾತಾಚಾರ್ಯ ಎಂಬ ಕನ್ನಡಿಗನು ಸೇರಿಸಿ ತಿರುಗಿ ಬರೆದ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರತಿಗಳು ಇದೇ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಊಹಿಸಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಆಧಾರಗಳಿವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯು ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಲೇಖಕವೃತ್ತಾಂತ (ಪುಟ 93) ಎಂಬುದರ ಕೆಳಗೆ ಇರುವ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಐಕ್ಯತಿನಾಮ ಸಂವತ್ಸರದ ವೃಶ್ಚಿಕಮಾಸ, ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷ, ಗುರುವಾರ, ಶ್ರವಣ ನಕ್ಷತ್ರದಂದು

(ಕ್ರಿ.ಶ. 1530, ನವೆಂಬರ್ 24 ರಂದು) ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಗೋತ್ರದ ರಂಗಾಚಾರ್ಯರ ಮಗನಾದ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾರ್ಯನೊಬ್ಬನು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಈ ಪೆಡ್ರಸ ನಿಫಂಟುವು ಹದಿನಾಲ್ಕನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನದ್ದಾದುದರಿಂದ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾರ್ಯನು ಇದರ ಕರ್ತೃವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಇವನು ಈ ಗ್ರಂಥದ ಬರೇ ಲೇಖಕ (Scribe) ನಾಗಿಯೂ ಇರಬಹುದು. ಅಥವಾ ದ್ರವ್ಯಗುಣಾಭಿಧಾನವನ್ನೂ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಅದೇ ನಿಫಂಟುವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದವನಾಗಿಯೂ ಇರಬಹುದು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಎರಡುತರದ ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳೂ ದೊರೆತಿರುವುದರಿಂದಲೂ “ಸಹಗುಣ ಕಥನೈಃ ಪಡ್ರಸಾಖ್ಯಂ ನಿಫಂಟುಂ ವ್ಯಾರೇಖೀತ್” ಎಂದು ಗ್ರಂಥಲೇಖಕವೃತ್ತಾಂತ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ‘ದ್ರವ್ಯಗುಣಗಳೊಂದಿಗೆ ಪೆಡ್ರಸನಿಫಂಟುವನ್ನು ಬರೆದನು’ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾರ್ಯನು ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ‘ಪೆಡ್ರಸನಿಫಂಟು’ ಎಂಬ ಕೋಶವನ್ನು ತಾನು ಗ್ರಂಥಾಂತರಗಳಿಂದಲೋ - ಯಾ - ಸ್ವಯಮಾಗಿಯೋ ದ್ರವ್ಯಗುಣವಾಚಕ ಶ್ಲೋಕಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯನಾಮಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಯುಕ್ತವೆಂದು ತೋರುವುದು.

ಕಬ್ಬಾಫಕಲ್ಪದುಮವೆಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕನ್ನಡ ಅಥವಾ ಕೋಶವು ಬಿ. ಸುಬ್ರಾಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿ 1919 ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯಕಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲೆಯ ದ್ರವ್ಯಾಭಿಧಾನ ಶ್ಲೋಕಗಳೂ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರುವ ಪದಗಳೂ ಉದಾಹೃತವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಗೂ, ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮೂಲಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪಾಠಗಳಿಗೂ ಬಹಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ತೋರಿಬರುತ್ತಿದೆ. ಕಾಗೆಯೇ ವಾವಿಳ್ಳ ಪ್ರಕಾಶಿತ ತೆಲುಗು ಲಿಪಿಯ ಪುಸ್ತಕದ ಪಾಠಗಳಿಗೂ, ಈ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರತಿಯ ಪಾಠಗಳಿಗೂ ಬಹಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ತೋರಿಬರುತ್ತಿದೆ. ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು ಒಂದಾಗಿರುವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಲಿಂಗವ್ಯತ್ಯಾಸವು ತೋರಿಬರುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ಪಾಠಗಳು ಮುದ್ರಿತ ಧನ್ಯಂತರಿನಿಫಂಟು, ರಾಜನಿಫಂಟು, ವೈದ್ಯಕ ಶಬ್ದಸಿಂಧು ಎಂಬ ಆಧುನಿಕ ವೈದ್ಯಕಕೋಶ ಇವುಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಸರಿಯೆಂದು ಕಂಡುಬಂದುದರಿಂದಲೂ, ಲೇಖಕಪ್ರವಾದದಿಂದ ನಿಫಂಟುಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಲಿಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ತೋರುತ್ತ ಬಂದು, ಯಾವ ಶಬ್ದವು ಸರಿ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದು ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಮೂಲ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿತ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಮಾಡಲು ಅವಶ್ಯವಾದಲ್ಲಿ ಕೆಳಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳಿರಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಹಲವೆಡೆ ತೆಲುಗು ಶಬ್ದಗಳು ತೋರಿಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅರ್ಥಜೊದ್ದು ಚಿಹ್ನೆಗಳೊಳಗೆ - ಯಾ - ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕನ್ನಡಶಬ್ದಗಳು ಕನ್ನಡಿಗರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಉದಾಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಹಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಗುಣಗಳು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಬರದಿದ್ದಾಗ, ರಾಜನಿಫಂಟು ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಂದ ಅವು ಉದ್ಭೂತವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಗುಣಗಳು ಸ್ಕಂಧ ವಿಭಜನೆಗೆ ಅನುಗುಣವಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಲ್ಲ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 515 ದ್ರವ್ಯಗಳು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಪ್ರಧಾನಗುಣವಾದ ಮಧುರ, ಅಮೃತ, ಲವಣ, ತಿಕ್ತ, ಕಟು ಕಷಾಯ ಎಂಬೀ ಆರು ರಸಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಆರು ಸ್ಕಂಧಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ತೆಲುಗು ಮುದ್ರಿತ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ 520 ದ್ರವ್ಯಗಳಿವೆ. ಇದರ ಮೂಲಪ್ರತಿಗೂ ತೆಲುಗು ಪ್ರತಿಗೂ, ದ್ರವ್ಯಸಂಖ್ಯೆ, ದ್ರವ್ಯವಾಚಕಪದಗಳ ವಿಭಾಗ, ಲಿಂಗ

ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಲ್ಲ, ಹಲವು ಕಡೆ ಶಿರ್ಷಿಕೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳಿಂದ ಉದ್ಭವವಾದ ದ್ರವ್ಯವೂ ಕೂಡಾ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರಿಬರುತ್ತಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ನಿಘಂಟುಗಳ ಪರ್ಯಾಯಶಬ್ದಗಳನ್ನೂ, ಅವುಗಳ ಗುಣನಾಜಕ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿಸಿ, ಆಯಾ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಗುಣಗಳ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೀತತ್ವ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಸಾಧಿಸಿ, ನಂತರ ಒಂದು ಪೂರ್ಣಕೋಶವನ್ನು ತಯಾರಿಸುವವರೆಗೆ, ದ್ರವ್ಯವಾಚಕ ಶಬ್ದಗಳ ಲಿಂಗ, ಅರ್ಥ, ಗುಣ, ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಆಯುರ್ವೇದದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಸರಿಸಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಹನೀಯರು ಇಂತಹ ಕೋಶವೊಂದನ್ನು ಪ್ರಥಮತಃ ತಯಾರಿಸಿದಲ್ಲಿ ಇದು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಉಪಯೋಗಕರ.

ವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವನಸ್ಪತಿಗಳ ಗುಣವರ್ಣನೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಓಷಧಿ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ (X. 97) ಮೂಲಿಕೆಗಳ ಗುಣವು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಎಳುನೂರೆಂದೂ, ಅವುಗಳು ದೇವತೆಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದುದೂ, ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವವೆಯೆಂದೂ, ದ್ರವ್ಯಗುಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿದ ಮೈದ್ವನಿಂದ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮೂಲಿಕೆಗಳು ಲೋಕಗಳನ್ನು ಗುಣಪಡಿಸುವವೆಯೆಂದೂ ಅಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಮೆಕ ಡೊ ನೆಲ್ ಮತ್ತು ಕೇತ್ ಇವರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ವೇದನಾಮಾಕ್ರಮಣಿಕೆ (Vedic Index) ಯಲ್ಲಿ 260 ಮೂಲಿಕೆಗಳು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿವೆ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ದ್ರವ್ಯಸಂಗ್ರಹಣೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ 385 ಮೂಲಿಕೆಗಳೂ, ಚರಕದಲ್ಲಿ ಒಂದನೇ ಸ್ಥಾನದ 1, 2, 3, 4, 5, 13, 14 ಮತ್ತು 17 ನೇ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ 500 ಮೂಲಿಕೆಗಳೂ, ಕೌಟಿಲಿಯ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ 32, 36, 38, 45, 46, 92, 146, 147, 148, 149 ನೇ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ 330 ಮೂಲಿಕೆಗಳೂ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿವೆ. ಧನ್ವಂತರಿಯ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ 324 ಮೂಲಿಕೆಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿವೆ. ಒಟ್ಟಾಗಿ ಆಯುರ್ವೇದ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿರುವ ಮೂಲಿಕೆಗಳು 666 ಕ್ಕೆ ಮಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ತಜ್ಞರು ಹೇಳುತ್ತಿರುವರು.

ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರುವ 130 ಮೂಲಿಕೆಗಳು ಆಯುರ್ವೇದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿವೆ. ಇನ್ನೂ ಅದಕ್ಕೆ ಮೈದಿಕ ಮೂಲಿಕೆಗಳ ಸರಿಯಾದ ಪರಿಚಯ, ಅಥವಾ ಆಯುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಆ ಪದಗಳಿರುವ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳು—ಯಾವುವೆಂದೂ ಛೇದನದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗ ಹೇಗೆಂದೂ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಅಥವಾ ಆಧುನಿಕ ಕೋಶಗಳಿಂದಲೂ ಇನ್ನೂ ತಿಳಿದುಬಂದಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂಬಂಧವಾದ ವಿಮರ್ಶೆ ನಡಿಸುವುದು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ವಿಷಯ.

ಈ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಪ್ರಾಚೀನ ನಿಘಂಟುಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ದೊಂಬುದು ಮಹಂತರೇ, 'ಅಸ್ಯತ್ನು' ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ (ಉದಾ. ಪುಟ 63, 64, 67, 71, 84, 88, 90) ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿರುವ ಹಲವು ಶ್ಲೋಕಗಳು ರಾಜ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿವೆ. (ಪುಟ 89 ಪದ್ಯ 1 ನೋಡಿ). ಸಲವೆಡೆ ಒಂದೇ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. (ಪುಟ 23 ಶ್ಲೋಕ 23-24, ಪುಟ 24 ಶ್ಲೋಕ 29-30 ನೋಡಿ). ಹಲವೆಡೆ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯದ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಶಬ್ದಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಪರ್ಯಾಯಗಳೆಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿವೆ.

ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಪುಟ 52 ರಲ್ಲಿ 'ಬೊದ್ದಿ' ಎಂಬುದರ ಕೆಳಗೆ ಉದಾಹೃತವಾದ ಶ್ಲೋಕವು 'ವಿಪಮುಷ್ಣಿ' ಎಂಬ ದ್ರವ್ಯದ ವರ್ಯಾಯ ಶಬ್ದಗಳೆಂದು ಶಬ್ದಕಲ್ಪಪದ್ಧತಿಯು ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ದೆ. ಇಂತಹ ವಿಶೇಷಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಅಶುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಅಶುದ್ಧವೆಂದು ತೋರಿ ಬಂದ ಪಾಠಗಳು ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಕರ ಅವಗಾಹನೆಗಾಗಿ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಆಯುರ್ವೇದವು ಪ್ರಕೃತಿಭೃವಾದ ಓಷಧಿಗಳನ್ನು ರೋಗಾವಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಆಯುಸ್ಸನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಒಂದು ನಿಧಿಯು. ಪ್ರಾಚೀನ ಋಷಿಗಳು ಈ ಓಷಧಿಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ಮನಗಂಡಿದ್ದರೆಂದೂ ಅವುಗಳ ಗುಣಗಳನ್ನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ವಿವರಿಸಿರುವ ರೇಬುದೂ ಅವರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳೇ ತಿಳಿಸುತ್ತಿವೆ. ಕಾಲವಶಾತ್ ವೇದಿಕರ ಪ್ರಮಾದ ದಿಂದಲೂ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ಪರಿಶ್ರಮವಿಲ್ಲದ ಶಿಷ್ಯರಿಂದಲೂ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮಹತ್ವವು ಮೂಲಭೂತವಾಗಿದೆ. ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳು ಇದರ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿರುಗಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ತರಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಪುಟ್ಟವಾಗಿ ಸೇರಿಸಿ ಸಕಲ ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿದ ಈ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಪ್ರತ್ಯವೇಕ್ಷಕರಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಟಿ. ಜಂದ್ರಕೇಖರ ಅಯ್ಯರವರಿಗೂ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಧನಸಹಾಯವಿತ್ತು. ಮದ್ರಾಸು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೂ, ಅಂದವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಸರ್ಕಾರದ ಮುದ್ರಣಾಲಯದವರಿಗೂ ನಮ್ಮ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

ಅಡಯರಾ, }
14-8-1956

ಜಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ-
ಎನ್. ರಾಮಚಂದ್ರ ಭಟ್ಟ-

ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನ ಮಾಲಾ

ವಿಷಯಸೂಚಿಕೆ

	ಪುಟ		ಪುಟ
Introduction ...	i	ಮೂರೇಲಿ ಹೊನ್ನೆ ...	7
ಮುನ್ನುಡಿ ...	ix	ಒಂದೆಲಿ ಹೊನ್ನೆ ...	8
ಪ್ರಥಮ ಸ್ಕಂಧ (ಮಧುರ 1—21		ದರ್ಭ ...	8
ಸ್ಕಂಧ:-		ಕುಕದರ್ಭ ...	8
ಅಂತ್ಯ ...	2	ಚಪ್ಪರದಾಡ್ಲೆ ...	8
ಬೇಸು ...	2	ದ್ವಿಪದದಾಡ್ಲೆ ...	8
ಸಣ್ಣ ...	3	ತಿಪ್ಪಗಲ್ಲು (ನೀರು ಹಂಚಿ)	8
ಗಾಲು ...	3	ರೆಲು ...	8
ಬಣ್ಣ ...	3	ಸಕ್ಕರೆ ...	9
ನೀರು ...	4	ಬೇಸು ಸಕ್ಕರೆ ...	9
ಸೊಗುಂಬಳ ...	4	ಒಂಡ ಸಕ್ಕರೆ ...	9
ಹುಂಬಳ ...	4	ಕಳ್ಳಂಗಡಲೆ ...	9
ಅಂಬಳ ...	4	ಬೋಳಗಡಲೆ ...	9
ಸಣ್ಣ ಅಂಬಳ ...	4	ಬೇಬಲೆಕೆ (ನಾಗಬಲಾ)	9
ಕಾಕೋಳ ...	4	ಗರಿಕೆ ...	9
ಕ್ಷೀರ ಕಾಕೋಳ ...	5	ಬಿಳಗರಿಕೆ ...	10
ಹೆಮ್ಮಣುಚೆ ...	5	ಬೆಟ್ಟಗರಿಕೆ ...	10
ಬಳ್ಳುಮಣುಚೆ ...	5	ನೊಗ್ಗಲಾ ...	10
ನೊಗದೆ ...	5	ಎಳನೀರು ...	10
ಮೂಗು ...	5	ಬಿಕ್ಕಿ (ಬೆಟ್ಟದ ಗೋಣಿ ಮರ)	10
ಮೀದೆ ...	6	ಕಾಕೇ ಮರ ...	10
ಮುಗು ಬೇದೆ ...	6	ಆರತ್ತಿಗೆ (ಆರಬಳ್ಳು)	10
ನೀಗಾಲಿ ...	6	ಮೊರಬೆ ...	11
ಮರ ಕಾಲಿ ...	6	ಕಬ್ಬು ...	11
ಮೂಗುರ ಹಣ್ಣು ...	6	ಮಂಗೇವತ ...	11
ಕಾಕಲಾ ...	6	ತವರೇರಿ ...	11
ಹುರಿ ...	7	ಹಲಸು ...	11
ಕ್ರೀಕಾಲಿ ವೋಲೆ ...	7	ಬೇರುಹಲಸು ...	11
ಹುಟ್ಟಿ ...	7	ವೃದ್ಧಿ ...	12
ಸಣ್ಣ ಹುಟ್ಟಿ ...	7	ಮಹಾವೃದ್ಧಿ ...	12
ಕಿರಿ ಹೆಸರು, ಕಾಡು ಹೆಸರು	7	ಬಾಳೆ ...	12
ಕಾಡು ಉದ್ದು ...	7	ಬೇವಕೆ ...	12

	ಪುಟ		ಪುಟ
ವೃಷಭಕ	12	ತೃಣಧಾನ್ಯ	18
ಚಲಕೇರೆ	12	ನವಣೆ	18
ನಿಲದಾವರೆ	12	ಸಿಂವೆ	18
ಹಣ್ಣೆ	12	ಬರಗು	18
ಗೋರಿಮಿಡಿ	12	ಜೋಳ	18
ಹವಳದ ಬಳ್ಳಿ	13	ಗೋಧಿ	18
ಕಬ್ಬೆ	13	ಯಾಧಾನ್ಯ	19
ಇಲಿವಿ ಸೊಪ್ಪು	13	ಹೆಸರು	19
ಜಿಲ್ಲು	13	ಕರಿಹೆಸರು	19
ಸಹದೇವಿ	13	ಉದ್ದು	19
ಚೀಜಲ (ಪುಳ್ಳಂಪುರುಜೆ)	13	ಕಡಲೆ	19
ಬಸೆಳೆ	13	ಹುರುಳಿ	20
ಕೇಕಸ (ನೇವನಾಳ)	13	ಅವರೆ	20
ಯೆಪ್ಪಿ ಮಧುಕ	14	ತಡೆಗಡೆ (ಅಲಸಂದಿ)	20
ಲಕ್ಷ್ಮೀ ವಂಜಿ	14	ತೊಗರಿ	20
ಹತ್ತಿ	14	ಕಾಡು ಹುರುಳಿ	20
ಹೊನ್ನಗನ್ನೆ	14	ಲಂಕೆ (ಬಟ್ಟಗಡೆ)	20
ಅಗಸೆ	14	ಎಳ್ಳು	21
ಜಕ್ಕೂತ (ಚಕವರ್ತಿ ಸೊಪ್ಪು).	15	ದ್ವಿತೀಯ ಸ್ಕಂಧ (ಅಮ್ಲ 21-29 ಸ್ಕಂಧ).	
ಪಾಚತ್ತಿಗೆ (ಪಾಚೇಬಳ್ಳಿ)	15	ಮಜ್ಜೆಗೆ	21
ವಿದ್ವಾಕ್ರಾಂತಿ	15	ಮೊಸರು	21
ದಾಸ್ಯೇರು	15	ಮೊಸರು ನೀರು	22
ಹರುವೆ ಸೊಪ್ಪು	15	ಹುಳಗಜ್ಜು	22
ನಿಮ್ಮಟಾಯ (ಎಲಚಿಭೇದ)	15	ತಂಗುಳ್ಳನ್ನದ ಹುಳನೀರು	22
ಅಣಬೆ	16	ಕಲಗಜ್ಜು	22
ಹತ್ತಿಗಡ್ಡೆ (ದುಂಪೆ ಗಡ್ಡೆ)	16	ಸುರೆ	23
ಸೌಕೇಯ	16	ಸುರೆಗಸೆ	23
ಬೂದಿಗುಂಬಳ	16	ಕೊಂಡೆಮಾವು (ಚಿಟ್ಟದ ಮಾವು).	23
ಸಾತೆ	16	ಹಾಣಿಸೇ ಹಣ್ಣು	23
ಮುಳ್ಳು ಸಾತೆ	17	ದಾಳಂಬ ಹಣ್ಣು	24
ಹಾವುಮೆಕ್ಕೆ	17	ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿ	24
ನೋರೆಕಾಯಿ	17	ತಿಂತ್ರಣೆ (ಹಾಣಿಸೆ)	24
ಹೀರೆ	17	ಮಾವು	24
ಹೊನ್ನಮೇಣ	17	ಅಂಬೋಳ	24
ಚಿನ್ನ	17	ಬೇಲದ ಮರ	25
ಕಂಬೂಭತ್ತ	18		

	ಪುಟ		ಪುಟ
ಪುಳುಂಪುಳಿ ...	25	ಬಿಳಿಯ ಕಗ್ಗಲಿ ...	31
ಕಳಲೆ (ಕೊರೆ ಕಾನಿ) ...	25	ಲಾಮಂಚ ...	32
ದೊಡ್ಡ ಕಳಲೆ ...	25	ಮುಡಿವಾಳ ...	32
ಹುಳುಬಸಳೆ ...	25	ಕಟಕೋರಗಿಣಿ ...	32
ಉಪ್ಪಿಲಚಿ ...	25	ಹೆಗ್ಗೂರಬೆಗೆ ...	32
ಎಲಚಿ ...	25	ಅರಸಿನ ...	32
ತೋಟಮಾದಳ ...	26	ಮರದರಸಿನ ...	32
ನಿಂಬೆ ...	26	ಹುಲುಕೂರಬೆಗೆ ...	33
ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ (ಕಿತ್ತಳೆ) ...	26	ನೆಲಬೇವು ...	33
ಹೇರಿಳೆ ...	26	ಹೆಮ್ಮರ ...	33
ಕಬ್ಬಿಣ ...	26	ಬೇವು ...	33
ಬಟಲೋಹ ...	27	ಪುಷ್ಕರಮೂಲ ...	33
ಹಿಪ್ಪಣಗಟ್ಟು (ಕಿಟ್ಟು) ...	27	ತಗ್ಗಿ ...	33
ತೃತೀಯ ಸ್ಕಂಧ (ಲವಣ 27-29 ಸ್ಕಂಧ).		ತಕ್ಕಾರಿ ...	33
ಸ್ಕಂಧವಲವಣ ...	27	ಕಳ್ಳು ...	34
ಸೌವರ್ಚಲವಣ ...	27	ಕೋಲುಗಳ್ಳು ...	34
ಬಿಡಲವಣ ...	27	ಎಲೆಗಳ್ಳು ...	34
ಗಾಜಲವಣ ...	27	ಕರ್ಕಾಟಕಶೃಂಗಿ ...	34
ಅಟ್ಟುಪ್ಪು ...	28	ಪಾಟಲಿ ...	34
ಸಮುದ್ರದ ಲವಣ ...	28	ಶಿವನಿ ...	34
ಯವಕ್ಷಾರಲವಣ ...	28	ಹೆಗ್ಗುಂಬಳೆ ...	34
ಸದ್ಯಕ್ಷಾರಲವಣ ...	28	ಗಜ್ಜೆಗ ...	35
ಬಿಳುಗಾರಲವಣ ...	28	ದುಂಡಿಲ (ಹೆಗ್ಗುಗಟ್ಟಿ) ...	35
ಸೀಸ ...	28	ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ ...	35
ತವರ ...	29	ಮಗ್ಗಾರಿ ...	35
ಚತುರ್ಥ ಸ್ಕಂಧ (ತಿಕ್ತ 29-54 ಸ್ಕಂಧ).		ಕಹಿಸೋರೆ ...	35
ಆಡುಸೋಗೆ ...	30	ದೇವದಾಳ ...	35
ಚಂಗಳಕೋಡ್ಲೆ ...	30	ತೊಂಡೆ ...	36
ಕಹಿಪಡವಲ ...	30	ಕಣಬು ...	36
ಪರ್ಪಾಟಕ ...	30	ಕೊಡಸಿಗೆ ...	36
ಅತಿಬಜೆ ...	31	ಕೊಡಸಿಗೆ ಬೀಜ ...	36
ಅಗುಳುಕುಂತಿ ...	31	ಕೊತ್ತುಂಬರಿ ...	36
ಅವೃತಬಳ್ಳು ...	31	ಕಹಿಹೀರೆ ...	36
ಕಗ್ಗಲಿ ...	31	ಪಾಪಟೆ ...	37
		ಬೇಡಲ ...	37
		ಚಿಟ್ಟು ಬೇಡಲ ...	37

	ಪುಟ		ಪುಟ
ಆಲ	37	ಮಹಿಷಾಸುರ ಮರ್ಧಿನಿ	44
ಬಜೆ	37	ಶಿಲಾಜಿತು	44
ಬಿಳಿ ಬಜೆ	37	ಜೇಳುವಾಲ	44
ಗೋರಬೆ	38	ಕಂಪಿಲ್ಲಕ	45
ರಾಶ್ವೆ	38	ಎಕ್ಕೆ	45
ನೀರಾಮೆ ಬಳ್ಳಿ	38	ಚಿಲ್ಲ	45
ಬೋಧಿ	38	ಬೆಣ್ಣೆ ಬಿದಿರು	45
ನೀಲಿ	38	ಉಮ್ಮತ್ತ	45
ಭಾವಂಜಿ	39	ಕರಿ ಉಮ್ಮತ್ತ	46
ದವನ	39	ಭಂಗಿ	46
ಮರುಗ	39	ಕೂತುರ ಬುಡಮ (ಸುರುಸುರುಕೆ)	46
ಕೊಕ್ಕುಷ್ಣ	39	ಕಣಿಗಿಲ ಹೂವು	46
ಮಂಡೂಕ ಬ್ರಹ್ಮ	39	ಗಣಿಕೆ	46
ಸಂಬರೇಣಿ (ಸಾಂಬ್ರಾಣಿ)	40	ಗುರುಗುಂಜಿ	46
ಅದಿತ್ಯ ಭಕ್ತ (ಸೂರ್ಯಕಾಂತಿ)	40	ಬಿಳುಗುಗುಂಜಿ	47
ಪ್ರಿಯಂಗು (ಪ್ರೀಂಕಣ)	40	ಕರಿಗುರುಗುಂಜಿ	47
ಗರುಗ	40	ಕೆರುನೆಲ್ಲಿ	47
ಗಂಗುಂಗಿ	40	ಬಿಳುಸಹುಕ	47
ಉತ್ತರಣೆ	41	ಕರಿಸಹುಕ	47
ಬೆಟ್ಟತಾವರೆ	41	ಮುತ್ತುಗ	47
ರಕ್ತ ಚಂದನ	41	ವಳ್ಳೆವಿವಾಳೆ	47
ಹಳ್ಳದಿ ಚಂದನ	41	ಗೊಟ್ಟು (ಬೋರೆ ಮರ)	48
ಶ್ರೀಗಂಧ	41	ನೆಲದಾಳು	48
ಕೂಕುಮದ ಹೂವು	41	ಹಂಸಮಾದಿ	48
ಕರ್ಪೂರ	42	ಜಾಟೆ	48
ಬಿಹೂಮಾಂಸಿ	42	ಮೊಕ್ಕೆ	48
ಹಾಲುಮಡ್ಡಿ	42	ಕರಿಲೊಕ್ಕೆ	49
ಗೋರೋಚನ	42	ಬಿಳಿಲೊಕ್ಕೆ	49
ಅಗಿಲು	43	ಪೊಂಗೆ	49
ಕೃಷ್ಣ ಅಗಿಲು	43	ತವಸಿ	49
ವಂದಿವೃಕ್ಷ	43	ಗುರಿಡ	49
ಪಿಕ್ಕೆಮರ	43	ಕೆಂಪಿನಗನೆ	49
ಗಂಧಿಗತಗರ	43	ತುಂಬುರ್ಲಾ	49
ಬೋಳೆ	43	ಪ್ರಲಿವಿಂದ (ನುಲಿದಡ)	49
ಸರಳದೇವದಾರು	44	ಗಾರ	50
ಕಲ್ಲು ಹೂವು	44	ಬೆತ್ತ	50

	ಪುಟ		ಪುಟ
ಪದ್ಮಪೂತಿಗ (ಗಂಡಲಿ)	50	ಹಿಪ್ಪಲಿ	56
ಗಿಲಿಗಿಂತ	50	ಮೆಣಸು	65
ಕೋರಂದ	51	ಗಡಹಿಪ್ಪಲಿ	56
ಗೋಡಪಾಲ	51	ಚಿತ್ರಮೂಲ	56
ನೆರವಂದ	51	ಹಿಪ್ಪಲೀಮೂಲ	57
ಚೇತರಾಶಿ (ಕೈದಸರಿ)	51	ದ್ಯಾಮಕ	57
ಎಲುವನಂದಿ	51	ಕಾಮಂಚೇ ಹುಲ್ಲು	57
ಮುಳ್ಳುಕೊಗ್ಗಿ	52	ವಾಯುವಿಳಂಗ	57
ಕತ್ತಿಗಾಲ	52	ತಾಳಸಪತ್ರ	57
ಬೊದ್ದಿ	52	ಚವೈ	57
ಗಿಣಿಯ (ಕರಿತೆಗಡೆ)	52	ಸರ್ಪಾಯ್	58
ಪಿನ್ನಗಿಣಿಯ (ಸಣ್ಣ ತೆಗಡೆ)	52	ಕೈವ್ವ ತುಳಸಿ	58
ಚವೈತಟ (ಕರ)	52	ಶ್ರೀ ತುಳಸಿ	58
ಕಳಂಡವಲಿ (ಸಾರಣ್ಣೆಗಿಡೆ)	52	ಭೂ ತುಳಸಿ	58
ವಾರಿಜಂ (ಹಾಲಿವಾಣಾದ ಮರ)	53	ಬೆಳ್ಳುಬಳ್ಳು	58
ಗಿಣಿಯಕೊಕ್ಕು	53	ಕುರುಳ್ಳು	58
ನಾಯಿಬಾಲ	53	ನೆಲಗುಳ್ಳು	58
ಇಲಿವಿಂದ	53	ಮುಳ್ಳುಬದನೆ	59
ಅಂಗಾರ (ಎಣ್ಣೆಹಾಗಲ)	53	ಸಬ್ಬಸಿಗೆ	59
ಹಾಗಲ	53	ಕಾಡು ಸಬ್ಬಸಿಗೆ	59
ಸುರುಗುಡು	53	ನಾರುಂಬೇಳೆ	59
ವೆಕ್ಕುಡು (ವೆಕ್ಕುಡಿ)	53	ನಾಯಿನಾರುಂಬೇಳೆ	59
ಕುರುಪಿಗೆ ಗಿಡ	53	ತುಂಬೆ	59
ತಿಲ್ವಕ	53	ಕೈತುಂಬೆ	59
ಕುಂಜು	54	ಮೂಲಂಗಿ	60
ಪಂಚಮ ಸ್ಕಂಧ (ಕಟು ಸ್ಕಂಧ)	54-68	ಸಣ್ಣ ಮೂಲಂಗಿ	60
ನಾಗಕೇಸರ	55	ನುಗ್ಗೆ	60
ಎಲಕ್ಕಿ	55	ಕಾಡುನುಗ್ಗೆ	60
ದೊಡ್ಡ ಎಲಕ್ಕಿ	55	ನುಗ್ಗೆ ಬೀಜ	60
ಲವಂಗ ಪತ್ರ	55	ಸಾಸಿವೆ	60
ಲವಂಗ ಜಿಕ್ಕ	55	ಬಿಳುಸಾಸಿವೆ	60
ಲವಂಗ	55	ಬೋಡಿತರ (ಬೋಳಗಡಲೆ, ದೇವ	60
ಜೀರಿಗೆ	55	ಗಂಟಿ).	
ಕುರಿಜೀರಿಗೆ	56	ದೊಡ್ಡ ಬೋಳಗಡಲೆ	61
ಕುಂಡಿ	56	ಬಿಳುಕೊಮ್ಮೆ	61
		ದಂತಿ	61

			ಪುಟ	ಪುಟ
ನೆಲದಂತಿ	61	ನಲ್ಲಿರು (ಮಂಗರವಳ್ಳಿ) ...	66
ನಾಗದಂತಿ	61	ಬ್ರಹ್ಮದಂಡಿ ...	67
ದೇವದಾರು	61	ಕೃಷ್ಣರಿ ...	67
ಇಂಗು	61	ಬೆಂಡಲ (ಕಾಸರ) ...	67
ವಾದಕ್ಕಿ (ಓಮ)	62	ವಲಿಕಾಮ (ಮರಾಟಮೊಗ್ಗು) ...	67
ಕಜೋರ	62	ಅಗ್ನಿದಂಡಿ (ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲಾ) ...	67
ದೊಡ್ಡ ಕಜೋರ	62	ಹಿತ್ತಾಳೆ ...	67
ಗಂಧಕಜೋರ	62	ಗೋಮೂತ್ರ ...	68
ಕರ್ಪೂರ ಬೆಂಡೆ	62	ಷಷ್ಠ ಸ್ತಂಭ (ಕಷಾಯ) ...	68-92
ಕೊಂಡೆ ಬೆಂಡೆ (ಬೆಂಡೆ)	62	ಸ್ತಂಭ) ...	
ರೇಣುಕ	62	ಬಿಳಿ ತಿಗಡೆ ...	69
ತಕ್ಕೋಲ	62	ಕರಿ ತಿಗಡೆ ...	69
ಜಾಯಿವತ್ತೆ	63	ಕೊಡನಾರಿಗಡೆ ...	69
ಜಾಯಿಕಾಯಿ	63	ಕಾಡು ಕೊಡನಾರಿಗಡೆ ...	69
ಕನ್ನೂರಿ	63	ಲೋಧ್ರ ...	69
ಮೈಗನಾಭಿ	63	ಬಿಳಿಲೋಧ್ರ ...	70
ಪುನುಗು	63	ಅರಗು ...	70
ಕುಂದುರುಳ್ಳು	63	ಅಲತಿವಟೆ (ಅಲತಿಗೆ) ...	70
ಹರಿದಳ	64	ತುಂಬುರ ...	70
ಗಂಧಕ	64	ನೆಲ್ಲ ತುಂಬುರ ...	70
ಇಂಗುಲಿಕ	64	ಖನ್ನಿ ...	70
ಮಣಿಶಿಲೆ	64	ಅಳಲಿಕಾಯಿ (ಹರಿತಕೆ) ...	70
ಮೈಲತುತ್ಥ	64	ನೆಲ್ಲಿ ಚಟ್ಟು ...	70
ಹಾಲುತುತ್ಥ	64	ತಾರೇಕಾಯಿ ...	70
ಗೇರು	65	ತ್ರಿಫಲೆ ...	70
ಗೇರಗೋರಟೆ (ಅಂಕೋಲೆ)	65	ಬಿದಿರು ...	74
ಕರಿಬೇವು	65	ಮಯೂರಶಿಖಿ ...	74
ಗೋನುಮರ	65	ಅಂಬಾಳ ...	74
ಸಂಪಿಗೆ	65	ಜಂಬುನೇರಿಲು ...	74
ನೇವಂತಿಗೆ	65	ಸಣ್ಣ ನೇರಿಲು ...	74
ಮಲ್ಲಿಗೆ	66	ರುದ್ರಾಕ್ಷಿನೇರಿಲು ...	74
ವಿಷಮುಟ್ಟು	66	ನಿರುವಂಜಿ (ಹಬ್ಬೆ) ...	74
ಕುಪ್ಪಿ	66	ಎಲಹುರಿ ...	75
ಕಾಡುನೂರಣ	66	ಉಲಿಮಿರಿಬಸಲೆ ...	75
ಇಂಗುವತ್ತೆ	66	ತಗರಿಣ (ತಗಜೆ) ...	75
ಕಂಬುಪ್ಪು (ಕಟ್ಟವತ್ತಿಗೆ)	66	ಅಕ್ಕೋಕ ...	75

	ಪುಟ		ಪುಟ
ಅಡಕೆ	75	ತೇಗು	81
ಮಂಜಿಣ್ಣೆ	75	ತಾಂಬುರು	81
ಗಂಡುದುಣುಕೆ	76	ಕದಂಬ ವೃಕ್ಷ	81
ಹೊನ್ನೆ	76	ನೀರು ಕದಂಬ	81
ಸುರಹೊನ್ನೆ	76	ಅಂದುಗ (ಅನೆ ಬೇಲ)	81
ಕಂಚಿವಾಳ	76	ಮೆಲಗ (ಸೋಗು)	82
ದೇವಕಂಚಿವಾಳ	76	ಮೊದಿನ	82
ಧಾತಕೇ ಕುಸುಮ (ಆರೆ ಹೂವು)	76	ಕಾಡು ಹಿಪ್ಪಲಿ	82
ಬಾಗೆ	76	ನೀರು ಹಿಪ್ಪಲಿ	82
ಬಂದಣಿಕೆ	77	ನಲತೀಗೆ (ಕರಿವೀಳ್ಯದೆಲೆ)	82
ಹಿರಿಮದ್ದು	77	ತುಮ್ಮ (ಗೊಬ್ಬರಿ)	82
ದೊಡ್ಡ ಹಿರಿಯಮದ್ದು	77	ನಲ್ಲ ತುಮ್ಮ (ಕರಿಬೊಬ್ಬರಿ)	82
ಸೊಮಿದ (ಸೋಮಂದ)	77	ಪ್ರಬ್ಬಲಿ (ಬೊಬ್ಬರಿ)	83
ಮುಲುವೆಲಮ (ಮುಳ್ಳುಬೇಲ)	77	ತಡೆ	83
ದೊಡ್ಡ ಚೆಳ್ಳೆ	77	ತೀಗೆ ತಿರುಮಾಡಿ (ಹಬ್ಬತುಂಬೆ)	83
ನೆಮ್ಮಿ (ಹುಲಿಗಿಲಿ)	78	ದಾಸವಾಳ	83
ನಲ್ಲ ಮಂದಿ (ಕರಿಮತ್ತಿ)	78	ತಂಗಡು (ಅವರಿಕೆ)	83
ಇನ್ನುಮಂದಿ (ಬಿಳುಮತ್ತಿ)	78	ಎವ್ವಿವಿನು (ಮತ್ತಿ)	83
ಎಲ್ಲ ಮಂದಿ (ಕೆಂಪುಮತ್ತಿ)	78	ಸಜ್ಜರಸ	83
ಮಂದಿ (ತೋರಮತ್ತಿ)	78	ಕತ್ತಾಳೆ (ಲೋಕ್ಕಿಸರ)	84
ಇರುಪ್ಪಡ (ಅಗುರು ಗಿಡ)	78	ದೊಡ್ಡ ಲೋಕ್ಕಿಸರ	84
ವೆಲಮ	78	ಮಾಣುಗುತಾಮರೆ (ಮುಟ್ಟದ	84
ಅರಳು	79	ಮುಣಿಯ).	
ಬಸರಿ	79	ಮಿಟ್ಟ ಮರ	84
ಆಲ	79	ಕುಬ್ಜಕೆ	84
ಬ್ರಹ್ಮದಂಡಿ	79	ವೀರವಂತಿಗೆ	84
ಅತ್ತಿ	79	ರಾಯವೀರವಂತಿಗೆ	85
ಕ್ಷೇರ ವೃಕ್ಷಗಳು	79	ನಂದ್ಯಾವರ್ತ	85
ಪೊಗಡ ಪೂ (ಪವಳ ಹೂ)	80	ತಾಳೆಮರ	85
ತೆಲಕ ವೃಕ್ಷ	80	ಬಿಲ್ವ ಪತ್ರೇಕಾಯಿ	85
ಎರುಮಲ್ಲಿ (ಪಟಿಕೆ)	80	ವೇಣುತುರು	85
ವೇಗಿ (ಹೊನ್ನೆ ಮರ)	80	ಬೊಕ್ಕಿನ (ಬೊಕ್ಕಣಿಕೆ)	85
ಮಂಕನ (ಬಂದುಗೆ)	80	ವೆಲಿಕೆ (ಎಲಿಚಮರ)	86
ಫಾಪಟಿ	80	ಕೊಮ್ಮನ ಗೊರ್ರಿಪಿಂಡಿ (ಕೊಮ್ಮ	86
ಬಿಳ್ಳು	80	ಗನೆ ಗೊರ್ರಿಮಿಡಿ).	
ಆರೆದೊಂಡಿ (ಅರುದಣ)	81	ಎಸಗ	86

	ಪುಟ		ಪುಟ
ವೃತ್ತಜೀವಿ	86	ವೃಷಾಂಜನ	89
ಪ್ರಪಂಚರೀಕ (ಬಿಳಿ ನೈದಿಲೆ ಗೆಡ್ಡೆ)	86	ರಸಾಂಜನ	89
ಪದ್ಮಕ	86	ಸೋತೋಂಜನ	89
ತಾವರೆ ಹೂವು	86	ಗುಳಗಾವಿ	90
ಬಿಳಿದಾವರೆ	86	ಜಂದ್ರ	90
ಕೆಂದಾವರೆ	86	ಕಾಸೀನ	90
ಜೆಂಗಲುವ (ಕೆನ್ನೈದಿಲೆ)	87	ಪ್ರವೃತ್ತಕಾಸೀನ	90
ನಲ್ಲ ಕಲುವ (ಕರೀನೈದಿಲೆ)	87	ಮಾಡಿಕೆ	91
ತೆಲ್ಲ ಕಲುವ (ಬಿಳಿನೈದಿಲೆ)	87	ಸಮುದ್ರದ ನೋರೆ	91
ಕಾಕೆಕಲುವ (ಅಲ್ಲಿ ಹೂ)	87	ಬಿಳಿ ಹುಂಡಿ	91
ತಾವರೆಬೀಜ	87	ಕಂಬ	91
ತಾವರೆದಂಟು	87	ವೃಕ್ಷ (ಮರ)	92
ತಾವರೆ ಕುಸುಮ	87	ಗೆಡ್ಡೆ	92
ತಾವರೆಫೂಳು	87	ಬೇರು	92
ತುವರಿಮಣ್ಣು	88	ಚಿಗುರು	92
ಬಳ್ಳವ	88	ಮೊಗ್ಗು	92
ಅಭ್ರಕೆ	88	ಎಳೆಮೊಗ್ಗು	92
ಭೂಜಪತ್ರ	88	ಹೂವು	92
ಶ್ರೀವೇಷ್ಯಕೆ	88	ಎಲೆ	92
ಬೂರುಗ	88	ಹಣ್ಣು	92
ಎಲವದಹಗಿನು	89	ಕೊಂಬು	92
ಬೆಳ್ಳು	89	ಹಂಬು	92
ತಾಮ್ರ	89	ಚೆಕ್ಕೆ	92
ನೀಲಾಂಜನ	89	ಬೀಜ	92
ಕುಳುತಾಂಜನ	89	ಗ್ರಂಥಲೇಖಕ ವೃತ್ತಾಂತ	93

ಕುಭಮಸ್ತು.¹

ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾ

ಅಥವಾ

ಷಡ್ರಸನಿಘಂಟು

ಶ್ರೀನಿವಾಸಾರ್ಯ ವಿರಚಿತವು

ಪ್ರಥಮಃ ಸ್ತಂಭಃ-

ನಮಾಮಿ ಧನ್ಯಸ್ತರಿಮಾದಿದೇವಂ

ಸುರಾಸುರೈರ್ವಂದಿತಪಾದಪದ್ಮಮ್² ।

ಲೋಕೇ ಚರಾರುಗ್ಭಯಮೃತ್ಯುನಾಶಂ

ಧಾತಾರಮೋಶಂ ವಿವಿಧೈಃಪಥೀನಾಮ್³ ॥

(1)

ಧನ್ಯಸ್ತರಿಪದಪದ್ಮವೈರಂ ನತ್ಯಾ ಲೋಕಹಿತಾರ್ಥಿನಾ ।

ರಸವೀರ್ಯಾವಿಮಾಕಾಢ್ಯೋ ದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಕಥ್ಯತೇ ಮಯಾ ॥

(2)

ಶ್ರೀದೇವಂ ದೇವದೇವೇಶಂ ವಂದೇಹಂ ದೇವಕೇಸುತಂ ॥

ಇಂದೀವರದಳಶ್ಯಮಮಿಂದಿರಾನಂದಕಂದಳಂ ॥

(3)

ಶಿವಾಯೈ ತಾರಕಂ ನಾಮಮಂತ್ರಂ ಯನ್ಯಾದಿಶಚ್ಚೈವಃ ॥

ತಸ್ಮೈ ದೈವತರಾಜಾಯಾ ಜಾನಕೇಜಾನಯೇ ನಮಃ ॥

(4)

ಸರ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಯುಕ್ತಾನಿ ನಾಮಾನ್ಯದಾಯಾ ಸರ್ವತಃ ॥

ರಸಭೇದೇನ ಪಚ್ಚೈಂಧೋ ನಿಘಂಟುರಭಿಧೀಯತೇ ॥

(5)

ಮಧುರ ಸ್ತಂಭ

ತತ್ರಾದೌ ಮಧುರಸ್ತಂಭ ಉಚ್ಯತೇ.²

ಆಜ್ಞಾಹೃದ್ರ ತಿಲೋತ್ಥ ದುಗ್ಧನವನೀತಾಂಭೋವಿದಾರೀವರೀ

ಕಾಕೋಳೇ ಕಪಿಕಜ್ಞೈ ಗೋಪತನಯಾ ಮೇದಾ ಪಯಸ್ಯಾದ್ವಯಂ ॥

ಖರ್ಜೂರೇ ತೃಣಿರಾಣ್ಯಾಧೂಕಯುಗಳಂ ಪರ್ಣೇಜತುಷ್ಕಂ ಕುಶೋ

ದ್ರಾಕ್ಷಾಕಾಶಯುಗಂ ಸಿತೋಪಲಬಲಾ ದೂರ್ವಾತ್ರಯಂ ಗೋಕ್ಷುರಂ ॥ (6)

¹ “ಶ್ರೀ ಅಲಮೇಲಾಮಂಗಾಸಮೇತ ಕೃಪಾಪ್ರಸನ್ನ ವೆಂಕಟೇಶಾಯ ಮಂಗಳಂ ।
ಅಸ್ತದ್ಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ । ಶ್ರೀಮತೇ ರಾಮಾನುಜಾಯ ನಮಃ । ಪಡ್ರಸನಿಘಂಟು
ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಕುಭಮಸ್ತು । ಧನ್ಯಸ್ತರಯೇ ನಮಃ ।” ಎಂದು ಇದರ ಮೂಲ ಪ್ರತಿಯಾದ
ತಾಳಪತ್ರ ಕೋಶದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿದೆ.

² ಇದರ ನಂತರ ಮೂಲದಲ್ಲಿ — 1. ಆಜ್ಞಾಸ್ತಂಭಃ ಎಂದಿದೆ.

ಜೋಚಾಕ್ಷೋಡಕ ರಾಜವೃಕ್ಷ ಸುಪವೀಚಾರೇಕ್ಷು ಪಾರೇವತಾ
ಸ್ವಯೇಕ್ಷೀರೀಪನಸಾದ್ವಿಪೃದ್ಧಿ ಕದಳೀ ಜೀವರ್ಷಭಾಬ್ದ ಸ್ವನಾಃ ||
ಪದ್ಮಾ ಮಸ್ತಕ ಮಂಜರೀಕ್ಷುರನಳೀ ಖಟಾಬ್ದ್ರವಂತ್ಯುತ್ಕಟಾ
ದೇವಾಸ್ವಸ್ತಿ ಕಪೋತಕೇನಳ ಮಧೂಕಂ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ ಶೂಲಿನೀ ||

(7)

ಕಾರ್ಪಾಸೀ ಪ್ರಿಯ ಸತ್ಯಗನ್ಯಾ ಮೃವಕಾನಂತಾ ಸತೀನಚ್ಛದಾ
ವತ್ಸಾದಿನೃಥ ರಕ್ತನಾಳ ಮಧುರಾ ಭೂಕಂದ ಶೃಂಗಾಟಕಾಃ ||
ಸ್ಥಾನೇಯಂ ಕಕುಭಾಂಡ ಮೂತ್ರಲ ಕಳಂಗಾಲಾಬುಧಾಮಾರ್ಗವಾ
ಸಿಂಧು ಹೇಮನ ಶೂಕಶಿಂಖಸತ್ಯಾಃ ಸ್ಕಂಧಃ ಕೇಲ ಸ್ವಪ್ನದುಭಿಃ ||

(8)

ವಿಷಾಂ ಕ್ರಮೇಣಾಭಧಾನಾನಿ ವಕ್ಷ್ಯಂತೇ.

ತುಪ್ಪ —

ಫೃತಮಾಚ್ಯಂ ಹವಿಸ್ಸರ್ಪಿಃ ಪವಿತ್ರಮವೃತಂ ಚ ತತ್ ||

(9)

ಇದರ ಗುಣಂ—

ಫೃತಂ ಮಧುರಮತ್ಯಂತಂ ಜೀವನಂ ವಿವೇಕನಂ ||
ತ್ರಿದೋಷಘ್ನಂ ಚ ಭೂತಘ್ನಮಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪಾಪನಾಶನಂ ||

(10)

ಹೇನು—

ಕ್ಷೌದ್ರಂ ಪುಷ್ಪರಸೋದ್ಭೂತಂ ಸಾರಘಂ ಮಧು ಮಾಶ್ವೇಕಂ ||

ಜೇನ ಭೇದ¹—

ಅಪ್ಪಧಾ² ಮಾಶ್ವೇಕಂ ಕ್ಷೌದ್ರಂ : ಪೌತ್ರಿಕಂ ಭ್ರಾಮರಂ ತು ತತ್ ||
ಛಾತ್ರಕಂ ದಾಲಮೌದ್ವಾಲ ಮರ್ಘ್ಯಂ ಸ್ವರ್ಣಮಧುಜಾತಯಃ ||

(11)

[ಅವುಗಳ] ವರ್ಣಭೇದ—

ಮಾಶ್ವೇಕಂ ತಿಲಜಾಕಾರಂ ಭ್ರಾಮರಂ ಧವಲಂ ವಿದುಃ ||

(12)

1 ಧನ್ಯಂತರಿ ನಿಘಂಟು, ಪುಟ 248—

ಮಾಶ್ವೇಕಂ ಭ್ರಾಮರಂ ಕ್ಷೌದ್ರಂ ಪೌತ್ರಿಕಂ ಛಾತ್ರಕಂ ತಥಾ |
ಅರ್ಘ್ಯ ಮೌದ್ವಾಲಕಂ ದಾಲಮಿತ್ಯಪ್ಪಾ ಮಧುಜಾತಯಃ ||
ಮಾಶ್ವೇಕಂ ತೈಲವರ್ಣಂ ಸ್ಯಾತ್ ಕ್ಷೌದ್ರಂ ತು ಕಪಿಲಂ ಭವೇತ್ |
ಪೌತ್ರಿಕಂ ಫೃತವರ್ಣಂ ತು ಶ್ವೇತಂ ಭ್ರಾಮರ ಮುಚ್ಯತೇ ||
ಅಪೀತವರ್ಣಂ ಛಾತ್ರಾಪ್ಪಿಂ ಪಿಂಗಲಂ ಚಾಘ್ಯ ನಾಮಕಮ್ |
ಔದ್ವಾಲಂ ಸ್ವರ್ಣ ಸದೃಶಂ ದಾಲಂ ಚ ಪಾಪಲಂ ಸ್ವೃತಮ್ ||

² ಚತುರ್ಥಂ—ಮೂಲಪ್ರತಿ.

³ ಧಾತ್ರೀಕಂ—ಮೂಲ.

⁴ ಈ ಅರ್ಥ ಮೂಲಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಭ್ರಂಶವಾಗಿರಬೇಕು.

ಕ್ಷೌವ್ರಂ ತು ಕಪಿಲಾಭಂ ಸ್ಯಾತ್ ಪೌತ್ತಿಕಂ ಚಾಜ್ಞಸನ್ನಿಭಮ್ ||

¹ ಬೈದ್ವಾಲಂ ಕನಕಾಭಂ ಸ್ಯಾದರ್ಘ್ಯದಂ ಪಿಂಗಲಂ ವಿದುಃ ||

(13)

ಭಾತ್ರಾಕಂ ಪೀತಸಂಕಾಂಶಂ ತತ್ತ್ವದ್ವಾಲಾಖ್ಯಕಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ||

ಗುಣಂ—

² ಮಧುಕುಷ್ಮಾತಿ ಸಾರಘ್ನಂ ಚಕ್ಷುಷ್ಯಂ ಕಫಮೇಹನುತ್ ||

(14)

ಕಸಾಯಂ ಮಧುರಂ ರೂಕ್ಷಂ ಪ್ರಣಶೋಧನ ರೋಪಣಂ ||

ವಣ್ಣಂ—

ತ್ವಲಂ ತಿಲ್ವಂ ತಿಲಭವಂ ಸ್ವಚ್ಛಂ ತಿಲರಸಂ ಚ ತತ್ ||

15)

ಗುಣಂ—

ತ್ವಲಂ ತಿಲೋದ್ಭವಂ ಸ್ವಾದು ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಂ ಕಫವಾತಜ್ವತ್ ||

ಕಂಡೂಹರಂ ದೃಶಃ ಪಥ್ಯಮಭ್ಯಂಗಂ ನ ತು ಸೇವಿತಂ ||

(16)

ಹಾಲು—

ದುಗ್ಧಂ ಸ್ತೀರಂ ಪಯಃ ಸ್ತನ್ಯಮೂಧಸ್ಯಂ ³ ಶಿಕಾವರ್ಧನಂ ||

ಗುಣಂ—

ದುಗ್ಧಮತ್ಯಂತಮಧುರಂ ಸೌಮ್ಯಂ ಜೀವನ ಬೃಂಹಣಂ ||

(17)

ರಸಂ ಗುರು ವಯೋವೃದ್ಧಿ ಬಲ ಮೇಧಾ ವಿವರ್ಧನಂ ||

ವಿಣ್ಣಂ—

ಹಯ್ಯಂಗವೀನಂ ದಧಿದಂ ಘೃತಾಜ್ಯಂ ನವನೀತಕಂ ||

(18)

ಗುಣಂ—

ನವನೀತಂ ನವಂ ವೈದ್ಯಂ ಶೀತಂ ⁴ ವರ್ಣ ಬಲಾಗ್ನಿ ಕೃತ್ ||

ಸಾಂಗ್ರಾಹಿ ವಾತಪಿತ್ತಾ ಸೃಕ್ ಕ್ಷಯಾಶೋರ್ದಿತ ಕಃಸಜ್ಜತ್ ||

(19)

ಚಕ್ಷುಷ್ಯಂ ಬಾಲವೃದ್ಧಾನಾಂ ಪ್ರಸಕ್ತಂ ಸೌಕುಮಾರ್ಯ ಕೃತ್ ||

ಹಾಲುಬೆಣ್ಣೆ ಗುಣಂ—

ಸ್ತೀರೋದ್ಭವಂ ತು ಸಾಂಗ್ರಾಹಿ ರಕ್ತಪಿತ್ತಾಘ್ನಿ ರೋಗಜತ್ ||

(20)

¹ ಮೂಲಪ್ರತಿಯ ಪಾಠ ಹೀಗಿದೆ —

ಬೈದ್ವಾಲಂ ಕನಕಾಭಂ ಸ್ಯಾತ್ ಕಾದರ್ಘ್ಯಂ ಪಿಚ್ಛಿಲಂ ವಿದುಃ |

ಐಕ್ಷುರಂ ತೋಯ ಸಂಕೇಶಂ ತದ್ವತ್ಕಾರಂಡಜಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ||

ವತ್ರಿಕ ಪ್ರಭವಂ ಸಾಂದ್ರವಿರೂಪಣೀತ ವರ್ಣಕಮ್ |

ಐಕ್ಷುವಂ ಕೃಷ್ಣ ವರ್ಣಂ ಚ ಸಾಂದ್ರಂ ಬುದ್ಧಾದರ್ಘೇನಿಲಮ್ ||

ಇಲ್ಲಿ “ಕಾದರ್ಘ್ಯಂ ಪಿಚ್ಛಿಲಂ ಖುದ್ಬದ ಫೇನಿಲಂ” ಎಂಬೀ ಭಾಗವು ಈ ಪ್ರಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಮೇಲೆ “ಐಕ್ಷು = ಕಬ್ಬು” ಎಂಬುದರ ಕೆಳಗೆ ಬರಬೇಕಾಗಿರಬಹುದು. ಮೂಲ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ “ಐಕ್ಷು” ಎಂಬುದರ ಲಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಗುಣ ಭೃಂಶವಾಗಿದೆ. ಜೇನು ಭೇದ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ವರ್ಣ ರಾಜ ನಿಘಂಟುವಿನ ಪುಟ 325-326) ಆಧಾರದಿಂದ ಊಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

² ಮಧುರಂ ಚಾತಿಸಾರಘ್ನಂ - ಮೂಲ.

³ ಉಾಧಸ್ಯಂ—ಮೂಲ.

⁴ ವರ್ಣ—ಮೂಲ.

ನೀರು—

ಪಾನೀಯ ಮಾಪಃ ಕೀಲಾಲಂ ನೀರಂ ಕಂ ಸಲಿಲಂ ಜಲಂ ||

ಅಮೃತಂ ಜೀವನಂ ತೋಯಂ ವಾಯುಂಭೋಮೃದ್ವಿದಕಂ ಪಯಃ ||

(21)

ಗುಣಂ—

ಜೀವನಂ ತರ್ಪಣಂ ಹೃದ್ಯಂ ಹ್ಲಾದಿ ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಬೋಧನಂ ||

¹ ತದಮೃಕ್ತರಸಂ ಹೃದ್ಯಂ ಶೀತಂ ಲಘ್ವಮೃತೋಪಮಂ ||

(22)

ನೀಗುಂಬಳ—

ವಿದಾರೀ ಗಜವಾರೀಷ್ಟಾ ಸ್ವಾದುಕಂದೇಕ್ಷಾಗಂಧಿಕಾ ||

ಸೃಗಾಲಿಕಾ ವೃಷ್ಯವಲ್ಲೀ ಶುಕ್ಲಕಂದಾ ³ವಿದಾರಿಕಾ ||

(23)

ಗುಣಂ—

³ವಿದಾರೀ ಶಿಶಿರಾ ಸ್ವಾದು ಗುರುಸ್ಥಿಗ್ಧಂ ಸಮೀರಜಿತ್ ||

ಪಿತೃಸ್ರಜಿತ್ ತಥಾ ಬಲ್ಯಾ ವೃಷ್ಯಾ ಸೈವ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ||

(24)

ಪಾಲಗುಂಬಳ—

⁴ ಪ್ರೀರೇಕ್ಷಾವಲ್ಲೀ ಗಂಧೇಕ್ಷಾ ಪ್ರೀರಕುಕ್ಷಾ ಪಯಸ್ವಿನೀ ||

ವಲ್ಲೀ ಪಲಾಶಕಾ ಪ್ರೀರವಿದಾರೀ ಶ್ಲೇಷ್ಮಕಂದಕಾ ||

(25)

ಗುಣಂ—

ಮಧುರಾ ಬೃಂಹಣೀ ವೃಷ್ಯಾ ಶೀತವೀರ್ಯಾ ಚ ಮೂತ್ರಲಾ ||

⁵ವಿದಾರಿಕಂದಾ ವೃಷ್ಯಾ ಚ ವಾತಪಿತ್ತಹರಾ ಸರಾ ||

(26)

ಆರಾಧೀ—

ಫಣಿಜಿಹ್ವಾ ಕೇಶ್ಯಭೀರುಃ ಪೀವರಿಂದೀವರೀ ವರೀ ||

ಸಣ್ಣ ಆರಾಧೀ—

ಸೂಕ್ಷ್ಮಪತ್ರಾ ದ್ವೀಪಿಶತ್ರುಃ ಶತಮೂಲೀ ಶತಾ[ವ]ರೀ ||

(27)

ತುಂಗಿನೀ ಬಹುವೃತ್ತಾ ಚ ⁶ದ್ವೀಪಿಕಾ ದರಕಂಟಕಾ ||

ಗುಣಂ—

ಶತಾವರೀ ಹಿಮಾ ತಿಕ್ತಾ ರಸಸ್ಯಾದು ಹ್ವಯಾಸ್ರಜಿತ್ ||

(28)

ವಾತಪಿತ್ತಹರೀ ವೃಷ್ಯಾ ರಸಾಯನವರಾ ಸ್ತೃತಾ ||

ಕಾಕೋಳೀ—

ಕಾಕೋಳೀ ಕಬಳೀ ವೀರಾ ಮಧುರಾ ವಾಯುನೋಳಿಕಾ ||

(29)

¹ ತನೈವ್ಯಕ್ತರಸಂ—ಮೂಲ² ಗಜೇಷ್ಟಾ, ವಾರೀಷ್ಟಾ (= ವಾರಿವಲ್ಲಭಾ) ಎಂದನ್ವಯ.³ ಬಿದಾರೀ—ಮೂಲ.⁴ ಪ್ರೀರವಲ್ಲೀ, ಇಕ್ಷುವಲ್ಲೀ, ಇಕ್ಷಾಗಂಧಾ, ಪ್ರೀರಕುಕ್ಷಾ, ಪಯಸ್ವಿನೀ ಎಂದನ್ವಯ.⁵ ವಿದಾರೀಗಂಧಾ—ಮೂಲ ; (= ಮೂರಲೆಹೊನ್ನೆ).⁶ 'ದ್ವೀಪಿ ಚೂರ್ಣಕಂಟಕಾ' ಎಂದು ಮೂಲದಲ್ಲಿದೆ. ಇದು 'ದ್ವೀಪಿಕಾಚೂರ್ಣಕಂಟಕಾ' ಅಥವಾ 'ದ್ವೀಪಿಕಾ ದರಕಂಟಕಾ' ಎಂದಿರಬೇಕು.

ಗುಣಂ—

1 ವಯಸ್ಸಾ ಸ್ವಾಮಿ ಶೀತಾಸ್ತಗ್ವಾತಪಿತ್ತಜ್ವರಾವಹಾ ||

ದಾಹಫೋ ಹೈಹಂತ್ರೀ ಚ ಶ್ಲೇಷ್ಮಶೂಕ ವಿವರ್ಧಿನೀ ||

(30)

ಕ್ಷೀರಕಾಕೋಳೀ—

ಕಾಕೋಳೀ ಕ್ಷೀರಕಾಕೋಳೀ 2 ಶುಕ್ಲಾ ಸಾ ಜೀವಕಾಲಿಕಾ ||

ಗುಣಂ—

3 ಶುಕ್ಲಾಳೀ ಕಫಪಿತ್ತಾಸ್ತಕ್ ಹೃದ್ರೋಗಶಮನೀ ಮತಾ ||

(31)

ಶ್ವಾಸಕಾಸಪ್ರಶಮನೀ ಹೈದಾಹಜ್ವರಾವಹಾ ||

ಹೆದ್ದು ಉಜೆ⁴—

ಋಶ್ಯ ಶ್ರೀಕ್ತಾ ಮಹಾಗುಪ್ತಾ ಕಪಿರೋಮಫಲಾ ಚ ಸಾ ||

(32)

ಗುಣಂ—

ಮಹಾದುರಾಲಭಾ ಸ್ವಾಮಿ ತೃಷ್ಣಾ ದಾಹವಿನಾಶಿನೀ ||

ಮಲಜ್ವರವಿವರ್ಧ್ಯದಿಶ್ಲೇಷ್ಮಮೂರ್ಛಾವಿನಾಶಿನೀ ||

(33)

ಬಳ್ಳಿದುಉಜೆ—

ಮರ್ಕಟೇ ಚಾತ್ಮಗುಪ್ತಾ ಚ⁵ ಕಂಡೂರಾ ಕಪಿಕಜ್ಞುರಾ ||

ಋಷಭೀ ಜಾಂಗಲೀ ಕಂಡೂ ಕರೀರಾ ದೂಲವಿಗ್ರಹಾ || 5

(34)

ಗುಣಂ—

ಕಪಿಕಜ್ಞು ರಸೇ ತಿಕ್ತಾ ರಕ್ತಪಿತ್ತವಿಪಾಹಾ ||

ವೃಷ್ಯಾ ಪಿತ್ತಾಸ್ತ್ರಹಂತ್ರೀ ಚ ದುಷ್ಪ್ರ ಪ್ರಣವಿನಾಶಿನೀ ||

(35)

ಸೊಗದೆ—

ಕನ್ಯಾ ಗೋಪೀ ಕೃಷ್ಣ ವಲ್ಲಿ ಶಾರಿಬಾ ಫಣಿಹಿಂಸುಕಾ ||

ಸುಗಂಧಮೂಲಾ ಗಂಧಾ ಚ ಸುಗಂಧೀ ಗೋಪವಲ್ಗುಪಿ ||

(36)

ಗುಣಂ—

ಶಾರಿಬಾ ಸ್ನಿಗ್ಧಮಧುರಾ ಶೀತಗ್ರಾಹೀ ತ್ರಿದೋಷಜಿತ್ ||

ವಾತಾಸ್ತಗ್ಧ ರಪಿತ್ತಾ ಮಜ್ಜರದಾಹವಿನಾಶಿನೀ ||

(37)

ಮಾಗಳು—

ಕಾಲಾನುಸಾರೀ 7 ಬಸ್ತಾಂತ್ರೀ ಜಿಂದನೋತ್ಪಲಶಾರಿಬಾ ||

ಪ್ರಸಾದನೀ ಶಾರಿಬಾ ಚ ಸಾ ಸ್ತೀಕ್ತಾ ಕಾಮ್ಯ ಶಾರಿಬಾ ||

(38)

1 ವಯಸ್ಸಾ—ಮೂಲ.

2 “ಕ್ಷೀರಕಾಕ್ಲಾ, ಜೀವಕಾಕ್ಲಾ, ಕಾಲಿಕಾ” ಎಂದನ್ವಯಿಸಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

3 ಶುಕ್ಲಾಳೀ = ಕ್ಷೀರಕಾಕೋಳಿ.

4 ದೊಡ್ಡ ನಸುಗನ್ನಿ, ಚಿಕ್ಕನಸುಗನ್ನಿ—ಶಬ್ದಕಲ್ಪಾಫದ್ರಮ.

5 ಕಂಡು ಕರೀಷಾದೂರ ವಿಗ್ರಹ—ಮೂಲ. ‘ಕಂಡೂರಾ, ಜಾಂಗಲೀ, ದೂಲವಿಗ್ರಹಾ’ ಎಂಬ ಪದಗಳ ಬದಲು ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಜ್ಜುರಾ, ಲಾಂಗೂಲೀ, ದುರಭಿಗ್ರಹಾ ಎಂದಿವೆ

6 ಸುಗಂಧಪಾಲದ ಗಿಡ—ಶಬ್ದಕಲ್ಪಾಫದ್ರಮ.

7 ‘ಬಸ್ತಾಂತ್ರೀ’ ಎಂಬ ಪಾಠವೂ ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿದೆ.

ಗುಣಂ—

ಸುಗಂಧಮೂಲಾ ಸಾಂಗ್ರಾಹೀ ಶಿಶಿರಃ ಕಫವಾತಕುತ್ ॥

ತೃಷ್ಣಾ ರುಚಿ ಪ್ರಕಮನೀ ರಕ್ತಪಿತ್ತಕಫವಹಾ ॥

(39)

ಮೇದಿ—

ಕಲ್ಮಷರ್ಹೇ ಮಣಿಚ್ಛಿದ್ರಾ ವೇದಾ ಮೇದಸಮುದ್ಭವಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಮೇದಾ ಜ್ವೇದಾ ಹಿಮಸ್ವಾದು ರಕ್ತಪಿತ್ತಹರಾ ಪರಂ ॥

(40)

ಗುರುವಾತಪ್ರಕಮನೀ ಕಫಕುಕ್ಲವಿವರ್ಧಿನೀ ॥

ಮಹಾಮೇದಿ—

ಮಹಾಮೇದಾ¹ ದೇವಮಣಿವಸುಚ್ಛಿದ್ರಾ ಚ ಜೀವನೀ ॥

(41)

ಮಹಾಪುರಾಢದಂತಾ ಚ ಸೇವನೀಯಾ ಮಧುಸ್ತವಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಮಹಾಮೇದಾ ಹಿಮಸ್ವಾದು ಕಫಕುಕ್ಲವಿವರ್ಧಿನೀ ॥

(42)

ಸೀಹಾಲಿ—

ಜೀವಂತೀ ಜೀವನೀ ಜೀವಾ ಶಾಕಶ್ರೇಷ್ಠಾ ಸುಮಂಗಲಾ ॥

ಮರಹಾಲಿ—

ಕೃಂಗಿಬೇರೀ ಪೋಟಿಗಳಾ ಪಯಸ್ವಾ ಚಾರ್ಕಪುಷ್ಪಿಕಾ ॥

(43)

ಗುಣಂ—

ಚಕ್ಷುಷ್ಯಾ ಸರ್ವದೋಷಘ್ನೀ ಜೀವಂತೀ ಮಧುರಾ ಹಿತಾ ॥

ಶಾಕಾನಾಂ ಪ್ರವರಾನ್ಯಾಸಾಂ ದ್ವಿತೀಯಾ ಕೇಚಿದೇವ ತು ॥

(44)

ಖರ್ಜೂರಕಣ್ಣಿ—

ದುರಾರೋಹಾ ಖರಸ್ಯಂಧಾ ಖರ್ಜೂರೀ ಸ್ವಾದುಮಸ್ತಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಕ್ಷತಕ್ಷಯಾಪಹಂ ಪಥ್ಯಂ ಶೀತಳಂ ತರ್ಪಣಂ ಗುರು ॥

(45)

ರಸೇ ವಿಪಾಕೇ ಮಧುಗಂ ಖರ್ಜೂರಂ ರಕ್ತಪಿತ್ತನುತ್ ॥

ಈಚಲಿ—

ಪರೂಷಕೋ ವ್ಯದುಘೋ² ರೋಷಣೋ ಧನ್ಯನೇಚ್ಛದ್ಯಃ ॥

(46)

ಗುಣಂ—

¹ ಪರೂಷವಾಮಕಟುಕಂ ಕಷಾಯಾಮ್ಲರಸಂ ಲಘು ॥

ವಾತಘ್ನಂ ಪಿತ್ತಹನನಂ ಮಾಂಸಲಂ ತೃಟ್ಕ್ಷಯಾಪಹಮ್ ॥

(47)

ತದೇವ ಪಕ್ವಂ ಮಧುರಂ ವಾತಪಿತ್ತ ನಿಬರ್ಹಣಂ ॥

¹ 'ಮಹಾಮೇದಿ' ಎಂಬ ಪುರಾಣ ಇದೆ.

² 'ರೋಷಣೋ'—ಮೂಲ; 'ರೋಹಣ' ಎಂಬ ಕಬ್ಬಕ್ಕೆ 'ಚಂದನವೃಕ್ಷ' ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ.

³ 'ಮೂಲಕೋದಲಿ' 'ಅತ್ಯಮ ಮೂಮಿಪ್ರಾಣನೋರಂ' ಎಂದಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ 'ಮಾಂಸಂ ಅಂದಮ್ ಮೂಷಕಂ' ಎಂದಿದೆ. ಈ ಪಾದಗಳಿರಡೂ 'ಪರೂಷ ಮಾವ, ಕಟುಕಂ' 'ಮಾಂಸಲಂ ತೃಟ್ಕ್ಷಯಾಪಹಂ' ಎಂಬ ಭಾವಪ್ರಕಾಶದ ಅಧಾರದಿಂದ ಸಂಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆ. "ಪರೂಷಕಂ ಕಷಾಯಾಮ್ಲ ಮಾಮಂ ಪಿತ್ತಕಲಂ ಲಘು | ತತ್ಪಕ್ವಂ ಮಧುರಂ ವಾತಃ ಶೀತಂ ವಿದ್ವಿಂಭಿ ಭೃಂಹಣಮ್ | ಹೃದ್ಯಂ ತೃಟ್ಪಿತ್ತ ದಾಹಾಸ್ತ ದ್ವರ ಕ್ಷಯ ಸಮೋರ ಹೃತ್ ॥"

ಓಲೆ—

ತೃಣಾಜೋ ಲೇಖ್ಯಪತ್ರಸ್ತಾಳೋ ದೀರ್ಘತರಾದ್ರೂಪಾಃ || (48)

¹ ಪ್ರೇರಪಾಕೇ ಕೃಷ್ಣ ಕಾಯಾಃ ಶ್ರೀಜೀವಸ್ಸಲಕೇ ಜ್ಞ ಸಾ ||

ಶ್ರೀತಾಳಿವೋಲೆ—

ಹಂತಾಳು ತು ಮಹಂತಾಳು ² ಕುಳಾಳು ತೃಣಪ್ರಸ್ಥಿಕಾ || (49)

ಬಹುಸ್ಕಂಧೋ ಮೃದುಫಲೋ ಗುಡಪಾಕೇ ³ ಸಿತೋಪಲಾ ||

ಗುಣಂ—

ಫಲಂ ಸ್ವಾದುರಸಂ ತೇಷಾಂ ತಾಳದಂ ಗುರುಪಿತ್ತ ಕೃತ್ || (50)

ಬೀಜಂ ಸ್ವಾದು ಕಷಾಯಂ ತು ಮೂತ್ರಲಂ ರಕ್ತಪಿತ್ತ ಜಿತ್ ||

ಹಿಪ್ಪ—

ಡೋಲಾಫಲಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಸಾರೋ ಮಧೂಕೋ ಮಧುಪ್ರಸ್ಥಿಕಾ || (51)

ಮಧುಪ್ರಸ್ಥೋ ಲೋಧ್ರಪ್ರಸ್ಥೋ ವಾನಪ್ರಸ್ಥೋ ಮೃದುದ್ರೂಪಾಃ ||

ಸಣ್ಣ ಹಿಪ್ಪ—

ಗೌರಿವಾಸೋ ಹಸ್ತಪ್ರಸ್ಥೋ ಮಧುಪ್ರಸ್ಥೋ ಮಧೂಳಕಾ || (52)

ಹಸ್ತಪ್ರಸ್ಥಫಲಾ ಸ್ವಾದು ಗೌರಿಕಾಖ್ಯೋ ಮಧೂಳಕಾ ||

ಗುಣಂ—

ಬೃಂಹಣೀಯಂ ಮಹಾಸ್ವಾದು ಮಧೂಕಂ ಕಫಜಂ ಗುರುಃ || (53)

ವಾತಪಿತ್ತ ವ್ರಗಮನಂ ಫಲಂ ತನ್ಯಾಪಿ ನಿರ್ದಿಶೇತ್ ||

ಕಿರಿ ಹೆಸರು, ಕಾಡು ಹೆಸರು—

ಮುದ್ಗಪರ್ಣೀ ಮಹಾಸೂರ್ಯಪರ್ಣೀ ಮಾರ್ಜಾರಗಂಧಿಕಾ || (54)

ಕಾಕಮದ್ಗಾ ಹೃದ್ರಸಹಾ ಕಾನನೇ ಮುದ್ಗಸಂಭವಾ ||

ಗುಣಂ—

ಮುದ್ಗಪರ್ಣೀ ಮಹಾಸ್ವಾದು ವಾತರಕ್ತವಿನಾಶಿನೀ || (55)

ಶೀತದಾಹಪ್ರರಂ ಹಂತಿ ಕ್ರಿಮಿಘ್ನೀ ಕಫಕುಕ್ಷಕೃತ್ ||

ಕಾಡು ಉದ್ದು—

ಮೃಕಾಚೀ ಸಿಂಹವಿನ್ಯಾ ಜ್ಞ ಮಾಪಪರ್ಣೀ ಮಹಾಸಹಾ || (56)

ಸ್ವಾದುಮಾಪಾ ಹಂಸಮಾಪಾ ಪಾಂಡುರೋಮಾಪರ್ಣಿಕಾ ||

ಗುಣಂ—

ಮಾಪಪರ್ಣೀ ರಸೇ ಸ್ವಾದುಃ ಶೀತಲಾ ರಕ್ತಪಿತ್ತ ಜಿತ್ || (57)

ಕಫಕುಕ್ಷ ಹರಾ ಹಂತಿ ಹೃದ್ರದಾಹ ಜ್ವರಾದಿಕಾನ್ ||

ಮೂರೆಲೆಹೊನ್ನೆ—

ವಿದಾರಿಗಂಧಾಂಕುಮತೀ ⁴ ಸ್ತೋಲಪರ್ಣೀ ಸ್ಥಿರಾ ಧ್ರುವಾ || (58)

ತ್ರಿಪರ್ಣೀ ತ್ರಿಗುಣಾ ಸೌಮ್ಯೋ ಮಹಾಕೈಲತನಿಕಾ ಮತಾ ||

¹ ಇದು 'ಚರಪಾಕೇ' ಎಂದಿರಬಹುದು.

² ಇದು 'ಕುಂತಾಳು' ಎಂದಿರಬಹುದು.

³ ಇದು 'ಶಿರಾಲಕ್ಕು' ಎಂದಿರಬಹುದು.

⁴ ಇದು 'ಸಾಲಪರ್ಣೀ' ಎಂದಿರಬಹುದು.

ಗುಣಂ—

ಸ್ಥೂಲಪರ್ಣಿ ರಸೇ ತಿಕ್ತಾ ಗುರೂಷ್ಣಾ ವಾತರೋಗಜಿತ್ || (59)

ವಿಷಮಜ್ವರಮೇಹಫ್ನೇ ಶೋಫವಾಂತಿವಿನಾಶನೀ ||

ಒಂದಿಲಿಹೊನ್ನೆ—

ಪೃಶ್ನಿಪರ್ಣಿ ಪೃಥಕ್ಪರ್ಣಿ ಕಲಸೇ ಕ್ಲೇತನೀ ಗುಹಾ || (60)

ಸೃಗಾಲವಿನ್ಯಾ ಲಾಂಗೂಲೀ ಕ್ರೋಷ್ಣಪ್ರಚ್ಛಾ ಮಹಾಗುಹಾ ||

ಗುಣಂ—

ಪೃಶ್ನಿಪರ್ಣಿ ರಸೇ ಸ್ವಾದುಃ ಲಘುಕೃಚ್ಛ ತ್ರಿದೋಷಜಿತ್ || (61)

ಶ್ವಾಸಕಾಸಪ್ರಶಮನೀ ಜ್ವರತ್ಯಡ್‌ದಾಹನಾಶಿನೀ ||

ದರ್ಭ—

ಖರಸ್ತು¹ ನೀರಜಕ್ಷೀರೀ

ಕುಶದರ್ಭ—

² ಮೃದುಗರ್ಭೋ ಕುಶೋ ಲವಃ || (62)

ಗುಣಂ—

ಬುಫಿಭಿಃ ಪೂಜಿತೋ ದರ್ಭಃ ಪವಿತ್ರಃ ಪಾಪನಾಶನಃ |

ವಾತಶ್ಲೇಷ್ಣಹರಃ ಕಿಂಚಿತ್³ ಸ್ತವ್ಯ ಮೂತ್ರವಿರೇಕಹೃತ್ || (63)

ಚಪ್ಪರದ್ರಾಕ್ಷೆ—

ಕಾಲಮಾಂಸೇ ಮೃದುಫಲೋ ದ್ರಾಕ್ಷಾ ಕಶ್ಮೀರಜಾಮತಾ ||

ದ್ವೀಪದ್ರಾಕ್ಷೆ—

ಮೃದ್ವೀಕಾ ಗೋಸ್ತನೀ ದ್ರಾಕ್ಷಾ ಸ್ವಾದುಪಾಕಾ ಫಲೋತ್ತಮಾ || (64)

ಮಥುಯೋನಿಃ ಸ್ವಾದುರಸಾ ನೋತ್ತರಾವಧಿಕಾ ಸ್ತೃತಾ ||

ಗುಣಂ—

ದ್ರಾಕ್ಷಾ ಹೃದ್ರಾ ರಸೇ ಸ್ವಾದು ಮಥುರಾ ಜ ಸುಶೀತಳಾ || (65)

ರಕ್ತಪಿತ್ತಜ್ವರಶ್ವಾಸ ತೃಷ್ಣಾ ದಾಹಜ್ವರಾವಹಾ ||

⁴ ತಿಪ್ಪರೆಲು, ನೀರುಹಂಚಿ—

ಅಥೇಕ್ಷುಕುಸುಮೋ ಬಾಣಃ ಸ್ಯಾತ್ಯಾಂಡಶರ ಇಕ್ಷುಕಃ || (66)

ರೆಲು —

⁵ ಇಕ್ಷ್ವಾಳಿಕಾ ತು ಕಾಶೇಕ್ಷುಃ ಕಾಂಡೇಕ್ಷುಃ ವಾಯುಸೇಕ್ಷುಕಃ ||

ಶ್ವೇತಚಾಮರಕಃ ಕಾಶೋ ಗುಂದ್ರಾ ಸ್ಯಾದ್ಗುಚ್ಛಪ್ರಸಿಕಾ || (67)

¹ ಇದು 'ವೀರಣಶ್ರೇಣೀ' ಎಂದಿರಬಹುದು. "ಕುಶಃ ಕುಸುಮ ದರ್ಭಶ್ಚ ಕಶ್ಮೀರಂ ಭೂತೃಣಿಂ ತಥಾ | ಶ್ವೇತದೂರ್ವಾ ನೀಲದೂರ್ವಾ ಗಂಡದೂರ್ವೇತಿ ವೀರಣಮ್" — ಭಾವಪ್ರಕಾಶ.

² 'ಮೃದುಗರ್ಭೋ' — ಮೂಲ.

³ ಸ್ತವ್ಯ ಮೂತ್ರ ವಿರೇಕ ಕೃತ್ — ಮೂಲ.

⁴ ಲಾಳ ಕಬ್ಬ — ಶಬ್ದ ಕಲ್ಪಾಫದ್ರಮ.

⁵ ಈಕ್ಷುಕತುಕ — ಮೂಲ.

⁶ ನಾಯಸೇಕ್ಷುರಃ — ಮೂಲ.

ಗುಣಂ—

ಕಾಶಸ್ತಿಕೈ ಕಸಾಯಾಶ್ಚ ವ್ರಣಶೋಫಾದಿಫತಾಪಹಃ ||

ರೂಕ್ಷಃ ಸ್ತನೋವದನನಃ ಶೂಲಘ್ನಃ ಶುಕ್ಲವರ್ಧನಃ ||

(68)

ಸಕ್ಕರೆ—

ಮತ್ಸ್ಯುಂಡಿಕಾ¹ ಸ್ವಯಾಚ್ಛತ್ರಾ ಶರ್ಕರಾ ಸಿಕತಾ ಸಿತಾ ||

ಗುಣಂ—

ಯಾವಂತ್ಯಃ ಶರ್ಕರಾಃ ಪೋಕ್ತಾಃ ಸರ್ವದಾಹ ಪ್ರಣಾಶಿಕಾಃ ||

(69)

ರಕ್ತಪಿತ್ತಹರಾ ಘ್ನಂತಿ ಚ್ಛರ್ದಿಮೂರ್ಛಾ ಹೃದಾಮಾಯಾನ್ ||

ಜೇನುಸಕ್ಕರೆ—

ಸಿತೋಪಲಾ ಮಧೂತಾ ತು ಮಾಧವೀ ಮಧುಶರ್ಕರಾ ||

(70)

ಗುಣಂ—

ಶರ್ಕರಾ ಮಧುಸಂಭೂತಾ ಭದ್ರೈತೀಸಾರನಾಶಿನೀ ||

ಜ್ಞೇದಿ[ನೀ] ಹ್ಲಾದಿನೀ ರೂಕ್ಷಾ ಕಸಾಯಾನ್ವಾದುಪಾಕೇನೀ ||

(71)

ಖಂಡ ಸಕ್ಕರೆ—

ಯಾವಾಸಶರ್ಕರಾ ತ್ವನ್ಯಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾ ಯಾಸಶರ್ಕರಾ ||

ಗುಣಂ—

ತವರಾಜಸ್ತು ತೃಪ್ತಾ ಘೋಷಾ ಜ್ವರದಾಹಾಸ್ರಪಿತ್ತನುತ್ ||

(72)

ಕಳ್ಳಂಗಡಲೆ—

ವಾಟ್ಯಾಕೋ ವಾಟ್ಯವೃಷ್ಟೀ ಋಷ್ಯಪೋಕ್ತಾ ಬಲಾ ಬಗಾ ||

ಭದ್ರಾದಿನೀ ಶೀತಕರೀ ಸೈವ² ಭದ್ರಬಲಾ ಸ್ಮೃತಾ ||

(73)

ಬೋಳೆಗಡಲೆ—

ವಾಟ್ಯಾಯನೀ ತ್ವತಿಬಲಾ ಭಾರದ್ವಾಜೇ ಸುವರ್ಣಪಿ ||

ಮಹಾಬಲಾ ವರ್ಷವೃಷ್ಟೀ ಶ್ರೇರವೃಷ್ಟೀ ಬೃಹದ್ಬಲಾ ||

(74)

ಗುಣಂ—

ಮಹಾಬಲಾ ಬಲಾ ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ಸ್ವಾದು ವೃಷಾ ತ್ರಿದೋಷಜಿತ್ ||

ರಕ್ತಪಿತ್ತಕ್ಷಯಾನ್ಹಂತಿ ತೇಜೋಧಾತುವಿವರ್ಧನೀ ||

(75)

ಜೇಬಿಲಿಕೆ ಅದೇ ನಾಗಬಲಾ—

ಗಾಂಗೇರಾಕೇ ನಾಗಬಲಾ ಬರಗಂಧಾ ನಿಶಾಂಕುಶಾ ||

ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ಝಷಾ ಕಾಲಾ ತಥಾ ಹೃಸ್ವಾಂಗವೇಧಾಕಾ ||

(76)

ಗುಣಂ—

ಬಲಾತ್ರಯಂ ಸ್ವಾದು ವೈಷ್ಣಂ ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಶೀತಬಲಪ್ರದಂ ||

ತತ್ರ ನಾಗಬಲಾ ಬಲ್ಯಾ ಹೈತಹೈಣಿತಾ ಗುರುಃ ||

(77)

ಗರಿಕೆ—

ನೀಲದೂರ್ವಾ ತು ಹರಿತಾ ಶಾಡ್ವಲಸ್ತ್ವ ಸಿತಾ[ಮಾತು] ||

¹ ಇದು 'ಅಹಚ್ಛತ್ರಾ' ಎಂದಿರಬಹುದು.

² 'ಭದ್ರಬಲಾ' ಎಂದಿರಬಹುದು.

³ 'ಹೀರೇಗಿಡ'.

ಬಿಳಗರಿಕೆ—

ಸಹಸ್ರವೀರ್ಯಾ ಗೋಲೋಮಿ ಸಿತಾನಂತಾ ಚ ದುರ್ಧರಾ || (78)

ಬೆಟ್ಟಗರಿಕೆ—

ಕಂದ(ಗಂಡೆ) ದೂರ್ವಾ ತು ಗಾಂಧಾರೀ (ಗಂಡಾಳಿ ?) ವಾರಾಣೀ ಕಕುಲಾಕ್ಷಕಃ ||

ದೂರ್ವಾತ್ರಯ ಗುಣಂ—

ದರ್ಭಸಾಗೋ ಸಳಶ್ವೇತಾ ತಥಾ ದೂರ್ವಾತ್ರಯಂ ಸಮಂ || (79)

ಸ್ವಾದು ಪಿತ್ತಕಷಾಯಶ್ಚ ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಯ ಹರಸ್ತಥಾ ||

ದಾಹಕೃಷ್ಣಾ ಸ್ರವೀರ್ವರಕ್ತಪಿತ್ತಾಪಹಾರಿ ಚ || (80)

ನೆನ್ನಿಲು—

ತ್ರಿಕಂಠಕಃ ಸ್ವದಂಷ್ಠ್ಯಾ ಚ ಗೋಕ್ಷುರಃ ಕಂಠಗೋಕ್ಷುರಃ ||

ವ್ಯಾಲದಂಷ್ಠ್ಯಾ ಕಂಠಫಲೋ ಸ್ಥೂಲಕೃಂಗಾಟಕಶ್ಚ ಸಃ || (81)

ಗುಣಂ—

ಸ್ವದಂಷ್ಠ್ಯಾ ಬೃಂಹಣೋ ವೃಣೋ ತ್ರಿದೋಶಕಮನೋಽನ್ವಿಕೃತ್ ||

ಕೂಲಹೃದೋಗ ಕೃಚ್ಛ್ರಃ ಪ್ರಮೇಹವಿನಿವರ್ತಕಃ || (82)

ಎಳನೀರು—

ಜೋತಾ ತ್ರ್ಯಕ್ಷೋ ನರಿಕೇಳಃ ಸುತುಂಗಃ ಕೂರ್ಚಕೇಸರಃ ||

ನೀರರಂಧೋ ದೃಢಫಲೋ ಗ್ರಾಹೀಫಲಸುಗಂಧಿಕಾ || (83)

ಗುಣಂ—

ನಾರಿಕೇಳೋ ಗುರುಃ ಸ್ನಿಗ್ಧಃ ಪಿತ್ತಃ ಸ್ವಾದು ಶೀತಲಃ ||

ಬಲವಾಂಸಪ್ರದೋ ಹೃದ್ಯೋ ಬೃಂಹಣೋ ವಸ್ತಿಕೋಧನಃ || (84)

ಬಿಕ್ಕಿ [ಬೆಟ್ಟದ ಗೋಣಿ ಮರ ?]—

ಆಕ್ಷೋಷಃ ಪಾರ್ವತೀಯಶ್ಚ ಫಲವುಷ್ಣೋರುದಾಹೃತಃ ||

ಕ್ಷೀರೇಷ್ಯಃ ಕರ್ವರಾಳಶ್ಚ ಸ್ವಾದುಮಜ್ಜೋ ಪು[ಥ]ಕೃದಃ || (85)

ಗುಣಂ—

ಆಕ್ಷೋಷೋ ಮಧುರೋ ಬಲ್ಯೋ ಸ್ನಿಗ್ಧೋಮೋ ವಾತಪಿತ್ತಜಿತ್ ||

ರಕ್ತದೋಷ ಪ್ರಶಮನಃ ಶೀತಲಃ ಕಫಕೋವನಃ || (86)

ಹಾಲೀಮರ—

ರಾಜಾದನೋ ವಾನರೇಷ್ಯಃ ಕ್ಷೀರೀ ರಾಜಾಹ್ವಯದುಮಃ ||

ಗುಣಂ—

[ರಾಜಾದನೋ ರಸೇ ಸ್ವಾದುಃ ಪಾಕೇಮ್ನಃ ಶೀತಲ ಸ್ತಥಾ |

ರಾಚಿಕಾರೀ ಭವೇದ್ವಾತ ನಾಶನಶ್ಚ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ||] *

ಆರತ್ತಿಗೆ —

ರಾಜರಾಜೇ ತು ಪಾನೀಯವಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಕಾಫಲಾ || (87)

1 'ಗ್ರಾಹೀಫಲ' ಎಂಬ ಕಬ್ಬವು 'ಕಪಿತ' ಅಥವಾ 'ಬೇಲದ ಹಣ್ಣು' ಎಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿದೆ; 'ಕರೀರಫಲಿನೀ ತಥಾ'—ಕಬ್ಬಾಫ ಕಲ್ಪದ್ರುಮದ ಪಾತ.

2 "ಆಕ್ಷೋಷಃ ಪಾರ್ವತೀಯಶ್ಚ ಫಲವುಷ್ಣೋ ಗುಡಾಶಯಃ | ಕೇರೇಷ್ಯಃ ಕಂದರಾಲಶ್ಚ ಮಧುಮಜ್ಜೋ ಬೃಹತ್ಕೃದಃ"—ರಾಜನಿಫಂಜುಪಾತ.

3, 4 'ಗುಣಂ' ಎಂಬುದರ ಕೆಳಗಿನ ಶ್ಲೋಕ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಫಂಜುವಿನಿಂದ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

* ಆರೇಬಳ್ಳು—ಕಬ್ಬಕಲ್ಪ.

ಗುಣಂ—

¹ ಅಹಂಸಾಫಲಮತ್ಯಂತಂ ಕಫಮಾರುತನಾಶನಂ ||

ಕಾಲಾಗ್ನಿದೀಪನಂ ರಾಜ್ಯಂ ಶಸ್ತ್ರಂ ಸರ್ವವಿಧೇಷು ಚ ||

(88)

² ಮೊರಟಿ—

ಪ್ರಿಯಾಳಸ್ತು ಖರಸ್ಕಂಧಶ್ಚ ರೋ ಬಹುಳವಲ್ಕಲಃ ||

ದ್ರಾಕ್ಷಾಫಲರಸ ಕ್ಷೌದ್ರ ಮಧುರಾಮ್ಲಫಲಶ್ಚ ಸಃ ||

(89)

ಗುಣಂ—

³ ಚಾರಃ ಪಿತ್ತಕಫಾಸ್ಯಘ್ನಸ್ತತ್ಪಲಂ ಮಧುರಂ ಗುರು ||

ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಸರಂ ಮರುತ್ತಿತ್ತದಾಹದ್ವರತ್ಯಪಃಪಹಮ್ ||]

(90)

⁴ ಕಬ್ಬು—

ಘನಮೂಲೋ ರಸಾಲೇಕ್ಷಾಗುಡಮೂಲಃ ಸುಪತ್ರಿಕಃ ||

ಕಾಂತಾರಃ ಸ್ಯಾತ್ಕರ್ಕರಿಕಾ ಪೌಂಡ್ರಿಕಸ್ತು ರಸಾಲಕಃ ||]

ಗುಣಂ—

ಇಕ್ಷುಸ್ಸರೋ ಗುರುಃ ಸ್ನಿಗ್ಧೋ ಬೃಹಣಃ ಕಫಮೂತ್ರಕೃತ್ ||

(91)

ವೃಷ್ಯಶೀತಂ ಚ ವಾತಜಿದ್ ಭುಕ್ತೇ ಪಿತ್ತ ಪ್ರಕೋಪನಃ ||

ಪಾರೇವತಂ—

ಪಾರೇವತಂ ರೈವತಕಂ ರಕ್ತಂ ತ್ವಾಶ್ರಾವಕಂ ಮತಂ ||

(92)

ತವಕ್ಷೀರಿ—

ತವಕ್ಷೀರೀ ತುಕಾಕ್ಷೀರೀ ವಂಶಾಖ್ಯಾ ವಂಶರೋಚನಾ ||

ತ್ವಕ್ಕ್ಷೀರೀ ವೈಣವೀ ವಂಶ್ಯಾ ರೋಚನಾ ತೃಣಕೇತಕೇ ||

(93)

ಗುಣಂ—

ತ್ವಕ್ಕ್ಷೀರೀ ಮಧುರಾ ರೂಕ್ಷಾ ಕಪಾಯಾಸ್ರ ರುಚಿವ್ರಣಾನ್ ||

ಪಿತ್ತಶ್ವಾಸಹ್ನಯಾನ್ ಹಂತಿ ದಾಹಖಾಸ ನಿವೂದಿನೀ ||

(94)

ಹಲಸು—

ಪನಸಃ ಕಂಟಕಫಲಃ ಸ್ವರ್ಗಭೂರ್ಬಹುಕಂಟಕಃ ||

ಗುಣಂ—

ಪನಸಸ್ಯ ಫಲಂ ಸ್ವಾದು ಶ್ಲೇಷ್ಮಣಂ ವಾತಪಿತ್ತನಾತ್ ||

(95)

ಪಿತ್ತಶ್ವಾಸಹ್ನಯಾನ್ ಹಂತಿ ದಾಹಖಾಸನಿವೂದನಂ ||

ತದ್ವಿಶೇಷಾದ್ವಿವರ್ಷ್ಯಂ ಸ್ಯಾದ್ ಗುಲ್ಮಿಭಿರ್ದುರ್ಬಲಾಗ್ನಿಭಿಃ ||

(96)

ಬೇರುಹಲಸು—

ಮಹಾಸ್ರಾದುರ್ಮೂಲಫಲೋ ಬಹುರ್ಗಂಧೋ ಮಹಾಫಲಃ ||

ಮಹಾಪನಸನಾಮೋ ಚ ತತ್ಪಲಂ ಗುರು ಬೃಂಹಣಂ ||

(97)

¹ ಅಹಂಸಾ—ಮೂಲ.

² ಮೊರಟಿ—ಮೂಲ.

³ 'ಗುಣಂ' ಎಂಬುದರ ನಂತರದ ಶ್ಲೋಕ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪುವಾಗಿದೆ. ಭಾವಪ್ರಕಾಶ ದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಎದೇಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

⁴ 'ಕಬ್ಬು' ಮತ್ತು ಇದರ ಪರ್ಯಾಯ ಶಬ್ದವಾಚಕವಾದ ಅರ್ಧಶ್ಲೋಕವು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪುವಾಗಿದೆ. ಕಬ್ಬಿ ಫಲವಾದುದು ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಘಾತವಾಗಿದೆ.

ವೃದ್ಧಿ—

ವೃದ್ಧಿಸ್ತು ಶ್ರಾವಣೇ ಪುಸ್ಪೀ

ಮಹಾಕೃದ್ಧಿ—

ಮಹಾಶ್ರಾವಣೇಕೃತ್ ಸಃ ||

ಗುಣಂ—

ವೃದ್ಧಿಃ ಕ್ಷಯಾಪಹಾ ಶೀತಃ ಶ್ಲೇಷ್ಠಃ ಶುಕ್ಲವಿವರ್ಧನಃ ||

(98)

ಬಾಳಿ—

ರಂಭಾ ಮೋಚಾ ವೃತ್ತಪುಸ್ಪೀ ಕದಳೀ ಚ ವಿಪಾಣಿಕಾ ||

ಸುಕುಮಾರಾ ಕಂದರುಹಾ ನಿನ್ನರಾ ದೀರ್ಘವತ್ರಿಕಾ ||

(99)

ಗುಣಂ—

ಮೋಚಾ ಸ್ವಾದು ಹಿಮಾ ವೃಷಾಘ್ರ ಕಪಾಯಾ ದಾಹನಾಶಿನೀ ||

ದಾಹಜ್ವರಕ್ಷಯಾನ್ ಹಂತಿ ಕಫಶುಕ್ಲವಿವರ್ಧಿನೀ ||

(100)

ಜೀವಕ—

ಜೀವಕಃ ಕೂರ್ಚಶೀರ್ಷಕೃತ್ ಹೃಸ್ವಾಂಗಶ್ಚಿರಜೀವ್ಯಪಿ ||

ವೃಷಭಕ—

ವೃಷಾಣೀ ಕಕುದಿಂದ್ರಾಕ್ಷೋ ವೃಷಭೋ ವೃಷನಾಮಕಃ ||

(101)

ಗುಣಂ—

ವೃಷಭಃ ಶಿಶಿರಃ ಸ್ವಾದುಃ ಪಿತ್ತರಕ್ತನಿಮೋರಜಿತ್ ||

ಕ್ಷಯದಾಹಜ್ವರದ್ವೇಷೀ ಶ್ಲೇಷ್ಠಶುಕ್ಲವಿವರ್ಧಿನೀ ||

(102)

ಚಿಲಿಕೇರೆ—

ತಂಡುಲೀಯಸ್ತು ಮಾಂಡೀಯೋ ಭಂಡೀಯೋ ಘನರಾವಕಃ ||

ಗುಣಂ—

ತಂಡುಲೀಯೋ ಹಿಮೋ ರೂಕ್ಷೋ ರಕ್ತಾತೀಸಾರನಾಶನಃ ||

(103)

ಹಂತಿ ಕಾಸಂ ನಿಹಂತ್ಯೇವಾಂ ವಿಷಂ ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಂ ||

ಸೇಲದಾವರೆ—

ಪದ್ಮಾ ಸಿತಾರವಿಂದಾ ಚ ಚಾರಟೇ ಪದ್ಮಚಾರಿಣೀ ||

(104)

ಗುಣಂ—

ಚಾರಟೇ ಸ್ವಾದುರೂಕ್ಷಾ ಚ ರಕ್ತಪಿತ್ತಾತಿಸಾರಜಿತ್ ||

ಹಣ್ಣೆ—

ಶ್ರೀಹಸ್ತಿನೀ ಕುರುಟಕಃ ಪಿಚುಕಃ ಸಿತವಾರಕಃ ||

(105)

ಕೃಷ್ಣ ಸ್ಥೂಲಫಲಾ ಜೈವ ತಥಾ ಮನ್ತಕಮಂಜರಿ ||

ಗುಣಂ—

ಶ್ರೀಹಸ್ತಿನೀ ನಿಹಂತ್ಯಾಕು ಪ್ರಬಲಾಂ ಮಧುರೀರಾಜಂ ||

(106)

ಬಲಾಸಮಾಧಿಕಂ ಕುರ್ಯಾನ್ಮೂತ್ರಂ ಚ ಗುರು ಗರ್ಭತಂ ||

ಗೋರಿಮಿಡಿ—

ಪರ್ವಮೂಲೀ ಕ್ಷಾರಕಃ ಸ್ಥೂಲಕಂಟಕಃ ಕೋಕಿಲಾಕ್ಷಕಃ ||

(107)

ಗುಣಂ—

ಪರ್ವಮೂಲೀದಳಂ ವಾತಹರಂ ಪ್ವೀಹವಿನಾಶನಂ ||

ಮೂತ್ರಂಕರೀ ಕಫೋದ್ರೇಕಾನ್ ಜಾಡ್ಯಂ ಚ ವಿನಿವಾರಯೇತ್ ||

(108)

ಹವಳದಬಲ್ಲು—

ನಾಳಕಾ ವಿದ್ರುಮಲತಾ ಕಪೋತಚರಣಾ ನೆಬೇ ||

ಗುಣಂ—

ಯಾ ನಾಳಕಾ ಬಾಹ್ಯಲತಾ ಮನೋಜ್ಞಾ ವಾತಪಿತ್ತಜಿತ್ ||

(109)

ವಿಶೇಷಾನ್ಮಧುರಾ ಜೈವ ಕಫಮೇಹವಿನಾಶಿನೀ ||

ಕಟಿ—

ದಧಿಪುಷ್ಪೀತು ಕಥಿತಾ ಖಲ್ವಾ ಪರ್ಯಂಕಪಾದಿಕಾ ||

(110)

[ಗುಣಂ—

ವಾತಃಪ್ನೀ ಗುರುರುಷ್ಣಾ ಚ ಕಫಪಿತ್ತಕರೀ ತಥಾ |]

ಇಲಿಕೆವಿಸೊಪ್ಪು—

ಸ್ಯಗ್ರೋಧಾಹ್ವಾ ದ್ರವಂತೀ ಚ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಶೇಣ್ಯಮದುರಾಶ್ರವಾ ||

ಪತ್ರಶ್ರೇಣೀ ಸಿತಶ್ರೇಣೀ ರಂಡಾ ಮೂಷಿಕಪರ್ಣ್ಯಪಿ ||

(111)

ಗುಣಂ—

ಆಖುರ್ಕರ್ಣೀ ರಸೇ ಸ್ವಾದುಃ ಪ್ರಮೇಹದರ್ಶರೇ ಗರೇ ||

ಕಫಪಿತ್ತಹರೀ ಪಾಂಡುಕ್ರಮಿಕುವೃವಿನಾಶಿನೀ ||

(112)

ಜೆಲು—

ಉತ್ಕಟಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪತ್ರಾ ಚ ದೀರ್ಘಲೋಹಿತಯಪ್ಪಿಕಾ ||

ಸಿತವೀರ್ಯಾ ಸ್ವರ್ಣಪುಷ್ಪೀ ಸ್ಥೂಲಪುಷ್ಪೀ ಸುವಾಸಿತಾ ||

(113)

ಸಹದೇವಿ—

ಸಹದೇವಾ ಮಹಾಗಂಧಾ ದೇವಗಂಧೋತ್ಪಲಾಪ್ಪಯಾ ||

ಗುಣಂ—

ವೃಷಾಞ್ಚ ಚೇತೋವಿಕಾರಃಪ್ನೀ ಮಂಗಲ್ಯಾ ಕಾಂತಿಸಂಯುತಾ ||

ಸಹದೇವೀ ದ್ವರಹರಾ ರಕ್ತಪಿತ್ತ ಪ್ರಸಾದಿನೀ ||

(114)

ಜೀಜಲಂ || ಪುಳ್ಳಂಪುರುಜೆ—

ಸುನಿವಣ್ಣಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪತ್ರಃ ಸ್ವಸ್ತಿಕ್ಶ್ಚ ಚತುರ್ದಳಃ ||

(115)

ಗುಣಂ—

ಸುನಿವಣ್ಣೋಽಗ್ನಿಕೃದ್ವ್ಯಮೋ ಗುರುಗ್ರಾಹೀ ತ್ರಿದೋಷಜಿತ್ ||

ಬಸಳೆ—

ಮದಘ್ನುಪೋತಪೋದಕೋ ಮಯಾಫಲ ಕರ್ಕಟೇಪ್ರಿಯಾ ||

ಗುಣಂ—

ಬೃಂಹಣೀ ಶ್ಲಿಷ್ಣವಿಣ್ಮೂತ್ರ ಶ್ಲೇಷ್ಮಲಾ ಸ್ನಿಗ್ಧ ಶೀತಲಾ ||

(116)

ಮಧುರಾಸ್ವಾದಿನೀ ವೃಷಾಞ್ಚ ಮದಃಪ್ನೀ ಚಾಪ್ರೋತಕೇ ||

ಕೇಕನ¹—

ಮೃದುಪ್ರವೃಃ ಶೂನ್ಯಮಧೋ ನಾಳಕೋ ನಳಕೋ ನಳಃ ||

(117)

¹ ದೇವನಾಳ.

ಯಸ್ವಿಮಧುಕ—

ಯಸ್ವಿಮಧುಕಂ ಯಸ್ವಾಪ್ಯಾಪ್ತಂ ಮಧುಕಂ ಕ್ಲೇತಕಾಪ್ಯಯಂ ||

ಗುಣಂ—

ಯಸ್ವಿಮಧು ಸ್ವಾದುರಸಂ ಶಿಶಿರಂ ಪಿತ್ತನಾಶನಂ ||

ತೃಷ್ಣಾ ಹ್ಯಯಕರಂ ಹಂತಿ ವಿವೇಂ ಚ್ಛೇದಿವಿನಾಶನಂ ||

(118)

ಲಕ್ಷ್ಮೀವಂಜಿ—

ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ ಪುತ್ರಜನನೀ ರಕ್ತಬಿಂದುಚ್ಛೇದಾ ತಥಾ ||

ನಿರವಂಜಿ—

ಕೂ[ತು]ಲಿನೀ ¹ ನಾಗಿನೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಮರ್ದಿಕಾ ಸಮುದಾಹೃತಾ ||

(119)

² [ಗುಣಂ—

ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ ಮಧುರಾ ಶೀತಾ ಸ್ವೀವಂಧ್ಯತ್ವ ವಿನಾಶಿನೀ ||

(120)

ರಣಾಯನಕರೀ ಬಲ್ಯಾ ತ್ರಿದೋಷಶಮನೀ ಪರಾ ||]

ಹತ್ತಿ—

ವಾರುಣ್ಯಜ್ಞಾ ದನಫಲಾ ವಾಟ್ಯಾ ಕಾರ್ಪಾಸನಗ್ನಿಕಾ ||

(121)

³ [ಗುಣಂ—

ಕಾರ್ಪಾಸೀ ಮಧುರಾ ಶೀತಾ ಸ್ನೇಹ್ಯ ವೃದ್ಧಿಕರೀ ಮಾತಾ ||

ಕಿಂಚಿದುಷ್ಣಾ ಚ ಬಲ್ಯಾ ಚ ಕಪಾಯಾ ಚ ಲಘುಃ ಸ್ವೃತಾ ||

(122)

ಕಫಪಿತ್ತತೃಷ್ಣಾದಾಹ ಭ್ರಮಶ್ರಮಾವಮೋಹರಾ ||

ಮೂರ್ಛಾ ಹರೀ ಚ ಸಂಖೋಕ್ತಾ ಆಯುರ್ವೇದವಿಶಾರದ್ಯೈಃ ||]

(123)

ಹೊನಗನ್ನೆ—

ಮತ್ಸ್ಯಾಕ್ಷೀ ಕಾಂಡ ಪುಷ್ಪೀ ಚ ಪತ್ರೂರಪ್ರಿಯಸತ್ಯಪಿ ||

(124)

ಗುಣಂ—

ಮತ್ಸ್ಯಾಕ್ಷೀ ಶಾಕಂ ಸಕಪಾಯತಿಕ್ತಂ

ಸಾಂಗ್ರಾ[ಹ]ಕಂ ಪಿತ್ತಕಫೇ ಹತಂ ಚ ||

(125)

ಅನ್ಯತ್ತು—

ಪತ್ರೂರೋ ದೀಪನಸ್ತಿಕ್ತಃ ಪ್ಲೀಹಾಶ್ಶಃ ಕಫವಾತಜಿತ್ ||

ಚಕ್ಷುಷ್ಯಶ್ಚೋರೋ ರೂಕ್ಷೋ ಮೂತ್ರಕೃಭ್ರಾಶ್ಮರೀ ಪ್ರಣಾತ್ ||

(126)

⁴ [ಅನ್ಯತ್ತು]—

ಚಕ್ಷುಷ್ಯಂ ಚ್ಛೇದಿ ತೃಪ್ ಶ್ಲೇಷ್ಮ ವಿಪಹಂಸ್ರಾಧ್ಯ ಪಿತ್ತಜಿತ್ ||

ಅಗನೆ—

ಅಗನ್ತ್ಯಕೋ ಮುನೇರ್ನಾಮ ಕೇಪಾಂಜಿತ್ ಮಧುಶಿಗ್ರಕಃ ||

(127)

¹ ನಾದಿನೀ ಮತ್ಸ್ಯೋರ್ಜಿತಮುದಾಹೃತಃ—ಮೂಲ.

² ಗುಣ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಲುಪ್ತವಾಗಿದೆ ; ಇಲ್ಲಿ ರಾಜ ನಿಘಂಟುವಿನಿಂದ ನೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

³ ಗುಣ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ; ರಾಜ ನಿಘಂಟುವಿನಿಂದ ನೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

⁴ ಅನ್ಯತ್ತು—ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ.

ಗುಣಂ—

ಅಗನ್ಯಪತ್ರಂ ಕಟುಕಂ ಸತಿಕ್ರೂ

ಗುರು ಕ್ರಮಿಘ್ನಂ ವಿನಿಹಂತಿ ವಾತಂ ||

ಕಂಡೂಹರಂ ಶೋಣಿತ ಪಿತ್ತಹಾರಿ |

ನೃಪದೂಷ್ಯ ಮೃಷ್ಣಂ ಕಟುಕಂ ವಿಪಾಕೇ ||

(128)

ಕಫಪಿತ್ತಹರಂ ಜ್ವೇಷ್ಯಂ ವಿದಾಹಕಮನಂ ಹಿತಂ ||¹

ಚಕ್ರೋತ [ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸೊಪ್ಪ]—

ವಾಸ್ತುಕೋ ಮೂವಕಃ ಪೂರೋ ವಾಸ್ತುಕಶ್ಚ ಕ್ರಸಾಸ್ತುಕಃ ||

(129)

ಗುಣಂ—

ಶಾಕಂ ವಾಸ್ತುಕ ಮೆತ್ಯುಘ್ನಂ ಕ್ರಮಿಘ್ನಂ ದೀಪನಂ ಲಘು ||

ಸಹಾರಂ ಕಟುಪಾಕೇ ಚ ದೋಷಘ್ನಂ ಬಲಕೃತ್ಪರಂ ||

(130)

ಚಕ್ರಾಖ್ಯಾಶಾಕಂ ಸಸ್ಯಾವು ಸಹಾರಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮ ಕೋವನಂ ||

ವಾತಪಿತ್ತಹರಂ ವೃಷ್ಯಂ ಚಕ್ಷುಷ್ಯಂ ಗ್ರಾಹಿ ದೀಪನಂ ||

(131)

ಕಟುರ್ವಿಪಾಕೇ ಕ್ರಮಿಹಾ ಮೇಧಾಗ್ನಿ ಬಲವರ್ಧನಂ ||

ಪಾಚತ್ತಿಗೆ [ಪಾಚೇಬಳ್ಳ]—

ಅನಂತಾ ದೀರ್ಘಪತ್ರಾ ಚ ಸಮುದ್ರಾಂತಾ ಯವಾಸಕಃ ||

(132)

ಗುಣಂ—

ಅನಂತಾ ರಕ್ತಪಿತ್ತಘ್ನೀ ಹಿಮಾ ನೇತ್ರಾಮಯಾಪಹಾ ||

ವಿದ್ವಾಂಸಕ್ರಾಂತಿ—

ವಿದ್ವಾಂಸಕ್ರಾಂತಾ ನೀಲಪ್ರಸ್ಥೀ ಸತೀನಜ್ಞದನಾ ಸ್ತೌತಾ ||

(133)

ಗುಣಂ—

ವಿದ್ವಾಂಸಕ್ರಾಂತಾ ರಸೇ ತಿಕ್ತಾ ಶೀತದ್ವರಹರಾ ಮತಾ ||

ವಿದ್ವಾಂಸಕ್ರಾಂತಾ ಚ ಲಘ್ವೀ ಚ ವೈಷ್ಯಾ ಪುಣ್ಯಾ ಜ್ವರಾಸ್ತ್ರಜಿತ್ ||

(134)

ದುಸ್ಸೇರು—

ವತ್ಸಾದನೀ ಸುದರ್ಶಾಖ್ಯಾ ಚಕ್ರಾಂಗೀ ಕಾರ್ಯಕಶ್ಚ ಸಃ ||

ಗುಣಂ—

² [ವತ್ಸಾದನೀ ತು ಮಧುರಾ ಪಿತ್ತ ದಾಹಾಸ್ತ್ರ ದೋಷನುತ್ ||

(135)

ವೃಷ್ಯಾ ಸಂತರ್ಪಣೀ ರುಚ್ಯಾ ವಿಷದೋಷವಿನಾಶಿನೀ ||]

ಹರುವೆಸೊಪ್ಪ—

ಜೀವಕೋ ರಕ್ತನಾಳಶ್ಚ ರ್ಘಿಲ್ಲಿಕೋ ರೋಮಾಶಾ ತಥಾ ||

(136)

ಗುಣಂ—

ಜೀವ ಶಾಕಂ ಗುರುತರಮುಷ್ಣಂ ರಕ್ತಕರಂ ಸರಂ ||

ನಿಮ್ಮಟಾಯ [ಎಲಚಿಭೇದ]—

ಕಶೇರುಕಂ ಕಪಿತ್ಥಂ ಚ ಸುಪ್ರಸ್ಥೀ ಮಧುರಾ ಚ ಸಾ ||

(137)

¹ ಇದರ ನಂತರ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಎಳು ಅಕ್ಷರಗಳು ಬೇಕಾಗುವವು ಸ್ಥಳ ಬಿಟ್ಟಿದೆ.

² ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಗುಣವಾಚಕ ಶ್ಲೋಕ ಉಪ್ಪವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಘಂಟುವಿನಿಂದ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಗುಣಂ—

¹ [ಕಶೇರುಕದ್ವಯಂ ಶೀತಂ ಮಧುರಂ ತುವರಂ ಗುರುಂ || (138)

ಪಿತ್ತಶೋಣಿತ ದಾಹಘ್ನಂ ನಯಾನಾಮಯನಾಶನಮ್ ||]

ಅಣಬೆ—

ಸರ್ವಜ್ಞತ್ರಾ ಭೂಕವಚೋ ಭೂಸ್ಪೋಟೋ ಭೂಮಿಕಂದಕಃ ||

ಗುಣಂ—

² [ರೂಕ್ಷೋ ಮಧುರಶೀತಶ್ಚ ವಿಷ್ವಂಭೀ ಮಲಭೇದನಃ] (139)

ಹತ್ತೀ ಗೆಡ್ಡೆ [ದುಂಬೆಗೆಡ್ಡೆ]—

ಶೃಂಗಾಟಕಸ್ತಿಸ್ತೃಂಗಶ್ಚ ಜಲಬಿಂದುಸ್ತಿಕಂಟಕಃ ||

ಗುಣಂ—

³ [ಶೃಂಗಾಟಕಂ ಹಿಮಂ ಸ್ವಾದು ಗುರು ವೃಷ್ಯಂ ಕಷಾಯಕಂ || (140)

ಗ್ರಾಹಿ ಶುಕ್ರಾನಿಲಶ್ಲೇಷ್ಮಪ್ರದಂ ಪಿತ್ತಾಸ್ತ್ರದಾಹನುತ್ ||]

ಸೌಫ್ಲೇಯಂ—

ಸೌಫ್ಲೇಯಕಂ ವಹ್ನಿಜೂಡಾ ಚಾರಬೇ ತೈಲಪೀತಕಂ || (141)

ಕೋಶೋತ್ಪಲಂ ಶೀರ್ಣರೋಮಾ ಭೂಮಕಾಹ್ವಾ ಶುಕಚ್ಛದಃ ||

ಗುಣಂ—

ಸೌಫ್ಲೇಯಂ ಸ್ನಿಗ್ಧಮಧುರಂ ರುಚ್ಯಂ ಮೇಧ್ಯಂ ಚ ಕುಷ್ಮನುತ್ || (142)

ಬೂದಿಗುಂಬಳ—

ಕೂಷ್ಮಾಂಡಂ ಪುಷ್ಪಲತಿಕಾ ಕಕುಭಾಂಡೋ ಮಹಾಫಲಃ ||

ಗುಣಂ—

ಕೂಷ್ಮಾಂಡಂ ಕಫಶೋಫಮೇಹಜವನಂ ಬಾಲಂ ಭವೇತ್ ಬೃಂಹಣಂ (143)

ತತ್ಪಕ್ವಂ ಲಘು ದೀಪನಂ ಜ್ವರಹರಂ ಸ್ವಾತ್ಮನ್ನಿ ಪಾತಾಪಹಂ ||

ರುಚ್ಯಂ ಶ್ವಾಸಹರಂ ಟಿಲಾರ್ಕಶಮನಂ ವಸ್ತೀರ್ವಿಕುದ್ಧಿಪ್ರದಂ

ಯಾಹ್ನೋರೋಚಕಕಾಮಿಲಾಮಯಾಹರಂ ಪಾಂಡ್ವಾಸ್ತ್ರಪಿತ್ತಾಪಹಂ || (144)

ಅಪಿಚ—

ಸೌವಿದ್ಯವ್ಲಂ ಬೃಂಹಣಂ ವೃಷ್ಯಂ ರುಚ್ಯಂ ಕೂಷ್ಮಾಂಡದಂ ಫಲಂ ||

ಪಿತ್ತಾಸ್ತ್ರಕಾಮಿಲಾಪಾಂಡುಶ್ವಾಸಾರೋರ್ಬುದನಾಶನಂ (145)

ಗರಘ್ನಂ ಶೋಫಶಮನಂ ಕೂಷ್ಮಾಂಡಂ ಕೋಮಲಂ ವಿವಂ ||

ಸೌತೆ—

ತ್ರಪುನಂ ಮೂತ್ರಲಂ ಚೈವ ಗಜತುಂಡಫಲಂ ಚ ತತ್ || (146)

ಗುಣಂ—

ಬಾಲಂ ತಥೋರ್ವಾರುಫಲಂ ಪ್ರದಿಷ್ಟಂ

ರುಚ್ಯಂ ಚ ಪಿತ್ತಾಪಹಮಾರಿತಂ ಹಿಮಂ ||

ಪಕ್ವಂ ತದೇವಾಖಿಲದೋಷಹಿತ್ ಪರಂ

ಸಕ್ಷಾರಮುಕ್ತಂ ಗುರು ಮೂತ್ರಲಂ ಚ || (147)

¹ ಭಾವಪ್ರಕಾಶ.

² ಸುಶ್ರುತ ಸೂತ್ರಸೃಷ್ಟಿ ನದ ಆಧಾರದಿಂದ ಉಹಿತವಾಗಿದೆ.

³ ಭಾವಪ್ರಕಾಶ.

ಅಪಿಜ್ಞ—

ಸಾಂಗ್ರಾಹಿ ಪಿತ್ತಘ್ನ ಮುಷಠಿ ಬಾಲಂ ||

ಕಲಿಂಗಕೋರ್ವಾರುಫಲಂ ಚ ಶೀತಂ ||

(148)

ಮುಳ್ಳುಸೌತೆ—

ಕರ್ಕಾರುಕೇ ರಾಜವೃತ್ತೀ ರೋಮಶಾ ವ್ಯಾಲವೃತ್ತಿಕ ||

(149)

ಗುಣಂ—

¹ ಕರ್ಕಾರುಕಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮಕರಂ ಕಷಾಯಂ |

ಸಸ್ವಾದು ರುಚ್ಯಂ ಗುರು ಶೀತಲಂ ಚ ||

ಮಂದಗ್ನಿಕೃದ್ವಸ್ತಿಪಿಶೋಧನಂ ಚ |

ಪಿತ್ತಾಪಹಂ ಮೂತ್ರಲಮಶ್ತರೀಫ್ಣಂ ||

(150)

ಕಾವ್ರಮೆಕ್ಕ [ಹಳೆಮೆಕ್ಕ]—

ಕಳಿಂಗೋರ್ವಾರುಕೇ ಪಾಂಡುರಾಜನಾಮೃತಾಫಲಃ ||

ಗುಣಂ—

ಕಂಠರೋಗೋಪಚಿತ್ ಶ್ವಾಸಗುಲ್ಮಪ್ಲೀಹಗರೋದರಾನ್ ||

(151)

ಮೂಢಗರ್ಭಾವಹರಣೀ ಕುಷ್ಠ ದುಷ್ಪ್ರವ್ರಣಾನ್ ದಮೇತ್

ನೋರಕಾಯಿ—

ಅಲಾಬೂಃ ಸ್ವಾತ್ ಪಿಂಡಫಲೋ ತುಂಬೀ ಪ್ರಷ್ನಫಲಾ ಚ ಸಾ ||

(152)

ಗುಣಂ—

ತುಂಬೀಫಲಂ ಪಿತ್ತಹರಂ ಗ್ರಾಹಿ ರೂಕ್ಷಂ ಹಿಮಂ ಗುರು ||

ಹೀರ—

ಧಾಮರ್ಗವಃ ಕೋಶಫಲೋ ರಾಜಕೋಶಾತಕೇ ತಥಾ ||

(153)

ಕರ್ಕೋಟಿಕೇ ರಾಜವೃತ್ತೀ ಮಹಾಜಾಲಿನಿರುಚ್ಯತೇ ||

ಗುಣಂ—

ಗುಲ್ಮೋದರಗತೇ ವಾತೇ ಶ್ಲೇಷ್ಮಪಾಂಡ್ವಾಮಯೇವ್ಯಪಿ ||

(154)

ಹ್ರಸ್ವಕೋಶಾತಕೇ ರುಚ್ಯಾ ಪಿತ್ತಕೃದ್ಧೀವನಂ ಲಘು ||

ಜೇನುಮೇಣ—

ಸಿಕ್ಕ ಕಂ ತು ಮಧೂಚ್ಛಿಪ್ಪಂ ವಿಕಸಂ ಮುರೈಕಾಮಲಂ ||

(155)

ಗುಣಂ—

ಸಿಕ್ಕ ಕಂ ಸ್ನಿಗ್ಧ ಮತ್ಯಂತಂ ಭೂತಘ್ನಂ ಭಗ್ನಯೋಗಕೃತ್ ||

(156)

ಹಂತಿ ಸರ್ವಂ ವಿಸರ್ವಂ ಚ ವ್ರಣರೋಪಣಮುತ್ತಮಂ ||

ಚೆನ್ನ—

ಜಾಂಬೂನದಂ ಜಾತರೂಪಂ ಹಿರಣ್ಯಂ ಹೇಮ ಕಾಟಕಂ ||

(157)

ಚಾವೂಕರಂ ಜಾತರೂಪಂ ಸುಮರ್ಣಂ ಸ್ವರ್ಣಕಾಂಚನಂ ||

ತಪನೀಯಂ ಶಾತಕುಂಭಂ ರುಕ್ಮಂ ಕನಕಮೇವ ಚ ||

¹ ಕರ್ಕಾರುಕಂ—ಮೂಲ.

ಗುಣಂ—

ನುವರ್ಣಂ ಬೃಂಹಣಂ ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಮಧುರಂ ರಸಪ್ರಕಯೋಃ ||

(158)

ಬುದ್ಧಿಮೇಧಾಸ್ತೃತಿಕರಂ ವಿವಹಾರಿ ರಸಾಯನಂ ||

ಕಂಬೂಭತ್ತ—

ಸುಗಂಧಪ್ರಸವಶ್ಯಾಲಿಃ ರಕ್ತಶಾಲಿರುದಾಹೃತಃ ||

(159)

ಗುಣಂ—

ರಕ್ತಶಾಲಿಃ ಪಿಪಾಸಾಘ್ನೀ ಮೇದೋದೋಷವಿನಾಶಿನೀ ||

ತ್ರಿದೋಷಶಮನೀ ಪಥ್ಯಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ಸರ್ವಾಸು ಶಾಲಿಷಾ ||

(160)

ತೃಣಧಾನ್ಯ—

ಅಕೃತ್ಯಪಾಕೇ ನೀವಾರಂ ಶಕುಂತಂ ಋಷಿಭೋಜನಂ ||

ಗುಣಂ—

ನೀವರೋ ದೀರ್ಘಶೂಕಃ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯನೀನಂ ದೇಹಧಾರಕಃ ||

(161)

ರೂಕ್ಷೋ ವಾತಕರೋ ಗ್ರಾಹೀ ಲಘು ವಹ್ನಿವಿವರ್ಧನಃ ||

ನವಣೇ—

ಪ್ರಿಯಂಗುಕಃ ಸ್ನಿಗ್ಧ ಸಾರಕಃ ಕಂಗುಕಃ ಪೀತತಂಡುಲಃ ||

(162)

ಗುಣಂ—

ಕಟುತಿಕ್ತಕಕಾಯಾಗ್ನಿಮಾರುತಸ್ಯ ವಿಜೃಂಭಣಂ ||

ಪಿತ್ತವೃದ್ಧಿಂ ಚ ಜಂತೂನಾಂ ಧಾತೂನಾಂ ಮುಬಶೂಷಣಂ ||

(163)

ಸಾವೇ—

ಶ್ಯಾಮಾಕಸ್ಪೃಣಬಿಂದುಃ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ[ನಿ]ಚಕ್ಷೋ ಗಜಪ್ರಿಯಃ ||

ಗುಣಂ—

ಶ್ಯಾಮಾಕಸ್ತು ವರೋ ರೂಕ್ಷಃ ಕಷಾಯಮಧುರೋ ಲಘುಃ ||

(164)

ವಾತಲಃ ಕಫತಿಕ್ತಃ ಶೀತೋ ಗ್ರಾಹೀ ಚ ಶೋಷಣಃ ||

ಬರಗು—

ಕೋರದೂಷೋ ಮಹಾದೂಷೋ ವರಕಃ ಕೋದ್ರವಶ್ಚ ಸಃ ||

(165)

ಗುಣಂ—

ಕೋರದೂಷಸ್ತು ಪರಮಂ ಸ್ವರ್ಶಶೀತೋ ವಿಪಾಪಹಃ ||

ಅಪಿಚ—

ವರಕೋ ವಾರಯತ್ಯಗ್ನಿಂ ವಾತವ್ಯಾಧಿವಿವರ್ಧನಃ ||

(166)

ಧಾತೂನಾಂ ಶೋಷಣೋ ಗ್ರಾಹೀ ರೂಕ್ಷಸಾರವಿವರ್ಧತಃ ||

ಜೋಳ—

ಜೋರ್ಣಸ್ತು ಯಾವನಾಳಃ ಸ್ಯಾತ್ ||

(167)

ಗುಣಂ—

ಯಾವನಾಳಃ ಕಫಂ ಹಂತಿ ವಾತವಿಣ್ಮೂತ್ರಕೋಪನಃ ||

ಪಿತ್ತೋದ್ರೇಕೋ ವಿಕಾರಃ ಕಿಂಚಿನ್ಮಾರುತಕೋಪನಃ ||

(168)

ಗೋಧಿ—

ಗೋಧೂಮೋ ಮೃಜ್ಞಭೋಜನಃ |

ಗುಣಂ—

ವೃಷ್ಟ್ಯೇತೇ ಗುರುಃ ಸ್ಥಿಗ್ಧೋ ಜೀವನೋ ವಾತಪಿತ್ತಹಾ || (169)
ಸಂಧಾನಕಾರೀ ಮಧುರೋ ಗೋಧೂಮಃ ಸ್ಥೈರ್ಯಕೃತ್ಸರಃ ||

ಯವಧಾನ್ಯ—

ಸ್ಥೂಲಾಖ್ಯೋ ಯವಧಾನ್ಯಂ ಸ್ವಾತ್ ಸ್ಥೂಲಮಾಭ್ಯೋಽನಿಪತ್ರಕಃ || (170)

ಗುಣಂ—

ರೂಕ್ಷೋ ಯವಃ ಸ್ವಾದ್ಯು ರುಶೀತವೀರ್ಯಃ
ಸ್ವಾದುಃ ಸರೋ ವಾತಕೃತ್ಪ್ರದಾಯೋ ||
ಸ್ಥೈರ್ಯಂ ಶರೀರಸ್ಯ ಕರೋತಿ ಪುಂಸಾಂ
ಜಯೇತ್ ಕಥಂ ಪೀನಸಖಾಸಮೇಹಾನ್ || (171)

ಶ್ವಾಸಾರುಚಿಸ್ತಂಭಗರಾಮಯಾತಿ
ತ್ವಗ್ವೇಷಹಾ ಪೈತ್ಯನಿಕಾರಹಾರೀ || (172)

ಜೆಸರು—

ಮುದ್ಗಾ ಮನೂರಾ ಹರಿತಾ ಶಾರದಾ ಹರಿಮಸ್ತಕಾ || (173)

ಗುಣಂ—

ಸೂಪ್ಯನಾಮಾತ್ತಮಾ ಮುದ್ಗಾ ಲಘ್ವೀಯಾಂಸೋಽಲ್ಪಮಾರುತಾಃ ||
ಹರಿತಾಸ್ತೇಷ್ವಪಿ ವರಾಃ ಕುಷ್ಠಾಃ ಸ್ತಮಿಹಾರಿಣಿಃ ||
ಕಪಾಯಶೀತರೂಕ್ಷತ್ವೈಃ ಕಟುಪಾಕತಯಾಪಿ ಜ || (174)
ಮುದ್ಗಾಸ್ತು ವಾತಲಾಃ ಪೋಷಾಃ ಪಿತ್ತಘ್ನಾ ಮೇಹಹಾರಿಣಿಃ ||

ಕರಿಹೆಸರು—

ವಾಸಂತಾಃ ಕೃಷ್ಣ ಮುದ್ಗಾಃ ಸ್ಯುಃ || (175)

ಗುಣಂ—

ಪೀತಾ ಜ ಹರಿತಾ ಕೃಷ್ಣಾ ಮಹಾಮುದ್ಗಾ ಸಿತೇತರಾ ||
ತ್ರಿದೋಷಕಮನಂ ಜೈವ ಲಘ್ವೀಯಾಂಶ್ಚೋತ್ತರೋತ್ತರಂ ||

ಉದ್ದು—

ಧಾನ್ಯಮಾವಸ್ತು ಮಾಷಕಃ | (176)

ಗುಣಂ—

ಮಾಷಃ ಸ್ಥಿಗ್ಧೋ ಬಲಕ್ಷೇಷ್ಮಮಲಪಿತ್ತಕರಃ ಸರಃ ||
ಗುರೂಕ್ಷೋಽನಿಲಹಾ ಸ್ವಾದುಃ ಶುಕ್ಲವೃದ್ಧಿವಿರೇಕಕೃತ್ || (177)
ಫಲಾನಿ ಮಾಷವದ್ವಿಂದ್ರ್ಯಾತ್ ಕಾಕಾಂಡೋಲಾತ್ಕುಪ್ತಯೋ ||

ಕಡಲೆ—

ಹರೇಣವಃ ಸತೀನ್ಶ್ಚ ಜಣಕಸ್ತ್ರಪುಟೋ ಮತಃ || (178)

ಗುಣಂ—

ಕಲಾಯಾ ವಾತಲಾ ರೂಕ್ಷಾ ಗ್ರಾಹಿಣೋ ಗುರುವೋ ಹಿಮಾಃ ||
ಕಫಾಸ್ರಪಿತ್ತಕಮನಾಃ ಸೌಮ್ಯಾಃ ಸೂರ್ವೇಷು ಪೂಜಿತಾಃ || (179)

ಹುರುಳು—

ಕುಳಿತು ಕಾಲವೃಂತಃ ಸ್ವಾತ್

ಗುಣಂ—

ಉದ್ದೋ ಕುಳಿತು ಪಾಕೇವ್ಯಃ ಶುಕ್ರಾಶ್ಚ ತ್ವಾಸಪೀನಸಾನ್ ||

(180)

ಕಾನಾರ್ಕಕಫನಾತಾಂಶ್ಚ ಹಂತಿ ಪಿತ್ತಾಸ್ತ್ರದಾನ್ ಪರಂ ||

ಅವರೆ—

ನಿಷ್ಪನ್ನಾಃ ಶ್ವೇತಬಿಂದುಃ |

(181)

ಗುಣಂ—

ತಥಾ ವಿವಿಧಃ ಕಫನಾತಕೋಪೀ

ನಿಷ್ಪಾವಕೋ ರೂಕ್ಷಮಲಪ್ರದಶ್ಚ |

(182)

ಅಪಿಚ—

ನಿಷ್ಪವೋ ವಾತಪಿತ್ತಾಸ್ತ್ರಕ್ಸ್ತನ್ಯಮೂತ್ರಕರೋ ಗುರುಃ ||

ಸರೋ ವಿದಾಹೀ ದೃಕ್ಪಕ್ವಕಫಶೋಫವಿಷಾಪಹಾ ||

(183)

ತಡಗಣಿ [ಅಲಸಂದಿ]—

ರಾಜಮಾಣೋಽಲಸಂದೀ ಸ್ವಾತ್

ಗುಣಂ—

ರಾಜಮಾಣೋಽನಿಲಕರೋ ರೂಕ್ಷೋ ಬಹುಶಕ್ಯದ್ಗುರುಃ ||

(184)

ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮಕರೋ ಭೇದೀ ಶುಕ್ರಾಶ್ಚ ರಿನ್ನಿಬರ್ಹಣಃ ||

ತೋಗರಿ—

ಆಧರೇ ತುವರೇ ಮತಾ

(185)

ಗುಣಂ—

ಆಧರೇ ಕಫಪಿತ್ತಪ್ನೇ ಗ್ರಾಹಣೇ ರೂಕ್ಷಶೀತಲಾ ||

ಕಷಾಯಾಮಧುರಾ ಗುರ್ವಿ ಜ್ವರಾತೀಸಾರನಾಶಿನೀ ||

(186)

ಕಾಡುಹುರುಳು—

ಚಕ್ಷುಃಶ್ವೇದರಣ್ಯಕೌಳಾತ್ಮೋ

ಗುಣಂ—

¹ [ಕುಲತಿ ಕಾ ಕಟುಸ್ತಿಕ್ತಾ ನ್ಯಾದರ್ಶಃ ಶೂಲನಾಶಿನೀ |

(187)

ವಿಬಂಧಾಧ್ಮಾನಶಮನೀ ಚಕ್ಷುಃಶ್ವಾ ವ್ರಣರೋಪಿಣೀ ||]

ಒಂಕೆ [ಬಟ್ಟಗಡೆ]—

ಲಂಕಾಖ್ಯಸ್ತು ಕಲಾಯಕಃ |

(188)

ಗುಣಂ—

² [ಕಲಾಯಃ ಕುರುತೇ ವಾತಂ ಪಿತ್ತದಾಹಕಫಾಪಹಃ |

ರುಚಿವೈಷ್ಣವಪ್ರದಃ ಶೀತಃ ಕಷಾಯಶ್ಚ ಮದೋದಕೈತ್ ||]

(189)

¹ ರಾಜನಿಫಂಟು.² ರಾಜನಿಫಂಟು.

ಎಳ್ಳು—

ತಿಲಃ ಸ್ನೇಹಫಲಃ ಸ್ನೇಹಪಾಲಕಃ ಪೂರಕಸ್ತಥಾ ||

ಗುಣಂ—

ಉಷ್ಣ ಸ್ವಚ್ಛೋ ಹಿಮಸ್ಪರ್ಶಃ ಕೇಶಶ್ಚೋ ಬಲ್ಯಸಿಂಹೋ ಗುರುಃ ||

ಅಲ್ಪಮೂತ್ರಃ ಕಟುಃ ಪಾಕೇ ಮೇಧೋಗ್ನಿಕಫಪಿತ್ತಕೃತ್ ||

(190)

ಇತ್ಯೇಭಿಧಾನಮಾಲಾಯಾಂ ಮಧುರಸ್ಕಂಧಃ.

ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ.

ದ್ವಿತೀಯಃ ಸ್ಕಂಧಃ-

ಅಥ ಆಮ್ಲ ಸ್ಕಂಧ ಉಚ್ಯತೇ.¹

ತಕ್ರಭೇದ ದಧಿ ಮನ್ಮು ಕಾಂಜಿಕಾ

ಜ್ಯೇಷ್ಠವಾ ಮದಿರಾ ಕೇಶಾಲಯಾಃ ||

ಆಮ್ಲ ವೇತನಕುಶಾಮ್ಲ ತಿಂತ್ರೀಣೀ

ದಾಡಿಮಾಮಲಕ ರಕ್ತಪೂರಕಾಃ ||

(1)

ಃ ಆಮ್ರಪೀತನ ಕಪಿತ್ಥ ಚುಕೇ ಕಾಃ

ಸಾಮ್ಲ ಪುಷ್ಪಕರಮರ್ದಕಾಮಿ ಕಾಃ |

ಭವ್ಯಕೋಲಫಲಪೂರಜಂಭಳ್ಳಿ-

ಃ ರಾವತದ್ವಯ ಮುಖಪ್ರಿಯಾಯಾಸಾಃ ||

(2)

ವರ್ತಲೋಹಮಥ ಕೆಟ್ಟ ಇತ್ಯಪಿ

ಸ್ಕಂಧ ನಿಷ ಕಥಿತೋಽಮ ವಸ್ತುಭಿಃ ||

(3)

ಮಜ್ಜೆಗೆ—

ತಕ್ರಂ ತು ಗೋರಸಂ ಗೋಳಂ ತದ್ಭೇದಃ ಕಾಲಶೇಯಕಂ ||

ಸಾಂದ್ರಂ ದಂಡಾಹತೋ² ದಶ್ವಿನ್ಮಥಿತಂ ಚ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಂ ||

(4)

ಗುಣಂ—

ತಕ್ರಂ ಗವಾಂ ದೋಷಹಿತಂ ಚ ವತ್ಸ್ಯಂ

ಸರ್ವಾಮಯಾನಾಂ ಹಿತಮರ್ಷನಾಂ ಚ ||

ಪ್ರಮೇಹ ಪಾಂಡೂದರಶೋಫಗುಲ್ಮ

ಗ್ರಹಣ್ಯತೀಸಾರಹರಂ ಪ್ರಶಸ್ತಂ ||

(5)

ಮೊಸರು—

³ಕ್ಷೀರಜಂ ದಧಿ ಮಾಂಗಲ್ಯಂ.

¹ ಇದರ ನಂತರ ಮೂಲದಲ್ಲಿ 'ದ್ವಿತೀಯಂ ಸ್ಕಂಧಮಾಹ' ಎಂದಿದೆ.

² ಅಮ್ಲ — ಮೂಲ.

³ ಐರಾವಣ — ಮೂಲ.

⁴ ಉದಸ್ವಿತ್ — ಮೂಲ.

⁵ ದಧ್ಯಂ ದಧಿ ಚ ಮಾಂಗಲ್ಯಂ — ಮೂಲ.

ಗುಣಂ—

ಲಘೂಷ್ಣಂ ದೀಪನಂ ಭೇದಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯೇಘ್ರಹರಂ ಲಘು || (6)
ಆನಾಹ ಶೂಲವಿಧ್ವಂಸಿ ಪಿತ್ತಸ್ಯ ಜನಕಂ ಮತಂ ||

ಮೊಸರು ನೀರು—

ಮಸ್ತು ದಧ್ಯೂತ್ತರೋ ರಸಃ * (7)

ಗುಣಂ—

ಆಮ್ಲಂ ಕಷಾಯಂ ಮಧುರಂ ಚ ವೈಷ್ಯಂ
ಸಾಧ್ವ್ರಂಹಣಂ ವೈಷ್ಯಮರೋಚ್ಚಕಘ್ನಂ ||
ಆಯುಷ್ಕರಂ ಚಾಗ್ನಿವರ್ಧನಂ ಚ
ದೋಷತ್ರಯಘ್ನಂ ದಧಿ ಗವ್ಯಮಾಹುಃ || (8)

ಹುಳಿಗಚ್ಚು—

ಅವಂತೀನೋಮ ಸೌಖೀರಂ ಶುಕ್ಲಸಾರಂ [1 ಚ] 2 ಕಾಂಜಿಕಂ ||
ಫುಗೋದಕಂ ಶುಚೌ ಭಾಂಡೇ ಸಕ್ಷೌದ್ರಗುಡೆ 3 ಜೀರಕಂ || (9)
ಧಾನ್ಯರಾಶೌ ತ್ರಿರಾತ್ರಸ್ಥಂ ಶುಕ್ಲಂ ಶುದ್ಧಂ ತದುಚ್ಯತೇ |

ತದ್ಗುಣಾಃ—

ಶುಕ್ಲಂ ವಾತಹರಂ ಜ್ವೇಯಂ ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮಕರಂ ಪರಂ || (10)

ಶ್ರಮಕ್ಲಮಹರಂ ರುಜ್ಯಂ ನಿರೋಧೀ ಪರಮಂ ಹಿತಂ ||
ಭೃಶೋಷ್ಣ ತೀಕ್ಷ್ಣರೂಕ್ಷಾಮ್ಲಂ ಹೃದ್ಯಂ ರುಚಿಕರಂ ಪರಂ || (11)

ತಂಗುಳದನ್ನದ ಹುಳಿನೀರು—

ಧಾನ್ಯಾಮ್ಲ ಮಾರನಾಳಂ ಚ ಮೂರ್ಛಾರ್ಭೇದಿ ಮಹಾರಸಃ ||

ಗುಣಂ—

ಧಾನ್ಯಾಮ್ಲಂ ಭೇದಿ ತೀಕ್ಷ್ಣೋಷ್ಣಂ ಪಿತ್ತಹೃತ್ ಸ್ವರ್ಕಶೀತಳಂ || (12)

ಶ್ರಮಕ್ಲಮಹರಂ ರುಜ್ಯಂ ದೀಪನಂ ವಸ್ತಿಶೂಲನುತ್ ||

ಶಸ್ತಮಾಸ್ಥಿ ಪನೇ ಹೃದ್ಯಂ ಲಘುವಾತಕಫಾಪಹಂ || (13)

ಹಸ್ತದಾಹಂ ಶಿರೋದಾಹಂ ಪಾದದಾಹಂ ಶ್ರಮಭ್ರಮಂ ||
ಹಂತಿ ನಿರ್ದ್ರಾಂ ಚ ಕುರುತೇ ಧಾನ್ಯಾಮ್ಲಂ ಸೇವಿತಂ ಬಹು 4 || (14)

5 ಅತಿ ಸೇವನೆ ಗುಣಂ—

6 ಅತಿ ಸೇವಿತಮತ್ಯುಷ್ಣ ಮತೀಕ್ಷ್ಣಂ ಭೇದಿ ಪಿತ್ತಕೃತ್ ||

ಕಲಗಚ್ಚು—

ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಂಭಸ್ತು ವಸಂಭೂತಂ ತಂಡುಲೋದಂ ತುಷೋದಕಂ || (15)

1 6 ಚ 7 ಉಲ್ಲ—ಮೂಲ.

* ಬಹು—ಮೂಲ.

2 ತಾಂಶಿತಂ—ಮೂಲ.

3 ಸೇವಿಸ್ತು ಗುಣಂ—ಮೂಲ.

3 ಗುಳಜೀರಕಂ—ಮೂಲ.

6 ಅತಿ ಸೇವಿತ—ಮೂಲ.

ಗುಣಂ—

ಮೂತ್ರಕೃಚ್ರಹರಂ ಶೀತಂ ಪಿತ್ತಜಿಹ್ವ ತಂಡುಲೋದಕಂ ||
 ಕೃಮಿಹೃದ್ರೋಗಗುಲ್ಮಾಶ್ವಪಾಂಡುರೋಗನಿಬರ್ಹಣಂ || (16)
 ಕೃಶಾನಾಂ ಸಕ್ತಮೂತ್ರಾಣಾಂ ಗ್ರಹಣ್ಯಶೋವಿಕಾರಿಣಾಂ ||
 ಸರಃ ಪ್ರಶಸ್ತೋ ವಾತಘ್ನಃ ಸ್ತನ್ಯಕೃತ್ ಹೈಯನಾಶನಃ ||
 ವಿಭಿರೇವ ಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತಂ ಸೌವೀರಂ ತು ತುಷೋದಕಂ || (17)

ಸುರೇ—

ಕಾದಂಬರೀ ತು ಮದಿರಾ ಪ್ರಸನ್ನಾ¹ ವಾರುಣೀ ಸುರಾ ||
 ಮದ್ಯಂ ಮಹೋದಧಿಸುತಾ ವರಿಸ್ತೃತ್ಯಾಪಿಶಾಯನಂ || (18)

ಸುರಗಸಿ—

ಕಿಣ್ವಂ ರಸಾಯನಂ ಭದ್ರಂ ಸುರಾವರ್ತಿಃ ಕಿಣ್ವಾಲಯಂ ||

ಗುಣಂ—

ಮದ್ಯಂ ಸರ್ವಮಪಿ ಪ್ರಾಕುಃ ಕಫಮಾರುತನಾಶನಂ ||
 ಬಲ್ಯಂ ಸಂತರ್ಪಣಂ ಹೃದ್ಯಂ ಹರ್ಷಣಂ ಕಾಂತಿಕೃತ್ ವರಂ || (19)

ಆಮ್ಲ ವೇತನಂ [ಹಬ್ಬಿಗಿಡೆ]—

ಸಹಸ್ರವೀರ್ಯಂ² ವಾರಾವಿಲ್ಲೇ ರಕ್ತಸಾರಾಮ್ಲವೇತನಂ || (20)

ಗುಣಂ—

ಕಪಾಯ ಕಟುರೂಕ್ಷೋದ್ವಿ ಮಾಮ್ಲ ವೇತನಕಂ ವಿದುಃ ||
 ತೃಪ್ತಫಾನಿಲದಂ ತ್ವಶೋ ವಿಡ್ವಿಂಧಾಶ್ಚ ರಿಗುತ್ಮನುತ್ || (21)

ಕೊಂಡಮಾವು—

ಹೃದ್ರಾಮ್ಲಕಸ್ತು ವೃಕ್ಷಾಮಿಲ್ಲೇ ಲಾಕ್ಷಾಮೃತ್ಯಃ ಸರಕ್ತಕಃ ||
 ಜಂತುವೃಕ್ಷೋ ಘನಸ್ಕಂಧಃ³ ಕುಶವೃಕ್ಷಃ ಕುಶಾಮ್ಲಕಃ || (22)

ಹುಣಿಸೇಹಣು —

ವೃಕ್ಷಾಮ್ಲಸ್ತಂತ್ರಿಣೀ ಚಿಂಚಾ ಚುಕೇ ಕಾ ತಿಂತ್ರಿಣೀಫಲಾ ||
 ಬಹುವುತ್ರಾ ಘನಚ್ಛಾಯಾ ಕೃಷ್ಣಾಮಿಲ್ಲೇಮ್ಲದಳಶ್ಚ ಸಃ || (23)

ಗುಣಂ—

ಅಮ್ಲಿಕಾಯಾಃ ಫಲಂ ಪಕ್ವಂ ರಕ್ತಪಿತ್ತಕರಂ ಸರಂ ||
 ಅಪಕ್ವಂ ಸ್ಯಾತ್ ಕಪಾಯೋಷ್ಣಂ⁴ ಕಫದಂ ತ್ವನಿಲಾಪಹಂ || (24)

¹ 'ವಾರುಣೀ'—ಮೂಲ.

² ವಾತಾವಿಲ್ಲೇ—ಎಂದು ಮೂಲದಲ್ಲಿಿದೆ. ಇದು ಅಶುದ್ಧ. 'ವೀರಾಮ್ಲ' ಎಂದು ರಾಜ ನಿಘಂಟು, 'ವಾರಾಮ್ಲ' ಎಂದು ಶಬ್ದಕಲ್ಪಾಫದ್ರಮ.

³ 'ಬೆಟ್ಟದ ಮಾವು' ಎಂದೂ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

⁴ ಕುಶವೃಕ್ಷಃ ಕುಶಾಮ್ಲಕಃ—ಮೂಲ

ದಾಳಂಬ ಹಣ್ಣು

ಕುಕೇಶ್ವೋ ದಾಡಿವೋ ರಕ್ತಬೀಜ್ಞ ಫಲಪಾಡಬಃ ||

ಮಧುರಾಮ್ನಾಫಲೋ ರಕ್ತೋ ಕುಸುಮೋ ರಕ್ತವೂರಕಃ ||

(25)

ಗುಣಂ—

ಜಯತಿ ಮಧುರಮೇತದ್ಧಾಡಿಮಂ ಪಿತ್ತಮಾಗ್ರಂ

ತ್ರಿವಿಧಮಪಿ ಜ ದೋಷಂ ತದ್ವದಮ್ನಂ ನಜೋವ್ಯಂ ||

ಕಫಪವನಹರಂ ತನ್ನಾತಿಪಿತ್ತಾಪಹಂ ಸ್ವಾತ್

ಸಕಲಮಪಿ ಜ ಹೃದ್ಯಂ ದೀಪನಂ ಗ್ರಾಹಿ ರುಚ್ಯಂ ||

(26)

ಅಪಿಜ—

ಅಸ್ಥಿಸ್ಥಾವಪ್ರಮೇಹಘ್ನಮತಿಸಾರನಿಬಂಧನಂ ||

ನೈಫಿ ಕಾಯಿ—

ಧಾತ್ರಾಪ್ಯಮಲಕೇಶೋ ರಂಗೋ ವಯಃಸ್ಥಾಮೃತಜಾ ಶಿವಾ ||

(27)

ಕೂಪಾಂಡಕೋಽಮೃತಫಲಾ ವೃಷಾಶೀತಫಲಾ ಜ ಸಾ ||

ಗುಣಂ—

ಕಪಾಯಕಟುತಿಕ್ತಾಢ್ಯಾ ಸ್ವಾದು ಕೇಶ್ಯಾಮೃತಾ ರಸೇ ||

(28)

ತ್ರಿದೋಷಕಮನೀ ವೃಷಾಶ್ವರಘ್ನೀ ಚ ರಸಾಯನೀ ||

ತಿಂತ್ರಿಣಿ [ಹುಣಿಸೆ]—

ವೃಕ್ಷಾಮ್ನಾಸ್ತಂತ್ರಿಣೀ ಚಿಂಚಾ ಜೀವಂತೀ ರಕ್ತವೂರಕಃ ||

(29)

ಗುಣಂ—

ವೃಕ್ಷಾಮ್ನಾ ಮುಷ್ಣಕಟುಕಂ ರುಚ್ಯಮಗ್ನಿಕರಂ ಪರಂ ||

(30)

ಪ್ರಿಮಿಹೃದೋಗಗುಲ್ಮಾನಿ ವಾತಶ್ಲೇಷಾಮಯಾವಹಂ ||

ಮಾವು—

ಆಮ್ರಶ್ಚೂತಃ ಶ್ರಾವತೈಲಃ ಕಾಂತಃ ಪಿಂಡಫಲಸ್ತಥಾ ||

(31)

ರಸಃ ಸಹಕಾರಶ್ಚ ಫಲವೃಷಮಹೋತ್ಸವಃ ||

ಗುಣಂ—

ಕೋಶಾಮ್ರೋಮ್ನಃ ಕಟುಃ ಪಾಕೇ ವೀರ್ಯೇ ಚೋಷ್ಣಾ ನಿಲಾಪಹಃ ||

(32)

ಕಫಪಿತ್ತಹರೋ ರುಚ್ಯಃ ಕುಷ್ಮಘ್ನೋ ರಕ್ತಶೋಷಣಃ ||

ಮತಾಂತರೇ—

ಸಹಕಾರಫಲಂ ಪಕ್ವಂ ಸುಗಂಧಿ ಸ್ವಾದು ಬೃಂಹಣಂ ||

(33)

ಕಫವಾತಹರಂ ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ವೃಷ್ಯಂ ಚಾಪ್ಯಗ್ನಿದೀಪನಂ ||

ಅನ್ಯತ್—

ರಸಾಲಫಲಂ ಮಧುರಂ ಗುರು ಸಾಮ್ಲಂ ವಾತಹರಂ ಕುರುತೇ ಕಫಕುಕ್ಷಂ ||

(34)

ಹೃದ್ಯಮರೋಚಕಜಿತ್ ಸಹಕಾರಂ ಸ್ವಾದು ಸುಗಂಧಿ ಕರೋತಿ ಕಿಲಾಸಂ ||

1 ಅಂಬೋಳ—

2 [ಆಮ್ರಾತಕಃ ಪೀತನಕಃ] ಕಪಿಚೂತೋಮ್ನಾ ಪಾಟಲಃ |

ಸ್ನಿಗ್ಧವೃಕ್ಷೋ ಘನಸ್ಕಂಧಃ ಟಂಕಃ ಸ್ಯಾದ್ಗುಡಬೀಜಕಃ ||

(35)

1 'ಅಂಬಳಿ' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ.

2 [] ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದೆ. 'ಶಬ್ದಕಲ್ಪಾಭಿಧಾನಮ್' ದಿಂದ ಉದ್ಭವಿತವಾಗಿದೆ.

ಬೇಲದ ಮರ—

ಕಪಿತ್ಥಸು ದಧಿಚ್ಛತ್ರೋ ದಧಿತ್ಥಃ ಸುರಭಿಚ್ಛದಃ ||
ಮೂವಕಘ್ನೋ ದೃಢಫಲೋ ಗ್ರಾಹೀಫಲಸುಗಂಧಿಕಾ ||

(36)

ಗುಣಂ—

ಕಂಠಘ್ನಮಾಮಂ ತು ಫಲಂ ಕಪಿತ್ಥಂ
ದೋಷಾವಹಂ ತತ್ಕಥಿತಂ ತು ವತ್ಸಂ ||
ದೋಷತ್ರಯಾಘ್ನಂಸಿ ಚ ವಾಂತಿಹಿಧಾ-
ವಿಪಾವಹಂ ಗ್ರಾಹಿ ತನ್ವೈವ ಸರ್ವಂ ||

(37)

¹ ಪ್ರಳ್ಯಂಪ್ರಳೇಚೆ—

ಚುಕೇ ಕಾ ತ್ವಾಮ್ ಚಾಂಗೇರೀ ಸುನಿರ್ದಣ್ಣಃ ಸುಪತ್ರಕಃ ||

ಗುಣಂ—

ದೀಪನೀ ಕಫವಾತಘ್ನೀ ಗ್ರಾಹಿಣ್ಯಾಪ್ನಾ ಮ್ ಪಿತ್ತಜೀತ⁴ ||

(38)

² ಕಳಲೆ—

ಕರವಂದೀ ಶ್ವೇರಫಲಾ ಸಾಮ್ ಪ್ರವೃಫಲಾ ಚ ಸಾ ||

³ ದೊಡ್ಡ ಕಳಲೆ—

ಕೃಷ್ಣ ಸಾಕಫಲಾ ವಿಗ್ನಾ ಕರಮರ್ದಕರಾಮ್ನಿಕಾ ||

(39)

ಇವೆರಡರಗುಣಂ—

ಅಮ್ನಂ ಸತ್ರಿಕ್ತಂ ನಾತ್ಯುಷ್ಣಂ ಗುರು ಪಿತ್ತಾಸ್ತ್ರಕೋಪನಂ ||
ಕರಮರ್ದಫಲಂ ರುಚ್ಯಂ ತಥೈವ ಕರವಂದಕಂ ||

(40)

ಹುಳಿಬಸಳೆ—

⁴ ಗೋಧಾವಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣಿಕಾ ಅಮ್ನಾ ಬಟ್ಯಾಂಗನಾಮಿಕಾ ||

ಉಪ್ಪೆಲಜೆ—

ಕಶೇರುಕಂ ಭವಂ ಭವ್ಯಂ ಸುಪ್ರಸ್ಪೀ ಮಧುರಾ ಚ ಸಾ ||

(41)

⁵ [ಗುಣಂ—

ಭವ್ಯಂ ಸ್ವಾದು ಕಷಾಯಾಮ್ನಂ ಹೃದ್ಯಮಾಸ್ರವಿಶೋಧನಂ |
ತದೇವ ವತ್ಸಂ ದೋಷಘ್ನಂ ಗುರು ಗ್ರಾಹಿ ವಿಪಾವಹಮ್ ||]

(42)

ಎಲಜೆ—

ಕೋಲಂ ಬದರಿಕಂ ಚಂಡೀ ಕರ್ಕಂಧೂರ್ಯಾಗ್ನಕಂಠಕಃ ||

ಗುಣಂ—

ಕರ್ಕಂಧೂಃ ಕಟುಕಂ ಸ್ವಾದು ಅಮ್ನಾ ಪಿತ್ತಕಫಾವಹಂ ||

(43)

¹ 'ಪ್ರಳ್ಯಂಪ್ರಳೇಚೆ' ಎಂದೂ ಹೆಸರಿದೆ.

² ಕಡಲೆಕಾಯಿ ?

³ ದೊಡ್ಡ ಕಡಲೆಕಾಯಿ ?

⁴ 'ಗೋಧಾವನ್ಯಾಭ್ರಣಿಕಾ ಶ್ಯಾಮಾ ಬಟ್ಯಾವ್ಲಾ ನಾಮಿಕಾ'—ಮೂಲ.

⁵ ರಾಜನಿಫಂಜು.

ವಕ್ತೃಂ ಪಿತ್ತಾನಿಲಹರಂ ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಚ ಮಧುರಂ ಸರಂ ||
ಪುರಾತನಂ ತ್ರಿದೋಷಘ್ನಮಾಘ್ನಂ ದೀಪನ ಲಘು || (44)

ಸೌವೀರಂ ಬದರಂ ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಮಧುರಂ ವಾತಪಿತ್ತ ಜಿತ್ ||
ಕಷಾಯಂ ಸ್ವಾದು ಸಂಗ್ರಾಹಿ ಗುಡಕಂಟಕಿಫಲಂ || (45)

ತೋಷಮಾದಳಿ—

ಮಾತುಲಂಗೋ ಬೀಜವೂರೋ ಕೇಸರೀ ಫಲವೂರಕಃ ||
ಕೇಸರಾವ್ಲಃ ಸುವೂರಶ್ಚಲಂಗೋ ಬೀಜಾಹ್ವಯಾದ್ರಮಃ || (46)

ಗುಣಂ—

ಸ್ವಾದು ಶೀತಂ ಗುರು ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಮಾಂಸಂ ಮಾರುತಪಿತ್ತ ಜಿತ್ ||
ಮೇಧ್ಯಂ ಗ್ರಂಥ್ಯನಿಲಜ್ಞದಿ ಕಫರೋಚಕನಾಶನಂ || (47)

ದೀಪನಂ ಲಘು ಸಂಗ್ರಾಹಿ ಗುಲ್ಮಾಶೋಘ್ನಂ ತು ಕೇಸರೀ ||
ಪಿತ್ತಮಾರುತ ಕೃದ್ಬಾಲಂ ಪಿತ್ತಲಂ ಬೀಜಕೇಸರಂ || (48)

ಶ್ವಾಸಕಾಸಹರಂ ಜೈವ ತೃಪ್ತಾಘ್ನಂ ಚ ವಿಶೋಧನಂ ||
ಲಘುಕೃದ್ವೀಪನಂ ಜೈವ ಮಾತುಲಂಗಮುದಾಹೃತಂ || (49)

ತ್ವಕ್ತೃಕ್ತಂ ದುರ್ಜರಂ ತಸ್ಯ ವಾತಕ್ರಮಿಕಫಾವಹಂ ||

ನಿಂಬೆ—

ಲಕುಚೋ ಲಿಕುಚೋ ನಿಂಬಾ ಡಹುರ್ಜಂಬೀರನಾಮಕಃ ||
ಸ್ಯೂರ್ಜಂಬೀರೇ ದಂತಶತ ದಂಭ ದಂಬೀ[ರ]ದಂಭಳಾಃ || (50)

ಗುಣಂ—

ತೃಪ್ತಾಶೋಲಕಫೋದ್ರೇಕಫದಿ ಶ್ವಾಸನಿಬರ್ಹಣಃ ||
ವಾತಶ್ಲೇಷ್ಣವಿಬಂಧಘ್ನೋ ಜಂಬೀರೋ ಗುರುಪಿತ್ತಲಃ || (51)

ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ [ಕಿತ್ತಳೆ]—

¹ ಪಾರಾವತಂ ತು ರುದ್ರಾಕ್ಷಮೈರಾವತಮುದಾಹೃತಂ || (52)

ಗುಣಂ—

ರುದ್ರಾಕ್ಷಂ ಪಿತ್ತಶಮನಂ ವಾತಶ್ಲೇಷ್ಣ ನಿಬರ್ಹಣಂ ||
ರಕ್ತಪಿತ್ತ ಜ್ವರಹರಂ ವಿಷಮದ್ವರನಾಶನಂ || (53)

ಹೇರಿಳಿ—

ನಾರಂಗಂ ತು ಸುಗಂಧಿ ಸ್ಯಾಚ್ಚ ಕ್ರಮಾಕೋ ಮುಖಪ್ರಿಯಾಃ ||

ಗುಣಂ—

ಆಮ್ಲಂ ಸಮಧುರಂ ಹೃದ್ಯಂ ವಿಷದೃಂಭಕರೋಚನಂ ||
ವಾತಘ್ನಂ ದುರ್ಜರಂ ಪುತ್ರೇಕ್ತಂ ಕ್ರಮಿದೋಷಕಫಾವಹಂ || (54)

ಕಬ್ಬಿಣಿ—

ಕೃಷ್ಣ ಲೋಹಮಯಸ್ಸಾರವಾಯುಸಂ ಚ ಶಿಲೋದ್ಭವಂ || (55)

ಗುಣಂ—

ಲೋಹಂ ತಿಕ್ತೋಷ್ಣ ರೂಕ್ಷಂ ಸ್ವಾತ್ ಪಾಂಡುರೋಗಹರಂ ವರಂ ||
ಕಫಪಿತ್ತಾ ಪಹಂ ಪುಂಸಾಂ ರಸಾಯನಮನುತ್ತಮಂ || (56)

¹ 'ಪಾರಾವತಂ' ಎಂಬಪಾಠ—ಕಬ್ಬಿಣಿಲೌಘದ್ರಮಮ.

ಒಟುಲೋಹ—

ವರ್ತಲೋಹಂ ತ್ರಿಲೋಹಂ ಚ ಪಂಚಲೋಹಂ ಚ ಲೋಹಕಂ ||

ಗುಣಂ—

ವರ್ತಲೋಹಂ ಹಿಮಂ ವಿದ್ಯಾದವ್ಲಂ ಪಟುಕಮೇವ ಚ ||

(57)

ರೂಕ್ಷಂ ಕಫವಿಕಾರಘ್ನಂ ಹಸ್ಯಾತ್ ಪಿತ್ತಭವಂ ರುಜಂ ||

ಹಪ್ಪಣಗಟ್ಟು[ಕೆಟ್ಟ] —

ಮಂಡೂರಮಾಯಸೋಚ್ಛವ್ವಂ ಕೆಟ್ಟಂ ಲೋಹಮಲಂ ಚ ತತ್ ||

(58)

ಇತ್ಯಭಿಧಾನಮಾಲಾಯಾಂ ದ್ವೀತೀಯಾ ಆಮ್ಲಸ್ಕಂಧಃ.

ತೃತೀಯಾಃ ಸ್ಕಂಧಃ-

ಅಥ ಲವಣಸ್ಕಂಧ ಉಚ್ಯತೇ ¹

ಲವಣಭೇದಾಃ—

ಸೈಂಧವರುಜಕಬಿಡಾಘ್ನಂ ಪಾಂಶುಜಮಪೌದ್ಭಿದಂ [ಚ] ಸಾಮುದ್ರಂ ||

ತ್ರಿಕ್ಷಾರಸೀನತ್ರಪ್ರಸಂ ಸ್ಕಂಧ ಏವ ಲವಣಾಘ್ನಃ ||

(1)

ಸೈಂಧವಲವಣಂ—

ಸಿಂಧು ಸೈಂಧವ ನಾದೇಯಂ ಮಾಣಿವಂಧಂ ಪಟೂತ್ಸಮಂ ||

ಗುಣಂ—

ಸೈಂಧವಂ ಶಿಶಿರಂ ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಲಘು ಸ್ವಾದು ತ್ರಿದೋಷಹತ್ ||

(2)

ಹೃದ್ಯಂ ನಾ ನೇತ್ರರೋಗಘ್ನಂ ವ್ರಣರೋಚಕನಾಶನಂ ||

ಸೌವರ್ಚಲವಣಂ—

ಸೌವರ್ಚಲಂ ಸುವರ್ಚಂ ಚ ರುಚಕಂ ಕೃಷ್ಣ ಸಾಮಕಂ ||

(3)

ಗುಣಂ—

ಲಘು ಸೌವರ್ಚಲಂ ಪಾಕೇ ವೀರ್ಯೋಷ್ಣಂ ವಿಶದಂ ಕಟು ||

ಗುಲ್ಮಶೂಲಖಬಂಧಘ್ನಂ ಹೃದ್ಯಂ ಸುರಭಿ ರೋಚನಂ ||

(4)

ಬಿಡಲವಣಂ—

² ಸುಪಾಕ್ಯಂ ಖಂಡಲವಣಂ ಕೀರ್ತಿತಂ ಕೃತ್ರಿಮಂ ಬಿಡಂ ||

ಗುಣಂ—

ಸಕ್ಷಾರಂ ದೀಪನಂ ತೀಕ್ಷ್ಣಂ ಹೃದ್ರೋಗ ಕಫನಾಶನಂ ||

(5)

ಲೋಚನಂ ತೀಕ್ಷ್ಣಮಾಘ್ನಂ ಚ ಬಿಡಂ ನಾತಾನುಲೋಮನಂ ||

ಗಾಜವಲವಣಂ—

³ ಊಜಕ್ಷಾರಂ ತು ನಿನ್ಸಾರಂ ಪಾಂಶುಜಂ ಪಾಕ್ಯಮೂಷೆರಂ ||

(6)

¹ ಇದರ ನಂತರ '3 ಲವಣಸ್ಕಂಧಂ' ಎಂದು ಮೂಲದಲ್ಲಿಿದೆ.

² ಸುಪಾಕ್ಯಂ—ಮೂಲ.

³ ಉಪಕ್ಷಾರಂ—ಮೂಲ.

ಗುಣಂ—

ಲಘು ತಿಕ್ತೋಷ್ಟ್ಯ ರೂಕ್ಷಾತಿಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಾತಾನುಲೋಮನಂ ||

ಸತ್ವಿಕ್ತಂ ಲವಣಂ ಕ್ಷಾರಂ ವಿದ್ಯುಲ್ಲವಣಮೂಷರಂ ||

(7)

ಅಟ್ಟುಪ್ಪ—

ಔದ್ಭಿದಂ ಕ್ಷೈತಿಸಂಭೂತಂ ರೋಮಕಂ ತೋಯಪೂಕಜಂ ||

¹ ಗುಣಂ—

ಔದ್ಭಿದಂ ಪಾಂಶುಲವಣಂ ಯಜ್ಞಾತ್ವಂ ಭೂಮಿತಃ ಸ್ವಯಂ ||

(8)

ಕ್ಷಾರಂ ಗುರು ಕಟು ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಶೀತಲಂ ವಾತನಾಶನಮ್ ||

ಸಮುದ್ರದ ಉಪ್ಪು—

ಸಮುದ್ರಜಂ ತು ಸಾಮುದ್ರಂ ಸಾಮಾನ್ಯಲವಣಂ ಪಟು ||

(9)

ಗುಣಂ—

² [ಸಾಮುದ್ರಂ ಲಘು ಹೃದ್ಯಂ ಚ ಪಲಿತಾಸ್ರದಪಿತ್ತದಮ್ |

ವಿದಾಹಿ ಕಫವಾತಘ್ನಂ ದೀಪನಂ ರುಚಿಕೃತ್ಪರಮ್ ||]

(10)

ಯವಕ್ಷಾರಲವಣಂ—

ಯಾವಶೂಕೋ ಯವಕ್ಷಾರೋ ಯವಾಹ್ವೋ ಯವಭಸ್ಮಕಃ ||

ಗುಣಂ—

ಉಷ್ಣಾತಿರೂಕ್ಷ ಸ್ವೀಕ್ಷಣಶ್ಚ ದೀಪನಃ ಕಫವಾತಹಿತ್ ||

(11)

ಪಿತ್ತಾಸ್ರದೂಷಣೋ ಬಲೋ ಯವಕ್ಷಾರಕ ಉಚ್ಯತೇ ||

ಸದ್ಯುಕ್ತೀಕ್ಷಾರಲವಣಂ—

ಅನ್ಯಸುಸ್ಪರ್ಶಲಃ ಕ್ಷಾರಃ ಸೋತ್ರಸಿಂಹ ಸ್ವರ್ಚಿಕಾ ತಥಾ ||

(12)

ಗುಣಂ—

ಸ್ವರ್ಚಿಕೋಷ್ಟ್ಯ ಕಟುಕ್ಷಾರೋ ರನೋ ವಾತಕಫಾ ಜಯೇತ್ ||

ಗುಲ್ಮಾಧ್ಮಾನಕ್ರಿಪೂನ್ ಹಂತಿ ಮೇದಸಜ್ವರನಾಶನಃ ||

(13)

ಬಿಳುಗಾರಲವಣಂ—

ಸೌಭಾಗ್ಯವೈಂಕಣಕ್ಷಾರೋ ಮಾಲತೀತಿಲಸಂಭವಃ ||

ಗುಣಂ—

ಗುಲ್ಮಶೂಲಾಕ್ತ ರೀಕೃಛ್ರಮೂತ್ರಬಂಧಜ್ವರಾಪಹಃ ||

(14)

ಕಾಸಶ್ವಾಸಕಫಂ ಹಿಕ್ಯಾ ಪಾಂಡುಶೋಫ ವಿಪಾಪಹಃ ||

ಸೀಸಂ—

³ ಯೋಗೀಷ್ಟ್ಯಂ ⁴ ಕೃಷ್ಣಂ ಕಂ ಬೀಜಂ ಸೀಸಕಂ ನಾಗಸಂಜ್ಞೆಕಂ ||

(15)

¹ ಗುಣ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಭಾವಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

² ರಾಜನಿಂಫಂಟು.

³ ಯೋಗೀಷ್ಟ್ಯಂ—ಎಂಬ ಪಾಠವೂ ಇದೆ.

⁴ ಕೃಷ್ಣಂ—ಎಂಬ ಪಾಠ ಶಬ್ದಕಲ್ಪಾಘ್ರಮಾದಲ್ಲಿದೆ.

ಸೀಸಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಕೊಡಗಳಿಲ್ಲ.

‘ಕೃಷ್ಣಂ’ ಎಂಬ ಹೆಸರು

ಗುಣಂ—

ಸೀಸಂ ಪೂಜ್ಯಂ ತದತ್ಯುಷ್ಣಂ ರಸೇ ತಿಕ್ತಕವದ್ಭವೇತ್ ||
ರೂಕ್ಷಂ ಪಿತ್ತಕಫಂ ಹಂತಿ ಕ್ರಿಯಾನುತ್ಪಾದಯಂತ್ಯಪಿ ||

(16)

ತವರ—

ತಗರಂ ತ್ರಪುಸಂ ಪಂಗಂ ರೌಪ್ಯಂ ವತ್ರಗುರು ತ್ರಪು ||

(17)

ಗುಣಂ—

ತ್ರಪುಸಂ ತಿಕ್ತಮುಷ್ಣಂ ಚ ರೂಕ್ಷಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮವಿನಾಶಕೃತ್ ||
ಪಿತ್ತಕೋವಪ್ರಶಮನಂ ವಿಕಾರಂ ಕ್ರಿಮಿಜಂ ಜಯೇತ್ ||

(18)

ಇತ್ಯಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾಯಾಂ ಲವಣಸ್ಕಂಧ ಸ್ತೋತ್ರೀಯಃ

ಚತುರ್ಥಃ ಸ್ಕಂಧಃ-

ಅಥ ತಿಕ್ತಸ್ಕಂಧ ಉಚ್ಯತೇ.

ಮಾಸಾ ಕುಷ್ಠವಟೋಲ ಪರ್ಪಟ ವಿಷಾ ಪಾಶಾಃ ಪೃತಾ ರೋಹಣೀ
ಗಾಯತ್ರೀ ^೨ ಕುಧರಾಽಭಯಾಂಬು ಕಟುಕಾ ಮೂರ್ವಾ ನಿಶಾಮೋರಟಾಃ ||
ಭೂನಿಂಬಾರಲು ನಿಂಬವೃಕ್ಷೈರ ಜಯಾ ಕ್ಷುದ್ರಾಗ್ನಿಮಂಥಾ ಸ್ನುಹೀ
ಶೃಂಗೀ ಪಾಟಲಿ ಕಾಶ್ವರೀ ಧನದದೃಕ್ ಶ್ರೋನಾಕ ಭಾಂಗೀ ಫಲಃ ||

(1)

ಲಂಬಾ ಜೀಮೂತ ಬಿಂಬೀ ಕಣಿ ಕುಟಬ ಧನೀ ^೩ ಜಾಲಿನೀ ಶಕ್ರವಾರು
ಜ್ಯೇಷ್ಠರಂಡಾರಗ್ವ ಧೋಗ್ರಾ ಸಹಜರ ಸುವಹಾ ತ್ರಾಯಮಾಣಾ ಚ ಶೃಂಗೀ ||
ಚಂಡಾಲೀ ಸೋಮರಾಜೀ ^೪ ದಮನ ಮರುವಕಂಕುವೃಮಂಡೂಕಪರ್ಣೀ
ಬಾಹ್ಮೀ ಪಾರ್ಥಾ ಪ್ರಿಯಂಗು ಭ್ರಮರ ಲವಣಿಕಾ ದುರ್ಗ್ರಹಾ ಕರ್ಣಿಕಾರಃ ||

(2)

ಪತ್ರಾಂಗ ಕಾಲೇಯಕ ಗಂಧಸಾರ-

ಕಾಶ್ಮೀರ ಕರ್ಪೂರ ಬಟಾತುರುಷ್ಕಾಃ ||

ಗೋರೋಚನಾ ಜೋಂಗಳನಂದಿ ವೈಹ್ಲ-

ಸ್ಪೃಗ್ವಕ್ರಜಾತೀರಸ ಪೂತಿಕಾಪಾಃ ||

(3)

ಶೈಲೇಯ ಗುಗ್ಗುಲಾ ಶಿಲಾಜಿತು ವೃಶ್ಚಿ ಕಾಲೀ

ಕಂಪಿಲ್ಲಕಂ ವಿಪೇರಣಾ ಕತಕಂ ವಿಶಲ್ಯಾ ||

ಧೂತೈಲವಾಲು ಕರವೀರಕ ಕಾಕಮಾಚೀ

ಗುಂಜಾ ಜ್ಯುಟಾಶ್ಯಮುರ ಕಿಂಶುಕ ಸಪ್ತಪರ್ಣಾಃ ||

(4)

^೧ ಇದರ ನಂತರ ' (4) ತಿಕ್ತಸ್ಕಂಧಃ ' ಎಂದು ಮೂಲದಲ್ಲಿದೆ.

^೨ ಇದು ' ಕದರ ' ಅಥವಾ ' ಖದಿರ ' ಎಂದಿರಬೇಕು.

^೩ ಶಾಲಿನೀ—ಮೂಲ.

^೪ ದಮನ—ಮೂಲ.

ಘೋರಂಟಾ ಹಿಂಸ್ರಾ ನೌಕರೀ ಹಂಸಪಾದೀ
ಜಾತೀ ಮುಖ್ಯಃ ಸಿಂಧುವಾರೌ ಕರಂಜೌ |
ಶಾರ್ಙ್ಗಪ್ರೋಮಾ ತುಂಬುರಾಶ್ಚ ಮರಂಗೋ |

ಗಾರೋ ವೇತ್ರಃ ಶಂಖಣೀ ಜಂಝಣೀ ಚ ||

(5)

ಆದಾರ್ಯರಾಮ ಶೀತಾಕ್ಷವಕ ರುರಸಿಕಾ ಕಾಕಜಂಘೀಮೃಪಂಖೀ
ಬಸ್ತಾಂತ್ರೀ ವತ್ರಭಂಗಃ ಕಟಭಕೇಹಿಕೋಪಾನಹಸ್ಪರಣೀಚ ||
ರೋಹಿತಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮನಾಲೋ ವಟದಲಕರಭಿರ್ವಾಯಸೀ ಕಾರವಲ್ಲಿ |
ರಾಮಾ ಪಂಚಾಂಗುಲೀಕಾ ಯುಗಫಲಶಿಖರೀ ಕಾಂಸ್ಯಕಂ ತಿಕ್ತವರ್ಗಃ ||

(6)

ಅಥ ನಾಮಾವಲೀಮಾಹ—

ಆಡುನೋಗೇ—

ವಾಸಾ ವೃಷಾ ಸಿಂಹಮಾಖೀ ಭವಜ್ವಾತಾಟರೂಪಕಃ ||

ಗುಣಂ—

ಆಟರೂಪಾ ಹಿತಸ್ತಿಕಃ ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷಾನ್ಮಕಾಸಜಿತ್ ||

(7)

ಕ್ಷಯಹೃತ್ಕೃಷ್ಣ ರೋಗಸ್ಥೀ ವೃರತ್ಯಪ್ನಾ ವಿನಾಶಿನೀ ||

ಜಂಗಲಕೋಷ್ಯಂ—

¹ ರುಬ್ಬಾಮಾ ಪಾಕಲಂ ಕುಷ್ಠಂ ಪಾರಿಭಾವ್ಯಂ ತದುತ್ಪಲಂ ||

(8)

ಗುಣಂ—

ಕುಷ್ಠಂ ತಿಕ್ತಂ ಕಟೂಷ್ಣಂ ಚ ತ್ರಿದೋಷಶಮನಂ ಪರಂ ||

ತೃಪ್ತಸರ್ವವಿಷಜಂ ಹನೃತ್ ಕಂಡುಕುಷ್ಠಂ ಚ ನ್ಯಾಯೇತ್ ||

(9)

ಕಟಪಡವಲ—

ಪಟೋಲಃ ಕಟುಕಃ ಪಾಂಡು ರಾಜಮಾತಾಮೃತಾಫಲಃ ||

ಗುಣಂ—

ಪಟೋಲಃ ಕಟುಕಸ್ತಿಕ ಉಷ್ಣ ಪಿತ್ತಾನಿಲಾರ್ತಿಜಿತ್ ||

(10)

ಕಫಾನ್ಮಕಂಡುಕುಷ್ಠಾದಿವ್ಯರದಾಹವಿನಾಶನಃ ||

ಪರ್ಪಾಟಕ—

² ಶೀತಪ್ರಿಯಃ ಪರ್ಪಾಟಕಸ್ತೃಷ್ಣಾಘ್ನಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮವತ್ರಕಃ ||

(11)

³ ವನತಿಕ್ತಾ ರೇಣುನಾಮಾ ⁴ ಕರ್ಪಣೋ ರೇಣುಕಂಟಕಃ ||

ಗುಣಂ—

ಪರ್ಪಾಟಕಃ ಶೀತಃ ಸ್ವಾದುಃ ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಣದ್ವರಾಪಹಃ ||

(12)

ರಕ್ತದಾಹಾರುಚಿಗ್ಲಾನಮದಭ್ರಮವಿನಾಶನಃ ||

¹ ರಿಂಗಾಮ—ಮೂಲ.

² ಸೀತಪ್ರಿಯಃ—ಮೂಲ. ಸೀತಃ ಪ್ರಿಯಃ—ಶಬ್ದ ಕಲ್ಪಾಫದ್ರಮ.

³ ಫಲಂ ತಿಕ್ತೋ—ಮೂಲ.

⁴ ಇದು 'ಕವಚೋ' ಎಂದಿರಬಹುದು. ಶಬ್ದಕಲ್ಪಾಫದ್ರಮದಲ್ಲೆ 'ಕವಚೋ' ಎಂಬ ಪಾಠವಿದೆ. 'ಕರ್ಪಣ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಪರ್ಪಾಟಕ' ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಅತಿಬಜೆ—

ಭಂಗುರಾತಿವಿಷಾ ಶೃಂಗೀ ಶುಕ್ಲಕಂದಾ ಘುಣಪ್ರಿಯಾ || (13)
ದ್ವಿತೀಯಾ ಪ್ರತ್ಯುಪವಿಷಾ ಶೃಂಗೀ ಜೋಪವಿಷಾಣಿಕಾ ||

ಗುಣಂ—

ಕಟೂಷಾ ತಿವಿಷಾ ತಿಕ್ತಾ ಕಫಪಿತ್ತದ್ವರಾವಹಾ || (14)
ಆಮಾಶಿನಾರಕಾನಫ್ನೀ ವಿಷಜ್ಞರ್ದಿವಿನಾಶಿನೀ ||

ಅಗುಳುಕಾಂತಿ—

ಮಾಲವೀ ತ್ರಿಶಿರಾ ಪಾಠಾ ಪ್ರಾಚೀನಾ ವನತಿಕ್ತಕಾ || (15)
ಅಂಬುಷ್ಠಾ ಸ್ಥಾಪನೀ ವೀರಾ ಯೂಥಕೇ ಚ ಕುಜೇಲಿಕಾ ||

ಗುಣಂ—

ಪಾಠಾ ತಿಕ್ತಗುರೂಷಾ ಚ ವಾತಪಿತ್ತಕಫಾವಹಾ || (16)
ಭಗ್ನಸಂಧಾನಕೃತ್ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಜ್ವರಜ್ಞರ್ದ್ಯ ತಿಸಾರಜಿತ್ ||

ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ—

ವಯಸ್ಥಾ ಕುಂಡಲೀ ಸೋಮಾ ಛಿನ್ನಾ ಛಿನ್ನರುಹಾಮೃತಾ || (17)
ಮಧುವರ್ಣೀ ಸೋಮವಲ್ಲೀ ¹ ಗುಡೂಚೀ ದೇವನಿರ್ಮಿತಾ ||
ವತ್ಸಾದಿನೀ ಕಾಂಡೇಜಾತಾ ತಂತ್ರಿಕಾ ದೇವನಿರ್ಮಿತಾ || (18)

ಗುಣಂ—

ಗುಡೂಚೀ ಸ್ವರಸೇ ತಿಕ್ತಾ ಕಷಾಯೋಷಾ ಗುರುಸ್ತಥಾ ||
ತ್ರಿದೋಷ ಜಂತು ರಕ್ತಾಮಕುಷ್ಠ ಜ್ವರಹರಾ ಮತಾ || (19)

ಕಗ್ಗಲಿ—

ಖದಿರೋ ರಕ್ತಸಾರಶ್ಚ ಗಾಯತ್ರೀ ದಂತಧಾವನಃ ||
ಕುಷ್ಠಫೋಷಾ ಬಾಲವತ್ಶ್ಚ ಕಷಾಯಫಲಪ್ರವೃಕ್ಷಕಃ || (20)

ಗುಣಂ—

ಖಾದಿರಃ ಸ್ವರಸೇ ತಿಕ್ತೋ ಹಿಮಾ ಪಿತ್ತಕಫಾಸ್ತನುತ್ ||
ಕುಷ್ಠಾ ಮಖಾಸಕಂ ಹಂತಿ ಕ್ರಿಮಿಶೋಫಹರಃ ಸ್ಮೃತಃ || (21)

ಬಿಳಯಕಗ್ಗಲಿ—

² ಶ್ವೇತಸಾರೋ ³ ಮಹಾವಲ್ಮೀಕೀ ರೋಹಣೀ ⁴ ಸೋಮವಲ್ಮಲಃ ||
⁵ ಖದರಃ ಖದಿರಾನಾರಃ ಕೋದರಃ ಶ್ಯಾಮಾನಾರಕಃ || (22)

ಗುಣಂ—

ಶ್ವೇತಶ್ಚ ಖದಿರಸ್ತಿಕ್ತೋ ಹಿಮಾ ಪಿತ್ತಕಫಾವಹಃ ||
ರಕ್ತದೋಷಕಂಡು ⁶ ಮೇಹಕಂಡೂಕುಷ್ಠ ವಿನಾಶನಃ || (23)

¹ ಗುಳೂಚೀ—ಮೂಲ.

² ಇದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ 'ಸೋಮಮರ' ಎಂದಿದೆ.

³ 'ಸೋಮವಲ್ಮೀಕೀ' ಎಂದಿರಬೇಕು.

⁴ 'ಸೋಮವೃಕ್ಷಕಃ' ಎಂದಿರಬೇಕು.

⁵ "ಕುಧರಾ ಘಟಕಾಕಾರೋ ಅಪಸ್ಥಾಪರಸಾರಕಃ" ಎಂದು ಮೂಲ.

⁶ ಕರೀಮೇಹ—ಮೂಲ.

ಲಾಮಂಜ—

¹ ವೀರಣಾಭಯಾಲಾಮಜ್ಜಂ ನೇವೈಶ್ಯೇಶೀರಂ ಮೃಣಾಳಕಂ ||

ವೀರಂ ವೀರಣಮೂಲಂ ಚ ಬಹುಮೂಲಂ ರಣಪ್ರಿಯಂ ||

(24)

ಗುಣಂ—

ಉಶೀರಂ ಶೀತಲಂ ತಿಕ್ತಂ ದಾಹಕ್ಷಾಂತಿಕರಂ ಚ ತತ್ ||

ವೈಶ್ಯದ್ವಯಂ ಕುತ್ಸುಪ್ತದಾಹಮುದ್ರಿಕಂ ಹಂತಿ ಯೋಗತಃ ||

(25)

ಮಾಡಿವಾಳ—

ಹ್ರೀಬೇರಂ ವಾರಿ ಕೇಶಾಹ್ವಯಮುದೀಚ್ಯಂ ಮಾಲುಕಂ ಜಲಂ ||

ಗುಣಂ—

ಮಾಲುಕಂ ಶೀತಲಂ ತಿಕ್ತಂ ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮವಿಗರ್ವನುತ್ ||

ಕಫಾಸ್ತ್ರ ಕಂಡೂಕುಪ್ಪಾದಿ ದ್ವೈರದಾಹಾನ್ ವಿನಾಶಯೇತ್ ||

(26)

ಕಟುಕರೋಹಿಣಿ—

ತಿಕ್ತಾ ಬಟಾಘ್ನಾ ಮಾತ್ಸ್ಯಭಿನ್ಯಾ ಕಟುಕಾ ಶಕುಲಾದನೀ ||

ಶತಪರ್ವಾ ಕೃಷ್ಣಾ ಭೇದಾಪ್ಯರಿಪ್ಪಾ ಕಟುರೋಹಿಣೀ ||

(27)

ಗುಣಂ—

ಕಟುಕಂ ಪಿತ್ತಜಂ ತಿಕ್ತಂ ಕಟು ಶೀತಾಸ್ತ್ರದಾಹಜೇತ್ ||

ಬಲಾಸ್ತ್ರರೋಚಕಂ ಹಂತಿ ವಿಷಮದ್ವೈರನಾಶಕಂ ||

(28)

ಹೆಗ್ಗೊರಟೆಗೆ—

ಮೂರ್ವಾ ಮಧುರಸಾ ದೇವೀ ಫಲಶ್ರೇಣೀ ಮಧುಸ್ತನಾ ||

ದೇವಶ್ರೇಣೀ ಸ್ವಾದುರಸಾ ಸ್ನಿಗ್ಧಪರ್ಣೀ ಚ ಮೋರಟಾ ||

(29)

ಗುಣಂ—

ಮೂರ್ವಾ ತಿಕ್ತರಸಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ಹೃದ್ರೋಗಕಫವಾತಜೇತ್ ||

ಕುಷ್ಠ ಕಂಡೂವನಾಮೇಹವಿಷಮದ್ವೈರನಾಶಿನೀ ||

(30)

ಅರಸಿನೆ—

ಹರಿದ್ರಾ ಹಳ್ಳದೀ ಪೀತಾ ² ಪಿಂಗಾ ಗೌರೀ ನಿಶಾಹ್ವಯಾ ||

ವರ್ಣಿನೀ ರಜನೀ ದೀರ್ಘರಾಗಾ ರೋಮಾಶಮೂಲಿಕಾ ||

(31)

ಗುಣಂ—

ಹರಿದ್ರಾ ಚ ರಸೇ ತಿಕ್ತಾ ರೂಕ್ಷೋಷ್ಣ ವ್ರಣಕುಷ್ಠಜೇತ್ ||

ಕಂಡೂಮೇಹವ್ರಣಾನ್ ಹಂತಿ ದೇಹವರ್ಣವಿಕಾಸಿನೀ ||

(32)

ಮರದರಸಿನೆ—

ದಾರ್ವೀ ಪಚಂಪಚಾ ³ ಪೀತದಾರುದಾರುನಿಶಾಭಧಾ ||

ಕಟುಕಟೀರೀ ಪರ್ಷನ್ಯಾ ಕಾಲೇಯಕಕುಸುಂಭಕಾ ||

(33)

¹ ವೀರಣಾಭಯ—ಮೂಲ.

² ಪಿಂಡಾ—ಮೂಲ.

³ ದಾರು ದಾರು—ಮೂಲ.

ಗುಣಂ—

ತಿಕ್ತಾ ದಾರುಹರಿದ್ರಾ ಸ್ಯಾದ್ರೋಷೋಷ್ಣ ಪ್ರಣಮೇಹಜಿತ್ || (34)

ಕರ್ಣಿವೇತ್ರಮುಖೋದ್ಭೂತಾನ್ ರೋಗಾನ್ ಕಂಡೊಂಶ್ಚ ನಾಶಯೇತ್ ||

ಹಾಲುಕೊರಬಗೆ—

ಪೀಲುಪರ್ಣೇ ಮುರಂಗೀ ಚ ಮೋರಟಾ ರೈರಮೋರಟಾ || (35)

ಗುಣಂ—

ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ಮೋರಟಾ ರೂಕ್ಷಾ ಶೋಫವಾತಗರಾಪಹಾ ||

ಮೂತ್ರಶುದ್ಧಿಕರೀ ಸ್ತಂಭೀ ಲಘುದೀಪನಪಾಚನೀ || (36)

ನಿಲಬೇವು—

ಕಿರಾತತಿಕ್ತೋ ಭೂನಿಂಬಾ ಕೈರಾತಾ ಕಾಂಡತಿಕ್ತಕಾ ||

ಗುಣಂ—

ಕಿರಾತಕೋ ರಸೇ ತಿಕ್ತೋ ಗುರುಃ ಶೀತೋ ಲಘುಸ್ತಥಾ || (37)

ಶ್ಲೇಷ್ಮಪಿತ್ತಾಸ್ತಶೋಫಾದಿಕಾಸತ್ಯಪ್ಪಾ ಜ್ವರಾಪಹಾ ||

ಹೆಮ್ಮರ—

ಮಹಾನಿಂಬೋರಭುದೀರ್ಘವೃಂಶಾ ಖಟ್ಟಾಂಗ ಉಚ್ಚತೇ || (38)

ಗುಣಂ—

ಮಹಾನಿಂಬರಸಸ್ತಿಕ್ತಾ ಶೀತಾ ಪಿತ್ತಕಫಾಪಹಾ ||

ಕುಷ್ಠರಕ್ತವಿನಾಶಕ್ತಾ ವಿಷೂಚಿಂ ಹಂತಿ ಶೀತಲಾ || (39)

ಶ್ಲೇಷ್ಮಪಿತ್ತಾಸ್ತಶೋಫಾರ್ತವಿಷ್ಣುಪ್ಪಾ ಜ್ವರಾಪಹಾ ||

ಬೇವು—

ನಿಂಬಸ್ತಾ ಹಿಂಗುನಿರ್ಯಾಸಾಃ ಪ್ರಭದ್ರೋ ವಿಪಿನಪ್ರಿಯಾ || (40)

ಅರಿವ್ಯಸ್ಸರ್ವತೋಭದ್ರೋ ವಿಜುಮಂದಾ ಶುಕಪ್ರಿಯಾ ||

ಗುಣಂ—

ನಿಂಬಸ್ತಿಕ್ತರಸಾಃ ಶೀತೋ ದಾಹಶ್ಲೇಷ್ಮಾಸ್ತಪಿತ್ತನುತ್ || (41)

ಜ್ವರಾರೋಚಕಕಾಸಘ್ನಾ ಶೋಫಾದಿವಿನಾಶನಾ ||

ಪುಷ್ಕರಮೂಲಂ—

ಮೂಲಂ ತು ಪುಷ್ಕರಂ ಮೂಲಂ ಪುಷ್ಕರಂ ಪುಷ್ಕರಾಹ್ವಯಂ || (42)

ಗುಣಂ—

ತಿಕ್ತಂ ಪುಷ್ಕರಮೂಲಂ ಚ ಕಬೂಚ್ಛಂ ಕಫವಾತಜಿತ್ ||

ಜ್ವರಾರೋಚಕಕಾಸಘ್ನಂ ಶೋಫಾದಿವಿನಾಶನಂ || (43)

ತಗ್ಗಿ—

ಅಗ್ನಿಮಂಥೋ ವೈಜಯಂತೀ ತರ್ಕಾರೀ ವಿಜಯಾ ಜಿಯಾ ||

ತಕ್ಕಾರಿ—

ಹೃದಾಗ್ನಿಮಂಥೋರಣಿಕೋ ಗಂಧವತ್ಸಗಂಧಿಕಾ || (44)

¹⁶ ಗಂಧವತ್ಸಗಂಧಿ ಗಂಧವತ್ರಿತಾ¹ ಎಂದು ಪಾಠಾಂತರ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಬೇ.

ಗುಣಂ—

ತರ್ಕಾರೀ ಕಟುಕಾ ತಿಕ್ತಾ ತಥೋಷ್ಣಾ ಪಾಂಡುರೋಗಜಿತ್ ||
ಶೋಫಶ್ಲೇಷ್ಣಾಗ್ನಿಮಾಂದ್ಯಂ ಚ ವಿಬಂಧಾಂಶ್ಚ ವಿನಾಶಯೇತ್ ||

(45)

ಕಳ್ಳು—

ವಜ್ರಪ್ರಂಡೋ ಮಹಾವೃಕ್ಷೋ ಗಂಡೀರಃ ಸ್ನಿಗ್ಧ ಸ್ನಿಗ್ಧೇ ಗುಡಾ ||

¹ ಕೋಲುಗಳ್ಳು—

ಸಮಂತದುಗ್ಧಾ ಸಿಂಹುಂಡೋ ವಜ್ರೋ ಯಾಮಲಕಂಠಕಃ ||

(46)

ಗುಣಂ—

ವಜ್ರೀಪಯೋ ರಸೇ ತಿಕ್ತಂ ಗುರೂಷ್ಣಂ ಕಫವತಜಿತ್ ||
ಪ್ಲೀಹೋದರಾಶೋಗಃ ಸ್ವಾಂತಿ ವಾತಸ್ಯ ರೋಧನಂ ||

(47)

ಎಲೆಗಳ್ಳು—

ದಳಸ್ನಿಗ್ಧೇ ಶ್ವಾನಜಿಹ್ವಾ ಪತ್ರಸ್ನಿಗ್ಧ ಮೃದುರೇಚನೀ ||

ಗುಣಂ—

ಕಫಗುಲ್ಮೋದರಾನ್ ಘ್ನಂತಿ ಸ್ನಿಗ್ಧೇಶ್ವರಂ ತು ರೇಚನಂ ||
ಶಾಖಾಸ್ನಿಗ್ಧೇಪಯಸ್ಸೇಷ್ಯಂ ಸರ್ವಕ್ರಮಿವಿನಾಶನಂ ||

(48)

ಕರ್ಕಾಟಕಶೃಂಗಿ—

ಮಹಾಘೋಷಾ ಕುಲಿಂಗಾ ಚ ಶೃಂಗೀ ಕರ್ಕಾಟಕಶೃಂಗಿಕಾ ||

(49)

ಗುಣಂ—

ತಿಕ್ತಾ ಕರ್ಕಾಟಕಶೃಂಗೀ ಚ ಗುಲ್ಮಶ್ಲೇಷ್ಣಸಮಿರನುತ್ ||
ಕಾಸಂ ಶ್ವಾಸಂ ಚ ಹಿಕ್ಮಾಂ ಚ ವಾತತ್ಯಮ್ಲಾ ರುಚಿಂ ಜಯೇತ್ ||

(50)

ಪಾಟಲಿ [ಪಾದರಿ?]

ಅವೋಘಾ ಪಾಟಲೀ ಸ್ಥಾಲೀ ಕಾಲವೃಂತಾ ಚ ಕುಂಭಕಾ ||
ವಸಂತದೂತಿಕಾ ತಾಮ್ರಾಘ್ರಸ್ಪೀ ತೋಯಾಧಿನಾಸಿನೀ ||

(51)

ಗುಣಂ—

ಪಾಟಲಾ ಸ್ವರಸೇ ತಿಕ್ತಾ ಗುರೂಷ್ಣಾ ಪವನಾಸ್ರಜಿತ್ ||
ಪಿತ್ತಹಿಕ್ಮಾವಮಿಶೋಫಕಾಸಾರೋಚಕನಾಶಿನೀ ||

(52)

² ಸಿವನಿ —

ಕಾಶ್ಮರಾಶ್ಯ ಕಾಶ್ಮರೀ ವೀರಾಕಾಶ್ಮರೀ ಮಧುಪರ್ಣಿಪಿ ||
ಶ್ರೀಪರ್ಣೀ ಕಾಶ್ಮರೀವೀರಾ ತಥಾ ಕಪ್ಪಲಮುಚ್ಯತೇ ||

(53)

³ ಹೆಗ್ಗುಂಬಳ—

ಕೃಷ್ಣ ವೃಂತಾ ಮಹಾಕುಂಭಾ ಗಂಭಾರೀ ಸರ್ವಭದ್ರಿಕಾ ||

ಗುಣಂ—

ಶ್ರೀಪರ್ಣೀ ಚ ರಸೇ ತಿಕ್ತಾ ಗುರೂಷ್ಣಾ ರಕ್ತಪಿತ್ತಜಿತ್ ||
ತ್ರಿದೋಷಶಮದಾಹಾರ್ತಿಜ್ವರತ್ಯಮ್ಲಾ ವಿಷಂ ಜಯೇತ್ ||

(54)

¹ 'ಮುಂಡುಗಳ್ಳು' ಎಂದೂ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

² 'ಸಿವನಿ' ಎಂದೂ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

³ 'ಬೆದ್ದ ಗುಮ್ಮಡು'—ಮೂಲ.

ಗಜ್ಜಗ್ಗ—

ಕೃಷ್ಣವೃಂತಾ ಕುಬೇರಾಕ್ಷೀ ಕುಳಂಗಾಕ್ಷೀ ಚ ಯಕ್ಷದೃಕ್ || (55)

ಗುಣಂ—

ಉತ್ಕೃಷ್ಟಂ ಶ್ಲೇಷ್ಠರೋಗಘ್ನಂ ಶ್ರಮಿಷ್ಣಮನಿಲಾಪಹಂ ||
ಜ್ವೇದಯಂ ತಥಾ ಕುಬೇರಾಕ್ಷೀಣಾಕಂ ಶೂಲಹರಂ ತಥಾ || (56)
ಯಕ್ಷಾಕ್ಷೀ ಗುಲ್ಮಶೂಲಘ್ನೀ ಶೀತಜ್ವರಕಫಾಪಹಾ ||

1 ದುಂದಿಲಂ—

ಭಲ್ಲೂಕಸ್ತುಂಡಿಕೋ ಭೂತವೃಕ್ಷಃ ಶೋನಾಕದಂಬುಕೌ || (57)

ಗುಣಂ—

ತುಂಡಿಕಃ ಶೀತಘ್ನಿಸ್ತೋ ಶಿರೋರೋಗಹರಃ ಪರಂ ||
ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮಾತಿವಾತಾತಿಗ್ವಾಸಖಾಸಾರುಚಿಂ ಜಯೇತ್ || (58)

ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ—

ಭಾರ್ಜುಣ ಗರ್ಧಭಕಾಕಂ ಚ ವದ್ಮಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಯಸ್ಪೃಕಾ ||
2 ಘಂಜೀ ಬರ್ಬರಕೋಽಂಗಾರವಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸುವರ್ಜಲಾ || (59)

ಗುಣಂ—

ಭಾರ್ಜುಣ ಸ್ವಾತ್ ಸ್ವರಸೇ ತಿಕ್ತಾ ಉಷ್ಣಾ ಕಾಸಕಫಾಪಹಾ ||
ಗುಲ್ಮಜ್ವರಾನ್ಮಾತಘ್ನೀ ಯಕ್ಷ್ಮಾಣಂ ಹಂತಿ ಪೀನಸಂ || (60)

ಮಗ್ಗಾರ [ಮಂಗಾರ]—

ಮದನಃ ಶಲ್ಯಕೋಽರಾಳಃ ಪಿಂಡೀತಃ ಕರಹಾಟಕಃ ||
3 ಮರುವೋ ಗಾಲವೋ ಗಾಲ 4 ಶ್ವರ್ಧನಃ ಶ್ವಸನಃ ಫಲಃ || (61)

ಗುಣಂ—

ಮದನಃ ಕಟುಕಸ್ತಿಕಸ್ತುಧಾ ರೂಕ್ಷೋ ವ್ರಣಾಪಹಃ ||
ಶೋಫಕಾಸಹರೋ ವಸೌ ವಮನೇ ಚ ಪ್ರಶಸ್ತತೇ || (62)
ಶ್ಲೇಷ್ಮಜ್ವರಪ್ರತಿಶ್ಯಾಯಗುಲ್ಮಶ್ವಾಸಾನ್ ನಿಹಂತಿ ಚ ||

ಕಹಿನೋರೆ—

ಲಂಬಾ ಪಿಂಡಫಲೇಕ್ಷ್ವಾಕುಕಟುಕಾಲಾಬುತುಂಬಿಕಾ || (63)

ಗುಣಂ—

ಕಾಸಶ್ವಾಸಜ್ವರಾಶ್ಚ ದಿವಿಮಾರ್ತಕಫನಾಶಿನೀ ||
ಇಕ್ಷ್ವಾಕುರ್ವಮವೇ ಶಸ್ತಾ ಪ್ರಶಾಮ್ಯತಿ ಚ 5 ವಾಮನೀ || (64)

ದೇವದಾಳ—

ಗರ್ಧಭಾಂಬಲಿಕಾ ವೇಣೀ ಜೀಮೂತೋ ದೇವದಾಳಕಾ ||
ದಧಿಪ್ರವ್ವಾ ಚ ಕರ್ಕೋಟೀ ಮೂಷಿಕಾ ವಿವನಾಶಿನೀ || (65)

1 'ಹಗ್ಗುಗ್ಗಟಿ' ಎಂದು ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

4 ಭರ್ಧನಶ್ಚ ಗಣವ್ವಲಂ—ಮೂಲ.

2 ಭಾರ್ಜುಣ—ಮೂಲ.

5 ಪಿತ್ತಜಂ—ವಿಂದಿರಣಹುದಾ.

3 ಮದನೋ—ಮೂಲ.

ಗುಣಂ—

ದೇವದಾಲೀ ಜ್ವರಶ್ವಾಸಕಾಸಹಧ್ಯಾಝಾಚಿಂ ಜಯೇತ್ ||

ಶೋಫಸಾಂಡಾವಿಜೇ ದೋಷೇ ನರೇಷು ವಮನೇ ಹಿತಾ ||

(66)

ತೊಂಡೆ—

ಬಿಂಬೇ ರಕ್ತಫಲಾ ತುಂಡೀ ತುಂಡಿಕೇರಫಲಾ ಜ ಸಾ ||

¹ ಓಷ್ಣೋವಮಫರೋಷ್ಯಾಶ್ವಾ ಪ್ರವಾಲಾ ತುಂಡಿಕೇರಿಕಾ ||

(67)

ಗುಣಂ—

ಬಿಂಬೇ ಜ ಕಫಪಿತ್ತಾಸ್ತಶೋಫಸಾಂಡುಹ್ನಯಾಪಹಾ ||

ತಸ್ಯಾಃ ಫಲಂ ಗುರು ಸ್ಥೈರ್ಯಂ ಕಾಸಶ್ವಾಸಸಮಿರಜತ್ ||

(68)

ಶಣಬು—

ಶಣಪ್ತಸ್ವೀ ಭೃಹತ್ಪ್ವೀ ಶಣಫಂಟಾ ಶಣಾ ಶಣೀ ||

ಗುಣಂ—

ಶಣಪ್ತಸ್ವೀ ರಸೇ ತಿಕ್ತಾ ಪಾವನೀ ಕಫಪಿತ್ತಹಾ ||

(69)

ಕೊಡಸಿಗೆ—

ಕುಟಜೋ ಮಲ್ಲಿ ಕಾಪುಷ್ಪೋ ಗಿರಿಜೋ ಗಿರಿಮಲ್ಲಿಕಾ ||

ವೃಕ್ಷಕೋ ಶಕ್ರವೃಕ್ಷಶ್ಚ ವತ್ಸಕೋ ವರತಿಕ್ತಕಃ ||

(70)

ಗುಣಂ—

² [ಕುಟಜೋ ದೀಪನೋ ರೂಕ್ಷೋ] ಕಪಾಯೋ ರೂಕ್ಷಶೀತಳಃ

ಪಿತ್ತತ್ಪ್ರಾಣಾ ತಿಸಾರಂ ಜ ಗುದಜಾನಿ ವಿನಾಶಯೇತ್ ||

(71)

ಕೊಡಸಿಗೆ ಬೀಜ—

ತದ್ವೀಜಾನಿಂದ್ರಭದ್ರಾದೀನ್ಯವಾಸ್ತೇ ಸ್ಯುಃ ಕಳಂಗಜಾಃ ||

ಗುಣಂ—

ದೀಪನಂ ಕಟು ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಂ ತ್ರಿದೋಷಶಮನಂ ಮತಂ ||

(72)

ರಕ್ತಾರ್ಕನೋಽತಿಗಾಃರಸ್ಯ ಶೂಲಕ್ರೆಮಿವಿನಾಶನಂ ||

ಕೊತ್ತಂಬರಿ—

ಕುಸ್ತುಂಬರೀ ಧನಂ ಧಾನ್ಯಂ ವಿತುನ್ಯಂ ಧಾನ್ಯಕಂ ಧನೀ ||

(73)

ಗುಣಂ—

ಆದ್ರಾ ಕುಸ್ತುಂಬರೀ ಸ್ಯಾದು ಕುರ್ಯಾತ್ ಸೌಗಂಧಿಹೃದ್ಯತಾಂ ||

ಸುರಸಾ ಮಥುರಾ ಪಾಕೇ ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ತೃಡ್ಧಾ ಹನಾಶಿನೀ ||

(74)

ಕಹಿಪೇರೆ—

ತಿಕ್ತಕೋಶಾತರೇ ಹ್ವೇಳಾ ಜಾಲಿನೀ ಕೃತವೇದನಾ ||

¹ ಓಷ್ಣೋ ವಮಫಲಃ ದೀರ್ಘಪ್ರವಾಲಾ ತುಂಡಿಕೇರಿಕಾ—ಎಂಬ ಏಕ ಶಬ್ದ ಕಲ್ಪಾಫದ್ರೂಪವಲ್ಲದೆ.

² 'ಶಣಬು' ಎಂದೂ ವ್ಯವಹರವಿದೆ.

³ [] ಭವವಶಕಾಃ ಆಧಾರದಿಂದ.

ಗುಣಂ—

ಹೈವೇಳಾ ಚ ಕಟು ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ಪ್ರಗಾಢೇಷು ಪ್ರಸಸ್ಯತೇ || (75)
ಕುಷ್ಠ ಕಂಡ್ವಾಮಯಸ್ನಿಹಕೋಫಗುಲ್ಮಗರಾವಿಘ್ನೈಃ ||

ಪಾಪಟಿ [ನೇಕ್ಕೇ?]—

ದೇವಾದನೀ¹ ಮೃಗೋರ್ವಾರುರ್ಗವಾರ್ಷ್ವೇ² ಗಜವಿದ್ಯಮಃ || (76)
ವಿಶಾಲಾ ಚ ವಿಶಲಯ್ಯ ಚ ವಾರುಣೀ ಶಕ್ರವಾರುಣೀ ||

ಗುಣಂ—

ಇಂದ್ರವಾರುಣಿಕಾತ್ಯುಷ್ಣಾ ರೇಚನೀ ಕಟುತಿಕ್ತಕಾ || (77)
ಕ್ರೈಮಿಕಾಸವ್ರಣಾನ್³ ಕುಷ್ಠಾನ್ ಹಂತಿ ಸರ್ವೋದರಾಪಚೇಃ ||

ಔಷ್ಣಂ—

ವರಂಡ ಉರುಬೂಷ್ಣ ಚಿತ್ರಾ ಗಂಧರ್ವಹಸ್ತಕಃ || (78)
ಪಂಚಾಂಗುಲೋ ವರ್ಧಮಾನೋ ವಾತಘ್ನಃ ಪಾಣಿವತ್ಸಕಃ ||

ಚಿಟ್ಟೈಔಷ್ಣಂ—

ರಕ್ತಸ್ತು ಗಜಕರ್ಣ್ಯಾಖ್ಯೋ ವ್ಯಾಘ್ರೋ⁴ ವ್ಯಾಘ್ರತಲೋಪಮಃ || (79)

ಗುಣಂ—

ವರಂಡೋಽಪಿ ರಸೇ ತಿಕ್ತೋ ಗುರೂಷ್ಣಾ ನಿಲನಾಶನಃ ||
ಗುಲ್ಮಾಘ್ನಿಲಾವದಾಪರ್ತವಸ್ತ್ರೇ⁵ ಶೂಲಾಂತ್ರವೃದ್ಧಿಸುತ⁶ || (80)

ಆಲ [ಕಕ್ಕೇ?]—

ಆರಗ್ಯಥೋ ರಾಜವೃಹೈಃ ಶಮ್ಯಾಶ್ಚ ತುರಂಗುಲಃ ||
ಆರೇವತೋ ವ್ಯಾಧಿಸ್ಥಿತಃ ಪ್ರಗ್ರಹಃ ಕೃತಮಾಲಕಃ || (81)
ಕೋಕೋಪಮಫಲೋ ದೀರ್ಘಫಲೋ ರೈವತಶ್ಚ ನಃ ||

ಗುಣಂ—

ಗಿರಿಮಾಲೋ ರಸೇ ತಿಕ್ತೋ ಗುರೂಷ್ಣೋ ಕ್ರೈಮಿಕೂಲಜಿತ್ || (82)
ಕುಷ್ಠೋದರಪ್ರಮೇಹಘ್ನೋ ವ್ರಣಗುಲ್ಮವಿನಾಶನಃ ||

ಬಜೆ—

ವಜೋಗ್ರಗಂಧಾ ಪಡ್ಗಂಧಾ ಜಟಿಲಾ ಲೋಮಕಾ ಮತಾ || (83)

ಬಿಳುಬಜೆ—

ಗೋಲೋಮ್ಯುಗಾ ಚ ಕುಭ್ರಾ ತು ಹೈಮಪತ್ಯುತ್ಪರಾವಥಾ ||

ಇವೆರಡರ ಗುಣಂ—

ಮನುನೀ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ವಾತಶ್ಚೈಷ್ಠರುಜಾಪಹಾ || (84)
ಕಂಠ್ಯಾ ಮೇಧ್ಯಾ ಕ್ರೈಮಿನ್⁷ ಕುಷ್ಠ ವಿಬಂಧಾಧ್ಯಾನ್ ಕೂಲಸುತ⁸ ||

¹ ಗವಾದನೀ—ಮೂಲ.

² ವ್ಯಾಘ್ರತಲೋಪಮಃ ?

³ ಗಜಚಿದ್ವಿಟಾ—ಮೂಲ.

⁴ ಗಿರಿದೂತೋ—ಮೂಲ.

ಗೋರಬೇತ್ರಯ—

ಪಿತಃ ಕುರಂಚಕೋ ನೀಲೋ ಬಾಣಃ ಕುರವಕೋರಾಣಃ || (85)

ಸೈರೇಯಕಃ ಸಹಜರಃ ಸೈರ್ಯಕೋ ಮೃದುಕಂಚಕಃ ||

¹ ಆಮ್ರಾಯಣೋ ನೀಲರಾಜಃ ಪಿತ[ಕ]ಃ ಕೇಶರಂಜನಃ || (86)

ಗುಣಂ—

ಸೈರೇಯಕೋ ಹಿಮಸ್ತಿಕಃ ಶೋಭತ್ಯಪ್ಪಾ ವಿದಾಹನುತ್ ||

ಕೇಶೋ ವೈಶ್ಯೋಽಥ ಬಲ್ಯಶ್ಚ ತ್ರಿದೋವೇಶಮನೋ ಮತಃ || (87)

ರಾಶ್ಯ—

ಸುಗಂಧಃ ಸುವಹಾ ರಾಸ್ಯಾ ನಾಕುಲೀ ಗಂಧನಾಕುಲೀ ||

ಸುಗಂಧಮೂಲಯುಕ್ತಾಶ್ಚಾ ಸೈವ ವೃಕ್ಷರೂಪಾ ಸ್ತೃತಾ || (88)

ಗುಣಂ—

ರಾಸ್ಯಾ ತಿಕೋವೈ ಗುರ್ವಿ ಸ್ವಾದ್ವಿಕದಾ ವಾತಕೋವನುತ್ ||

ಶೋಭವಾತೋದರಶ್ಲೇಷ್ಠಕಮನೀ ಚಾಪಿ ಪಾಚನೀ || (89)

: ನೀರಾಮೆಬ್ಬ—

ತ್ರಾಯಮಾಣಾ ಭಯತ್ರಾಣಾ ಪಾಲನೀ ಭಯನಾಶಿನೀ ||

ಗುಣಂ—

ತ್ರಾಯಂತೀ ಕಫಪಿತ್ರಾಸ್ತಪ್ನೀಹಗುಲ್ಮದ್ವರಾವಹಾ ||

ರಕ್ತಪಿತ್ತಶ್ರಮಜ್ಞರ್ವಿವಿಚಘ್ನಾ ವ್ರಣನಾಶಿನೀ || (90)

ಬೋಧಿ [ಬುದ್ಧಿ]—

ಅದಶ್ಯಂಗೀ ಮಹಾಕಾಳೀ ಚಕ್ಷುಷ್ಯಾ ಬಹುಶ್ಯಂಗಿಕಾ ||

ವರ್ತಿಕಾ ⁴ ದಕ್ಷಿಣಾವರ್ತಾ ತಿಕ್ತಗಂಧಾ ವಿಪಾವಹಾ || (91)

ಗುಣಂ—

ಅದಶ್ಯಂಗೀ ಹಿಮಾ ತಿಕ್ತಾ ಶೋಭತ್ಯಪ್ಪಾ ಸಮೀರಜಿತ್ ||

ನೀಲಿ— (92)

⁵ ನೀಲೀ ಕಾಲಾ ಕ್ಲೇತಕೇಕಾ : ನೀಲಿನೀ ನೀಲಯಪ್ಪಿಕಾ ||

⁷ ಚಂಡಾಲಿಕಾ ವೈಷಾ ಕಾಲೀ ವಿವಿಘ್ನಾ ಚ ವಿಪಾಶಿಕಾ || (93)

ಗುಣಂ—

ನೀಲೀ ತಿಕ್ತಾ ರಸೇ ಚೋಪ್ಪಾ ಕಂಠಶ್ಯುಸಕಫಾವಹಾ ||

ಆಮಂ ಖೋದರಾನ್ ಹಂತಿ ವಾತಕೋವನಾಶಿನೀ || (94)

ಆಮ್ರಾತಕೋ ನೀಲರಾಜಃ ಸೈರಿಕೋ ನಖರಂಜನಃ—ಎಂದು ಕಬ್ಬಕಲ್ಪೌಫದ್ರಮ.

² ಸಾಮಾನ್ಯಾಭ್ಯಯಾಚನೀ—ಮೂಲ.

³ ಕಲತ್ರಾನುಗು ?—ಮೂಲ.

⁴ ದಕ್ಷಿಣಾವರ್ತೀ—ಮೂಲ.

⁵ ನೀಲೀ ವಾರ್ತಾಕರೀ ನೀಲಿ—ಮೂಲ.

⁶ ನೀಲಂದೀ—ಕಬ್ಬಕಲ್ಪೌಫದ್ರಮ.

⁷ ಚಂಡಾಲೀ ಚೋಸ್ಪೃಶಾ—ಮೂಲ.

ಭಾವಂಜಿ—

ಅವಲು ಜಾ ಚಂದ್ರರೇಖಾ ಮಲಯಾ ನೋಮರಾಜಿಕಾ ||
ಪೂತಿಕ್ಕೈಯ್ಯ ಫಲಾ ನೋಮಮಲ್ಲಿಕಾ ವಾಕುಬೇ ಜ ನಾ ||

(95)

ಗುಣಂ—

ಚಂದ್ರರೇಖಾ ತಥಾ ನೋಮಕುಯ್ಯಕ್ಕೇ ಸಸಿತಾ ಮಾ ||
ವಾಕುಬೇ ನ್ಯಾದ್ರಸೇ ತಿಕ್ಕಾ ಶ್ಲೋಮಾತ್ರೈಮೋನ್ ಜಯೇತ್ ||

(96)

ದವನ—

ಖುಷ್ಕರ್ಮನಕೋ ದಾಂತೋ ವಿನೀತಃ ಪಾಂಡುರಾಗಕಃ ||

ಗುಣಂ—

ದಮನಂ ನ್ಯಾದ್ರಸೇ ತಿಕ್ಕಂ ವಿಷ್ಣುಂ ಭೂತದೋಷಹಿತ್ ||
ತ್ರಿದೋಷಮನಂ ಹೃದ್ಯಂ ಕಂಡೂಕುಪ್ಪಾ ವಹಂ ಸ್ಮೃತಂ ||

(97)

ಮರುಗ—

ಖರಪತ್ರಃ 1 ಖರಬುನೋಃ ಗಂಧಿನೀ ಮರುವೋ ಮುರಾ ||
2[ಮುರವೋ ಗಾಲವೋ ಗಾಲೋ ಪ್ರಸ್ಥವುಷ್ಣಿ ಫಣಿಜ್ಞಿಕಃ]

(98)

ಗುಣಂ—

ಮುರಾ 3 ತಿಕ್ಕಕಪಾಯೋಷ್ಣಾ ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮವಿಷಂ ಜಯೇತ್ ||
ಕ್ಷೇಣಾ ತೀಕ್ಷ್ಣವಿದಾಹಂ ಜ ಪಿತ್ತಶಾಂತಿಂ ನಿಯಂಜ್ಯತಿ ||

(99)

ಕಂಕುಯ್ಯಂ—

ಕಂಕುಪ್ಪಾ ರೇಷನೀ ಸ್ವರ್ಣಕ್ಷೇರಿಣೀ ತಿಕ್ಕದುಗ್ಧಿಕಾ ||
ಕಾಲಕುಪ್ಪಾ ಕೃಷ್ಣಗಂಧಾ ಕ್ಷೇರಿಣೀ ಪಿತೃಪ್ಪಿಕ್ಕಾ ||

(100)

ಗುಣಂ—

ಕಂಕುಪ್ಪಾ ತಿಕ್ಕಕಟುಕಾ ವೀರ್ಯೋ ಜೋಷ್ಣಾ ಪ್ರರೇರ್ತಿತಾ ||
ಗುಲೋದರಾವರ್ತಶೂಲ 4 ಶ್ವಾಸಜಂಘು ವ್ರಣಾಪಹಾ ||

(101)

ಮಂಡೂಕಬ್ರಹ್ಮ—

ಮಂಡೂಕಪರ್ಣೀ ವಿಕ್ರಾಂತಾ ದಿವ್ಯತೇಜಾ ಮಾಹೃದೈದೀ ||

ಗುಣಂ—

ಮಂಡೂಕಪರ್ಣೀ ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ಶೋಫಫಾಂಡುಜ್ವರಾಪಹಾ ||
ದೀಪನೀ ಕುಷ್ಠಕಂಡೂಪ್ನೀ ಪ್ಲೇಹನಾತುಲಾಸ್ರನಾತ್ ||

(102)

1 ಖರ ಭೃಶೋ—ಮೂಲ.

2 ಗ್ರಂಥಿನೀ—ಮೂಲ.

3 [] ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದೆ. ಶಬ್ದಕಲ್ಪತರಂಗಮಾದಿಂದ ಉದ್ಭೂತವಾಗಿದೆ.

4 ತಿಕ್ಕಕಪಾಯಾಂತೀ—ಮೂಲ.

5 ಶೂಲಪ್ನೀ—ಮೂಲ.

6 'ಮಂಡು'—ಮಂಡೂ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

¹ ಜಂಬರೇಣಿ [ಸಾಂಬ್ರಾಣಿ]—

² ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚರ್ಮಕಪಾಹ್ಯಾ ಚ ಸಾತಲಾ ಸಪ್ತಲಾ ಚ ಸಾ || (103)

ಗುಣಂ—

ಸಾತಲಾ ಶೋಷಣಾ ತಿಕ್ತಾ ಕಫದಾಹಾಸ್ರದೋಷಹತ್ ||

ಪ್ಲೀಹಗುಲ್ಮೋದರೇ ಶೋಫೇ ಗರೇ ಪಕ್ವಾಶಯಂ ಗತೇ || (104)

ಅದಿತ್ಯಭಕ್ತ (ಸೂರ್ಯಕಾಂತಿ)—

ಕವೋತವಂಕಾ ಪಾರ್ಥಾ ಚ ರವಿಭಕ್ತಾ ಸುವರ್ಚಲಾ ||

ಸೂರ್ಯಾ ಸುವರ್ತಿನೀ ಸೂರ್ಯಕಾಂತಾ ಬ್ರಹ್ಮಸುವರ್ಚಲಾ || (105)

ಗುಣಂ—

ಅದಿತ್ಯಭಕ್ತಾ ಕಟುಕಾ ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ⁴ ಸ್ನೋಹಿಕಾಹರಾ ||

ಸ್ವರಸಾದಹರೀ ಜ್ವೇಯಾ ⁵ ಸರಾ ಪಾಚನಿಕಾ ಹಿತಾ || (106)

ಪ್ರಿಯಂಗು (ಪ್ರೇಂಕಣ) —

ಪ್ರಿಯಂಗುಃ ಫಲಿನೀ ಶ್ಯಾಮಲಾ ⁷ ಲತಾ ಗೋವಂದನೀ ಪ್ರಿಯಾ ||

ಗುಣಂ—

ಪ್ರಿಯಂಗುಃ ಶೀತಲಾ ತಿಕ್ತಾ ಮಹಾದಾಹವಿನಾಶಿನೀ ||

ಜ್ವರಪಾತಹರಾ ರಕ್ತಮುದ್ರಿಕ್ತಾ ಚ ಪ್ರಸಾಧಯೇತ್ || (107)

ಗರಗ—

ಮಾರ್ಕವ್ರೋ ಭೃಂಗರಾಜಾಖ್ಯೋ ರಾಜಾ ಮೇಘವಿಲೋಚನಃ ||

ಅಂಗಾರಕೋ ಮಹಾನೀಲೋ ಭೃಂಗಾಖ್ಯಃ ಕೇಶರಂಜನಃ || (108)

ಗುಣಂ—

ಮಾರ್ಕವಸ್ತಿಕ್ತರೂಕ್ಷೋಷ್ಣೋ ಶೋಫಾಮ ಕಫಪಾಂಡುನುಕ್ ||

ಜಕ್ಷುಖ್ಯಃ ಕುಖ್ಯಕಂಡೂಘ್ನಃ ಕೇಶೋ ಮೆಧೋ ರಸಾಯನಃ || (109)

ಗಂಗುಂಗೇ—

ಜ್ಯೋತಿಷ್ಕೇತೀ ಸ್ವರ್ಣಲತಾ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಕಾಹ್ಯಾ ಚ ⁸ ದುರ್ಮರಾ ||

⁹ ಲವಣೇ ¹⁰ ಕಂಗುಣೇ ಪೀತಾ ಪೀತತ್ವ ಲೌಪಧಪ್ರಿಯಾ || (110)

ಗುಣಂ—

ಕಂಗುಣೇ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ಕಫಪ್ನೀ ಚ ವಿರೇಚನೀ ||

ಮೇಧಾಕರೀ ಪ್ರಣಾನ್ ಹಂತಿ ವಾತೋದರವಿನಾಶಿನೀ || (111)

¹ ಜಂಬರೇಣು, ಅದೇ ಅಂಬುಮಾಳ—ಮೂಲ.

² ಬ್ರಹ್ಮೀ ಚರ್ಮರಸಾಹ್ಯಾ—ಮೂಲ.

³ ಎರಡಾವೃತ್ತಿ ಇದೆ.

⁴ ಸ್ನೋಹಿಕಾವಹಾ—ಮೂಲ.

⁵ ಪಸಾರವನಿಕಾಹಿತಾ—ಮೂಲ.

⁶ ಪ್ರೇಫಣ—ಮೂಲ.

⁷ ರಕ್ತಾ—ಮೂಲ.

⁸ ದುರ್ಮರಾ—ರಾಜನಿಫಂಟು; ದುರ್ಮರಾ—ಕಬ್ಬ ಕಲ್ಪಾಫಮ್ರಣಂ.

⁹ ಲವಣಾ—ರಾಜನಿಫಂಟು.

¹⁰ ಕಂಗುಣೀ—ರಾಜನಿಫಂಟು.

ಉತ್ತರಣೆ—

ಅಪಾಮಾರ್ಗಃ ಕೇವರಿಕಃ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತೈಃಪ್ರೀಮಯಾರ್ಕಃ ||
ಅಭಶ್ಯಲ್ಯಃ ಬಿಬಿಕ್ತೋ ದುರ್ಗ್ರಹಃ ಬರಮಂಜರೀ || (112)

ಗುಣಂ—

ಅಪಾಮಾರ್ಗಃ ಕಟಃ ಸ್ನಿಗ್ಧಃ ಕಫಘ್ನೋ ಶೀಘ್ರರೇಚನಃ ||
ಹಿಘ್ನೋದರಾವಚೇದದ್ರುಕಂಧ್ವರ್ತೋಽಶ್ಚ ವಾಂತಿಕೃತ್ || (113)

[ಬೆಟ್ಟತಾವನ]—

ಕರ್ಣಿ ಕಾರ್ಣಿ ಕಚ್ಚು ದಾರ್ಣಿ ಕೋಕಃ ಕನಕಪ್ಪುಕಃ ||
ಪೀತಪ್ಪು ಕಿರಾಶ್ಚ ಪೀತಭದ್ರೋ ವೃದುದ್ರಮಾಃ || (114)

ಗುಣಂ—

¹ [ಕರ್ಣಿಕಾರ್ಣಿ ರಸೇ ತಿಕ್ತಃ ಕಟೋಽಶ್ಚ ಕಫಶೂಲಹೃತ್ ||
ಉದರ ಕೃಮಿ ಮೇಹಘ್ನೋ ವ್ರಣಗುಲ್ಮ ನಿವಾರಣಃ ||] (115)

ರಕ್ತಚಂದನಂ—

ಕುಚಂದನಂ ರಕ್ತಕಾಷ್ಠಂ ಪತ್ರಾಂಗಂ ರಕ್ತಚಂದನಂ || (116)

ಗುಣಂ—

ಸ್ಯಾಮ ಪಾಕಂಸಂ ಶೀತಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮಲಂ ನಾತಿಪಿತ್ತಲಂ ||

² [ಹಳದಿಚಂದನ]—

ಕಾಲಿಯಾಕಂ ಪೀತಸಾರಂ ತತ್ರ ಸ್ಯಾತ್ ಪೀತಕಾಷ್ಠಕಂ || (117)

ಗುಣಂ—

ನೇತ್ರರೋಗಂ ಶಿರೋರೋಗಂ ವಿಷಂ ಹೃತ್ಕಾಯಕಾಂತಿದಂ ||

ಶ್ರೀಗಂಧ —

ಭದ್ರಪ್ರಿಯಂ ಮಲಯಃಸಂ ಗೋಶೀರ್ಷಂ ಶ್ವೇತಚಂದನಂ ||
ಶ್ರೀಖಂಡಂ ಶಿಶಿರಂ ಗಂಧಸಾರಂ ತತ್ ಶೈಲವರ್ಣಕಂ || (118)

ಗುಣಂ—

ರಕ್ತಚಂದನಂ ಮಮ್ರಾಹು ಸ್ಯಾಮ ತಿಕ್ತಂ ಸುಶೀತಲಂ ||
ರಕ್ತೋದ್ರೀಕಹರಂ ಕಾಂತಿ ಪಿತ್ತಕೋಶಂ ಸುದಾರಾಣಿ || (119)

ಕುಂಕುಮದ ಹೂವು—

ಕಾಶ್ಠೀರಂ ಕುಂಕುಮಂ ರಕ್ತಂ ಬಾಹ್ಲೀಕಂ ರುಧಿರಾಸ್ವಯಂ ||
ಪೀತಕಂ ರಕ್ತಸಾರಂ ಚ ಮಸ್ತುಷಿಂ ಘಸ್ಟುಷಿಂ ಚ ತತ್ || (120)

ಗುಣಂ—

ಕುಂಕುಮಂ ಕಟುತಿಕ್ತಂ ಸ್ಯಾದವಶ್ಯಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮವಿನಾಶನಂ ||
ಶಿರೋರುಗ್ ದೃಷ್ಟಿರೋಗಘ್ನಂ ವಿಷಹೃತ್ ಕಾರ್ಕಶಕಾಂತಿದಂ || (121)

¹ [] ರಾಜನಿಘಂಟು.

² ವಜ್ರವಟ್ಟು—ಮೂಲ.

ಕರ್ಪೂರಂ—

ಘನಸಾರಸ್ತು ಕರ್ಪೂರಂ ಚಂದ್ರಾಕ್ಷು ಹಿಮವಾಲುಕಾ || (122)

ಗುಣಂ—

ಕರ್ಪೂರಂ ಕಟುಕಂ ತಿಕ್ತಂ ಮಧುರಂ ಶಿಶಿರಂ ವಿದುಃ ||
ತೃಣೈರ್ದೋವಿದಾಹಾಸ್ತೃಕ್ಷಯಕೃಘ್ರ ಕಫಾಂತಕಂ || (123)

ಜಟಾಮಾಂಸಿ—

ಪಿಶಾಚೀ ¹ ನಲದಾ ಮಾಂಸೇ ಜಟಿಲಾ ಭೂತಕೇಶಿನೀ ||
ಭೂತಾ ಭೂತಜಟಾ ಕೇಶೀ ² ರೋಮಶಾ ವ್ರೂತನಾ ಜಟಾ || (124)

ಗುಣಂ—

ಅತ್ಯಂತಶಿಶಿರಾ ಮಾಂಸೇ ಶ್ಲೇಷ್ಮಾಮಯವಿನಾಶಿನೀ ||
ರಕ್ತಪ್ರವಾಹಿನೀ ಜೈವ ವಿವಿದಾಹಂ ಹರತ್ಯುಲಂ || (125)

ಃ ಹಾಲುಮಡ್ಡಿ—

ತುರುಷ್ಣೋ ಯಾವನಃ ಪಿಂಡಃ ಪಿಷ್ಠಾಕಃ ಕೃತ್ರಿಮಃ ಕಪಿಃ ⁴ ||
ತುರುಷ್ಣಾರೋ ಧೂಮ್ರವರ್ಣಃ ⁵ ಸಿಂಹಸಾರಃ ಸುಗಂಧಿಕಃ || (126)

ಗುಣಂ—

ತುರುಷ್ಣಃ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣಃ ಸ್ನಿಗ್ಧೋ ವಾತಬಲಾಸ್ತನುತ್ ⁶ ||
ತ್ವಗ್ಧೋಪೇಕಂಡೂಕಾವೃಷ್ಣೋ ಸುರಭಿದೇವತಾಪ್ರಿಯಃ || (127)

ಗೋರೋಚನ—

ಗೋರೋಚನಾ ರೋಚನಾ ಚ ಗೌರೀ ⁷ ಪಿಂಡಾ ಚ ⁸ ಗೋಮತೀ ||

ಗುಣಂ—

ಃ ಗೋರೋಚನಾ ಚ ಶಿಶಿರಾ ಪಾಚಿನೀ ವಿವಿದೋಪೇಷತ್ ⁹ || (128)
ಪಿತ್ತಮೂರ್ಛಾರುಜಂ ಹಂತಿ ಭೂತಾವೇಶಂ ಚ ನಾಶಯೇತ್ ¹⁰ ||

ಅನ್ಯತು—

ತಿಕ್ತಂ ಪಿತ್ತಂ ವಿಷಹರಂ ರೋಚನಾ ಕಫವಾತಜಿತ್ ¹¹ || (129)
ತಾಸು ಗೋರೋಚನಾ ಶ್ಲೇಷ್ಮಾ ತಿಕ್ತಾ ವಾತಕಫಪ್ರವಿಣಾತ್ ¹² ||
ಶೀತಲಾ ವಿಷವೀರ್ಷಪಾಪ್ತಭೂತಗ್ರಹಾವಹಾ || (130)

¹ ಕಂದಳಂ—ಮೂಲ.⁵ ಸಿರಾಯುಕ್ತ—ಮೂಲ.² ರೋಮಶಾ—ರಾಜನಿಘಂಟು.⁶ ಪಿಂಗಾ—ರಾಜನಿಘಂಟು.³ ತುರುಷ್ಣಾಲು—ಮೂಲ.⁷ ರೋಮತೀ—ಮೂಲ.⁴ ಕಪಿಃ—ಮೂಲ.⁸ ಗೋರೋಚನಾಕೇಶಿರಶ್ಚೀತಾ—ಮೂಲ.

ಮತಾಂತರೇ—

ಗೋರೋಚನಾ ಪಾಪಹರಾ ಅಲಕ್ಷ್ಮೀನಾಶಿನೀ ಪರಾ ||

ಕಥಪಿತ್ತಹರಾ ವಶ್ಯಾ ಗೌರಿಪ್ರೀತಿವರ್ಧಿನೀ ||

(131)

ಅಗಿಲು—

¹ ಅಗರಾಃ ಶೀತಕಮನೋ ಜೋಂಗಳಃ ² ಕೃಷ್ಣಶೀರ್ಷಕಃ ||

ಕೃಷ್ಣ ಅಗಿಲು—

ಕೃಷ್ಣಾ ಗುರುಲೋಹನಾಮಾ ಜಂತುದುಗ್ಧೋ ವರದ್ರಮಾ ||

(132)

ಅಗಿಲದ್ವಯಗುಣಂ—

ಕಟುಕೋಷ್ಣೋ ಗುರುಃ ಸ್ನಿಗ್ಧೋ ವಾತಘ್ನಿಕ್ ಕಫಾಪಹಃ ||

ಶ್ರೋತ್ರನೇತ್ರರುಜಾನ್ ಹಂತಿ ಮಂಗಲಃ ಕುಷ್ಠನುತ್ಪರಃ ||

(133)

ನಂದಿವೃಕ್ಷ—

ನಂದಿವೃಕ್ಷಃ ಪ್ರರೋಹಃ ಸ್ಯಾತ್ ಸೃಷ್ಟ್ಯರ್ಥೇಣಿ ಬಯದ್ರಮಾಃ ||

ಗುಣಂ—

ತ್ರಿದೋಷಕಮನೋ ವೃಕ್ಷೋ ಕೃಷ್ಣಕಂಡೂವ್ರಣಾಪಹಃ ||

(134)

ಃ ಪಿಕ್ವಮರ—

ಸ್ವೃಕ್ಯಾ ಸೃಗ್ಭ್ರಾಹ್ಮಣೇ ದೇವೀ ಪಿಶುನಾ ಜಲತಾ ಸತೀ ||

ಗುಣಂ—

⁵ [ಸ್ವೃಕ್ಯಾ ಕಟುಕಪಾಯಾ ಜ ತಿಕ್ತಾ ಶ್ಲೇಷ್ಮಾತಿಕ್ತಾಸಜಿತ್ ||

(135)

ಶ್ಲೇಷ್ಮಮೇಹಾಶ್ಮರೀಕೃಭ್ರನಾಶಿನೀ ಜ ಸುಗಂಧದಾ ||]

ಗಂಧಿಗತಗರ—

⁶ ಬರ್ಹಣಂ ತಗರಂ ವಕ್ರಂ ನತಂ ಕಾಲಾನುಸಾರ್ಯಕಂ ||

(136)

ಗುಣಂ—

ತಗರಂ ಶೀತಮತ್ಯಂತದೃಷ್ಟಿದೋಷಪ್ರಣಾಶನಂ ||

ವಿಷಮೇಹಹರಂ ಜೈವ ಭೂತಾವಸ್ಥಾರನಾಶನಂ ||

(137)

ಬೋಳ—

ಜಾತೀರಸಂ ತು ⁷ ನಿಲೋಹಂ ಬೋಳಂ ಗಂಧರಸಂ ರಸಂ ⁸ ||

ಗುಣಂ—

ಬೋಳಂ ತಿಕ್ತಂ ಹಿಮಂ ವಿಧ್ಯಾದುದ್ರಿಕ್ತಂ ಮಾರುತಂ ಜಯೇತ್ ||

(138)

ಪಿತ್ತಂ ಹಿಸಸ್ತಿ ಯನ್ನಸ್ಯೇ ಸಂಪ್ರಯುಕ್ತಂ ಪ್ರಯತ್ನತಃ ||

¹ ಅಗಿಲು—ಮೂಲ.

² ಕೃಷ್ಣ ಜೋಂಗಳಃ—ಮೂಲ.

³ ಪಕ್ವಚಟ್ಟು—ಮೂಲ.

⁴ ಪಿಶುನಾ ಜಲತಾಪಸೀ—ಮೂಲ.

⁵ [] ರಾಜನಿಫಂಟು, ಪುಟ 276-277.

⁶ ಬರ್ಹಣಂ—ರಾಜನಿಫಂಟು.

⁷ 'ನಿರ್ಮಲ'—ಕಬ್ಬಕಲ್ಪಾಫದ್ರಮ.

⁸ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಕಬ್ಬಗಳೂ ಪುಲ್ಲಿಗಳಲ್ಲಿವೆ.

ಸರಳದೇವದಾರು—

ಸರಲಂ ಪೂತಿಕಾಷ್ಠಂ ಚ¹ ವರ್ಣಕೇ ಸ್ನೇಹದಾರುಕೇ || (138)

ದೇವಕಾಷ್ಠಂ ಭದ್ರಕಾಷ್ಠಂ ಪೀತದ್ರೂಃ² ಸ್ಥೂಲಕಂಠಕೇ ||

ಗುಣಂ—

ಸರಲಂ ಸ್ಥಿಗ್ಧ ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಂ ವಾತಶ್ಲೇಷ್ಮಾಮಯಾನ್ ಜಯೇತ್ || (140)

ನೇತ್ರವಕ್ತ್ರಶ್ರುತಿರಾಜೋ ಕಘಾನ್ ಹಂತಿ ಪ್ರಣವಹಂ ||

ಕಲ್ಪಹೂವು—

ಶಿಲಾವೃಷ್ಣಂ ತು ಶೈಲೇಯಂ ಶಿಲಾಜಂ ಸ್ಥವಿರಂ ತಥಾ || (141)

ಗುಣಂ—

ಶೈಲೇಯಕಂ ಹಿಮಂ ತ್ರಿಕ್ತಂ ಪಿತ್ತಕಾಷ್ಠ ವಿಪಾವಹಂ ||

ರಕ್ತದೋಷಹರಂ ಜೈವ ಕಂಡೋನಿರ್ಮೂಲನಂ ವಿದುಃ || (142)

ಮಹಿಷಾಕ್ಷಿಗುಗ್ಗುಳು—

ಮಹಿಷಾಕ್ಷೋ ನಿಶಾಚಾರೀ ಕೌಶಿಕೋ ಗುಗ್ಗುಲಾಃ³ ಪುರಃ ||

ಜಬಾಯಾಃ ಕಾಲನಿರ್ಯಾಸಃ⁴ ದುರ್ಗಾಸಾಮಾ ಫಲಂಕಸಾ || (143)

ಗುಣಂ—

ಗುಗ್ಗುಲಾಃ ಪಿಚ್ಛಲಾಃ ಸ್ಥಿಗ್ಧಾಃ ಕಟು ತಿಕ್ತಕಷಾಯಾವಾನ್ ||

ಕಂಠ್ಯಃ ಸ್ವರೇಷ್ಯಾಃ ಲಘುಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮಃ ರೂಕ್ಷೋ ವಾತಬಲಾಸ್ರಗ್ನಾತ್ || (144)

ಕ್ಷೇದಮೇದಕಿ⁵ ಮಿಠುನ್ ಮೇಹಾನ್ ಶೋಫಾಫೋರ್ನಾಸ್ತೃಪಚೀಗ್ರಹಾನ್ ||

ಗ್ರಂಥಿಶೋಫಾಂಕ್ವ ಹಂತ್ಯುಷ್ಣಂ ಪಿಚ್ಛಕಾಂಕ್ವ ವಿನಾಶಯೇತ್ || (145)

ಶಿಲಾಜಿತು—

ಗಿರಿಜಂ ಶೈಲನಿರ್ಯಾಸಂ ಮಂದರೋತ್ಥಂ ಶಿಖಾಜಿತು ||

ಪಾರ್ವತಂ ಧಾತುಜಂ ಜೈವ ಯೋಗವಾಹರಸಾಯನಂ || (146)

ಗುಣಂ—

ಶಿಲಾಜಿತುರ್ಭವೇತ್ ತಿಕ್ತಂ ಕಟೋಷ್ಣಂ ಚ ರಸಾಯನಂ ||

ವಾತಶೋನಿತಯಕ್ಷ್ಮಾಣಾಂ ಮೇಹಮೂತ್ರಂ ಚ ಶೋಧಯೇತ್ || (147)

ಚೇಳುವಾಲ—

ನಕೋದ್ರಾದಂಷ್ಟ್ರಃ ಕಾಕೋಳಃ⁶ ವೃಶ್ಚಿ ಕಾಲೀ ಪ್ರಧೂವಕಃ ||

ಧೂಮವತ್ರಾ ವಿಶಲೋಷ್ಟ್ರೀ ವಿನಿಷ್ಟೀ ಸರ್ಪದಂಷ್ಟ್ರಿಕಾ || (148)

ಗುಣಂ—

⁶ [ವೃಶ್ಚಿ ಕಾಲೀ ಕಟುಸ್ತಿಕ್ತಾ ಸೋಷಾ ಹೃದ್ಯಕ್ತ್ರಕೃದ್ಧಿಕ್ತಾ⁷ |

ರಕ್ತಪಿತ್ತಹರಾ ಬಲ್ಯಾ ವಿಬಂಧಾರೋಚಕಾವಹಾ ||] (149)

¹ 'ಸುವರ್ಣ'—ಎಂಬ ಪಾಠವೂ ಇದೆ.

² ಸ್ಥೂಲಕಂಠಕೇ?—ಮೂಲ.

³ ಪುರಾ—ಮೂಲ.

⁴ ದುರ್ಗಾಸಾಮಾ ಫಲಂಕಸಾ—ಮೂಲ.

⁵ ವೃಶ್ಚಿ ಕಾ ವ್ಯಾಳಧೂಮಿಕಾ—ಎಂಬ ಪಾಠವಿದೆ.

⁶ [ರಾಜನಿಘಂಟು, ಪುಟ 177,

ಕಂಪಿಲ್ಲಕ—

ಕಂಪಿಲ್ಲಕೋ ರಂಧನಿಕೋ ರಂಜಕೋ ರಕ್ತವೂರಕಃ ||

ಗುಣಂ—

ಕಂಪಿಲ್ಲಕಃ ಕಟುತಿಕ್ತೋದ್ವಿಗ್ನಃ ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮೋದರಾಪಹಃ ||

(150)

ಕ್ರಮಿಗುಲ್ಮವಿಬಂಧಘ್ನೋ ಗ್ರಂಥಿಕುಘ್ನೋ ವ್ರಣಾನಪಿ ||

ವಿಕೇ—

ಅರ್ಕಾಹ್ವಯಃ ಕೂಕಫಲಸ್ಸದಾಪುಷ್ಪೇ ಚ¹ ರೂಪಿಕಾ ||

(151)

ಕ್ಷೀಣಿಣ್ಯಸ್ಥೋಜಕೋ ಯಸ್ತು ರಂಜಾರ್ಕಃ ಪಿವಮಲ್ಲಿಕಾ ||

ವಸುಕಾಲಾರ್ಕಮಂದಾರಾ ವಿಕಾಷ್ಠಿಲಾ ಪಿಶೇರಣಃ ||

(152)

ಗುಣಂ—

ಅರ್ಕಸ್ತಿಕ್ತೋ ಭವೇದುದ್ವಿಗ್ನಃ ಶೋಧನಃ ಪರಮಃ ಸ್ತೃತಃ ||

ದುವ್ಯವ್ರಣಹರೋ ಜಂತೂನ್² ಸಂತತಂ ಹಂತಿ ಸರ್ವತಃ ||

(153)

ಚಿಲ್ಲ—

ಚಕ್ಷುಷ್ಯಃ ಕತಕಃ ಕಾಂತಕುಡ್ಮಲೋಕಂಬುಪ್ರಸಾದನಃ ||

ಗುಣಂ—

³ ಕತಸ್ತಿಕ್ತಕಪಾಯಶ್ಚ ಕಫಪಿತ್ತವಿಮೂವಹಃ ||

(154)

ತೃಷ್ಣಾ ನೇತ್ರೋತ್ಥರೋಗಘ್ನೋ ದೀಪನೋ ವಾಶೋಧನಃ ||

⁴ ಬೆಣ್ಣೆ ಬಿದಿರು—

ಲಾಂಗುಲಿಗ್ನಿಮಾಖೀ ದೀಪ್ತಾ⁵ ಹಲಿನೀ⁶ ಚ ಸುಪುಷ್ಪಿಕಾ⁷ ||

(155)

⁸ ಕಲಿಕಾಲನ್ಯಗ್ನಿಜಿಹ್ವಾ ವಿಶಲ್ಯಾ⁹ ಗರ್ಭಪಾತಿನೀ ||

ಗುಣಂ—

ಲಾಂಗುಲೀ ಕಟುತಿಕ್ತೋರಾ¹⁰ ಗರ್ಭಶೋಧವ್ರಣಾಪಹಾ ||

(156)

ಕಫಶೋಧಂ ನಿಹತೈದಾ ವ್ರಣಾ¹¹ ಗರ್ಭಪಾತಿನೀ ||

ಉಷ್ಣತೃ—

ಉಷ್ಣತೋ ಮಾತುಲೋ ಧೂತೋರಾ¹² ಕನಕಾಹ್ವಯಃ ||

(157)

¹ 'ರೂಪಿಕಾ' ಎಂಬ ಪಾಠವೂ ಇದೆ.

² ಮೂದಲಿ 'ಕತ' ಕಬ್ಬವು ನೆಪುನಕತಿಯಾಗಿದ್ದು ಉದಾಹೃತವಾಗಿದೆ.

³ ಚೇನರ್ಡ—ಮೂಲ.

⁴ ಫಲಿನೀ—ಕಬ್ಬಕಲ್ಪಾಫಮೃದು.

⁵ ಅರ್ಥೇಂದುಪುಷ್ಪಿಕಾ "

⁶ 'ಸುಪುಷ್ಪಿಕಾ' ಎಂಬುದು 'ಲಾಂಗುಲೀ' ಎಂಬುದರ ಪರ್ಯಾಯ ಪದವಾಗಿ ಇತರ ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು 'ಇಂದ್ರಪುಷ್ಪಿಕಾ' ಎಂದಿರಬಹುದು.

⁷ ಕೇಳಿಕಾರಾಣಗಿಜಿಹ್ವಾ—ಮೂಲ.

⁸ 'ಗರ್ಭಪಾತಿನೀ' ಎಂಬ ಪಾಠವೂ ಇದೆ.

ಕರಿಣಮೃತ್—

¹ ತ್ರಿಪ್ರಸ್ಪೀ ಮೋಹಿನೀ ² ತುಂಡೀಫಲಿನೀ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಸ್ಪಿಕಾ ||

³ [ಸಿದ್ಧೋ ಮದನಖರ್ಜಾಫೋದೇವೀ ಶ್ಯಾಮಾ ಶಿವಾ ಖಲಾ] (158)

ಗುಣಂ—

ಧಾತೂರಕಃ ಕಟುಸ್ತಿಕೃಃ ಕುಷ್ಠಕಂಡೂವ್ರಣಾವಹಃ || (159)

ಕಾಂತಿಕಾರೀ ಪ್ರಲೇಪೇನ ಪ್ರಭಾವೇನ ಜ್ವರಂ ಜಯೇತ್ ||

ಭಂಗಿ—

ಗಾಂಧಾರೀ ವಿಜಯಾ ಭಂಗೀ ನಿದ್ರಾತೀಸಾರನಾಶಿನೀ ||

ಗುಣಂ—

ಗಾಂಧಾರೀ ಕಫವಾತಘ್ನಾ ಸ್ವಾದುತಿಕ್ತಕಷಾಯಕಾ || (160)

ದೀಪನೀ ಗುಲ್ಮಕೂಲಘ್ನೀ ಚಿತ್ತಭ್ರಮವಿಕಾರಿಣೀ ||

ಕೂತುರಾಬುಡಮ—

ವಿಲಾಸಾಲಾಕಮೈಲೇಯಂ ಶೈಲೇಯಂ ಗಿರಿಮಾಲಾಕಂ || (161)

ಗುಣಂ—

ವಿಲಾಸಾಲಾ ಸತಿಕೋವ್ಯಂ ಸುಗಂಧಿ ಶ್ಲೇಷ್ಮವಾತನುತ್ ||

ವಿಷಕುಷ್ಠಾ ಸ್ರಕಂಡೂಘ್ನಿಂ ⁵ ಪಿತ್ತಘ್ನಂ ವ್ರಣಶೋಧನಂ || (162)

ಕಣಿಗಿಲಹೂವು—

ಕರವೀರೋ ಮಹಾವೀರೋ ದೀರ್ಘಪತ್ರೋ ವಿವೇದ್ರಮಃ ||

ಗುಣಂ—

ಕರವೀರಃ ಕಟುಸ್ತಿಕೋ ವೀರ್ಯೇ ಚೋಷ್ಣಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ || (163)

ಚಕ್ಷುಷ್ಯಃ ಕುಷ್ಠಕಂಡೂಘ್ನಸ್ತ್ವಗ್ನೋಷ್ಣಶ್ಲೇಷ್ಮನಾಶನಃ ||

ಗಣಿಕೆ—

ಕಾಕಮಾಚೀ ಗುಚ್ಛಫಲಾ ಸರ್ಪಮಾರೀ ಚ ಕಾಳಕಾ || (164)

ಗುಣಂ—

ಕಾಕಮಾಚೀ ರಸೇ ತಿಕ್ತಾ ಕೂಲಾಶ್ಮರೀಯುತಂ ವಿವಂ ||

ಹಂತಿ ದೋಷತ್ರಯಂ ಕುಷ್ಠಂ ವೃಷ್ಯಂ ಚೋಷ್ಣಂ ರಸಾಯನಂ || (165)

ಗುರುಗುಂಜೆ—

ಚೂಡಾಮಣಿಸ್ತಿಕ್ತಪಾಕೇ ⁶ ತಾಮ್ರಿಕಾ ⁷ ಕೃಷ್ಣರಕ್ತಿಕಾ ||

⁸ ಉತ್ಕೃಷ್ಠಾ ಫಲಗುಂಜಾ ಚ ಗುಂಜಾ ಸಾ ⁹ ಕಾಕನಂದಿಕಾ || (166)

¹ 'ತ್ರಿಪ್ರಸ್ಪೀ' ಎಂಬ ಪಾಠವೂ ಇದೆ.

² ಇದು 'ಕಂಡಫಲಿನೀ' ಎಂದಿರಬಹುದು.

³ ಸಿದ್ಧಿಮೂಲಕಿಯಾದೇವಿ ಶ್ರಿಯಾ ಜೋದಿ ಪ್ರಜೋದಿನೀ?—ಮೂಲ.

⁴ 'ಸುರಸುರುಕ' ಎಂದು ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

⁵ ಕಂಡೂಂಶ್ಚ—ಮೂಲ.

⁶ ಶೀತಪಾಕೇ—ರಾಜನಿಫಂಟು.

⁷ ಕೃಷ್ಣಚೂಡಿಕಾ—ರಾಜನಿಫಂಟು.

⁸ ಉತ್ಕೃಷ್ಠಾ—ರಾಜನಿಫಂಟು.

⁹ ಕಾಕನಾನಿಕಾ—ಕಬ್ಬ ಕಲ್ಪಾಫಲದ್ರುಮ.

ಗುಣಂ—

ಗುಂಜಾ ತಿಕ್ಕೋವ್ವ ರೂಪಾ ಚ ವೀರ್ಯ ಶೇಫ್ರವ್ರಣಾವಹಾ ||

ವಿಪಾ ವೈವನ್ಯಜಂತೂರ್ಧರೋಗ್ರಹಭಯಾವಹಾ ||

(167)

ಬಿಳುಗುಗುಂಜಿ—

ಶ್ವೇತಕಾಂಭೋಜಿಕಾ ಧ್ವಾಂಯೇ ಶ್ವೇತಮಾಕೇ ಶಿಖಂಡಿಕಾ ||

ಕರಿಗುಗುಂಜಿ—

ತೃತೀಯಾ ಕೃಷ್ಣ ಕಾಂಭೋಜೇ ಕೃಷ್ಣ ಮಾಕೇ ಚ ನೀಲಿನೀ ||

168)

ಗುರುಗುಂಜಿತ್ರಯದ ಗುಣಂ—

ಗುಂಜಾ ತಿಕ್ಕೋವ್ವ ರೂಪಾ ಚ ವಿವೇರ್ವವ್ರಣಾವಹಾ ||

¹ ವೃಷಾ ಬಲಾ ನೇತ್ರರೋಗಕರ್ಣರೋಗ ಭಯಾವಹಾ ||

(169)

ಕಿರುನೆಲ್ಲಿ—

ಅನ್ಯ ಛಾ ಬಹುವ್ರತಾ ಚ ಭೂಧಾತ್ರೀ ತಾಮಲಕೈಪಿ ||

ವಿತುನ್ಮಕಂ ಚಾಮಲಕೇ ಕುಲಟಾ ಚ ಮುರಾದನೀ ||

(170)

ಗುಣಂ—

ಭೂಮಿಕಾಮಲಕೇ ತಿಕ್ತಾ ವೀರ್ಯ ಚ ಶಿರಾ ಸ್ತೃತಾ ||

ಪಿತ್ತಹಂತ್ರೀ ಕಫಾಸ್ತ್ರೇಷೀ ವಸ್ತಿದಾಹವಿನಾಶಿನೀ ||

(171)

² ಬಿಳುಸಟ್ಟುಕ—

ಗಿಂಕಣ್ಯಾ ಸ್ವಬುರಕೋ ಸ್ಥೂಣಾಕರ್ಣೇ ಗಮಾದನೀ ||

³ ಧೇನುಶ್ರೇಣೀ ಗವಾಕ್ಷೇ ಚ ಶ್ವೇತಸ್ತಂದಾ ಚ ಕೂರ್ಪಿಕಾ ||

(172)

ಕರಿಸಟ್ಟುಕ—

ನೀಲಸ್ತಂದಾಮರಶ್ರೇಣೀ ನೀಲಾ ಚ ಗಿರಿಕರ್ಣಿಕಾ ||

ನೀಲಿನೀ ಚಾರಬೇ ನೀಲಾ ಪುಷ್ಪಿಕಾ ಸಿಂಹಿನೀ ತಥಾ ||

(173)

ಗುಣದ್ರಯ—

ಶ್ವೇತಾ ತಿಕ್ತಕಪಾಯಾ ಚ ದ್ವಂದ್ವಪಿತ್ತಕಫಾವಹಾ ||

ವಿಕುಕುಷ್ಣ ಕೋಫದಂತುಶೀರ್ಷಕೂಲಾವಹಾ ಸ್ತೃತಾ ||

(174)

ಮುತ್ತಿಗೆ—

ಪಲಾಶಃ ಕಿಂಶುಕಃ ಹ್ಯಾವೋ ಶ್ರೇಣೋ ಬ್ರಹ್ಮತರೂವಹುಃ ||

ಬೀಜನ್ನೇಹಃ ಪೀತವೃಷ್ಣೀ ಕ್ರಿಮಿಘಾತೋ ರಸದುಮಃ ||

(175)

ಗುಣಂ—

ಪಲಾಶಃ ಕಟುಕಃ ಸ್ನಿಗ್ಧಃ ಸಹಾರೋ ಗುಲ್ಮಕೂಲನುತ್ ||

ಪಲಾಶಬೀಜಂ ತದ್ವಜ್ಜ ಕೂಲಕ್ರಿದುವಿನಾಶನಂ ||

(176)

ವಿಜಿರಿವಾಹಿತ [ವಳಿರಿಹೋನ್ನೆ ?]—

ಸಪ್ತಚ್ಛದೋ ಯಾಗ್ಧುರ್ಣಃ ಸಮಾಹೋ ಗುಚ್ಛಪುಷ್ಪಿಕಾ ||

ಗುಚ್ಛ ಪತ್ರಂ ಬೃಹತ್ತತ್ರಂ ಸುವರ್ಣಃ ಕಾಲ್ಮಲಚ್ಛದಃ ||

(177)

¹ ವಿದವ್ಯಹಂತಕಾರೋಗ—ಮೂಲ.

² ಬಿಳುಸಟ್ಟುಗ, ಕರಿಸಟ್ಟುಗ—ಎಂದೂ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

³ ಧನಶ್ರೇಣೀ ಗವಾಕ್ಷೇಚ ಶ್ವೇತ ಚಂದನ ಸೂರ್ವಿಕಾ—ಸಾಕಾಂತರ.

ಗುಣಂ—

ತ್ರಿಭೋವತಮನೋ ಹೃದ್ಯಃ ಸುರಭಿರ್ವಿವನೋ ರಸಃ ||
ಶೂಲಗುಲ್ಮಕ್ರಮೀನ್ ಕುಪ್ಪಂ ಹಂತಿ ಕಾಲ್ಮಲಿವತ್ರಕಃ || (178)

ಗೊಟ್ಟಿ [ಬೋರಮರ]—

ಬದರೀ ¹ ಕಂಟಕೇ ಫೋಂಟಾ ² ಫೋಮಾಫೋಂಟಾ ಘಟೇ ಚ ಸಾ ||

ಗುಣಂ—

³ [ಫೋಂಟಿಕಾ ಕಟುಕೋಷ್ಣಾ ಚ ಮಧುರಾ ವಾತನಾಶಿನೀ || (179)
ವ್ರಣಕಂಡೊತಿಕುಷ್ಠಾ ಸ್ಯುಗ್ಗೋಷ್ಣಯಧುಕಾರೀಣೀ ||]

ಉಪ್ಪಿ—

ಕುಂಡಲೀ ವಿರಳಾ ಹಿಂಸಾ) "ದುರ್ಧರ್ಷಾ ಕಾಕಶೀರ್ಷಕಃ || (180)
ಕಾಕಾದನೀ ಗೃಧ್ರನಖೀ ತಥಾ ಗೃಧ್ರಫಲಾ ಚ ಸಾ ||

ನೆಲ್ಲದಾಳಿ—

ವಾರಾಹೀ ಸೌಕರೀ ವೃಷಾಭ್ಯ ಭೃಂಗಿನೀ ವನಮಾಲಿನೀ || (181)
ಹಿರಣ್ಯಪ್ರಸ್ಥೀ ಖರ್ಜೂರೀ ತಾಲಪತ್ರೀ ಚ ಮಾಸಲೀ ||

ಗುಣಂ—

ವಾರಾಹೀ ಕಟುಕಾ ತಿಕ್ತಾ ಶೀತೋಷ್ಣಾ ಸ್ವರಸಾದಹೃತ್ || (182)
ರನಾಯನೀ ಪ್ರಯೋಗೇ ಚ ಸರ್ವರೋಗಹರಾ ಮತಾ ||

ಹಂಸಪಾದಿ—

ಹಂಸಪಾದೀ ರಕ್ತಪಾದೀ ತ್ರಿಪಾದೀ ಕೇಟಮಾಲಿಕಾ || (183)
ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಪಾದೀ ಜೈವ ಫೃತಮಂಥಾ ತ್ರಿಪರ್ಣಿಪಿ ||

ಗುಣಂ—

ಹಂಸಪಾದೀ ವಿಚಂ ಹಂತಿ ಭೂತಾಪಸ್ಮಾರನಾಶಿನೀ || (184)
ವಿಷಜಿದ್ವ್ಯಣಹಾ ಜೈವ ಲೂತಾಕೋಲವಿನಾಶಿನೀ ||

ಜಾಜಿ—

ಜಾತೀ ಮನೋಹ್ರಾ ಸುಮನೋ ಮಾಲತೀ ಚ ಪ್ರಿಯಂವರಾ || (185)

ಗುಣಂ—

ಜಾತೀ ಚ ಕಟುಕಾ ತಿಕ್ತಾ ವಾತಪಿತ್ತಕಫಾಸ್ರಜತ್ || (186)
ಮುಖದಂತವ್ರಣಾನ್ ಹಂತಿ ನೇತ್ರರೋಗಾನ್ ಶಿರೋರಾಜಾನ್ ||

ಮೊಕ್ಕೇ—

ಮೋಕ್ಷಕಃ ಶಿಖರೀ ಮುಷ್ಕಃ ಹ್ನುರಾಖ್ಯಃ ಕಾಲಮುಷ್ಕಕಃ ||

ಗುಣಂ—

ವಾತಶ್ಲೇಷ್ಮಹರಃ ಹ್ನುರಃ ಶ್ರೇಷ್ಠೋ ಗ್ರಾಹೀ ಚ ಗುಲ್ಮನುತ್ || (187)

¹ ಕರ್ಕಟೇ—ರಾಜನಿಫಂಟು

² ಗೋಷ್ಠೋಂಟಾ—ರಾಜನಿಫಂಟು.

³ [] ರಾಜನಿಫಂಟು, ಪುಟ - 58.

⁴ ದುರ್ಧರ್ಷ್ಯಃ ಪತಕಬ್ಬಪಿ—ಮೂಲ

ಕರಿಲೋಕ್ಯ—

ಭೂತಾವೇಶೀ ಶೇತನಹಾ ನಿಗುಂಡೀ¹ ಭೂತವೇಶಿಕಾ ||

ಬಿಳಿಲೋಕ್ಯ—

ಶ್ವೇತವೃಷ್ಟೀ ಸಿಂಧುವಾರಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಶೇಘಾಲಿಕಾ ಚ ಸಃ ||

(188)

ಗುಣಂ—

² [ಸಿಂಧುವಾರಃ ಕಟುಸ್ತಿಕ್ತಃ ಕಫವಾತಕ್ಷಯಾವಹಃ |

ಕುಷ್ಮಕಂಡೂತಿಕಮನಃ ಶೂಲಹೃತ್ಯಾಸಸಿದ್ಧಿಃ ||]

(189)

ಹೊಂಗಿ—

ಕರಂಜೋ ಮಂಜರೀಪುಷ್ಪೋ ನಕ್ತಮಾಲೋವಕೇರ್ಯಕಃ³ ||

ಚ್ಛಾಯಾಪ್ರಿಯಾ ಜಾಲವೃಷ್ಟೀ ಮಾತೃನಂದನಕೃತ್ ಸಃ ||

(190)

ತಪಸಿ—

ಪೂತೀಕರಂಜಕಃ ಪೂತೀ ಚಿರಿಬಿಲ್ವಃ ಪ್ರಸೇರ್ತಿತಃ ||

ಕರಂದದ್ವಯಗುಣಂ—

ಕರಂಜ ಶ್ಲೋಷ್ಣ ತಿಕ್ತಃ ಸ್ವಾತ್ ಕಫಪಿತ್ತಾಸ್ತ್ರದೋಷಜಿತ್ ||

(191)

ವ್ರಣಪ್ಲೀಹ ಕ್ರಿಮೀನ್ ಹಂತಿ ಭೂತಘ್ನೋ ಯೋನಿದೋಷಹಾ ||

ಗುರಿಜ—

ಉತ್ತಂಡಿಕಾ ಕಾಕತುಂಡೀ ಶಾಙ್ಗೀಪ್ಪಾಂಗಾರವಲ್ಲಿ ಕಾ||

(192)

ಗುಣಂ—

ಶಾಙ್ಗೀಪ್ಪಾ ಕಟುಕಾ ತಿಕ್ತಾ ಕಫಾಯಾನ್ವರಸಾ ಲಘು ||

ನಿಹಂತಿ ವಾತಂ ಶೋಫಘ್ನೀ ಅಗ್ನಿದೀಪನಕಾರಿಣೀ ||

(193)

ಕಂಪಿನಗಸಿ—

ಉಮಾತಸೀ ನೀಲವೃಷ್ಟೀ ಲಲಾಟೇ ರುದ್ರಪರ್ವಿಕಾ ||

ಗುಣಂ—

ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ಚ ಸ್ವಾದು ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ಕಫಪಿತ್ತಕರೀ ಗುರುಃ ||

(194)

ತುಂಬುರ್ಲು—

ತುಂಬುರುಃ ಸಾರಸಃ ಸಾರೋ ವನಜಃ ಸಾನುಜಾನುಜಃ ||

ಗುಣಂ—

ತುಂಬುರುಃ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣಃ ಕಫವಾರಾತಶೂಲನುತ್ ||

(195)

⁴ ಶೂಲಗುಲ್ಮೋದರಾಧ್ಮಾನಕ್ರಮಿಘ್ನೋ ವಹ್ನಿದೀಪನಃ ||

ಪ್ರಲಿವಿಂದ || ನುಲಿದಡ⁵—

ಆವರ್ತನೀ ಚರ್ಮರಂಗಾ ರಕ್ತವೃಷ್ಟೀ ಚ ಮೋಹಿನೀ ||

¹ ಭೂತಕೇಶೀ —ರಾಜನಿಘಂಟು ; ಭೂತವೇಶಿಕಾ—ಮೂಲ.

² [] ರಾಜನಿಘಂಟು.

³ ನಕ್ತಮಾಲಾಥೇರ್ಯಕಃ—ಮೂಲ ; ನಕ್ತಮಾಲಾ, ಪ್ರಸೇರ್ಯಕಃ—ರಾಜನಿಘಂಟು.

⁴ ಅಪತಕ್ರೋಧರಾಧಾನ—ಮೂಲ.

⁵ 'ನುಲಿತಡ' ಎಂದೂ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

ಗುಣಂ—

[¹ ಅವರ್ತನೀ ಕಪಾಯಾಮ್ನಾ ಶೀತಲಾ ಪಿತ್ತಹಾರಿಣೀ |]²

(196)

* ಗಾರ—

[³ ತಿಕ್ತಮದ್ವಸ್ತ್ರಾಪನ ದುರ್ಗರಲೋ ಗಾರ ಇಂಗುದೀ ||

ಗುಣಂ—

* ಇಂಗುದೀ ಕಫವಾತಘ್ನೋ ವ್ರಣವ್ರಯವಿನಾಶಿನೀ ||

(197)

ಬೆತ್ತ—

ವೇತ್ರೋ ವಚಾರ್ಕಃ ಸಾ ದೀರ್ಘಾ ವಲ್ಗುಕಾ⁷ ಪತ್ರವೀರ್ಯಕಃ ||

ಗುಣಂ—

[ವೇತ್ರಃ ಪಂಚವಿಧಃ ಶ್ವತ್ಯುಕಪಾಯೋ ಭೂತಪಿತ್ತಹೃತ್⁸ ||]

(198)

* ವದ್ಯವೂತಿಗ—

ಕಂಠಿನೀ ತಿಕ್ತಕಾ¹⁰ ತಿಕ್ತಾ ಯವತಿಕ್ತಾಹ್ಲತಿದುಕಃ¹¹ ||¹² ದೃಢಪಾದೀ ಶ್ವೇರಪಾದೀ ತಿಕ್ತಾಶ್ವೇ ಸುಕುಮಾರಿಕಾ ||

(199)

ಗುಣಂ—

¹³ [ಯವತಿಕ್ತಾ ಸತಿಕ್ತಾವ್ಲಾ ದೀಪನೀ ರುಚಿಕೃತ್ವರಾ |

ಶ್ರೀಮಿಕುಪ್ತವಿ ಪಘ್ನಾಪಮ ದೋಷಘ್ನೀ ರೇಜನೀ ಚ ಸಾ ||]

(200)

* ನಿಲಿಗಿಂತ—

ಜಂಘಿನೀ ಜಂಝಣೀ ಜ್ವೇಯಾ ಮೋಚಕೇ ಗುಡಮಂಜರೀ ||

ಗುಣಂ—

[ವಾತಘ್ನೀ ಮಧುರೋಷ್ಣಾ ಚ ವ್ರಣಘ್ನೀ ಯೋನಿ ಶೋಧನೀ |

ಜಂಗಣೀ ಕಟುಕಾ ಪಾಕೇ ತಥಾಶೀಸಾರನಾಶಿನೀ ||]¹⁶

(201)

¹ ಅವರ್ತಕೇ—ರಾಜನಿಘಂಟು.² [] ರಾಜನಿಘಂಟು.³ ರಾಗ—ಮೂಲ.⁴ ತಿಕ್ತಮಜಾತಾ ಸದೃಕಃ ಹಿಂಗುದೀಗಾರ ಇತ್ಯಪಿ—ಮೂಲ.⁵ ಹಿಂಗುಲೀ—ಮೂಲ.⁶ ವೇತ್ರೋವಕೋ ವಜೋಗ್ರಶ್ವ—ಕಬ್ಬ ಕಲ್ಪಾಘದ್ರಮ.⁷ ವೇತ್ರವೀರ್ಯಕಃ ?⁸ [] ರಾಜನಿಘಂಟು.⁹ 'ಗಂಡಲಿ' ಎಂದೂ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.¹⁰ ಛತ್ರಾ—ಮೂಲ.¹¹ ಅಹ್ಲಿತಿದುಕಃ—ಕಬ್ಬ ಕಲ್ಪಾಘದ್ರಮ.¹² ದೃಢಪಾದೀ, ಶ್ವೇರಪಾದೀ—ಕಬ್ಬ ಕಲ್ಪಾಘದ್ರಮ.¹³, ¹⁵ [] ರಾಜನಿಘಂಟು.¹⁶ ನೀಲಿಗಿಂತ—ಮೂಲ.

ಕೊರಂದ—

ಆಧಾರೀ ¹ ಗುಚ್ಛೈತ್ರಂ ಚ ದಾರೀ ಬದಿರವಲ್ಯುಪಿ ||

² ದಾರ್ವೀಕಾದಾರಿಕಾ ದಾರ್ವೀ ³ ತರಕಾ ಮಾರ್ವಾರೀ ಮಾರೀ ||

(202)

ಗುಣಂ—

ತಿಕ್ತಾ ಬದಿರವಲ್ಯು ಸ್ಯಾನ್ಮೇಹ ಕಾಸಕ್ರವೀನ್ ⁴ ಜಯೇತ್ ||

ಗೋಡೆಪಾಲ—

ಆರಾಮಶೀತಲಾ ದೇವಗಂಧಾ ಕುಕ್ಕುಟಮರ್ದಿಕಾ ||

(203)

ಗುಣಂ—

⁴ [ಆರಾಮಶೀತಲಾ ತಿಕ್ತಾ ಶೀತಲಾ ಪಿತ್ತಹಾರಿಣೀ |

ದಾಹಶೋಷವ್ರಶಮನೀ ವಿಸ್ತೋಟವ್ರಣರೋಪಿಣೀ ||

(204)

⁵ ನೆರವಂದ—

ಉದ್ಯೋಗಜನನ ಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಃ ⁶ ಹ್ರವಕಃ ಹ್ರಾದ್ವಿಬೋಧಕಃ ||

ರಾಜವೃಕ್ಷಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಗಂಧಃ ⁷ ಕ್ರೂರಃ ಹ್ರೂರಕ ವಿವ ಚ ||

(205)

ಗುಣಂ—

⁸ [ಭೂತಾದಿಗ್ರಹದೋಷಘ್ನಃ ಕಫವಾತನಿಕ್ಮನ್ತನಃ]

ಚೇತರಾಶಿ || ಅದೇ ಕೈದಸರಿ—

ಝರಸೇ ⁹ ನಿರ್ಝರಾ ಕಲ್ಯಾಣತ್ರಿಕಾ ಝರವತ್ರಿಕಾ ||

(206)

ಕಪಿತ್ಥ ಪತ್ರಾ ¹⁰ ಕಕುಲಾ ಜಾತಿರ್ಜನಕವತ್ರಿಕಾ ||

ಗುಣಂ—

ತ್ರಿದೋಷಶೋಧಂಕರಮೂತ್ರಕೃಚ್ಛ್ರ—

ಬಲಾಪ್ರಮೇಹೋವರಜಂತುಹಾರೀ ||

ತಿಕ್ತಾ ವಿಸಾಕೇ ಮಧುರಂ ಗುರೂಮಾ

ನಿದ್ರಾಕರೀ ಯಾ ಝರಸೇ ವಿಷ್ಣು ||

(207)

ಮಲವಸಂದಿ—

ಕಾಕಜಂಘಾ ಧ್ಯಾಂಕ್ಷಜಂಘಾ ದಾಸೇ ವತ್ಸಾ ಚ ಜೀವನೀ |

ಗುಣಂ—

ಕಾಕಜಂಘಾ ಚ ತಿಕ್ತೋಮಾ ರಕ್ತಪಿತ್ತಜ್ವರಾವಹಾ ||

(208)

ಕ್ರೈಮಿದೋಷವ್ರಣಹರೀ ವಿಷದೋಷಹರೀ ಮತಾ ||

1 ಮುಚಿಪತ್ರಂ—ಮೂಲ.

2 ದಾರಿಕಾ ದಾಪಿತಾ—ಮೂಲ.

3 ತರಕಾ—ಮೂಲ.

4 [] ರಾಜನಿಘಂಟು.

5 ಕೆರವಂದ—ಮೂಲ.

6 ಹ್ರವಕಃ—ರಾಜನಿಘಂಟು.

7 ಕ್ರೂರ ಹ್ರವಕ ವಿವಚ—ಕಬ್ಬ ಕಲ್ಪಾಘುದ್ರಮ ; ಕುರಹ್ರವಕ ವಿವಚ—ಮೂಲ

8 [] ರಾಜನಿಘಂಟು.

9 ನಿರ್ಜರಾ—ಸಾಕಾಂತರ.

10 ಸಾಕೇಲಜಾತಾ—ಮೂಲ.

ಮುಳ್ಳುಕೊಗ್ಗಿ—

ಕರಪ್ರಂಖೀ ಬಾಣಪ್ರಂಖೀ ಕಾಂಡಪ್ರಂಖೀ ಜ ಸಾ ಸ್ಮೃತಾ ||

(209)

ಗುಣಂ—

ಕರಪ್ರಂಖೀ ಕಪಾಯೋಷ್ಣಾ ಆಮಾಜೇರ್ಣವಿನಾಶಿನೀ ||

ಕಫವಾತಹರಿ ಗುಲ್ಮಕೂಲಕ್ರಮಿನಾಶಿನೀ ||

(210)

ಕತ್ತಿಗಾಲ—

ಛಾಗಳಾ ತ್ರಿವೃತಾ ಪತ್ರಿ ಬಿಸ್ತಾಂತ್ರಿ¹ ವೈವಗಂಧಿಕಾ ||

ಗುಣಂ—

² [ಬಿಸ್ತಾಂತ್ರಿ ಸ್ಫಾತ್ಕಟುರಸಾ ಕಾಸದೋಷವಿನಾಶಿನೀ |

(211)

ಬೀಜದಾ ಗರ್ಭಜನನೀ ಕೀರ್ತಿತಾ ಭವೆಗುತ್ತಮೈಃ ||]

ಪೊದ್ದಿ—

ಪತ್ರಭಂಗೋ ಮಹಾಶ್ಯಾಮಸ್ತಿಲಾಭೋ ವೃದ್ಧದಾರುಕಃ ||

(212)

ಗುಣಂ—

[ವೃದ್ಧದಾರುಕಃ ಕಟುಸ್ತಿಕ್ತಸ್ತು ಥೋಷೈಃ ಕಫವಾತಹತ್]

ಗಿಣಿಯ [ಕುತಗಡೆ]—

ಕಟುಂಭರಾ ಮಹಾಶ್ವೇತಾ ಕಾಳಂದೀ ಕಟಿಭೀ ಜ ಸಾ ||

(213)

ಪಿನ್ನಿಗಿಣಿಯ [ಸಣ್ಣ ತೆಗೆಡೆ]—

ಕ್ಷೌದ್ರಾ ಶ್ವೇತನಾಭಶ್ಚ ಕೇಣಿಹೀ ಬಹುಕಂಟಕಃ ||

ಮಧುರೇಣಾಃ ಸೋಮಂಜೂಡಾ ತಥಾ ಪಾಟಲಪುಂಡ್ರಕಃ ||

(214)

ಗುಣಂ—

³ [ಕಟಿಭೀ ಭವೇತ್ಕಟುಷ್ಣಾ ಗುಲ್ಮ ವಿಷಾಧ್ಮಾನ ಕೂಲದೋಷಘ್ನೀ |

ವಾತಕಫಾಜೇರ್ಣರುಜಾಶಮನೀ ಶ್ವೇತಾ ಜ ತತ್ರ ಗುಣಯುಕ್ತಾ ||]

(215)

⁴ ಚಪ್ಪುತಟ [ಕೆರೆ?]—

ಕಾಕಾಂಡಾ ಸೈವ ಚರ್ಮಾರೋಪಾನತ್ಯಾ ತು ಧೈತಿಪ್ರಿಯಾ ||

ಗುಣಂ—

[.]

(216)

ಕಳಂಜವಲಿ [ಸಾರಣ್ಣೆಗಿಡೆ]—

ಪ್ರಸಾರಿಣೀ ಸುಪ್ರಸಾರಾ ಸರಣೀ ಸಾರಣೀ ತಥಾ ||

ಚಾರುಪರ್ಣೀ ರಾಜಫಲಾ ಭದ್ರಪರ್ಣೀ ಪ್ರತಾನಿಕಾ ||

(217)

ಕಳಂಜವಲಿಗುಣಂ—

ಪ್ರಸಾರಿಣೀ ಗುರುಃ ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ವೀರ್ಯೇ ಜೋಷ್ಣಾ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ||

ಅಶೀತಿವಾತಭೇದಾಂಶ್ಚ ಹಂತಿ ಸದ್ಯೋ ನ ಸಂಶಯಾಃ ||

(218)

¹ ವೈವಗಂಧಿಕಾ—ಮೂಲ.

⁴ 'ಕೆರೆ' ಎಂದೂ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

² [] ರಾಜನಿಫಂಟು.

⁵ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಗುಣ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದೆ.

³ [] ಕಾಳನಿಫಂಟು.

ನಾರಿಜಂ [ಹಾಲಿವಾಣದ ಮರ]—

ಮಂದಾರಃ ಪಾರಿಭದ್ರಾಹ್ವೇ ರೋಹಿಣೀ ಕಂಟಕೇಶುಕಃ ||

ರೋಹಿತ್ಯಃ ಪಾರಿಜಾತ್ಯಃ ಪಿಣ್ಣಾಫೋ ರಕ್ತವೃಷ್ಪಕಃ ||

¹ ಗುಣಂ—

[ಪಾರಿಭದ್ರಃ ಕಟೋವಃ ಸ್ಯಾತ್ಯಪವಾತನಿಕ್ಯಂತನಃ |

.]

ಗಿಣಿಯಕೋಕ್ಕು—

ಶುಕನಾಸಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮನಾಳಃ ಮಹಿಳಾ ಮಣಿಕಾ ಚ ಸಾ ||

ಗುಣಂ—

[.]

ನಾಯಿಬಾಲ—

ವೀನಾ ಕುರುಕರಿಕಾ ಜೈವ ರೋಹಿಣೀ ವಟಪತ್ರಿಕಾ ||

ಗುಣಂ—

[.]

ಇಲಿವಿಂದ—

ನಿಂಬಾ ಭದ್ರೇಂದ್ರವಲ್ಲಿ ಚ ಕಾರಭೀ ರುಚಕಚ್ಚದಃ ||

ಗುಣಂ—

[.]

ಅಂಗಾರ [ಎಲೆ ಹಾಗಲ]—

ಕರ್ಕೋಟಕೇ ಪಾನಸೇ ಚ ಕಿಂಕೇಣಿ ಫಲಕೂಟಕಃ ||

ಗುಣಂ—

[.]

ಹಾಗಲ—

ಉಗ್ರಕಾಂಡಾ ಕಾರವಲ್ಲಿ ಸೋಮವಲ್ಲಿ ಸುಕಾಂಡಕಃ ||

ರಾಹಿಕಾ ಕಾಂಡಕಟುಕಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಾಕ್ಷೋ ವಹ್ಮಮಾಡಕಃ ||

ಗುಣಂ—

ನಿರ್ದಿಷ್ಟಃ ಕಾಂಡಕಟುಕಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣೋ ಪಾತದೂಪಣಃ ||

ರುಚಿಃ ಸ್ಯಾತ್ ಕಫಹೃದ್ವೋದಕಹರೋ ಬೈತ್ಯಪ್ರಕೋಪನಃ ||

ಸುರುಗುಡು—

ರಾಮಾಹ್ವಾಕಲತಾ ರಾಮತರುಣೀ ಜಾತುಜಾತರೀ ||

ರಮ್ಯಕಃ ಸೂರ್ಯವಲ್ಲಿ ಚ ರಕ್ತಫಣೀ ಚ ಸಾ ಸ್ತೃತಾ ||

ಗುಣಂ—

[.]

ವೆಕ್ಕುಡು [ವೆಕ್ಕುಡಿ]—

ಪಂಚಾಂಗುಳೋಂಗುಳೇ ಬೀಜರಾಹಿಕಾ ಕುಂಡಲ ದ್ರುಮಃ ||

ಗುಣಂ—

[.]

ಕುರುಬೆಗೆಗಿಡ—

ಕರಂಭಾ ಕರ್ಕಶಾ ಯುಗ್ಮಫಲಾ ಜೋತ ಮವಾರಾಣೀ ||

ಗುಣಂ—

ವ್ರಣಫಿಃ ದೀಪನೀ ಶೋಫನಾಶಿನೀ ಚ ಕರಂಭಿಕಾ ||

ತಿಲ್ವಕಂ—

ತಿಲ್ವಕಃ ಖದಿರೋಪ್ಪ್ರಗಂ ಸ್ಯಾತ್ ಶಿಖರೀ ಕ್ವೇತರೋಜಕಃ ||

¹ [. . .] ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಗುಣ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದೆ.

ಗುಣಂ—

ತಿಲ್ವಕೋ ವಾತಪಿತ್ತ ಘೋರ ಜಠರವ್ಯಾಧಿನಾಶನಃ ||

ಕಂಜಂ—

ಕಾಂಸ್ಯಂ ಘೋಷಂ ಪ್ರಕಾಶ್ಯ ಕಾಂಸ್ಯವೈಷ್ಯಂ ಚ ತತ್ ಸ್ಮೃತಂ || (231)

ಗುಣಂ—

ಕಾಂಸ್ಯಂ ತಿಕ್ತೋಷ್ಣ ಲಘು ಚ ಲೇಖನೀಯಂ ಪ್ರರೇರ್ಥಿತಂ ||

ಅಂದನಾದಿ ಪ್ರಯುಕ್ತಂ ಚ ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿವಿಧಾಯಕಂ || (232)

ಇತ್ಯಭಿಧಾನರತ್ನ ಮೂಲಾಯಾಂ

ಚತುರ್ಥಃ ಸ್ಕಂಧಃ. ¹

ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ.

ಪಂಚಮಃ ಸ್ಕಂಧಃ.

ಕಪುಸ್ಕಂಧಃ.

ಚಾತುರ್ಜಾತಃ ವರಾಲಜೇರಕಯಾಗ * ವೈಷ್ಣೋಪೇಭಕ್ಯಷ್ಟಾ ನಲಂ.

ಗ್ರಂಥಿ * ಧ್ಯಾಮಕಃ ರೋಹಿಷ ಕ್ರಿಮಿಜತ * ಸ್ತಾ ಲಿಸಕಂ ನಾಕುಲೀ ||

ಸರ್ಪಾಕ್ಷೀ ಸುರಸಾಕುಲೇರಲಸುನಿ ಕ್ಷುದ್ರಾಮಿಸೀ ಬರ್ಬರೀ |

ದೋಣೀಮೂಲಕ ಶಿಗ್ರುರಾಜಹಪುಷಾ * ವೃಶ್ಚಿ ವದಂತೀದ್ವಯಂ || (1)

ಸುರದಾರುಹಂಗು ದೀಪ್ಯಕ ಕಚ್ಚುರ ತಸ್ಯರೀ * ದ್ವಿತೀಯಕಾಂತ್ಯಃ ||

ತಕ್ಮೋಲಜಾತಿ ಪತ್ರೀ ಮೃಗಮದಪೂತೀ (ಕ) ಕುಂದುರುಚ್ಚ (ಹರಿ) ತಾಳಂ || (2)

ಗಂಧಕದರದ ಮನೋಹ್ವಾತುತ್ಥಕ ಭಲ್ಲಾ ತಕಾಂಕೋಲಾಃ |

ಕೈಡರ್ಯ ಪೀಲು ¹⁰ ಜಂಪಕ ವಾಸಂತೀ ಮಲ್ಲಿ ಕಾವಿಷಮಾಪ್ತಭಿಃ || (3)

ರೂಪಾ ಕಂದೋ ಬಾಹ್ಯಕಾ ಶಂಖಪುಷ್ಪೀ

ವಜ್ರಾಕ್ಷೀ ಚ ಬ್ರಹ್ಮದಂಡೀಶ್ವರೀ ಚ ||

ಸಾರಂಗೇಷ್ಟಾ ಕಾರ್ಮುಕೋ ಬ್ರಹ್ಮನೋಮಾ

¹¹ ರೀತಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಭಃ ಸ್ವಾತ್ಮಕುಸ್ಕಂಧ ಏವಃ || (4)¹ ಇದರನಂತರ ಮೂಲದಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀ ವೇಂಕಟೇಶಾಯ ಮಂಗಳಂ, ಮಹಾ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ' ಎಂದಿದೆ.² ಇದರ ನಂತರ ಮೂಲದಲ್ಲಿ 'ಅಥ ಕಪುಸ್ಕಂಧ ಉಚ್ಯತೇ' ಎಂದಿದೆ.³ ಚಾತುರ್ಜಾತಃ=ನಾಗಕೇಸರ, ಏಲಕ್ಕಿ, ಲವಂಗಪತ್ರ, ಲವಂಗಚಕ್ಕೆ, ವೈಷ್ಣೋಪೇ=ಶಂಖ, ಹವ್ವಲಿ, ಮೆಣಸು.⁴ ವೈಷ್ಣೋಪಾಭೃ ಕೃಷ್ಣಾ ನಲಂ—ಮೂಲಂ.⁵ ಧ್ಯಾಮಕ—ಮೂಲ.⁶ ರೋಹಿಣೀ—ಮೂಲ.⁷ ತಾಲೀಸಪತ್ರಾನಲ—ಮೂಲ.⁸ ವೃಶ್ಚಿವದಂತೀ—ಮೂಲ.⁹ ದ್ವಿತೀಯ—ಮೂಲ.¹⁰ ಜಂಪಕಕುಂದೋನಾಸಂತೀ—ಮೂಲ.¹¹ ರೀತಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಭಃ ಸ್ಕಂಧ ಏವ ಕಪುಕಾಖ್ಯಃ—ಮ.

ನಾಗಕೇಸರ—

ನಾಗಪುಷ್ಪಮತೋ ನಾಗಂ ಕೇಸರಂ ನಾಗಕೇಸರಂ ||
ಚಾಂಬೇಯಂ ನಾಗಕೇಸರಂ ಕನಕಂ ಹೇಮ ಕಾಂಚನಂ || (5)

ಗುಣಂ—

ನಾಗಕೇಸರಮತ್ಯುಷ್ಣಂ ಲಘು ತಿಕ್ಷ್ಣಂ ಕಫಾಪಹಂ ||
ವಸ್ತಿರುಗ್ವಿಷವಾತಾಗ್ರಕಂಡೂಘ್ನಂ ಶೀರ್ಷರೋಚನಂ || (6)

ವಿಲಕ್ಷ್ಯ—

ತ್ರಾಪ್ತೀಲಾ ಚಾತಿಸೂಕ್ಷ್ಮಾಪಿ¹ ಭದ್ರೈಲಾ ಚ ಮಹಾತುಕಾ ||

ದೊಡ್ಡ ವಿಲಕ್ಷ್ಯ—

ಕಪೋತವರ್ಣಾ ಬಹುಲಾ ಪೃಥ್ವೀಲಾ ದ್ರಾವಿಡೀ ತ್ರಾಪೀ || (7)

ಗುಣದ್ವಯಂ—

ವಿಲಾ ತಿಕ್ಷ್ಣೋಷ್ಣ ಲಘ್ವೇ ಸ್ವಾದ್ವಿಷವಾತಕಫವ್ರಣಾನ್ ||
ವಸ್ತಿಕಂಡೂರುಜೋ ಹಂತಿ ಮಾಮಮಸ್ತಕಶೋಧಿನೀ || (8)

ಲವಂಗವತ್ರೆ—

ತಮಾಲಪತ್ರಕಂ ಪತ್ರಂ ರೋಮಶಾಮಲಕೇದಳಂ ||

ಗುಣಂ—

ಹೃಲ್ಲಾಸವನಾರುಜ್ಯಕಫವಾತವಿನಾಶಿನೀ ||
ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರವಸ್ತಿಂ ಚ ಜ್ವರಶೋಧವಿನಾಶಿನೀ || (9)

ಲವಂಗಚೆಕ್ಕ—

ಲವಂಗಂ ನಾಗಚರ್ಮ ತ್ವಕ್ ಕೃತ್ರಿಮಂ ಚ ವರಾಂಗಕಂ || (10)

ಗುಣಂ—

ಲವಂಗಂ ಕಟುತಿಕ್ಷ್ಣೋಷ್ಣಂ ಕಫವಾತವಿಪಾಪಹಂ ||
ಕಂಡುವಸ್ತಿರುಜೋ ಹಂತಿ ಶಿರೋವಕ್ತ್ರವಿಶೋಧನಂ || (11)

ಲವಂಗ—

ಲವಂಗಪುಷ್ಪಂ ಶ್ರೀಪುಷ್ಪಂ ಭೃಂಗಾಹ್ವಂ ಕೇಸರಂ ಲವಂ ||
ವರಾಲಂ ದೇವಕುಸುಮಂ ದಿವ್ಯಚಂದನವೈಷ್ಣವಂ || (12)

ಗುಣಂ—

ಲವಂಗಕುಸುಮಂ ಸ್ವಾದು ಶೀತಲಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮನಾಶನಂ ||
ವಿಷವೇಗೇನದಾಹಘ್ನಂ ಜ್ವರಘ್ನಂ ವಾತನಾಶನಂ || (13)

ಜೀರಿಗೆ—

ಅಜಾಜೀ ಜೀರಕಂ ದೀಪ್ಯಂ ಮೇಧ್ಯಂ ಸ್ವಾದುತ್ಪರಾಪಥಂ ||

ಗುಣಂ—

ತಿಕ್ಷ್ಣೋಷ್ಣ ಕಫವಾತಂ ಚ ವೈಷ್ಣವೇಧೋಗ್ನಿವರ್ಧನಂ ||
ಲಘುಶ್ಲೇಷ್ಮನಿಲಘ್ನಂ ಚ ಜ್ವರಘ್ನಂ ಜೀರಕಂ ತಥಾ || (14)

¹ ಬ್ರಹ್ಮೇಲಾ—ಮೂಲ.

ಕರಿಹೀರಿಗೆ—

ಕೃಷ್ಣಂ ತು ಚರಣಾ ಕಾಳೇ ಕಾಳಕಾ ಗಾತ್ರಶೋಧಿನೀ ||
ಜೀರಕಃ ಕರಭೀ ಯೋನಿಶೂಲಪ್ನೀ ಶೋಭಕುಂಭಿಕಾ || (15)

ಗುಣಂ—

ಜೀರಕಃ ಕಟುತ್ವೇಷ್ಣಃ ಕಫಮಾರುತಗುಲ್ಮಜಠ್ ||
ಕ್ರೈಮ್ಯಾಮಾರುಚಿವಾತಘ್ನ ಆಧ್ಮಾನಂ ಹಂತಿ ಶೂಲನುತ್ || (16)

ಕುಂಡಿದ್ವಯ—

ಕುಂಡೀ ಮಹಾವೇಧಂ ವಿಶ್ವಂ ನಾಗರಂ ವಿಶ್ವಭೇಷಜಂ ||
ಕಟು ಭದ್ರಂ ಕೃಂಗಿಬೇರಂ ಭೇಷಜಂ ಚಾರ್ದ್ರಕಂ ತಥಾ || (17)

ಗುಣಂ—

ಕುಂಡೀ ತಿಕ್ತೋಷ್ಣ ಕಟುಕಾ ವೃಷ್ಯಾ ವಾತಕಫಾವಹಾ ||
ಶ್ವಾಸಾತೀಸಾರವಾತಘ್ನೀ ಪಾಂಡುಕಾಮಿನಾಶಿನೀ || (18)

ಹಸಿಕುಂಡಿಗುಣಂ—

ಆದ್ರ್ವಕಂ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಕಟುಕಂ ಹಂತಿ ¹ವಾತೋದರೇ ತಥಾ ||
ನನ್ನಿ ಪಾತೇ ಶ್ವಾಸಕಾಸ ತ್ರಿದೋಷಶಮನಂ ಮಾತಂ || (19)

ಹವ್ಯಲಿ—

ಪಿಪ್ಪಲೀ ಮಾಗಧೀ ಕೃಷ್ಣಾ ಮೈದೇಹೀ ಜವಲಾ ಕಣಾ ||
ಉವಕುಲ್ಯಾ ಕೋಲನಾಮಾ ಶೌಂಡೀ ಸ್ವಾತ್ತಿಕ್ತತಂಡುಲಾ || (20)

ಗುಣಂ—

ಕೃಷ್ಣಾ ಕಟು ಸ್ವಾದು ಹವಾ ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ಗುಲ್ಮಾತಿವೋಷಜಠ್ ||
ತೃಡೈವೋದರದಂತವಾಮಾಶಮನೀ ಚ ರಸಾಯನೀ || (21)

ಮೇಣಸು—

ಮಹ್ನಿಜಂ ಯವನೇಷ್ವಂ ಸ್ವಾನ್ಮರೀಚಂ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಮೂರ್ಷಣಂ || (22)

ಗುಣಂ—

ಮರಿಚಂ ಕಟುಕಂ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಮುಷ್ಣಂ ಕ್ಷೇಪ್ಯವಿನಾಶನಂ ||
ವಾತಘ್ನಂ ದೀಪನಂ ಗ್ರಾಹಿ ಚತುಘ್ನಂ ವೃಷ್ಯನಾಶನಂ || (23)

ತ್ರಿಕಟುಕ ಗುಣಂ—

ವೈಘೋಚಂ ಕಫಹರಂ ಜೋಷ್ಣಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ರೋತೋವಿಶೋಧನಂ ||
ಕಫಘ್ನಂ ದೀಪನಂ ತೀಕ್ಷ್ಣಂ ಹಂತಿ ಕಾಸಗಲಾಮಯಾನ್ || (24)

ಗಜಹವ್ಯಲಿ—

ಶ್ರೇಯಸೀ ಸ್ವಾದ್ಗಜಕಣಾ ಕೃತ್ರಿಮಾ ಚವಿಕಾಫಲಾ ||

ಗುಣಂ—

ಗಜಹವ್ಯಲಿಕಾ ಕಾಸಂ ಕಟುಷ್ಣಾ ಚ ಪ್ರರೇತಿಕಾ ||
ಖಲಾಸಂ ಹಂತಿ ವಾತೇನ ಸಾದೇ ಚತುರ್ದಯಾವ್ರದಾ || (25)

ಚಿತ್ರಮೂಲಂ—

ಚಿತ್ರಕೋ ದ್ವೀಪಿನಾಮಾ ಚ ಪಾಚಕೋ ಮಹ್ನಿನಾಮಕಃ || (26)

¹ ವಾತೋದರಾವಹಂ—ಮೂಲ,

ಗುಣಂ—

ಚಿತ್ರಕೋದ್ಭವಸಮಃ ಪಾಕೇ ಕಫಶೋಭಸಮೋರಜಿತ್ ||

ಪಿಪ್ಲೋದರಾಶೋಗ್ರಹಣೇ ಕ್ರಿಮಿಕಂಡುವಿನಾಶನಃ ||

(27)

ಹಿಪ್ಪಲಿಮೂಲಂ—

ಗ್ರಂಥಿಕಂ ಪಿಪ್ಪಲೀಮೂಲಂ ಸರ್ವಗ್ರಂಥಿ ವಿಧೂಮಕಂ ||

ಗುಣಂ—

ಕಟೂಷ್ಣಂ ಪಿಪ್ಪಲೀಮೂಲಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮೆ ಸಂಘಾತಘಾತಕಂ ||

(28)

ನಾತೋತ್ತರ ಕಫಂ ಹಂತಿ ಕ್ರಮಿಣ್ ಹಂತಿ ಚ ದೀಪನಂ ¹ ||

² ದ್ರವ್ಯಮಕಂ—

ಧ್ಯಾಮಕಂ ಚಪಲಂ ಗಂಧಕತ್ಯುಣಂ ಭೂರಿಕತ್ಯುಣಂ ||

(29)

ಜಲನಾಭಂ ಬಿಂದುಚಿತ್ರಂ ಜಾತ್ಯಂಬು ದೇವಗಂಧಕಂ ||

ಗುಣಂ—

ಧ್ಯಾಮಕಂ ಕಟುಕಂ ತಿಕ್ತಮುಷ್ಣಂ ಕಂಡೂಕ್ರಿಮಿವ್ರಣಾತ್ ||

(30)

ಕಾಮಂಚೀ ಹುಲ್ಲು—

ಭೂನ್ಮುಣಂ ಕತ್ಯುಣಂ ನಾಮ ಬೀಜಕಾಂಡಕಫಾಸಿತಾ ||

ಭತ್ತೀ ತು ಭತ್ತಪಾಲಫೋ ಮಾಲಾತ್ಯುಣಕರೋಹಿಷಃ ||

(31)

ಗುಣಂ—

ಭೂನ್ಮುಣಂ ಶ್ವಾಸಕಾಸಘ್ನಂ ದೀಪನಂ ಲಘು ವಾತಜಿತ್ ||

ವಿಷೋಚೇಷ್ವರಶೂಲಘ್ನಂ ಪಿಪ್ಲೋಹೃದ್ರೋಗನಾಶನಂ ||

(32)

ನಾಯಾವಿಳಂಗಂ—

ವಿಳಂಗಂ ಕ್ರಿಮಿಜಿದ್ವೇಲ್ಲಂ ಕೇರಲಂ ಚಿತ್ರತಂಡುಲಂ ||

ಕೈರಾತತಂಡುಲಂ ಜೈವ ಜಂತುಹೃದ್ರೋಗತಂಡುಲಂ ||

(33)

ಗುಣಂ—

ವಿಳಂಗಾನಿ ಕಟೂಷ್ಣಾನಿ ಹೃದ್ರಾಸನಿ ಕಫಮಾರುತಾನ್ ||

ಕ್ರಿಮಿನ್ಯರಾಚಿಮೇದೋಗ್ನಿಮಾಂದ್ಯಘ್ನಾನಿ ವಿಕೇವತಃ ||

(34)

ತಾಳೀನವತ್ತಂ—

ತಾಳೀನವತ್ತಂ ತಾಳೀನಂ ವತ್ತಂ ಶ್ವಾಮಿಳಕೇದಳಂ ||

ಗುಣಂ—

ವತ್ತಕಂ ಸ್ವಾದು ಕಾಸಘ್ನಂ ದೀಪನಂ ಲಘುವಾತಜಿತ್ ||

(35)

ಕಂಡೂವಸ್ತ್ರೀರುಗುಚ್ಛೇದಂ ಶಿರೋವಕ್ತ್ರವಿಕೋಧನಂ ||

ಚವ್ಯಂ—

ನಾಕಾಲೀ ಚವಿಕಾ ಚವ್ಯಂ ಗಂಡೀರೋ ಕೋಲವಲ್ಲಿ ಕಾ ||

(36)

ಗುಣಂ—

ಚವ್ಯಂ ಕಟೂಷ್ಣಂ ವಿಕದಂ ಜಂತುಕಾಸಬಲಾಸ್ರಜಿತ್ ||

ಕಫೋದ್ರೇಕಹರಂ ವಾತವ್ರಕೋಪಕಮನಂ ಚ ತತ್ ||

(37)

¹ ನಾಶಿನೀ—ಮೂಲ.

² ದ್ರವ್ಯಮಂ—ಮೂಲ.

ಸರ್ವಾರ್ಥೇ—

ಸರ್ವಾರ್ಥೇ ನಾಕುಲೀ ಚೇಲೀ ಸರ್ವಗಂಧಾ ಸುಗಂಧಿಕಾ ||
 ಅನ್ಯಾ ತು ಸುವಹಾ ನಂದಾ ನಾಕುಲೀ ನಕುಲಪ್ರಿಯಾ || (38)
 ಚಿತ್ರಾರ್ಥೇ ಚಾರುಣಾರ್ಥೇ ಚ ಸುಧಾಶೀ ವಿಷನಾಶಿನೀ ||

ಗುಣಂ—

ಸರ್ವಾರ್ಥೇ ಕಟುಕಾ ತಿಕ್ತಾ ವಿಷಪ್ಪೀ ವ್ರಣಶೋಧಿನೀ || (39)
 ಕ್ರಿಮಿಕುಪ್ಪ ಪ್ರಶಮನೀ ತ್ರಿದೋಷಶಮನೀ ಮತಾ ||

ಕೃಷ್ಣತುಲಸಿ—

ಸುರಸಾ ತುಲಸೀ ಕೃಷ್ಣಾ ವಯಸ್ಥಾ ಕರಮಂದರೀ || (40)

ಗುಣಂ—

ತುಲಸೀ ಕಟುತಿಕ್ತೋ ಪ್ಲಾ ರೂಕ್ಷಾ ಕಫವಿನಾಶಿನೀ ||
 ಕ್ರಿಮಿದೋಷನಿಹಂತ್ರೀ ಚ ರುಚಿಕೃದ್ವಹ್ನಿದೀಪಿನೀ || (41)

ಶ್ರೀತುಲಸಿ—

ಚಕ್ರಪರ್ಣೀ ರಾಜಮಾತಾ ಸುರಭಿದೇವದಂದಾಭಿಃ ||

ಗುಣಂ—

ದೇವಮಾತಾ ಚ ಕಟುಕಾ ತಿಕ್ತವಾತಕಫಾವಹಾ || (42)
 ಕ್ರಿಮಿಕುಪ್ಪ ಪ್ರಣಾನ್ ಹಂತಿ ವೃಷ್ಯಾ ಕಾಂತಿವಿವರ್ಧನೀ ||

ಭೂತುಲಸಿ—

ಫಣಿರ್ಜಕೋ ಮಂದಗೀಕಸ್ತ್ರೀಕ್ಷ್ಮ್ಯ ಗಂಧಃ ಸುಗಂಧಕಃ || (43)
 ಪರ್ಣಿಕಾ ಗಂಧವತ್ಯಃ ಸ್ಯಾದ್ವನವತ್ಯಃ ಕುಲೇರಕಃ ||

ಗುಣಂ—

ಫಣಿರ್ಜಕೋ ರಸೇ ತಿಕ್ತಃ ಕಟುರೂಕ್ಷೋನಿಲಾವಹಃ || (44)
 ಕ್ರಿಮಿಕುಪ್ಪ ಪ್ರಶಮನಃ ಶೀತದ್ವರಹರೋ ಮತಃ ||

ಬೆಳ್ಳುಳ್ಳು—

ರಸೋನೋ ಲಶುನೋ ಮೈಚ್ಛಗಂಧೋ ದೀರ್ಘದಲಕ್ಷ ಸಃ || (45)

ಗುಣಂ—

ರಸೋನೋ ರಸತೀಕ್ಷ್ಣೋನೋ ವಾತಘ್ನಃ ಕ್ರಿಮಿನಾಶನಃ ||
 ಗುಲ್ಮಶೂಲೋದರಾನಾಹಶೋಫಘ್ನಃ ಪಿತ್ತಕೋಪನಃ || (46)

ಈರುಳ್ಳು—

ಯಾವನೇಷ್ಟೋ ಮೃತೋದ್ಧೂತಃ ಪಲಾಂಡುರ್ಮುಖದೂಷಣಃ ||

ಗುಣಂ—

ಪಲಾಂಡುಸ್ತದ್ಗುಣಶ್ಚೋಷೋ ವಿಪಾಕೇ ಮಧುರೋ ಲಘುಃ || (47)
 ಕಫಂ ಕರೋತಿ ನೋ ವೈತ್ಯಂ ಮೇಹಘ್ನೋ ವಾತನಾಶನಃ ||

ಬೆಲಗುಳ್ಳು—

ವ್ಯಾಪ್ತೀ ನಿದಗ್ಧಿಕಾ ಕ್ಷುದ್ರಾ ಧಾವನೀ ಕಂಟಕಾರಿಕಾ || (48)

ಭೃಹತೀ ದುಷ್ಕಮಾಲಾ ಚ ಕಂಟಕಿನೀ ಚ ಸಿಂಹಕಾ ||

ಗುಣಂ—

ಕಂಟಕಾರೀ ಕಟುಸ್ವಿಕ್ತಾ ಶೀತೋಷ್ಣಾ ಶ್ವಾಸಕಾಸಜಿಹ್ವಾ | (49)

ಅರುಚಿಜ್ವರವಾತಾಮದೋಷಹೃದ್ಗದನಾಶನೀ ||

ಮುಳ್ಳುಬದನೆ—

ಬೃಹತೀ ಕ್ಷುದ್ರವಾರ್ತಾರೇ ವಾರ್ತಾರೇ ರಾಮ್ಪ್ರಾಣಕುಲೀ | (50)

ಗುಣಂ—

ವಾರ್ತಾರೇ ಕಫವಾತಫೋ ಸಾ ಚ ಶೋಷಜ್ವರಾಪಹಾ ||

ಹಂತಿ ಹೃದ್ರೋಗಮಂದಾಗ್ನಿನಾಮದೋಷಂ ಚ ನಾಶಯೇತ್ | (51)

ಸಬ್ಬಸಿಗೆ—

ಮಿಸೇ ಮಧೂಳಕಾ ಘೋಷಾ ಶತಪ್ತುಷ್ಣಾ ಶತಾಹ್ವಯಾ ||

ಅತಿಜ್ಞಾತ್ರಾ ಚ ವಾಕ್ಸುಷ್ಪೀ ಕಾರವೀ ಗಣಿಕಾ ಚ ಸಾ || (52)

ಗುಣಂ—

ಶತಾಹ್ವಾ ಕಟುತಿಕ್ತಾ ಚ ಸ್ನಿಗ್ಧೋಷ್ಣಾ ವಾತರೋಗಜಿಹ್ವಾ ||

ಜ್ವರನೇತ್ರಪ್ರಣಾನ್ ಹಂತಿ ವಸ್ತಿಕರ್ಮಣಿ ಶಸ್ತುತೇ || (53)

ಕಾಡುಸಬ್ಬಸಿಗೆ—

ಶೈಲೇಯಾ ಸ್ಯಾತ್ ಶೀತಸಹಾ ನಿಶ್ರೇಯಾ ದೀರ್ಘಪರ್ಣಿಕಾ ||

ಗುಣಂ—

ಶೈಲೇಯಾ ಸ್ಯಾತ್ ಸ್ಯಾದುತಿಕ್ತಾ ಹಿಮವೈಷ್ಣಾ ಹೈಯಾಪಹಾ || (54)

ದುರ್ನಾಮಾಶ್ಲೇಷರೋಗೀಣಾಂ ವಾತಪಿತ್ತಾದೋಷಜಿಹ್ವಾ ||

ನಾರುಂಬೇಳೆ—

ಸೌಗಂಧೀ ಸ್ಯಾದ್ಬರ್ಜರಿಕಾ ತಿಲಪರ್ಣೀ ಚ ಸಾ ಸ್ತೃತಾ || (55)

ಗುಣಂ—

ಬರ್ಜರೀ ಕಟುತಿಕ್ತಾ ಚಾಪ್ಯನಿಲಶ್ಲೇಷ್ಣಾ ನಾಶಿನೀ ||

ದೀಪನಾರುಚಿಕುಷ್ಠಾಘ್ನೀ ಗ್ರಹಣೀಗುಲ್ಮನಾಶಿನೀ || (56)

ನಾಯಿನಾರುಂಬೇಳೆ—

ಶ್ವಾನಬರ್ಜರಿಕಾ ಪೂತಿಮಯೂರಾ ಪಶುಗಂಧಿಕಾ ||

ಬರ್ಜರೀ ಪೀತವೃಷ್ಣೀ ಚ ಬಸ್ತುಗಂಧಾ ಮರುದ್ಭವಾ || (57)

ಗುಣಂ—

ಶಾಕಂ ಬರ್ಜರಮುಷ್ಣ ವೀರ್ಯ ಮನಿಲಾ ಸಂಗಾಸ್ರ ಪಿತ್ತಾಪಹಂ

ಶ್ಲೇಷ್ಣಾಘ್ನಂ ಚ ಪ್ರಣಾಸ್ಯಪೂಯರುಧಿರಂ ರುಂಧ್ಯಾತ್ತಾ ಪಿತ್ತಾಪಹಂ || (58)

ತುಂಬೆ—

ಕೌಂಡಿನ್ಯಾ ವೈಕುಂಠಮಹಾದೋಷೇ ದೇವಕತುಂಬಿಕಾ ||

ಗುಣಂ—

ವೈಕುಂಠಶಾಕಂ ಕಟುಕಂ ಸತಿಕ್ತಂ ದೀಪನಂ ಲಘು || (59)

ಕೃತುಂಬೆ—

ಗೌತಮೀ ಪೂತಿಗಂಧಾ ತುಂಬಿಕಾ ದೋಷಾಘ್ನಿಕಾ ||

ಗುಣಂ—

ಬ್ರಹ್ಮ ವೈಕುಂಠಶಾಕಂ ತು ಗುರುತಿಕ್ತಂ ಕ್ರಮಿಪ್ರಣಾನ್ || (60)

ಮೂಲಂ—

ಮೂಲಕಂ ಹೃದಯಂ ತು ಹೃದಯಕಂ ಹಸ್ತಿದಂತಿಕಂ ||

ಗುಣಂ—

ಬಾಣಂ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಾರೋಗ್ಯದೃಢತಂ ಬಾಲಕಂ ಹೃದ್ರಮೂಲಕಂ ||

(61)

ಸಾಲೀಮಾ ಕರ್ಕಟಂ ಮಿಶ್ರಂ ವಿಷ್ಣುಗುಪ್ತಫಲಂ ಚ ತತ್ ||

ಗುಣದ್ವಯಂ—

ದೋಷಸ್ಥಂ ಮೂಲಕಂ ಚೈವ ಸತಿಕ್ತಂ ಕಟುಕಂ ಲಘು ||

(62)

ಸಕ್ಷಾರವಗ್ನಿಜನನಂ ಹಂತಿ ಕರ್ಣವ್ರಣಕ್ಷಯಾನ್ ||

ಗುಲ್ಮಶ್ವಾಸಗ್ನಿಕಂಠೋರ್ಧ್ವಸಾಮಯಾಪೀನಸೋದರಾನ್ ||

(63)

ಕಿಂಚಿಲ್ಲಘು ಚ ದುರ್ಗಂಧಿ ವಾತಫ್ನಂ ತೃಣಮೂಲಕಂ ||

ಸಾಗ್—

ಶೋಧಾಂಜನ ಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣ ಗಂಧಃ ಶಿಗ್ರುರ್ಬಹುಲಪಲ್ಲವಃ ||

(64)

ಗುಣಂ—

ಶಿಗ್ರುಃ ಕಟುಕ ತಿಕ್ತಾಪ್ತಾಃ ಕಫಶೋಫಸಮೋರಜಿತ್ ||

ಗುಲ್ಮಗೂಲಕಿಮಿಹರೋ ವಾತಹೃದ್ರೋಗನಾಶನಃ ||

(65)

ಕಾಡಾನುಗ್—

ಮಾರುಗೀ ಮೂಲಕದಲೋ ಗೃಂಜನೋ ಹರಿತಸ್ತಥಾ ||

ತಥಾ ತು ಶ್ವೇತಮಗಿಚೋ ಫನವಲ್ಲವಕಸ್ತಥಾ ||

(66)

ಮುಖ್ಯಂಗಳ್ ತೀಕ್ಷ್ಣಶ್ಚ ಯಾವತೀಚೋರಸನ್ನಿಭಃ ||

ಗುಣಂ—

ಜಯತಿ ಭವನಂ ಪಿತ್ತಂ ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಚ ಮಧುರಂ ಲಘು ||

(67)

ವೈಶ್ಯಂ ಬೃಂಹಣ ಮೇಹಫ್ನಂ ಪ್ರಜಾತಾಗುಲ್ಮನಾಶನಂ ||

ಈ ಬೀಜಂ—

ಕಾಫೋಸ್ತು ತಯೋರ್ಬೀಜಂ ಮರಿಚಂ ಶ್ವೇತವೂರ್ವಕಂ ||

(68)

ಗುಣಂ—

ದೃಷ್ಟಿದೋಷಹರಂ ಚೈವ ಕಫಶ್ವಾಸವಿನಾಶನಂ ||

ಸಾಗೆ—

ಅಸುಃ ಸರ್ವಫೋ ರಾಜೇ ನಾಸಾಸಂದೀಪನಂ ಕಟು ||

(69)

ರಾಸಕ್ಷವಕ ಇತ್ಯನ್ಯಾ ರಾಜಿಕಾ ರಕ್ತಸರ್ವಪಃ ||

ಗುಣಂ—

ಸರ್ವಫೋಫ ಕಟುಃ ಸ್ನಿಗ್ಧಸ್ತಿಕೋಮೋ ವಸ್ತಿದೋಷಣಃ ||

(70)

ಅರುಚೀಕಫಕೃಷ್ಣಲ ದೂವಣೋ ರಕ್ತರೋಪಣಃ ||

ಮುಸಾಸಿ—

ಸಿದ್ಧಾರ್ಥೋ ಭೂತನಾಶೋ ರಕ್ಷೋಘ್ನೋ ರಾಜಸರ್ವಪಃ ||

(71)

ಗುಣಂ—

ಸಿದ್ಧಾರ್ಥೋಽಪಿ ಕಟುಕಃ ಕ್ಷಯಭೂತವಿನಾಶನಃ ||

ಪೋಷಿತರಂ—

(ಪೋಷಗಡಲಿ) (ಅದೇ ದೇವಗಂಟಿ ||)

ವೈದ್ಯಾ ಹೃದಯ ವಿಸ್ತಾರ ಮುಂದಿನಿ ಪೋಷಕಿಕ್ಷುಕಃ ||

(72)

ಶ್ರಾವಣೇ ಸ್ಯಾತ್ಕುಲಾ ಹಾಲಾ ವೃದ್ಧಾಲಾಬುರುಷಾವಹಾ ||
ಗುಣಂ—

ಮುಂಡೀ ಕಟೂಷಾ ತಿಕ್ತಾ ಚ ವೈತ್ಯನಾತವಿನಾಶಿನೀ || (73)
ದೊಡ್ಡ ಬೋಳಗಡಲೆ—

ಮಹಾಶ್ರಾವಣೇ ತ್ವನ್ಯಾ ಛಿನ್ನಗುಂಧಿನಿಕಾ ಚ ಸಾ ||
ಗುಣಂ—
ಮಹಾಶ್ರಾವಣೇ ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ಜ್ವರಕುಷ್ಠ ವಿನಾಶಿನೀ || (74)

ವೈಷ್ಯಾ ಹೃದ್ರೋಗಶಮಿನೀ ತ್ರಿದೋಷಶಮಿನೀ ಮತಾ ||
ಬಿಳಿಕೊಮ್ಮೆ—
ಪುನರ್ನವೋ ವರ್ಷಕೇತುವ್ಯಶ್ಚಿಕಃ ಶ್ವೇತಮೂಲಕಃ || (75)

ವರ್ಷಾಭೂದೀರ್ಘವತ್ಸ್ರಶ್ಚ ಏಕಸಸ್ತು ಕಟಿಪ್ಲಕಃ ||
ಗುಣಂ—
ಪುನರ್ನವಾ ಸಮತ್ಪ್ರಾಪ್ತಾ ಪತ್ರಂ ರೂಕ್ಷ ಕಪಾಯಕಂ || (76)

ಶೋಫಾರ್ಕಃಪಾಂಡು ಹೃದ್ರೋಗ ಕಾಸಾಸ್ರ ಹೈತಿಶೂಲಜಿತ್ ||
ದಂತಿ—
ಶ್ವನಾಳಕಾ ರಕ್ತಪುಷ್ಪೀ ವಿಶಾಲೋದಂಬರಚ್ಛದಃ || (77)

ಗುಣಂ—
ಶ್ವನಾಡಿಕಾ ಕಟೂಷಾ ಚ ವಾತಘ್ನೀ ಪ್ರಣನಾಶಿನೀ ||
ಕಾಮಲಾಪಾಂಡುರೋಗಘ್ನೀ ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮಹರಾ ಚ ಸಾ || (78)

ಪಲದಂತಿ—
ದಂತಿನೀ ಕೂರ್ಜಶಿಖರೀ ಶಿಗ್ರುದಂತೀ ಮರಾಳಕಃ ||
ನಾಗದಂತಿ—
ನಾಗದಂತೀ ಶ್ವೇತಕಾಂಡೋ ಪವಿತ್ರೋದಂಬರಚ್ಛದಃ || (79)

ಗುಣಂ—
ದಂತೀ ತೀಕ್ಷ್ಣೋಷ್ಣ ಕಟುಕಃ ಕಫವಾತೋದರಾವಹಃ ||
ಅಶೋವ್ರಣಾದಿಶೂಲಘ್ನೀ ಹಂತಿ ಶೋಧನದೀಪನಃ || (80)

ದೇವದಾರು—
ಭದ್ರದಾರುದೇವದಾರುದಾರುಃ ಸ್ಯಾತ್ ಕಾಲವಲ್ಯಲಃ ||
ಗುಣಂ—
ದೇವದಾರುರ್ಭವೇತ್ ತಿಕ್ತಃ ಸ್ನಿಗ್ಧೋಷ್ಣೋ ಶ್ಲೇಷ್ಮನಾತಜಿತ್ || (81)

ಆಮದೋಷವಿಬಂಧಘ್ನಃ ಪ್ರಮೇಹಾದಿನಿವರ್ತನಃ ||
ಇಂಗು—
ಜಂತುಘ್ನೋ ಜರಣೋ ಹಿಂಗುಭೂತಹೃದ್ರಾಥ ಸಿಂಹಿಕಾ || (82)

ಅಗೂಢಗಂಧಂ ಬಾಹುಲಕಂ ರಾಮತಂ ಸೂಪಧೂಪನಂ ||
ಗುಣಂ—
ಹಿಂಗೂಷ್ಣಂ ಕಟುಕಂ ಹೃದ್ಯಂ ರಸಂ ವಾತಕಫತ್ರೇವಿನ್ || (83)

ಹಂತಿ ಗುಲೋದರಾಧ್ಯಾನಕೂಲಹೃದ್ಬಂಧಹೃದ್ಗದಾನ್ ॥

ವಾದಕ್ಕೆ [ಓಮ]—

ಅದಮೋದಾ ಖರಾಹ್ಯಾ ಸ್ಯಾದ್ಯವಾನೀ ದೀಪಕಾ ಚ ಸಾ ॥

(84)

ಯವಾನಿಕೋಗ್ರಗಂಧಾ ಚ ದೀಪನೀಯಾಶ್ಚ ದೀಪನೀ ॥

¹[ಗುಣಂ—

ಯವಾನೀ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ವಾರ್ತಾಃ ಶ್ಲೇಷ್ಮಣಾಶನೀ ॥

(85)

ಶೂಲಾಧ್ಯಾನ ಕ್ರಿಮಿಜ್ವರ್ದಿಮದಿನೀ ದೀಪನೀ ಪರಾ ॥

ಕರ್ಜೋರಂ—

ಶಬೀಪರ್ಣೀ ಪಲಾಶೀ ಚ ಜೋರಕಃ ಸೋಮಸಂಭವಃ ॥

(86)

ದೊಡ್ಡ ಕರ್ಜೋರಂ—

ಗ್ರಂಥಿಪರ್ಣೀ ಚ ಗಂಧಾಹ್ಯಾ ಗಾಂಧಾಳೀ ಗಂಧಮೂಲಿಕಾ ॥

ಗುಣದ್ವಯಂ—

ಶಬೀಪರ್ಣೀ ರಸೇ ಸ್ಯಾದು ತ್ರಿದೋಷಕಮನೀ ಚ ಸಾ ॥

(87)

ವಾತವೈತ್ಯಹರಾ ಜೈವ ಕೌಷ್ಠಸ್ಥೀ ವ್ರಣಶೋಧಿನೀ ॥

ಗಂಧಕರ್ಜೋರಂ—

ಕಜ್ಜುರೋ ಗಂಧಮೂಲಶ್ಚ ದ್ರಾವಿಣೋ ದುರ್ಲಭಶ್ಚ ಸಃ ॥

(88)

ಗುಣಂ—

ಗಂಧಮೂಲಶ್ಚ ಪಿತ್ತಘ್ನೋ ಮೇಹಘ್ನಃ ಕಾಮಲಾವಹಃ ॥

ಕರ್ಪೂರಬೆಂಡೆ—

ಕಜ್ಜುರೀ ತೀಕ್ಷ್ಣಗಂಧಾ ಚ ದ್ರಾವಿಣೀ ದುರ್ಲಭಶ್ಚ ಸಾ ॥

(89)

ಕೊಂಡ ಬೆಂಡೆ [ಬೆಂಡೆ]—

ಕ್ರೋಧನಾ ಪಿಶುನಾ ಚಂಡಾ ಚರ್ಮಜೋರಾ ಚ ತಸ್ಯರೀ ॥

ಗುಣಂ—

ಚಂಡಾ ಚ ಮಧುರಾ ತಿಕ್ತಾ ಪಿತ್ತಘ್ನೀ ವಾತಕೋಪನೀ ॥

(90)

ರೇಣುಕ—

ಕಪಿಲಾ ರೇಣುಕಾ ಕ್ರಾಂತೀ ರಾಜಪ್ರತೀ ಹರೇಣುಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ರೇಣುಕಾ ಶಿಶಿರಾತ್ಯಂತಾ ತೃಪ್ತಾ ಕಂಡೂಂಶ್ಚ ನಾಶಯೇತ್ ॥

(91)

ಕಫಘ್ನೀ ವಾತವೈಕ್ಯಮುನ್ನೂಲಯತಿ ಯೋಜನಾತ್ ॥

ತಕ್ಕೋಲಂ—

ಲತಾಕಸ್ತುರಿಕಂಕೋಲಂ ತಕ್ಕೋಲಂ ಕಟುಕೇಫಲಂ ॥

(92)

¹ [] ರಾಜನಿಫಂಟು, ಪುಟ, 88.

² ದುರ್ಲಭಶ್ಚ ಸಃ—ಮೂಲ.

³ ಕೂ ರತೀ—ಮೂಲ.

ಗುಣಂ—

ತಕ್ಕೋಲಂ ಕಟು ತಿಕ್ಕೋಷ್ಣಂ ರುಚ್ಯಂ ವಾತಬಲಾನ್ರಜಿತ್ ||

ಮುಖಜಾಡ್ಯಹರಂ ಚೈವ ಹಂತಿ ಶ್ಲೇಷ್ಮಣಮುದ್ಭವಂ ||

(93)

ಜಾಯಿವತ್ರೆ—

ಜಾತಿವತ್ರೆ ಜಾತಿಕ್ಕೋಶಃ ಸುಮನಃ ಪತ್ರಿಕಾ ಚ ಸಾ ||

ಮಾಲತೀಪತ್ರಿಕಾ ಚೈವ ಪೂರ್ವಾ ಸೌಮನಸಾಯಾನೀ ||

(94)

ಗುಣಂ—

ಜಾತಿವತ್ರೆ ಕಟುಸ್ತಿಕ್ತಂ ರುಚ್ಯಂ ವಾತಬಲಾನ್ರಜಿತ್ ||

ಮುಖಜಾಡ್ಯಹರಂ ಚೈವ ಹಂತಿ ಶ್ಲೇಷ್ಮಣಮುದ್ಭವಂ ||

(95)

ಮತಾಂತರೇ—

ಜಾತಿವತ್ರೆ ಕಟುಷ್ಣಂ ಸ್ವಾತ್ ಸುರಭಿಃ ಕಫನಾಶಿನೀ ||

ವಕ್ತ್ರವೈಕಲ್ಯಜನಿನೀ ದಾಹಂ ಚೈವ ವಿನಾಶಯೇತ್ ||

(96)

ಜಾಯಿಕಾಯಾ—

ಜಾತಿಫಲಂ ಮಜ್ಜಸಾರಂ ಜಾತಿಜಂ ಮದಶೌಂಡೆಜಂ ||

ಗುಣಂ—

ಜಾತಿಫಲಂ ರಸೇ ಸ್ವಾದು ಕಟುಕಂ ನಿದ್ರಕಾರಣಂ ||

(97)

ಕಫಘ್ನಂ ಗ್ರಹಣೇ ವೃಷ್ಯಂ ತ್ರಿದೋಷಘ್ನಂ ಚ ದೀಪನಂ ||

ಕಸ್ತೂರಿ—

ಗಂಧವೇಣೀ ದೇವಮುಖ್ಯಾ ಕಸ್ತೂರಿ ನಾಭಜಾ ಮದಾ ||

(98)

ಮೃಗನಾಭಿ—

ಕಸ್ತೂರಿಕಾ ಮೃಗಮದಾ ಮೃಗನಾಭಿ ಮೃಗಾಂಡೆಜಾ ||

ಗುಣಂ—

ಕಸ್ತೂರಿ ಕಟುರುಷ್ಣಾ ಚ ಶ್ಲೇಷ್ಮವಾತವಿನಾಶಿನೀ ||

(99)

ಹೃದ್ಯಗಂಧಾ ಮನೋಹಾರೀ ಸೌಭಾಗ್ಯಾ ಚ ತ್ರಿದೋಷಜಿತ್ ||

ಪ್ರಣುಗು—

ಶಾಲಿಜಾತಾ ಸ್ತೃತ್ ಪೂತಿಕಾಗಂಧಾ ಚ ಬಿಡಾಲಿಕಾ ||

(100)

ಗುಣಂ—

ಬಿಡಾಲಿಕಾ ಕಟುಸ್ವಾದು ಪಿತ್ತಘ್ನಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮನಾಶನಂ ||

ತ್ರಿದೋಷಮನಂ ಹೃದ್ಯಂ ವೃಷ್ಯಂ ಸೌಭಾಗ್ಯ ವರ್ಧನಂ ||

(101)

ಕುಂದುರುಷ್ಣಂ—

ಕುಂದುರುಃ ಸ್ವಾತ್ ಕುಂದುರುಷ್ಣೋ ಮೋದಕಃ ಕರ್ಬುರಕ್ಷ ಸಃ ||

ಗುಣಂ—

ಕುಂದುರುಷ್ಣ ಕಟುಕಃ ವಾತಶ್ಲೇಷ್ಮಾಮಯಾಪಹಃ ||

(102)

¹ ವಿನಾಶಿನೀ—ಮೂಲ.

² ಕಟುಕೇನಿದ್ರ ಕಾರಿಣೀ—ಮೂಲ.

³ ಜಾತಿಫಲಂಚ ಸಸ್ವಾದು—ಮೂಲ.

⁴ ಪೂತಿಕಾನಸ್ಥಾ ಚ ಬಿಡಾಲಿಕಾ—ಮೂಲ.

ಹರಿವಳಂ—

ಹರಿತಾಲಮಾಲಂ ತಾಲಂ ಗೋದಂತಂ ನೆಟಭೋಷಣಂ ||

ಪಿಂಜಾಲಾಕಂ ವಿಸ್ರಗಂಧಂ ಬಚರಂ ಕನಕವ್ರಭಂ ||

(103)

ಗುಣಂ—

ಹರಿತಾಲಂ ಚ ಕಟುಕಂ ಜ್ವರಘ್ನಂ ದೋಷನಾಶನಂ ||

ಶ್ವಾಸಕಾಸಹರಂ ಜೈವ ಸರ್ವರೋಗಹರಂ ವರಂ ||

(104)

ಗಂಧಕ—

ಮೈಗಂಧಕಂ ಸುಗಂಧಂ ಚ ಗಂಭೀರೋ¹ ಗಂಧಕೋ ಬಲಿಃ ||

ಗಂಧಾಶ್ಮಾ ಗಂಧಪಾಪಾಣಃ ಸೌಗಂಧೀ ಚ ನಿಶ್ಚಿಂತನಃ ||

(105)

ಗುಣಂ—

ಗಂಧಕಃ ಕಟುಕಃ ಪಾಕೇ ವೀರ್ಯೋಷ್ಣಶ್ಚ ಪ್ರರೇರ್ತಿತಃ |

ವಿಷಕುಷ್ಠಂ ವಿನಿರ್ವಾದಿತ್ಯಗೋಷಮನಃ ಸ್ತೃತಃ ||

(106)

ಇಂಗುಲಿಕ—

ಜಾತೀ ಹಿಂಗುಲಿಕಂ ಮೇಘಜ್ವರದಂದಂ ಮಣಿಪಾರದಂ ||

ಮಣಿರಾಗೋತಿರಕ್ತಂ ಸ್ಯಾತ್ ತಜ್ಜ ಕರ್ಕಟ ಶೀರ್ಷಕಃ ||

(107)

ಗುಣಂ—

ದರದಂ ವ್ರಣವಾತಘ್ನಂ ಕಾಸಶ್ವಾಸಕಘಾಪಹಂ ||

ಪುರಾಣಿಷ್ವರಶೀತಘ್ನಂ ಜ್ವರಂ ನಾನಾವಿಧಂ ಹರೇತ್ ||

(108)

ಕಾಮಿಲಾಪಾಂಡು ಶೋಫ² ಘ್ನಂ ದರ್ದರಕ್ರಮಿನಾಶನಂ ||

ಹ್ವಯಂ ಮೇಹವಿಕಾರಂ ಚ ಸನ್ನಿವಾತಂ ಚ ನಾಶಯೇತ್ ||

(109)

ಮತಾಂತರೇ—

ಹಿಂಗುಲಂ ಕಟುಕಂ ವೀರ್ಯಂ ವಾತಪಿತ್ತಕಘಾಪಹಂ ||

ಮಣಿಶಿಲೆ—

ಮನಶ್ಶಿಲಾ ಮನೋಗುಪ್ತಾ³ ಮನೋಹ್ಯಾ ಕುನಟೇ ಶಿಲಾ ||

(110)

ನಾಗಮೂತಾ ವಿಗಂಧಾ ಚ ನೈಪಾಲೀ ಕರವೀರಕಾ ||

ಗುಣಂ—

ಮನಶ್ಶಿಲಾ ಕಟುಃ ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ಕಟುಷ್ಣಾ ವಿಷನಾಶಿನೀ ||

(111)

ಭೂತಪ್ರೇತ ಭಯಂ ಹಂತಿ ಪ್ರಲೇಪತಿಲಕಾದಿಭಿಃ ||

ಮೈಲತುತ್ಥಂ—

ವಿತುನ್ಮಂ ಕರ್ಮಂ ತುತ್ಥಂ ಮಯೂರಗ್ರೀವಕಂ ತಥಾ ||

(112)

ಹಾಲುತುತ್ಥಂ—

ಕರ್ಮರಿತುತ್ಥಕಂ ಜೈವ ಖರ್ವರೀ ಬರ್ಹಿಕಂಟಕಂ ||

¹ ಗಂಧಕೋ ಕಂಧಕೋ ಬಲಿಃ—ಮೂಲ.² ಕ್ರಿಮಿ ನಾಶಯೇತ್—ಮೂಲ.³ ಶೋಫಂ ಜ್ವ—ಮೂಲ.⁴ ಮನೋಹ್ಯಾ ಕುನಟೇ—ಮೂಲ.

ಗುಣದ್ವಯಂ—

ವಿತುನ್ನಕಂ ಚ ತೀಕ್ಷ್ಣೋಷ್ಣಂ ಪ್ರಣಿಘ್ನಂ ವಿವಿನಾಶನಂ || (113)

ಜ್ವರ್ದಿ ನೇತ್ರಾದಿರೋಗಘ್ನಂ ಜ್ವರಘ್ನಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮನಾಶನಂ ||

ಗೇರಾ—

ಭಲ್ಲಾತಕಃ ಸ್ತೃತೋ ವೃಕ್ಷಃ ದಹನಸ್ಥಪನೋತ್ಸಗ್ನಕೃತ್ || (114)

ಅರೂಢೋ ವೀರತರುಭೃತ್¹ ಕಾಗ್ನಿಮಾಖಾ ಧನುಃ² ||

ಗುಣಂ—

ಭಲ್ಲಾತಕಃ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣೋ ಮಧುರಃ ಕ್ರಿಮಿನಾಶನಃ || (115)

ಗುಲ್ಮಾಶೋಗ್ರಹಣೀಕುಷ್ಠಂ ಹಂತಿ ವಾತಕಫಾಮಯಾನ್³ ||

ಗೇರಗೊರಬೆ [ಅಂಕೋಲೆ]—

ಅಂಕೋಲೋ ಗಿರಿಕೋಲಶ್ಚ ಕೋಲಕೋ ಗಿರಿಕೋಲಕಃ || (116)

ಪಿತನಾರನ್ಮಾನ್ಮಥಲೋ ಗಂಧಫುಷ್ಣೋ ನಿಶೋಚಕಃ ||

ಗುಣಂ—

ಅಂಕೋಲಸ್ತುಕ್ತಕಟುಕಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣೋಷ್ಣೋ ವಾತನಾಶನಃ || (117)

ಅಖಿವಿಷಂ ಚ ಕುವ್ಯಂಘ್ರೋ ಗ್ರಹಜಂತುವಿಷಾಪಹಃ ||

ಕರಿಬೇವು—

ಕೃಪ್ಲನಿಂಬಃ ಕಾಲಶಾಕಃ ಕೈಟಯಃ ಸುರಭಿಜ್ಞದಃ || (118)

ಗುಣಂ—

ಕೈಟಯೋ ದೀಪನೋ ರಾಚ್ಯಃ ಕಟುಪಾಕನರೋಚನಃ ||

ಕಫಮೇಹಕ್ರಮಿಹರಃ ಕುವ್ಯಂಘ್ರೋ ಪ್ರಣಿಶೋಧನಃ || (119)

ಗೋನು—

ಪೀಲುರ್ಗುಡಫಲಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಫಲೋ ಕರಿಕುಲಪ್ರಿಯಃ ||

ಗುಣಂ—

ಪೀಲು(ಕಃ) ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣೋ ಗುಲ್ಮಶೂಲವಿನಾಶನಃ || (120)

ವಿರೇಚನಫಲಶ್ಚೈವ ವಾತಘ್ನಃ ಶ್ಲೇಷ್ಮನಾಶನಃ ||

ಸಂಪಿಗೆ—

ಪ್ರವೃತ್ತಿಪ್ರಕೃಂಧಕೋ ಹೀಮಕುಸುಮಃ ದಟ್ಟದಾಪಹಃ || (121)

ಗುಣಂ—

ಜಂಪಕಃ ಕಥಿತೋಷ್ಣಃ ಸ್ವಾದ್ವಿರೇಕೇ ಕಟುಕೇರನಃ ||

ವಿಷಕ್ರಮಿಹರಃ ಕೃಘ್ನಶ್ಲೇಷ್ಮಕಾಸಖಲಾಸ್ರಜಿತ್ || (122)

ನೇವಂತಿಗೆ—

ನಾನಂತೀ⁴ ಸುಕುಮಾರೀ ಚ ನೇಮಾಳೇ ವನಮಾಲಿಕಾ ||

ಯಾ ದಯಂತೀಚ ನಾನಂತೀ ಶ್ಯಾವಂತೀಕುಸುಮಾ ವಿದುಃ || (123)

¹ ಭೃತ್ ಜಾ—ಮೂಲ.

² ವಿಷಂ ನಿರ್ವಹಂತೀ ಚ—ಮೂಲ.

³ ಕುಸುಮಾರೀ ಚ—ಮೂಲ.

ಗುಣಂ—

ನೇಪಾಳಕಾಂ ರಸೇ ವೀರ್ಯೇ ಕಟೋಷ್ಣಂ ರೋಮಕಾಂ ವಿದುಃ ||

ನೋಜಯಂತಿ ಚ ರೇತಸ್ಸು ರೋಗೇಷು ಚ ವಿಪಕ್ಷಿತಃ ||

(124)

ಮಲ್ಲಿಗೆ—

ಮಲ್ಲಿಗೆ ವಿಕಸಿತಾ ಶೀತಭೇರುಃ ಸ್ನಾದಮ್ಬಪತ್ರಕಃ ||

ಗುಣಂ—

ಮಲ್ಲಿಕೋಷ್ಣ ಕಟುಃ ಸ್ವಾದು ದ್ರಾವಯತ್ಯಾಸ್ಯಜಾನ್ಸದಾನ್ ||

(125)

ಸಂತಾಪಯತಿ : ನೇತ್ರೋತ್ಥ ರೋಗಾನ್ ಪಿತ್ತ ಸಮೂರಜತ್ ||

ಆತ್ಯಂತಶಿರಃ ಪೂರ್ವೋ ವಿಷ್ಣುಶ್ಚ ತ್ರಿದೋಷಜತ್ ||

(126)

ವಿಷಮುಷ್ಣಿ—

ವಿಷಮುಷ್ಣಿಸ್ತು ಮುಷ್ಣಿಃ ಸ್ಯಾತ್ ಪ್ರಪಾಹ್ಯಾ ಕೇಶಮುಷ್ಣಿಕಾ ||

ಗುಣಂ—

ವಿಷಮುಷ್ಣಿಶ್ಚ ಕಟುಕಸ್ತಿಕ್ತೋಷ್ಣ ಅನಿಲಾವಹಃ ||

(127)

ಕುಪ್ಪಿ—

ವಿಕ್ವಗಂಧಸ್ತು ರೂಪ್ಯಾ ಚ ಕುಪ್ಯಾ : ಹಾರೀತಮಂಜರೀ ||

ಗುಣಂ—

ವಿಕ್ವರೂಪ್ಯಾ ಚ ಕಟುಕಾ ತೀಕ್ಷ್ಣೋಷ್ಣಾ ಚಾರೀತಾವಹಾ ||

(128)

ಪೃಥ್ವಿಗುಲ್ಮಹರಾ ಜೈವ ಕೂಲಸ್ಥಿ ವ್ರಣನಾಶಿನೀ ||

ಕಾಡುಸೂರಣಂ—

ಸರ್ಪನಾದೋ ಕ್ರೂರಕಂದೋ ದಾರ್ವೀಕಂದಶ್ಚ ಸೂರಣಃ ||

(129)

ಗುಣಂ—

ವನಸೂರಣಕಂದಶ್ಚ ಅರ್ಕಫೋಗುಲ್ಮನಾಶನಃ ||

ಅಪ್ಪಿಲಕೂಲಮಾನಾಹಕಾಸಶ್ವಸಂಕ್ಷಯಾವಹಃ ||

(130)

ಇಂಗುಪತ್ರೆ—

ಇಂಗುಪತ್ರೀ ತು ಕಟುಳೇ ಪೃಥ್ವೀಕಾ ಬಾಪ್ಪಿಕಾ ಪೃಥುಃ ||

ಗುಣಂ—

ಇಂಗುಪತ್ರೀ ತು ವಾತಸ್ಥಿ ವ್ರಣಸ್ಥಿ ಚಾರ್ಕನಾಶಿನೀ ||

(131)

ಕಂಬಪುಷ್ಪಿ—(ಕಟ್ಟವತ್ತಿಗೆ)—

ಕಂಬಪುಷ್ಪೀ ಕಂಬಪುಷ್ಪೋ ಹ್ರಸ್ವಾಂಗಃ ಕಂಬಪುಷ್ಪಿಕಾ ||

ಗುಣಂ—

ಕಂಬಿನೀ ಕಟುತೀಕ್ಷ್ಣೋಷ್ಣಾ ರಸಾ ಪಿತ್ತಬಲಾಶಯತ್ ||

(132)

ವಿಷಾಪಸ್ಮಾರಭೂತಾದೀನ್ ಹಂತ್ರಿ ಮೇಧ್ಯಾ ರಸಾಯನೀ ||

ಸರೀರಂ [ಮಂಗರವಳ್ಳಿ]—

ಸೃಗಾಲಫಂಟಾ ವಜ್ರಾಕ್ಷೀ ವಜ್ರವಲ್ಲೀ ತು ಕೃಂಬಲಾ ||

(133)

ನೇತ್ರೋತ್ಥ ರೂಪೋ—ಮೂಲ,

ಹಾರೀ ತು ಮಂಜರೀ—ಮೂಲ

ಗೇಣಂ—

ವಜ್ರಪ್ರವಾಲಾನಿ ಕಫೇ ಹಿತಾನಿ ।

ವಾತೇ ಕ್ರಿಮಿನಾಶನಹೃದ್ರಹಾನಿ ॥

(134)

ವಜ್ರವಲ್ಲಿಜ ಕಹ್ವಮ್ಲಸೂಕ್ಷ್ಮೇಷ್ಣಾ ದೀಪನೀ ರಸಾ ॥

ಗುಲ್ಮಹೃಯಶ್ಲೇಷ್ಣ ಹಾರೀ ಗುದಕೇಲವಿನಾಶಿನೀ ॥

(135)

ಬ್ರಹ್ಮದಂಡಿ—

ಬ್ರಹ್ಮದಂಡೀ ತೃವಾಕ್ವಪ್ಪೀ ವಾರಾಹೀ ಸ್ಥಾದವಾಜ್ಞುಖೀ ॥

ಗುಣಂ—

ಬ್ರಹ್ಮದಂಡೀ ಚ ವಾತಘ್ನೀ ಭೂತಘ್ನೀ ಪಿತ್ತಹರ್ಥಿನೀ ॥

(136)

ಗುಲ್ಮಕುಖೋದರಾಶೂಲವ್ರಣಘ್ನೀ ವಿಷನಾಶಿನೀ ॥

ಈಶ್ವರಿ—

ಈಶ್ವರೀ ನಾಗಧಮನೀ ಕಘಾಲೀ ಸರ್ವಗಂಧಿಕಾ ॥

(137)

ಗುಣಂ—

ಈಶ್ವರೀ ತಿಕ್ತಕಟುಕಾ ವಿಷಘ್ನೀ ಗುಲ್ಮನಾಶಿನೀ ॥

ಬೆಂಡಲಂ [ಕಾಸರ]—

ಸಾರಂಗೇಷ್ಣಾ ನೇತ್ರಪುಷ್ಪೀ ಸರ್ವಾಂಗೀ ರಕ್ತಪುಷ್ಪೀಕಾ ॥

(138)

ಗುಣಂ—

ಸಾರಂಗೇಷ್ಣಾ ಚ ಕಟುಕೀ ಕ್ರಿಮಿಘ್ನೀ ಪಾಪನಾಶಿನೀ ॥

ಪಲಿಕಾಮ [ಮರಾಟ ಮೊಗ್ಗು]

ಪ್ರಾಚೀವನಾ ನದೀಕಾಂತಾ ಕಾರ್ಮುಕಾ ರಕ್ತಮಂಜರೀ ॥

(139)

ಗುಣಂ—

ಕಾರ್ಮುಕಾ ತೃತಿತ್ರಿಕ್ಲೇಷ್ಣಾ ವಾತಘ್ನೀ ಬೃಂಹಣಾ ರಘು ॥

ಅಗ್ನಿದಂಡಿ—(ಅಗ್ನಿಜ್ಯಾಲಾ)—

ದಾವಾಗ್ನಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೋಮೋಽಪ್ಯದಹನಾಗ್ನಿಂಜುಕಶ್ಚ ನಃ ॥

(140)

ಗುಣಂ—

ದಾವಾಗ್ನಿಃ ಕಟುತಿಕ್ಲೇಷ್ಣೋವಾತಘ್ನೋ ಗುಲ್ಮನಾಶನಃ ॥

ಕ್ರಮಿಕುಬ್ಧಹರೋ ವೃದ್ಧ್ಯಃ ಕೂಲಘ್ನೋ ವಿಷನಾಶನಃ ॥

(141)

ಹತ್ತಾಳಿ—

ರೀತಿಕಾ ಪಿತ್ತಫೇ ಪೀತ ಲೋಹಂ ಪೀತನಕಂ ಸ್ವಪ್ನತಂ ॥

ಗುಣಂ—

ರೀತಿಕಾ ತಿಕ್ತಕಟುಕಾ ಕಾಸಘ್ನೀ ಮೇಹನಾಶಿನೀ ॥

(142)

ಮತಾಂತರೇ—

ರೀತಿಕಾ ಕಟುಕಾತ್ಮಯೋಽಶೀತಾ ಪ್ಲೀಹವಿನಾಶಿನೀ ॥

ರೂಕ್ಷಾ ಕಘಾನ್ರಿಪಿತ್ತಂ ಚ ಹನ್ಯಾತ್ ಸಾಧುಪ್ರಯೋಜಿತಾ ॥

(143)

Abhidhāna.—೧

ಗೋಮೂತ್ರಂ—

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಬು ಗೋಂಬು ಗೋಮೂತ್ರಂ ಗೋಜಲಂ ತದ್ವಿರೇಚನಂ ||

ಗುಣಂ—

ಗೋಮೂತ್ರಂ ಕಪುಕಂ ತಿಕ್ತಂ ಕಪಾಯಂ ಪಾಂಡುನಾಶನಂ || (144)

ಕಾಮಿಲಾಗುಲ್ಮರೋಗಘ್ನಂ ಪಿತ್ತಕಾರಿ ಚ ಪಾಚನಂ || (145)

ಇತ್ಯಭಿಧಾನರತ್ನ ಮಾಲಾಯಾಂ

ಪಂಚಮಃ ಸ್ಕಂಧಃ ¹

ಶ್ರೀರಸ್ತುಃ

ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟೇಶಾಯನಮಃ

ಷಷ್ಠಃ ಸ್ಕಂಧಃ²

ಕಷಾಯಸ್ಕಂಧಃ³

ತ್ರಿವೈನ್ಯುಸ್ಮಾಲೋಧ್ರಕ್ರಮಿಜಯಗಳಂ ತಿಂದುಕಯಾಗಂ

ಶಮಿ ಪಥ್ಯಾ ಧಾತ್ರೀ ಕಲಿತರು ⁴ ವರಾಕಾಯವಫಲಾಃ |

ಶಿಖಾಂಬುಪ್ಪಾ ಜಂಬುತ್ರಯ ನಿಜುಳಕಾಸಘ್ನವರಾಣಾ

ಪ್ರಪ್ತನ್ನಾಟಾಶೋಕಕ್ರಮುಕವಿಕಸಾಯಾಸಪ್ರರುಪಾಃ ||

(1)

ಪುನ್ನಾಗಕಾಶ್ಮಂತಕ ⁴ ರಕ್ತಪುಷ್ಪೀ

ಶಿರೀಷವಂದಾಕ ವರಾಹಕರ್ಣೀ ||

ಜಯಂತಿಕಾ ⁵ ಗ್ರಂಥಿಶೇಖಾನೇಮಿ

ಶ್ವೇತಫಿಗರ್ಜಾ ರ್ಜನ ಕೃಪಾ ಸಾರಾಃ ||

(2)

ಧವಶ್ಚ ಲದಳಃ ಪ್ಲಕ್ಷಃ ವಟಫಲ್ಗು ಸದಾಫಲಾಃ ||

ವಕುಳಸ್ತೀವ್ರಕಾಸೋಽಪಾಸನಬಂಧೂಕರಪರ್ಣಾಃ ||

(3)

ಸಿಂಧುವಾರಕಹಂಕಾರ ಮಹಾಶಾಖಾಶ್ಚ ತುಂಬುರಾಃ ||

ಕದಂಬಸ್ಥಾ ಕೇಕಿಲಿವಸುಕಾ ವಶಿರಾಹ್ವಯಾಃ ||

(4)

ಕಾಲಕ್ಯಾಮಾರಿಮೇಘಶ್ಚ ಕರೀರಕಮಹಾಬಲಾಃ ||

ಮರುದ್ಭವಾಜಪಾಕುಲ್ಮಾಃ ಸಾಲರಾಲಕುಮಾರಿಕಾಃ ||

(5)

ಬಹುಪ್ರಜಾ ಸಮಂಗಾಖ್ಯಾ ⁵ ಕರ್ಕಶಚ್ಛದಕುಬ್ಜಕಾಃ ||

¹ ಇದರನಂತರ ಮೂಲದಲ್ಲಿ — 'ಮಂಗಳ' ಮಹಾಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ '—ಎಂದಿದೆ.

² ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇದರನಂತರ ಅಥಕಷಾಯಸ್ಕಂಧ ಉಚ್ಯತೇ-ಅಥಕಷಾಯಸ್ಕಂಧಃ-ಎಂದಿದೆ.

³ ವರಾಸಮಂಗಾ—ಮೂಲ

⁴ ವೃಕ್ಷಪುಷ್ಪೀ—ಮೂಲ

⁵ ಗ್ರಂಥಿಕ—ಮೂಲ

ಶಿಖಂಡೀ ಕೇತಕೇ ಬಿಲ್ವವೀರವೃಕ್ಷಾಂಬು ಪಿಪ್ಪಲೀ || (8)

ಪಿಂಡೀತಕಸ್ತುರ್ಯತುಂಡೀ ಕುಂಡಲೀ ಮಂತ್ರಗಿದ್ಧಿಕ್ಯುತ್ ||
ಪಾಂಡರ್ಯಪದ್ಮಕಾಂಭೋದಕೇಸರಾಸ್ಸುಮನೋರಜಃ || (7)

ಸೌರಾಸ್ತ್ರೀಸಹಿಕಾಭ್ರಕಂ ಬಹುಪ್ರಸೋ ಶ್ರೀವೇಷ್ಯಕಂ ಶಾಲ್ಮಲೀ
ಆರಂ ತಾಮ್ರಕಮಂಜನಾನಿ ಗಿರಿಮೃತ್ಯಿಂಧಾಂಕಾಸೀಸಕಂ ||
ತಾಪ್ಯಂ ಭೇನಕಮಾಶ್ಲಭೇದಜಲಜೋ ವೃಕ್ಷೋ ಮಾತಾಕಂದಕಂ
ಮೂಲಂ ಪಲ್ಲವಕೋಶಜಾಲಯಾಗಳಂ ಪ್ರಪ್ಸಂ ದಲಂ ಸ್ಯುತ್ ಫಲಂ || (8)

ಶಾಖಾವಲ್ಮಲವಲ್ಲಿ ಬೀಜಮಖಿಲಂ ಸ್ಯಂಧಃ ಕಮಾಯಾಹ್ವಯಃ
ಪೃಷ್ಠೋಽಯಂ ಪರೀರ್ತಿತಃ ಖಿಲ ಸದಾರೋಗ್ಯದಿಕಾಯಾಪ್ರದಃ || (9)

ಬಿಳತಿಗಡೆ—

ಕುಕ್ಲಾಂಗೀ ಚ ತ್ರಿಭಂಡೀ ಚ ಕಾಕಾರ್ಶ್ವೇ ಸರಳಾ ತ್ರಿವೃತ್ ||
ಸರ್ವಾನುಭೂತಿಸ್ತ್ರಿಪುಟಾ ಶ್ಯಾಮಾ ತು ಸರಣಾರುಣಾ || (10)

ಗುಣಂ—

ಕಮಾಯಾ ಮಧುತಾ ಜೋಷ್ಣಾ ವಿಪಾಕೇ ಕಟುಕಾ ಮತಾ ||
ತ್ರಿಭಂಡೀ ಶ್ಲೇಷ್ಠ ತಿಕ್ತಾಸ್ವೀ ರೂಕ್ಷಾ ವಾತಪ್ರಕೋಪನೀ || (11)

ಕರಿತಿಗಡೆ—

ಶ್ಯಾಮಾ ಮಸೂಗವಿದಳಾ ಪಾಶಂಡೀ ಕಾಲಮೇವಿಕಾ ||
ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾ ಸುಸೇಷಾ ಚ ಮಾಲವೀ ತ್ರಿವೃತಾ ತ್ರಿವೃತ್ || (12)

ಗುಣಂ—

ತ್ರಿವೃತಾ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ಪ್ಲೀಹಂ ಹಂತಿ ವಿರೇಜನಂ ||

ಕೂಡನಾರಿಗೆಡೆ—

ಕುರುವಿಂದೋಽನ್ಯುಶಂಗೆರ್ಗೀರೀ ಮುಸ್ತಾ ರಾಜಕೇರಂಕಕ || (13)

ಗುಣಂ—

¹ ಮುಸ್ತಾ ತಿಕ್ತಕಮಾಯಾ ಚ ಶೀತಶ್ಲೇಷ್ಠ ವಿನಾಶಿನೀ ||
ಪಿತ್ತಜ್ವರಾತಿರೂರಭಿಷ್ಠ ತೃಷ್ಣಾ ರುಚಿ ವಿನಾಶಿನೀ || (14)

ಕಾಡುಕೂಡನಾರಿಗೆಡೆ—

ಕುಟನ್ನಜಂ ಪ್ಲವಂ ವನ್ಯಂ ವಿತುನ್ನಂ ಪರಿಬೇಲವಂ ||
ಶೀರ್ಣವರ್ಣಂ ದಾಶಪುರಂ ತಥಾ ಮುಸ್ತಕಟಂಕಣಂ ||

ಗುಣಂ—

ಕಮಾಯತಿಕ್ತಕಟುಕಂ ವಿತುನ್ನಂ ಜ್ವರನಾಶನಂ ||
ಮೇಹಘ್ನಂ ² ತೃಪ್ತೃಗಮನಮತೀತಾರಂ ³ ನಾಕಯೇತ್ || (15)

ಲೋಧ್ರ—

ಫನಸ್ತಾ ತಿಲ್ವಕೋ ಲೋಧ್ರಃ ತಿರೀಜಃ ಪಟಿಕಾವ್ಯಯಃ || (16)

(16)

¹ ಮುಕ್ತಾ—ಮೂಲ

² ತೃಷ್ಣಾ ಶಮನಂ—ಮೂಲ

³ ನಾಶನಂ—ಮೂಲ

ಬೃಲೋಧ—

ದ್ವಿತೀಯಾಃ ಕಬೀರೈಶ್ಚೇವ ದೀರ್ಘವೃತ್ತೋಕ್ತೈರ್ಭೇದಜನಂ || (17)

ಗುಣದ್ವಯಂ—

ಲೋಧ್ರಾ ಕಮಾಯಂ ತಿಕ್ತಂ ಸ್ಯಾತ್ ತಿಕ್ತಶ್ಚೇಷ್ಠಾ ರುಚಿಂ ಜಯೇತ್ ||
ತ್ಯುಪ್ಪಾ ತೇಸಾರನೇತ್ರೋತ್ಥಾನ್ ರೋಗಾಂಶ್ಚ ವಿಭನಾಕನಂ || (18)

ಅರಗು—

ದೀಪ್ತಿರ್ಲಾಘವಾ ದ್ರುಮವ್ಯಾಧಿಃ ಕ್ಷತಪ್ನೀ ಕ್ರಮಿಜಂ ಜತು ||
ರಕ್ತಾ ಫಲಂಕಚಂ ರಂಗಮಾತಾ ಗೋರಫಿಕಾ ಜ ಸಾ || (19)

ಅಲತಿಪಟಿ [ಅಲತಿಕೆ]—

ಯಾವಕೋಲಕೋ ಯಾವಪಾದೋ ರಕ್ತಃ ಕುಸುಂಭಿಕಃ ||

ಗುಣದ್ವಯಂ—

ಲಾಘವಾ ತಿಕ್ತಕಮಾಯೋಷ್ಣಾ ಸ್ಥಿಗ್ಧಾ ಶೋಣಿತತಿಕ್ತನುತ್ || (20)
ಕ್ರಮಿಶ್ಚೇಷ್ಠಾ ಹರಾ ಭಗ್ನಭೂತಜ್ವರವಿನಾಶಿನೀ ||

ತುಮ್ಮುರ—

ವಿಸ್ಪರ್ಜಕೋ ವಿಕೇರಣಃ ಕಾಲಸ್ಕಂಧಶ್ಚ ತಿಂದುಕಃ || (21)

ಪಲ್ಲ ತುಮ್ಮುರ—

ನೀಲಸಾರಶ್ಚ ವಿಸ್ಪರ್ಜಾ ದ್ವಿತೀಯಾಃ ಕಾಕತಿಂದುಕಃ ||
ಕೋಲಕಃ ಸ್ಪರ್ಜತಃ ಕಾಕಪೀಲು ಕಾಕೇಂದುಕಶ್ಚ ನಃ || (22)

ಗುಣದ್ವಯಂ—

ಆಮಂ ಕಮಾಯಂ ಸಾಂಗ್ರಾಹಿ ತಿಂದುಕಂ ವಾತಕೋಲನಂ ||
ವಿಪಾಕೇ ಗುರು ಸಂವತ್ಸಂ ಮಧುರಂ ಗುರುತಿಕ್ತಕೃತ್ || (23)

ಜನ್ನಿ—

ವವಿತ್ರವತ್ರಾ ಮಂಗಲ್ಯಾ ಕಮಿ ಸ್ಯಾತ್ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪತ್ರಿಕಾ ||

ಗುಣಂ—

ಕಮಿಫಲಂ ಗುರು ಸ್ವಾದು ರೂಕ್ಷೋಷ್ಣಂ ಕೇಕನಾಕನಂ || (24)

ಅಳಲಿಕಾಯಿ—

ವತ್ಸ್ಯಾ ಜಯತಃ ಭಯಾಕಮೋಘಾ ವಿಜಯಾ ಪ್ರಾತನಾ ಶಿವಾ ||
ಪ್ರಾಣದಾ ರೇಕನೀ ಶ್ರೇಯಸಾಮೃತಾ ಜ ಹರೀತಕೇ || (25)

ಹರೀತಕೃತ್ಪತ್ರಿ—

ಸುರಾಸುರೈರ್ಮರ್ಥ್ಯವಾ[ನಾ]ದರ್ಯವಾನ್ಮಂದರಾಹತಾತ್ ||
ಉದ್ಯಯಾ ಪಾರಿಜಾತಾದಿ ವಸ್ತುಜಾತಂ ತಥಾಮೃತಂ || (26)

ಅಥೇಂದ್ರಸ್ತಮುಪಾಧಾಯಾ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಂ ಜಗಾಮ ನಃ ||
ಸುಧಾಂ ಪಿಬತ್ಸು ದೇವೇಷು ವಾಸೋರವಹತೇಸ್ತದಾ || (27)

ವಪಾತ ನಹನಾ ತಸ್ಯಾಃ ಸುಧಾಯಾ ಬಿಂದುಸಮೃತಂ ||
ಹಮಾದ್ರಾ ಮೇರುಶಿಖರೇ ಮಂದರೇ ನಿವಧಾಜಲೇ || (28)

ಲೋಕಾಲೋಕೇ ತಥಾ ನೀಲವರ್ವತೇಕಸ್ಮಾದಧಾಜಲೇ ||
ಹನೂರಾಹ ಥಯಾ ಜಾತಾ ರೋಹಿಣೀ ಮೇರುಪರ್ವತೇ || (29)

ಮಂದರೇ ವೃಥಾನಾಮಾ ಚ ನಿವಧೇ ತ್ರಿವೃತಾ ತಥಾ ||
ಲೋಕಾಲೋಕೇ ತು ವಿಜಯಾ ನೀಲಶೃಲೇ ಹರೀತಕೇ || (30)

ಅಮೃತಾಸ್ತೌಭಧಾದೌ ಚ ಯಥೋತ್ತರಗುಣಾಧಿಕಾಃ ||
ಸಪ್ತವರ್ಷತನುಭೂತಾಂ ವಧ್ಯಾಮಮೃತಸಂಭವಾಂ || (31)

ಮಾನಯೋ ಭಾರತಂ ವರ್ಷಂ ನಿನ್ಯೂರ್ಜಂತುರುತ್ಪನ್ನಾಃ ||
ಅಭಯಾ ರೋಹಿಣೀ ಜೈವ ವೃಥಾಶ್ಚ ತ್ರಿವೃತಾ ಜಯಾ || (32)
ಹರೀತಕ್ಯಮೃತಾ ಚೇತಿ ಸಪ್ತಭೇದಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ 3

ಕರೀತಕವರ್ಣಭೇದ—

ಅಭಯಾ ಕೃಷ್ಣ ವರ್ಣಾ ಚ ಚತುರಂಗೀ ಚ ರೋಹಿಣೀ || (33)

ವೃಥಾನಾಮಿನ್ಯ ಶ್ವೇತವರ್ಣಾ ಪಂಚರೇಖಾ ತ್ರಿವೃತ್ತಥಾ ||
ಅಲಾಬುಕಂತೀ ವಿಜಯಾ ನೀಲಾಂಗೀ ಚ ಹರೀತಕೇ || (34)

ಅಮೃತಾ ಮಾಂಸಲಾ ಸ್ಥೂಲಾ ವರ್ಣಭೇದಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ||

ಕರೀತಕೇಗುಣ—

ಅಭಯಾ ಭಯಹಂತ್ರೀ ಚ ರೋಹಿಣೀ ರೋಮಂರಂಜಿನೀ || (35)

ವೃಥಾನಾಮಿನ್ಯ ಪಿತ್ತಹಂತ್ರೀ ತ್ರಿವೃತಾ ಚ ವಿರೇಚಿನೀ ||
ಜಯಾ ಮನೋಜಯಂಕರೀ ಮೇಹಹಂತ್ರೀ ಹರೀತಕೇ || (36)

ಅಮೃತಾ ಸರ್ವರೋಗಘ್ನೀ ಯಥಾಯೋಗಂ ಪ್ರಯೋಜಿತಾ ||

ಮತಾಂತರೇ—

ಧರಣ್ಯಾಂ ನೃಪತದ್ವಿಂದುಃ ಕಕ್ರಗ್ನೌ ಪಿಬತೋಽಮೃತಂ || (37)

ವವಮಾನಸ್ಯ ವೇಗೇನ ವಿಕೀರ್ಣಃ ಸಪ್ತಧ್ವಾಭವತ್ ||
ಯತ್ರ ಯತ್ರಾಪತತ್ಪ್ರೇಮ ದೇಶೇಷ್ಯಮೃತಬಿಂದುವಃ || (38)

ತತ್ರ ತತ್ರ ಸಮುತ್ಪನ್ನಾ ಸಪ್ತಭೇದಾ ಹರೀತಕೇ ||

ಕರೀತಕೇಭೇದ—

ವಿಜಯಾ ರೋಹಿಣೀ ಜೈವ ವೃಥಾನಾಮೃತಾ ತಥಾ || (39)

ಜೀವಂತೀ ತ್ರಿವೃತಾ ತದ್ವದಭಯಾ ಚೇತಿ ಸಪ್ತಧಾ ||

ಕರೀತಕೇಲಕ್ಷಣಂ—

ಅಲಾಬುಕಂತೀ ವಿಜಯಾ ಚತುರಂಗೀ ಚ ರೋಹಿಣೀ || (40)

ಅಲ್ಪತ್ವಕ್ ವೃಥಾನಾಮಾ ಚ ಮಾಂಸಲಾ ಚಾಮೃತಾ ತಥಾ ||
ಸುವರ್ಣವರ್ಣಾ ಜೀವಂತೀ ಪಂಚಾಂಗೀ ತ್ರಿವೃತಾ ಮತಾ || (41)

ಅಭಯಾ ಕೃಷ್ಣ ವರ್ಣಾ ಸ್ಥೂಲಿತ್ಯೇತಾಃ ಸಪ್ತಲಕ್ಷಣಾಃ ||

ಕರೀತಕೇಜನ್ಮದೇಶ—

ವಿಜಯಾ ವಿಂಧ್ಯದೇಶೇಷು ಕನ್ಯಾಕುಬ್ಧೇ ತು ರೋಹಿಣೀ || (42)

ಸೌರಾಷ್ಟ್ರೇ ವೃಥಾನಾಮಾ ಚ ಗಂಗಾತೀರೇಽಮೃತಾ ತಥಾ ||
ಕಾಶ್ಮೀರದೇಶೇ ಜೀವಂತೀ ತ್ರಿವೃತಾ ಹಿಮವದ್ಗಿರಾ || (43)

ಅಭಯಾ ಸರ್ವದೇಶೇಷು ಜಾತಾ ಜೈವ ಹರೀತಕೇ ||

ಹರೀತಕೇಪ್ರಯೋಗಕೃಮಂ—

ವಿಜಯಾ ನಾತರೋಗೇಷು ರೋಹಣೀ ಸಾನ್ನಿಪಾತಿಕೇ || (44)

ವೈಶ್ಯಕೇ ವೃಥಾನಾಮಾ ಚ ಶ್ಲೇಷ್ಮಕೇ ಚಾಮೃತಾ ತಥಾ ||
ಅಶೋವಿಕಾರೇ ಜೀವಂತೀ ತ್ರಿವೃತಾ ವ್ರಣರೋಪಣೇ || (45)
ಅಭಯಾ ಸರ್ವರೋಗೇಷು ಪ್ರಯೋಜ್ಯಾ ಸಾ ಯಥಾಯಥಂ ||

ಹರೀತಕೇಪಂಚರಸ—

ರಸಾಃ ಪಂಚ ಹರೀತಕಾಃ ಸ್ವಾದ್ವಸ್ಥಾ ಕಟುತಿಕ್ಷಕಾಃ || (46)

ಕಷಾಯಶ್ಚ ವಿಶೇಷೇಣ ವಿನಾ ಚ ಲವಣಂ ರಸಂ ||
ತ್ಯಗಾಶ್ರಯಃ ಕಟುರಸಃ ಸಾಮ್ಲಃ ಸ್ನಾಯ್ವಾಶ್ರಯಃ ಸ್ತೃತಃ || (47)

ಮಾಂಸಾಂಶ್ರಯಃ ಕಷಾಯಸ್ತು ತಿಕ್ಷ್ಣೋ ವೃಂತಾಶ್ರಯಸ್ತಥಾ ||
ಮಜ್ಜಾಶ್ರಯಂ ತು ಮಾಧುರ್ಯಮೇವಂ ಪಂಚರಸಾಃ ಸ್ತೃತಾಃ || (48)

ತೀರಜಾ ವನಜಾ ಚೇತಿ ಪಾರ್ವತೀಯಾ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ||
ಯಥೋತ್ತರಂ ಪಥ್ಯತಮಾ ವಿಜ್ಞೇಯಾಸ್ತೃವಿಧಾಸ್ತು ತಾಃ || (49)

ಹರೀತಕೇಪ್ರಮಾಣಂ—

ದ್ವಿಕರ್ಮಮಾತ್ರಂ ಕರ್ಮಂ ಚ ತದರ್ಥಂ ಚ ಭವೇದ್ಯದಿ ||
ಉತ್ತಮಂ ಮಧ್ಯಮಂ ನೀಚಂ ಹರೀತಕಾಃ ಫಲಂ ಸ್ತೃತಂ || (50)

ನವಾ ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ಘನಾ ವೃತ್ತಾ ಗುರ್ವಿ ರ್ಹೈಷ್ಮಾ ತಥಾಂಭಸಿ ||
ನಿಮಜ್ಜೇದ್ಯಾ ಪ್ರಶಸ್ತತ್ವಾದ್ಗುಣಕೃತ್ಸಾ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ || (51)

ಹರೀತಕೇಜಾತಿಭೇದ—

ವಿಪ್ರಾಃ ಶ್ವೇತಾಃ ಕ್ಷೇತ್ರಿಯಾ ರಕ್ತವರ್ಣಾಃ
ವೈಶ್ಯಾಃ ಶ್ಯಾಮಾಃ ಕೃಷ್ಣ ವರ್ಣಾಸ್ತು ಶೂದ್ರಾಃ ||
ವಿತಾಃ ಪಥ್ಯಾ ವರ್ಣಕೃದ್ವ್ಯಾಧಿಘಾತೇ
ಶ್ರೇಷ್ಠಾಶ್ಚೈವಂ ಪೂರ್ವಪೂರ್ವಂ ವದಂತಿ || (52)

ತ್ರಿದೋಷಗಳಲ್ಲಿ ಹರೀತಕೇನೇವನಾಕ್ರಮಂ—

ಕುಪಿತಂ ಪವನಂ ಗುಡತ್ಫಲಯುತಂ
ಘೃತಶರ್ಕರಂ ಯಾ ಸಹ ಪಿತ್ತಮಪಿ ||
ಮಥಾಪಿಪ್ಪಲಿಭಿಃ ಕುಪಿತಂ ತು ಕಫಂ
ಶಮಯೇಚ್ಛ ಮಯೇಚ್ಛ ಮಯೇದಭಯಾ || (53)

ಜೇಣೇ ಪಥ್ಯಾಜೇಣೇ ಪಥ್ಯಾ ಜೇಣಾಜೇಣೇ ಪಥ್ಯಾ ಪಥ್ಯಾ ||
ಭುಕ್ತೇ ಪಥ್ಯಾಭುಕ್ತೇ ಪಥ್ಯಾ ಭುಕ್ತಾಭುಕ್ತೇ ಪಥ್ಯಾ ಪಥ್ಯಾ || (54)

ಬೆಡ್ವತುಗಳಲ್ಲಿ ಹರೀತಕೇನೇವನಾಕ್ರಮಂ—

ಗ್ರೀಷ್ಮೇ ಸಾಮ್ಯಗುಡಾಂ ಸಮಾನಲವಣಾಂ ಮೇಘಾವನದ್ಧೇಂಭರೇ
ಸಾರ್ಥಂ ಶರ್ಕರಯಾ ಶರದ್ಯಮಲಯಾ ಶಂಠಯಾ ತುಷಾರಾಗಮೇ ||

ಪಿಪ್ಪಲಾಶಿರೇ ವಸಂತಸಮಯೇ ಹ್ರಾದೇಣ ಸಂಯೋಜಿತಾಂ
ರಾಜನ್ ಪಾಪ್ಯ ಹರೀತಕೇಮಿವ ರಾಜೋ ನಶ್ಯಂತು ತೇ ಶತ್ರುವಃ || (55)

ಹರಿಂ ಹರಿತಕೇಂ ಜೈವ ಗಾಯತ್ರೀಂ ಚ ದಿನೇದಿನೇ ||
ಮೋಕ್ಷಾರೋಗ್ಯತಪಃಕಾಮಿಂ ಚಿಂತಯೇದ್ಭಿಕ್ಷಯೇದ್ಭಿಕ್ಷವೇತ್ || (56)

ಹರಿತಕೇ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಮಾತೇವ ಹಿತಕಾರಿಣೀ ||
ಕದಾಚಿತ್ಕುಪ್ಯತೇ ಮಾತಾ ನೋದರಸ್ಥಾ ಹರಿತಕೇ || (57)

ಹರಿತಕೇಸಾಮಾನ್ಯಗುಣಂ—

ಕಷಾಯಮಧುರಾ ಪಾಕೇ ರೂಕ್ಷಾ ವಿಲವಣಾ ಲಘುಃ ||
ದೀಪನೀ ಪಾಚನೀ ಮೇಧ್ಯಾ ವಯನಃ ಸ್ಥಾಪನೀ ಪರಂ || (58)

ಉಷ್ಣ ವೀರ್ಯಾ ಸರಾಯಾಪ್ಯಾ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಬಲಪ್ರದಾ ||
ಕುಷ್ಠಮೈವರ್ಣ್ಯಮೈಸ್ವರ್ಯಾಪುರಾಣವಿವಮಜ್ಜರಾನ್ || (59)

ಶಿರೋಽರೈಃಪಾಂಡಾಹೃದ್ರೋಗಕಾಮಿಲಾಗ್ರಹ[ಣೇ]ಗದಾನ್ ||
ಸಶೋಷಶೋಫಾತಿಸಾರದಾಹಮೇಹವಮಿಕ್ರಮಿನ್ || (60)

ಶ್ವಾಸಕುಸಮ್ರಸೇಕಾರ್ಕಷ್ಣಿಹಾಸಾಹಗರೋದರಾನ್ ||
ವಿಬಂಧಸ್ರೋತಸಾಂ ಗುಲ್ಮಮೂರಾಗ್ನಂಭಮರೋಚಕಂ || (61)

ಹರಿತಕೇ ಜಯೇದ್ವ್ಯಾಧೀನ್ ತಾಂಸ್ತಂಕ್ಶ ಕಘನಾತಜಾನ್ ||
ಸ್ವಾಧ್ಯಮ್ಲಭಾವಾತ್ಪವನಂ ಕಟುತಿಕ್ತತಯಾ ಕಘಂ || (62)

ಕಷಾಯಮಧುರತ್ವಾಚ್ಚ ಹಂತಿ ಪಿತ್ತಂ ಹರಿತಕೇ ||

ಹರಿತಕೈರ್ಯೋಗ್ಯಃ—

ಅಧ್ಯಶ್ರಾಂತೇಷು ವೃದ್ಧೇಷು ಗರ್ಭಿಣ್ಯರ್ತುಮತೀಷು ಚ || (63)
ಬಾಲೇಷು ಕ್ಷೀಣವೀರ್ಯೇಷು ಪಥ್ಯಾಂ ಹಾತು ನ ಯೋಜಯೇತ್ ||

ಸೆವ್ವಿಜಹ್ವು—

ಕೋರಂಗಳೋ ಮೃದುಫಲೋ ಧಾತ್ರಾಪ್ರಮಲಕೇನೀ ಶಿವಾ || (64)

ಗುಣಂ—

ಕಷಾಯಾಪುತಿಕ್ತಮ್ಲಸ್ವಾದುಕೇಶ್ಯಾ ಹಿಮಾ ಪರಂ ||
ತ್ರಿದೋಷಕಮನೀ ಹೃದ್ರಾ ಜ್ವರಘ್ನೇ ಚ ರಸಾಯನೀ || (65)

ತಾರೇಕಾಯಿ—

ವಿಭೀತಕಃ ಕರ್ಮಫಲೋ ಭೂತಾವಾಸಃ ಕಲಿದ್ರುಮಃ ||
ಅಕ್ಷೋ ಲಕ್ಷ್ಮೀವಿನಾಶಕ್ತ ವಂಧ್ಯಾಪಾತಃ ಕಲಿದ್ರುಮಃ || (66)

ಗುಣಂ—

ವಿಭೀತಕಃ ಕರ್ಮಫಲೋ ಲಘುಃ ಶೀತೋ ಬಲಾಸ್ತಜಿತ್ ||
ಖಾಸಘ್ನಃ ಕಂಠರೋಗಘ್ನಃ ಕೇಶವೃದ್ಧಿಕರಃ ಪರಂ || (67)

ತ್ರಿಫಲಿ—

ಫಲತ್ರಯಂ ತು ತ್ರಿಫಲಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ಜೈವೋತ್ತಮಾ ¹ ಪರಾ ||

ಗುಣಂ—

ತ್ರಿಫಲಾ ಚ ತ್ರಿದೋಷಘ್ನೇ ವೃಷ್ಯಾ ಚ ವೈಶ್ಯನಾಶಿನೀ || (68)

ಬದಿರು—

ವಂಶೋ ವೇಣುರ್ಯವಫಲಃ ಕತಪರ್ವ ತೃಣಧ್ವಜಃ ||
ತೇಜನಃ ಕೇಚಕೋ ಮೃತ್ಯುಬೀಜತ್ವಕ್ಸಾರಮಸ್ತುರಾಃ || (69)
ಕಾರ್ಮುಕಸ್ತೃಣಕೇತುಶ್ಚ ತ್ವಕ್ಸಾರಕತಪರ್ವಣೀ ||

ಗುಣ—

¹ ರುಚ್ಯಾ ಚ ಪಾಚನಾ ಜ್ಞೇಯಾ ವೀರ್ಯೋಷ್ಣಾ ಕಟುಕೇ ಚ ಸಾ || (70)
ಕಷಾಯಾ ಬಹುವಾತಘ್ನಾ ಪಿತ್ತಕೋಪನಿಬಹಣಾ ||

ಶ್ಲೇಷ್ಮಲಾ ವೇಣುಮಧುರಾ ಕಟುಕಾ ರಸಸಾಕತಃ || (71)
ವಿದಾಹಿನೀ ವಾತರಸಾ ಕಷಾಯಾ ಚ ನಿರೂಕ್ಷಣಾ ||

ಮಯೂರಶಿಖಿ—

ಬರ್ಹಿಪರ್ಣೀ ಕೇಶಶಿಖಾ ಮಯೂರಾಹವ್ಯಾ ಶಿಖಾ ತಥಾ || (72)

ಗುಣಂ—

ಬರ್ಹಿಪರ್ಣೀ ಚ ಕಟುಕಾ ಕಷಾಯಾಮಧುರಾ ಚ ಸಾ || (73)
ತ್ರಿದೋಷತಮನೀ ವೈಶ್ಯಾ ಕಾಸಶ್ವಸಹರಾ ಚ ಸಾ ||

ಅಂಬಾಳಂ—

ಮಯೂರಾಬ್ಧಿಧಲಾಂಬಷ್ಣಾ ನಹಸ್ರ ಬಹುಮೂಲಿಕಾ ||

ಗುಣಂ—

ಅಂಬಾಲಂ ಚಾಮ್ಲ ಕಟುಕಂ ಕಷಾಯಂ ವಾತನಾಶನಂ || (74)
ಪಿತ್ತಘ್ನಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮಕೋಪಂ ಚ ಹೃದ್ರೋಗಂ ಚಾಮ್ಲ ಪಿತ್ತಜಿತ್ ||

ಜಂಬುನೇರಿಲು—

ಜಂಬೂ ಸುರಭಿವತ್ಸಾ ಚ ರಾಜಜಂಬೂ ಮಹಾಫಲಾ || (75)

ಗುಣಂ—

ಅತ್ಯಂತವಾತಸಾಂಗ್ರಾಹಿ ಜಾಂಬವಂ ಕಫಪಿತ್ತಜಿತ್ ||

ಸಣ್ಣ ನೇರಿಲು—

ಮಧುಪರ್ಣೀ ಸೂಕ್ಷ್ಮಫಲಾ ಮೈದೇಹೀ ನಾಗಜಂಬುಕಾ || (76)

ಗುಣಂ—

ಮಧುಪರ್ಣೀ ಚ ವಾತಘ್ನೀ ರಕ್ತಸ್ರಾವಹರಾ ಮತಾ

ರುದ್ರಾಕ್ಷಿನೇರಿಲು—

ತೃತೀಯಾ ಜಲಜಂಬೂಃ ಸ್ಯಾನ್ನಾ ದೇಯೋ ತಿಲಪಲ್ಲವಾ || (77)

ಗುಣಂ—

ನಾದೇಯೋ ಚ ಕಷಾಯಾ ಸ್ಯಾದ್ರಕ್ತಸ್ರಾವಂ ಚ ನಾಶಯೇತ್ ||

ನಿರುವಂಜಿ [ಹಬ್ಬೆ]—

ವೇತನೋ ವಿದುಲೋ ನಮ್ರೋ ನಾದೇಯೋ ದೀರ್ಘವತ್ಸಕಃ ||

ವಂಜುಳೋ ಗಂಧವತ್ಸಕ್ ಜಲಕಾಮೋ ನಿಕುಂಜಕಃ || (78)

¹ ರಕ್ಷಾಣೀಯಾ ಚ ಪಾಚ್ಞೇಯಾ—ಮೂಲ

ಗುಣಂ—

ಕಪಾಯತಿಕ್ತಸಾಂಗ್ರಾಹೀ ವರ್ಣಪಿತ್ತಕಫಾಸ್ತ್ರನುತ್ || (79)

ವೇತನಃ ಕಟುಕಃ ಪಾಕೇ ಪ್ರಭಾವಾದತಿಶೀತಲಃ ||

ವಿಲಹುರಿ—

ರಾಜವೈಶ್ಯಃ ಪೀತಪುಸ್ಪೇ ಕಾಸಫ್ನಃ ಕಾಸಮರ್ದಕಃ || (80)

ಗುಣಂ—

ಕಾಸಮರ್ದಕಃ ಸಮಾಖ್ಯಾತೋ ರೂಕ್ಷಃ ಶಿಶಿರ ವಿವ ಚ ||

ಕಾಸಂ ವಿನಾಶಯತ್ಯೇವ¹ ನಾಶಯೇದಖಿಲಂ ವಿಷಂ || (81)

ಉಲಿಮಿರಿ ಬನಲಿ—

ವರಾಣಃ ಶ್ವೇತಪುಸ್ಪೇ ಚ ತಿಕ್ತಶಾಖಕುಮಾರಕಃ ||

ಶೈಲದ್ರುಮಃ ಪೀತಪತ್ರೋ ವರಣೋ ಮಾರುತಾಪಹಕಃ || (82)

ಗುಣಂ—

ವರಾಣಃ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣಃ ಕಫಮೇದೋಽಗ್ನಿಮಾಂದ್ಯಕೃತ್ ||

ಆಮವಾತಶಿರಸ್ಕೂಲಗುಲ್ಮವಿದ್ರಿಧಿವಾತಜತ್ || (83)

ತಗರೀಶ—(ತಗಜೆ)—

ಮೇಪಾಶ್ವೇಡಗಜಃ ಕ್ಲೇಬಃ ಪುನ್ನಾಟಶ್ಚ ಕ್ರಮರ್ದಕಃ ||

ಪ್ರಪುನ್ನಾಟ್ರಿಸ್ತು ವದ್ಮಾಕೋ ದದ್ರುಃಕೃತ್ ಕ್ರೋರ್ವಕಃ || (84)

ಗುಣಂ—

ಚಕ್ರಮರ್ದಕಃ ಕಫಫ್ನಶ್ಚ² ತೀಕ್ಷ್ಣೋ ವಾತಹರಃ ಸ್ತೃತಃ ||

ಹೇಮವರ್ಣೋತ್ಕಟಃ ಕಾಂತಿರ್ದದ್ರುಃಕೃತ್ ಕುಷ್ಠನಾಶನಃ || (85)

ಅಶೋಕಂ—

ಅಶೋಕಃ ಕರ್ಣಪೂರಶ್ಚ³ ಸುಗಂಧಸ್ತಾಮ್ರಪಲ್ಲವಃ ||

ಹೇಮಪ್ರಭಃ ಪೀತಕಾಖೋ ರಕ್ತಕಃ ಪೀತಮಂಜರೀ || (86)

ಗುಣಂ—

ಕಪಾಯೋ ಹೇಮಪ್ರಭಶ್ಚ ವಾತಫ್ನಃ ಪಿತ್ತನಾಶನಃ ||

ಕಫಕ್ರಮಿಷ್ಣಯಾನ್ ಹಂತಿ ರಕ್ತಪಿತ್ತಾಸ್ತ್ರರೋಗಜತ್ || (87)

ಅಡಕೆ—

ಸ್ತ್ರಂಸೇ ಘೋರಟಾಫಲಾ ಮೂಗಶ್ಚ ಕೃಣಃ ಕ್ರಮುಕ್ತಾ ನಃ ||

ಗುಣಂ—

ಭೇದೀ ಸಮೋಹಕೃತ್ ಪೂಗಃ ಕಪಾಯಃ ಸ್ವಾದುರೋಚನಃ || (88)

ಕಫಪಿತ್ತಹರೋ ರೂಕ್ಷೋ ವಕ್ತ್ರಕೇಂದಮಲಾಪಹಃ ||

ಮಂಜಿರೈ—

ಮಂಜಿಷ್ಠಾ ವಿಕಸಾ ರಕ್ತಾ ತಾಮ್ರಯೋಜನವಲ್ಲಕಾ ||

ಅರುಣಾ ಕಾಲಮೇಷೀ ಚ ಕಾಲಾ ಚಂಡಾಕರೀ ಚ ಸಾ || (89)

¹ ನಾಶಯತ್ಯಖಿಲಂ ವಿಷಂ—ಪಾತಂತರ

² ತೀಕ್ಷ್ಣೋ ವಾತಂರಣಾ ಸ್ತೃತಃ—ಮೂಲ

³ ಸುಗಂಧಃ ಸಾಮ್ರಪಲ್ಲವ—ಮೂಲ

ಗುಣಂ—

ಮಂಜಿಷ್ಠಾ ಮಧುರಾ ಸ್ವಾದುಕಷಾಯೋಷ್ಣಾ ಗುರುಸ್ತಥಾ || (90)

ಕಫಾಸ್ತ್ರವ್ರಣಮೇಹಾಶೋವಿಷನೇತ್ರಾಮಯಾನ್ ಬಯೇತ್ ||

ಗಂಡುದುಱುಜೆ—

ದುರಾಲಭಾ ಧನ್ಯಯಾನೋ ಯಾನೋ ದುಃಸ್ವರ್ತಕಸ್ತಥಾ || (91)

ಗುಣಂ—

ದುರಾಲಭಾ ಸ್ವಾದುಶೀತಾ ಪಿತ್ತದಾಹವಿನಾಶಿನೀ ||

ಪಿತ್ತದ್ವರವಿನಾಶಾಯ ಯೋಗಯುಕ್ತಾ ನ ಸಂಶಯಃ || (92)

ಹೊನ್ನೆ—

ಪುನ್ನಾಗಃ ಪುರುಷಾಹ್ವಶ್ಚ ತುಂಗಾಖ್ಯೋ ರಕ್ತ ಕೇಸರಃ ||

ಗುಣಂ—

ಪುನ್ನಾಗಕುಸುಮಾವೋದಶ್ಚಿತ್ತಭ್ರಮವಿನಾಶನಃ || (93)

ಶಿರೋಭ್ರಮಣಜಾಡ್ಯಾದೀನ್ ಕಫಂ ಹಂತಿ ವಿಶೇಷತಃ ||

ಸುರಹೊನ್ನೆ—

ಚಾಂಪೇಯಃ ಪತ್ರಹೀನಶ್ಚ ನಮೇರುರ್ದೇವವಲ್ಲಭಃ || (94)

ಗುಣಂ—

ಚಾಂಪೇಯಃ ಶೀತವಾತಘ್ನಃ ಪಿತ್ತಘ್ನೋ ವ್ರಣಶೋಧನಃ ||

ಕಂಚಿನಾಳ—

ಕೋವಿದಾರಸ್ತಾಮೃಪ್ರಸ್ಥೀ ಮಾಹಾಯಮಲಪತ್ರಕಃ || (95)

ಕುದ್ವಾಲಕಶ್ಚ ಮರಿಕಃ ಕುದ್ವಾಲಃ ಕುಂಡಲೀ ಕುಲೀ ||

ದೇವಕಂಚಿನಾಳ—

ಅಶ್ರುಂತಕೋಽಶ್ರುಯೋನಿಶ್ಚ ಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವಗ್ಗುಮಲಜ್ಞದಃ || (96)

ಗುಣದ್ವಯಂ—

ಕೋವಿದಾರಃ ಕಷಾಯಶ್ಚ ಸಾಂಗ್ರಾಹೀ ವ್ರಣರೋಪಣಃ ||

ಗುದಮೂಲಗುಧಭ್ರಂಶಕಮನಃ ಕಫನಾಶನುತ್ || (97)

ಧಾತುಕೇಕುಸುಮಂ [ಆರಹೂ]—

ಮದಹೇತುಃ ಸಿಂಧುಪ್ರಸ್ಥೀ ಧಾತುಕೇ ರಕ್ತ ಪುಷ್ಪಿಕಾ ||

ಮಂಡರೀ ಪಾರ್ವತೀಯಾ ಚ ಸುಪುಷ್ಪೀ ಮಧುವಾಸಿನೀ || (98)

ಗುಣಂ—

ಧಾತುಕೇ ಕಟುಕೋಷ್ಣಾ ಜ ಮದಕೃದ್ವಿಷನಾಶಿನೀ ||

ಅತಿಸಾರಹರಾ ಗರ್ಭಾಕಯ (ವೈ) ಕೃತ ರಕ್ತನುತ್ || (99)

ಬಾಗೆ —

ಝಿಂಪಃ ಪ್ಲವಕೋ ಭಾಂಡಃ ಶುಕದುಃ ಕಿಂಕೇಣೀಫಲಃ ||

ಶುಕ್ಲಪುಷ್ಪಃ ಶ್ಯಾಮವರ್ಣೋ ಭಂಡೀರೋ ಮೃದುಪುಷ್ಪಕಃ || (100)

ಗುಣಂ—

ಶೀತೋಷ್ಣ ವಿಷಹಾರೀ ಚ ತ್ರಿದೋಷಕಮನೋ ಲಘುಃ ||

ಶ್ವಗ್ಲೋಮ ಕುಷ್ಠಕಂಡೋಘಃ ಶಿರೀಷಃ ಶ್ವಾಸಕಾಸಜಿತ್ || (101)

ಬಂದಣಿಕೆ—

ಶೇಖರೀ ಸಾದಸಾರೋಹಾ ವಂದಾಕೋಸಮಲವಲ್ಲಿ ಕಾ ||
ವೃಕ್ಷಾದನೀ ವೃಕ್ಷರೂಪಾ ಕಾಮವೃಕ್ಷಾ ಚ ಕಾಮಿನೀ ||

(102)

ಗುಣಂ—

ವೃಕ್ಷಾದನೀ ತ್ರಿದೋಷೋ ವಾತಫ್ನೇ ಶ್ಲೇಷ್ಮನಾಶನೀ ||
ಕುಷ್ಠಫ್ನೇ ಕ್ರಮಿಕಾಲಂ ಚ ಮೇದೋವೃಷ್ಯವಿವರ್ಧನೀ *

(103)

ಹಿರಿಮದ್ದು—

ವರಾಹಕರ್ಣೇ ಬಲ್ಯಾ ಚ ಭೂತವಲ್ಲ ನೃಶ್ಯಗಂಧಿಕಾ ||

ದೊಡ್ಡ ಹಿರಿಯಮದ್ದು—

ಸಾರಿಜಾತಾಶ್ಯವಲ್ಲಿ ಚ ಮಾಯಾವಾಜೇ ಬಲಾ ಬಲೀ ||

(104)

ಸ್ಥೂಲ್ಯಧಾಮಾಕರೀ ಮಾಂಸೀ ಮೇದಸ್ವೀ ಗುರ್ವಣೀತಿ ಚ ||

ಗುಣದ್ವಯಂ—

ಅಶ್ಯಗಂಧಾ ಕಷಾಯೋಷ್ಣಾ ತಿಕ್ತಾ ವಾತಕಫಾಪಹಾ ||

(105)

ವಿಷವ್ರಣಕ್ಷಯಾನ್ ಹಂತಿ ಕಾಂತೀವೀರ್ಯಬಲವ್ರದಾ ||

1 ನೋಮಿದ—

ಜಯಂತಿಕಾ ಜಯಾ 2 ಮೋಘಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮಮೂಲಾಪರಾಜಿತಾ

(106)

ಗುಣಂ—

ಜಯಂತೀ ಕಟುಕಾ ತಿಕ್ತಾ ಕಷಾಯಾ ವಾತನಾಶಿನೀ ||

ಕರೋರೋಗಹರಾ ತ್ಯುಷ್ಣಾ ಶ್ಲೇಷ್ಮಲಾ ಪಿತ್ತವರ್ಧನೀ ||

(107)

3 ಮುಲುವೆಲಮ—

ವಿಕಂಕತಃ ಶ್ಯಾಮತರುಃ 4 ಕಂಟಕೀ ಸ್ವಾದುಕಂಟಕಃ ||

ವ್ಯಾಘ್ರಪಾದೋ ಮೃದುಫಲೋ ಗ್ರಂಥಿಃ ಕರ್ಣರೋಹಣಃ ||

(108)

ಶ್ಯಾಮದುಮಃ ಕಾಸತರುರ್ಯಜ್ಞಾಂಗೋ 5 ವ್ಯಾಘ್ರಕರ್ಣಿಕಾ ||

ಗುಣಂ—

ವ್ಯಾಘ್ರಕರ್ಣೀ ಚ ಕಟುಕಕಷಾಯಾಸ್ತಜರಕ್ತಹಾ ||

(109)

ಕುಷ್ಠಕಂಡುಪ್ರಾಫ್ನೇ ಚ ಶ್ವಾಸಕಾಸಂ ನಿಯಂಜ್ಞತಿ ||

ದೊಡ್ಡ ಜೇಳೆ—

ಶೇಖಃ ಶ್ಲೇಷ್ಮಾತಕೋ ಮುಕ್ತವೃಷ್ಯಗ್ರಂಥಿತರುಸ್ತಥಾ ||

(110)

ಕಚ್ಛದಾರೋ ಬಹುವರಃ ಪಿಚ್ಛಲೋ ದ್ವಿಜಕುತ್ಸಿತಃ ||

ಗುಣಂ—

ಶೇಖಃ ಶ್ಲೇಷ್ಮ ಕರೋತೀವ ಪಿತ್ತಘ್ನೋ ವ್ರಣನಾಶನಃ ||

(111)

1 'ನೋಮೆಂದ' ಎಂದೂ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

2 ಮೋದಾ—ಶಬ್ದ ಕಲ್ಪಾಫುದ್ರಮ.

3 'ಮುಳ್ಳುಬೇಲ' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ.

4 ಸ್ವತರುಃ—ಮೂಲ.

5 ವ್ಯಾಘ್ರಕರ್ಣೀ ಪಾಠಾಂತರ.

ನಮ್ಮಿ [ಹುಲಿಗಿಲಿ]—

ತಿನಿಶಃ ಸ್ಯಂದನೋ ನೇವಿಂ ರಥದುಃ ಸರ್ವಸಾರಕಃ ||

ಗುಣಂ—

ಶ್ಲೇಷ್ಠಿನ್ಯನೇವಿಂ ಪಿತ್ತಿನ್ಯ ವ್ರಣಿನ್ಯ ವಿವನಾಶನೀ ||

(112)

ನಲ್ಲ ಮಂದಿ [ಕರಿಮತ್ತಿ]—

ಶ್ವೇತಪ್ಪಿ ವ್ರಣಿಶಮನೋ ಬಸ್ತಗಂಧೋ ಮೃದುದ್ರವಃ ||

ಗುಣಂ—

ಶ್ವೇತಪ್ಪಿ ಕಟುತಿಕ್ತಾ ಚ ವ್ರಣಿನ್ಯ (ವಿಷ) ವಿನಾಶಿನೀ ||

(113)

ವಾತಪ್ಪಿ ಪಿತ್ತಶಮನೀ ತ್ರಿದೋಷಶಮನೀ ಮಾತಾ ||

ಇನುಮಂದಿ [ಬಿಳಿಮತ್ತಿ]—

ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟಕರ್ಣಃ ಕುಲಿಕಃ ಕಷಾಯೋ ಚಿರಪತ್ರಕಃ ||

(114)

ಸಸ್ಯಸಂವರಣಃ ಶೂರೋ ದೀರ್ಘವತ್ಸ್ರೋ ಹಯದ್ರವಃ ||

ಎಷ್ಟಿಮಂದಿ [ಕೆಂಪುಮತ್ತಿ]—

ನದೀನರ್ಜಸ್ತು ಕಕುಭೋ ಮಧುಗಂಧಿಕವೃಷಕಃ ||

(115)

1 ಮಂದಿ—

ಅರ್ಜನಃ ಫಲ್ಗುಣಃ ಪಾರ್ಥನಾಮಾ ಮೈಕಂಕತ್ಯ ಸಃ ||

ಗುಣಂ—

[ಅರ್ಜನಸ್ತು ಕಷಾಯೋಷ್ಣಃ ಕಫಘ್ನೋ ವ್ರಣನಾಶನಃ |

(116)

ಪಿತ್ತಶ್ರಮ ತೃಪಾರ್ತಿಘ್ನೋ ಮಾರುತಾಮಯ ಕೋಪನಃ ||]²

3 ಇರುಪ್ಪಡಂ—

ತೀಕ್ಷ್ಣ ಧೇಮಾ ಮಹಾಶ್ಯಾಮಾ ಕೃಷ್ಣ ಸಾರೋ ಪ್ರಸಾರಣೀ ||

(117)

ಗುರುನಾಭೋ ಭಸ್ಮಗರ್ಭಾ ಶಿಶುಪಾ ಮಂಡಲಚ್ಛದಃ ||

ಗುಣಂ—

[ಶ್ಯಾಮಾದಿಶಿಶುಪಾ ತಿಕ್ತಾ ಕಟುಷ್ಣಾ ಕಫವಾತನುತ್ |

(118)

ನಷ್ಟಾಜೀರ್ಣಹರಾ ದೀಪ್ಯಾ ಶೋಫಾತೀಸಾರಹಾರಿಣೀ ||]⁴

ವೆಲಮ—

ಶುಕ್ಲ ವೈಷ್ಣೋ ಧವೋ ಗೌರಃ ಪಾಂಡುರಃ ಶಕುಲಾಕ್ಷಕಃ ||

(119)

ಭಾರದ್ರವೋ ದೃಢತರಃ ಕಷಾಯೋ ಮಧುರತ್ವಜಃ ||

ಗುಣಂ—

[ಧವಃ ಕಷಾಯಃ ಕಟುಕಃ ಕಫಘ್ನೋನಿಲನಾಶನಃ |

ಪಿತ್ತಪ್ರಕೋಪನೋ ರುಜ್ಜ್ಯೋ ವಿಷ್ಣೋ ದೀಪನಃ ಪರಃ ||]⁵

(120)

¹ ತೋರ ಮತ್ತಿ ?

² [] ರಾಜನಿಘಂಟು.

³ ಅಗರುಗಿಡ ?

⁴ [] ರಾಜನಿಘಂಟು.

⁵ [] ರಾಜನಿಘಂಟು.

ಅರಳು—

ಪವಿತ್ರಃ ಪಿಪ್ಪಲೋ ಭೋಧಿವೃಕ್ಷೋಽತ್ಯಂತೋ ಗಜಾಶನಃ || (121)

ದೀರ್ಘಾಯಾಃ ಶ್ಯಾಮಲಃ ಶೃತ್ಯುಪಾದಪಶ್ಚ ಲಪತ್ರಕಃ || (122)

ಗುಣಂ—

[ಪಿಪ್ಪಲಃ ಸುಮಧುರಸ್ತು ಕಷಾಯಾಃ ಶೀತಲಶ್ಚ ಕಫಪಿತ್ತವಿನಾಶೀ |
ರಕ್ತದಾಹಕವನಃ ಸ ಹಿ ಸದೋ ಯೋನಿದೋಷಹರಣಃ ಕಿಲ ಪಕ್ವಃ || ¹ (123)

ಬಸರಿ—

ಪ್ಲಹಃ ಕಪೀತನಃ ಶೃಂಗೀ ಸುಮಾರ್ವಶ್ಚ ರುದರ್ಶನಃ ||
ವಟಃ ಪ್ಲಹೋ ಗರ್ದಭಾಂಡಃ ಪ್ಲವಂಗಃ ಪಿಪ್ಪಲಜ್ಞದಃ || (124)

ಗುಣಂ—

[ಪ್ಲಹಃ ಕಟುಕಷಾಯಶ್ಚ ಶಿರೋ ರಕ್ತದೋಷಜಿತ್ |
ಮೂರ್ಛಾಭ್ರಮಪ್ರಲಾಪಘೋ ಹ್ರಸ್ವಪ್ಲಹೋ ವಿಶೇಷತಃ] ² (125)

ಆಲಂ—

ಸ್ಯುಗ್ರೋಧಃ ಸ್ಯಂಧಃ ಶ್ರೀರದ್ರುಮೋ ರಕ್ತಫಲೋ ವಟಃ ||
ಬಹುಪಾದಃ ಪಾದರೋಹಿ ಯಕ್ಷಾಸಾಸೋ ವನಸ್ಪತಿಃ || (126)

ಗುಣಂ—

[ವಟಃ ಕಷಾಯೋ ಮಧುರಃ ಶಿಶಿರಃ ಕಫಪಿತ್ತಜಿತ್ |
ಜ್ವರದಾಹತ್ಯಸಾಮೋಹವ್ರಣಶೋಫಾಪಹಾರಕಃ ||] ³ (127)

ಬ್ರಹ್ಮದಂಡಿ [ಕಲ್ಪತಿ]—

ಫಲ್ಲಶ್ಚಿತ್ರೋಽಧಂ ಕಾಕಹ್ನುದ್ರ ಭದ್ರಾದ್ಭ್ಯುದುಂಬರೀ ||

ಗುಣಂ—

ಕಫವಾತಾಸ್ತಪಿತ್ತಘೋ ದಾಹಜ್ವರವಿನಾಶನಃ ||
ರಕ್ತಪಿತ್ತಹರಃ ಫಲ್ಲಃ ಪಾಂಡುಶೋಫಹರಃ ಪರಃ || (128)

ಅತ್ತಿ—

ಉದುಂಬರೋ ಜಂತುಫಲೋ ಯಜ್ಞಯೋಗ್ಯಃ ಸದಾಫಲಃ ||
ಸುಪ್ರತಿಷ್ಠೋ ಹೇಮದುಗ್ಧಃ ಪುಷ್ಪಸ್ಯಂಧಫಲಶ್ಚ ಸಃ || (129)

ಗುಣಂ—

ಉದುಂಬರೋ ಕಷಾಯಶ್ಚ ವ್ರಣಘೋ ವಾತನಾಶನಃ || (130)

ಶ್ರೀರವೃಕ್ಷಪಂಚಕಂ—

ವಟಃ ಪ್ಲಹಸ್ತುಧಾಶ್ಯಂತೋ ವೇತನೋದುಂಬರಸ್ತಥಾ ||
ಪಂಚೈತೇ ಶ್ರೀರವೃಕ್ಷಾಶ್ಚ ಪಂಚೋದುಂಬರಸಂಜ್ಞಕಾಃ || (131)

ಗುಣಂ—

ರಸಾಃ ಕಷಾಯಶೀತಾಃ ಸ್ವಾಃ ವ್ರಣದಾಹಾಸ್ತರುಗ್ಗಜತಃ ||
ಯೋನಿರೋಗ ವಿಸರ್ಪಘ್ನಾಃ ಶೋಷಾತೀಸಾರನಾಶನಾಃ || (132)

¹ [] ರಾಜನಿಘಂಟು.

² [] ರಾಜನಿಘಂಟು.

³ [] ರಾಜನಿಘಂಟು.

ಪೋಗಡಪೋವು [ಪವಳ]—

ವಿಕಾರದೋ ಮದ್ಯಗಂಧೋ ವಕುಳಃ ಸಿಂಹಕೇಸರಃ ||

ಗುಣಂ—

ವಕುಲೋ ಬೃಂಹಣಃ ಸ್ವಾದುಃ ಶೀತಲೋ ವಿಷಜಿತ್ವಥಾ ||

(133)

ತ್ವೈಕಾರ ಪ್ರಕಮನಃ ಕಟುಪಾಕೋ ಬಲಾಸಹಾ ||

ತಿಲಕವೃಕ್ಷಃ—

ತಿಲ್ಪಕಃ ಪೂರ್ಣಕಃ ಶ್ರೀಮಾರ್ಗ ಬುರಕಶ್ಚಿನ್ನ ಪ್ರಪ್ತಕಃ ||

(134)

ಮುಖಮಂಡನಕಾರೀ ಚ ವಿಟಚಿತ್ರೋ ವಿಶೇಷಕಃ ||

ಗುಣಂ—

ರೇಚನಂ ತಿಲ್ಪಕಂ ಶ್ವೇರಂ ಗುಲ್ಮೋದರವಿನಾಶನಂ ||

(135)

ವಿರಾಮಲಿ—

ಜರ್ಝರಂ ಝರಸಂ ಜ್ವೇಯಂ ಮುಖರಸೋಪಕಾ ಚ ಸಾ ||

ಗುಣಂ—

ಜರ್ಝರಂ ತಿಕ್ತಕಟುಕಂ ವಾತಚ್ಛದಿನಿವಾರಣಂ ||

(136)

* ವೇಗಿ—

ಅಸನಃ ಪ್ರಿಯಕಃ ಪೀತಸಾರೋ ಬಂಧೂಕಪ್ರವೃಕ್ಷಃ ||

ಮಹಾಸರ್ಪಸ್ತಥಾ ಕಲ್ಮೋ ಜೀವಕಃ ಪ್ರಿಯನಾಲಕಃ ||

(137)

[ಗುಣಂ—

ಅಸನಃ ಕಟುರುಷ್ಣ ತಿಕ್ತೋ ವಾತಾರ್ತಿದೋಷನಾತ್ ||

ಸಾರಕೋ ಗಲದೋಷಘ್ನೋ ರಕ್ತಮಂಡಲನಾಶನಃ ||]

(138)

ಮಂಕನ—

* ಬಂಧೂಕೋ ಬಂಧುಬೀವಃ ಸ್ವಾತ್.

ಗುಣಂ—

ಬಂಧೂಕಶ್ಚೋಷ ಕಟುಕಃ ಕ್ರಿಮಿಹೃದೋಗನಾಶನಃ ||

ಪಾಪಟಿ—

* ಪರ್ಪಣೋ ವೃತ್ತಧೂಮಕಃ ||

(139)

ಗುಣಂ—

* ಪರ್ಪಣಃ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ ಆಂತ್ರವೃದ್ಧಿಹರಃ ಪರಃ ||

ಬಿಳ್ಳಾ—

ಸಿಂಧುವಾರೋ ಭೂತಕಶ್ಚ ತ್ರಿಸಾರಭುಜಕಶ್ಚ ಸಃ ||

(140)

¹ ಪಟಿಕೆ ?

² ಜರ್ಝರಂ ಜರ್ಝರಂಜ್ವೇಯಂ—ಮೂಲ.

³ ಹೊನ್ನೆ ಮರ ?

⁴ [] ರಾಜನಿಘಂಟು.

⁵ ಬಂಮಗೆ ?

⁶ ಪರ್ಪಣೋ—ಮೂಲ.

⁷ ಪರ್ಪಣಃ—ಮೂಲ.

ಗುಣಂ—

ಕಪಾಯಾ ಸ್ಥಲ ಕೇ ಜೋಷ್ಠಾ ಕ್ರಿಮಿಪ್ನೀ ಮೇಹನಾಶನೀ || (151)

¹ ಮೇಲಗ—

ಪ್ರಸಾದನ್ಯಂಬುದಫಲಾ ಕ್ಲೇಬಾ ಸ್ವಾನ್ವೀಲಯಸ್ಪಿಕಾ ||

ಗುಣಂ—

² [.] (152)

ಮೊದಿನೆ—

ವಸುಕಃ ಕಿಣ್ವಮೂಲಂ ಚ ವಸುಶ್ಚ ಸ್ಥೂಲಪ್ರಸ್ಪಿಕಾ ||

ಪಾಂಡುರೋಗಪ್ರಿಯಾ ಸ್ಥೂಲಾ ತದೇವೇಶ್ವರಮಲ್ಲಿಕಾ || (153)

ಗುಣಂ—

ಕಪಾಯಾಶ್ಲೇಷ್ಣ ಕಟುಕಃ ಅಸ್ಥಿ ಸ್ರಾವಾಕ್ಷಿರೋಗಚೇತ್ ||

ಕಾಡುಹಿಪ್ಪಲಿ—

ವಸುಕಃ ಪಾರ್ವತೀಯಾಶ್ಚ ಕರಂಭಃ ಕಪಿಪಿಪ್ಪಲೀ || (154)

ನೀರು ಹಿಪ್ಪಲಿ—

³ ಜಲಪಿಪ್ಪಲ್ಯುಭಿತಾ ಶಾರದೀ ತೋಯಪಿಪ್ಪಲೀ ||

ಮತ್ಸ್ಯಾದಿನೀ ಮತ್ಸ್ಯಗಂಧಾ ಲಾಂಗಲೀ ಶಕುಲಾದನೀ || (155)

ಗುಣದ್ವಯಂ—

ಜಲಪಿಪ್ಪಲಿಕಾ ತಿಕ್ತಾ ಕಪಾಯಾ ಕಪಿಪಿಪ್ಪಲೀ ||

ಕಫವಾತಾಸ್ರಕುಷ್ಠಾ ಪ್ನೀ ⁴ ಗುಲ್ಮಯಾಕ್ಷ್ಮಾದಿನಾಶನೀ || (156)

ಹಿಘ್ರಮೇಹಕ್ರಮ್ಯರುಚಿಭಸ್ಮಸಂಧಾನಹೃದ್ಗದಾನ್ ||

ಶೋಫಂ ಹಂತ್ಯುದರಪಿಹಂ ವೈಷ್ಯಂ ಗ್ರಹಣದೀಪಕೃತ್ || (157)

ನೊಲಿಗೆ [ಕರಿವೇಳ್ಯದೆಲೆ]—

ಕಾಲಶ್ಯಾಮಾ ಕೃಷ್ಣಾ ವಲ್ಲಿ ಸ್ನಿಗ್ಧವೃಂತಾ ಪ್ರತಾಲಿಕಾ ||

ಕುಬ್ಜಪುಷ್ಪಾ ಮಹಾನೀಲಾ ಸೈವ ತಾಂಬೂಲವಲ್ಲಿಕಾ || (158)

ಗುಣಂ—

ಕಾಲಶ್ಯಾಮಾ ಕಪಾಯೋಷ್ಠಾ ಕ್ರಿಮಿಪ್ನೀ ವ್ರಣನಾಶಿನೀ ||

ತುಮ್ಮ [ಗೊಬ್ಬು]—

ಗೋಧಾಸ್ಯಂಫೋರಿಮೇದಶ್ಚ ದುಸೋ ಮೇದೋಹಮಾರಾತಃ || (159)

ಶಾಕಪುಷ್ಪಃ ಕಟುಫಲಃ ಸಿದ್ಧವತ್ರಃ ಕರೀರಕಃ ||

ನಲ್ಲ ತುಮ್ಮ [ಕರಿಬೊಬ್ಬರಿ]—

ಗ್ರಂಥಿಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣ ಸಾರಶ್ಚ ಖರ್ಜೂರಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣ ಕಂಟಕಃ || (160)

¹ ಮೇಲಗು ?² ಇದರ ಗುಣ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದೆ.

³ ಮೇಲೆ 6, 155 ಅಂಕಿತನಾದ ಶ್ಲೋಕವು ಪುನಃ 'ಬೋಕ್ಯಣಿಕ' 6, 190 ಎಂಬುದರ ಕೆಳಗೆ ಉದಾಹೃತವಾಗಿದೆ.

⁴ ಗುಲ್ಮಯಾಕ್ಷ್ಮೀಣರೇಚನೀ—ಮೂಲ.

ಗುಣದ್ವಯಂ—

ಗ್ರಂಥಿಲಸ್ಮೀಕ್ಷ್ಯ ಸಾರಶ್ಚ ವ್ರಣಘ್ನೋ ದಂತರೋಗಹತ್ ||

ಗ್ರಹಣೇನೇತ್ರರೋಗಘ್ನೋ ವಿಷಘ್ನಶ್ಚಾತಿಸಾರಜಿತ್ ||

(161)

ಪ್ರಬ್ರವಿ [ಬೋಬ್ಬರಿ]—

ಕಾಕಫುಷ್ಪಃ ಕಟುಫಲಃ ಶುಕವತ್ರಃ ಕರೀರಕಃ ||

ಗುಣಂ—

ಕರೀರಃ ಕಫನಾಶಫಃ ಶ್ಲೇಷ್ಮಘ್ನೋ ವ್ರಣಶೋಧನಃ ||

(162)

ತಜ್ಞೇ—

ಧನ್ಯನೋ ಧನುವೃಕ್ಷಶ್ಚ ಶ್ರೋತ್ರವೃಕ್ಷೋ ಮಹಾಬಲಃ ||

ಗುಣಂ—

ಧನ್ಯನೋ ಕಟು ತಿಕ್ತಂ ಚ ವಾತಘ್ನಂ ಶ್ರಮನಾಶನಂ ||

(163)

ತೀಗೈತುರುಮುಡಿ [ಹಬ್ಬತುಂಬೆ]—

ಕಚ್ಛುರೀ ತೀಕ್ಷ್ಣವತ್ಸ್ರಾ ಸ್ವಾತ್ ಘಣಿಹಾರೀ ಮರುದ್ಭವಾ ||

ದೀರ್ಘಮೂಲಾ ಕಷಾಯಾ ಚ ಗ್ರಾಹಿಣೀ ಕುಂಭಭೇದಿನೀ ||

(164)

ಗುಣಂ—

ಕಷಾಯಂ ಕಚ್ಛುರೀಸಾರಂ ಸಾಂಗ್ರಾಹಿ ಶ್ಲೇಷ್ಮನಾಶನಂ ||

ದಾಸನಾಳ—

ಆರಕ್ತಮೂಲಾ ಶೇಫಾಲೀ ಪೂತಿಕಾ ರುದ್ರಪ್ರಪ್ಪಿಕಾ ||

(165)

ಉಡುಪ್ರಪ್ಪಾ ಜಮಾಪ್ರಪ್ಪಾ ಮಾಯಾಂಗೀ ವನಮಾಲಿಕಾ ||

ಗುಣಂ—

ಕಷಾಯಾ ವನಮಾಲೀ ಚ ರಕ್ತಸ್ರಾವಾಂಶ್ಚ ನಾಶಯೇತ್ ||

(166)

ಪಿತ್ತಘ್ನೀ ವ್ರಣರೋಗಘ್ನೀ ಯೋನಿರೋಗಂ ಚ ನಾಶಯೇತ್ ||

ತಂಗಡು [ಆವರಿಕೆ]—

ಗೋರೇಖಾ ವೃಷಭಶ್ರೇಣೀ ಗೋಶ್ರೇಣೀ ತಲಪೋಹಿಕಃ ||

(167)

ಶಾರದೀ ಶಾರ್ವರೀ ಹೇಮಪ್ರಪ್ಪೀ ಮೋಹಭಿದಾಕುಲೀ ||

ಆವರಿಕೆ ಗುಣಂ—

ಕಷಾಯಂ ಜೋಷ್ಣ ಶೀತಂ ಚ ಆಕುಲೀಮೋಹನಾಶಿನೀ ||

(168)

ಸಾಂಗ್ರಾಹಿ ವ್ರಣರೋಗಘ್ನಂ ವಿಂಶತಿಮೇಹನಾಶನಂ ||

ಎವ್ವಿಪೂನು [ಮತ್ತಿ]—

ಸಾಲಸ್ತು ಸಾಲಸಾರಶ್ಚ ರಾಜಿನಿರ್ಯಾಸಕಃ ಸ್ವೃತಃ ||

(169)

ಸಡ್ವರಗ—

ಸರ್ಜಾಹ್ವಯಃ ಸಡ್ವರಸೋ ರಾಲಃ ಕಾಲರಜೋ ರಸಃ ||

ದೇವಧೂಪೋ ಯಕ್ಷಧೂಪೋ ಬಹುಧೂಪೋಗ್ನಿವಲ್ಲಭಃ ||

(170)

ಗುಣಂ—

ರಾಲಃ ಸ್ವಾದುಕಷಾಯೋಷ್ಣಃ ಸ್ತಂಭನೋ ವ್ರಣರೋಪಣಃ ||

ವಿಷೋಚ್ಛಾ ಭಸ್ಮಗಂಧಶ್ಚ ಭೂತೋತ್ಪಾಹಕರಸ್ತಥಾ ||

(171)

ಕತ್ಯಾಳಿ-ಲೋಕೈಸರ—

ನ್ಯಾಪ್ರೀ ಕುಮಾರೀ ವರುಣಾ ಕಂಟಕೇ ಚ ಕುಮಾರಿಕಾ ||

ವಾತಂಗೀಣೀ ಚ ವಾತಪ್ನೀ ಕಾಮ್ಯ ವಾತಂಗೀಣೀ ಚ ಸಾ ||

(172)

ದೊಡ್ಡಲೋಕೈಸರ—

ನ್ಯಾದು ವಾತಂಗೀಣೀ ಜೈವ ಸಾಂಭೋಜೀ ಚ ಬಹುಪ್ರಜಾ ||

ದ್ವಯಗುಣಿ—

ಕಪಾಯತಿಕ್ತಶೀತೋಷ್ಣಂ ಕುಮಾರೀ ವಾತನಾಶನಂ ||

(173)

ಮೇಹಘ್ನಂ ರಕ್ತಪಿತ್ತಘ್ನಂ ದ್ವಿರಘ್ನಂ ನೇತ್ರರೋಗಜಿತ್ ||

(174)

ಮತಾಂತರೇ—

ವೃತ್ತ || ಕುಷ್ಠ ಭಗಂಧರ ಗುಲ್ಮಹರಾ ನ್ಯಾತ್

ಶೂಲಮಹೋದರ ಕಾಸಜ್ವರಘ್ನೀ ||

ಕಾಯಬಲಂ ನಯನಪ್ರಬಲತ್ವಂ ||

ವಹ್ನಿಬಲಂ ಚ ಕರೋತಿ ಕುಮಾರೀ ||

(175)

ಮುಖಗುಣತಾಮರೇ [ಮುಟ್ಟಿದಮುಣಿಯ]—

ರಕ್ತಪಾದೀ ಶಮೀಪತ್ರಾ ಸಮಂಗಾ ಜೀಕಾರಿಕಾ ||

ನಮನ್ಯಾರೀ ರಕ್ತಮೂಲಾ ಲಜ್ವಲಾ ಲೋಹಿತಯುಷ್ಮಿಕಾ ||

(176)

ಗುಣಿ—

¹ [ರಕ್ತಪಾದೀ ಕಟುಃ ಶೀತಾ ಪಿತ್ತಾತಿಸಾರನಾಶನೀ ||

ಶೋಫದಾಹಶ್ರಮಶ್ವಾಸವ್ರಣಕುಷ್ಠಕಫಾಸ್ತ್ರನುತ್ ||]

(177)

ಮಿಶ್ರಮರ—

ಶಾಕೋಟಃ ಕರವತ್ರಾಹ್ನೋ ಗೋಜಿಹ್ವಃ ಕರ್ಕ(ಶ)ಚ್ಛದಃ ||

ಭೂರಿಕಾ ಭೂತವಾಸಕ್ತ ಕುಷ್ಠಘ್ನಃ ಫಲಪೀತಕಃ ||

(178)

ಗುಣಿ—

ಕಪಾಯಂ ಕರವತ್ರಾಹ್ನಂ ಕುಷ್ಠಾಽಸ್ಮಾರನಾಶನಂ ||

ವ್ರಣಘ್ನಂ ಶೋಫಮಶೋಫಘ್ನಂ ವಿಷಘ್ನಂ ರಕ್ತಪಿತ್ತಜಿತ್ ||

(179)

ಕುಬ್ಜಕಂ—

ಕುಬ್ಜಕೋ ಭದ್ರತರಾಣ ಬೃಹತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಕೇಸರಃ ||

ಗುಣಿ—

[ಕುಬ್ಜಕಃ ಸುರಭಿಃ ಶೀತೋ ರಕ್ತಪಿತ್ತಕಫಾವಹಃ ||

(180)

ಪುಷ್ಪಂ ತು ಶೀತಲಂ ವಣ್ಯಂ ದಾಹಘ್ನಂ ಕಫಪಿತ್ತಜಿತ್ ||]²

ವೀರವಂತಿಗೆ—

ವಾಸಂತೀ ಮಾಧವೀಯಶ್ಚ |

(181)

ಗುಣಿ—

³ [ವಾಸಂತೀ ಶಿಶಿರಾ ಹೃದ್ರಾ ಸುರಭಿಃ ಶ್ರಮಹಾರೀಣೀ ||

ಧಮ್ನಿಲ್ಲಾ ಮೋದಿನೀ ಮಂದಮದನೋನ್ಯಾದಾಯಿನೀ ||]

(182)

¹ [] ರಾಜನಿಫಂಟು.

² [] ರಾಜನಿಫಂಟು.

³ [] ರಾಜನಿಫಂಟು.

ರಾಯವೀರವಂತಿಗೆ—

ಅತಿಮುಕ್ತಗ್ನು ಪುಂಡ್ರಕಃ ||

ಗುಣಂ—

¹ [ಅತಿಮುಕ್ತಃ ಕಪಾಯಃ ಸ್ವಾಚ್ಛಿಶಿರಃ ಸ್ರಮನಾಶನಃ || (183)
ಪಿತ್ತದಾಹಜ್ವರೋನ್ಮಾದುಷ್ಕಾಘದ್ವಿನಿವಾರಣಃ ||]

ನಂದ್ಯಾವರ್ತಂ—

ಯೂಥಿಕಾ ಬಾಲಪ್ರಸ್ಥೀ ಸಸ್ಯಾತ್ ಶಿಖಂಡೀ ಪುಣ್ಯಗಂಧಿಕಾ ||

ಗುಣಂ—

ಸ್ವಲ್ಪಾ ಕಪಾಯಾ ಯೂಥಿಕಾ ಪ್ರಣಸ್ಥೀ ಮೇಹನಾಶಿನೀ || (184)

ತಾಳಮರಂ—

ಮಹಾದತ್ರಾ ಸುಗಂಧಾ ಚ ಸ್ಥಿರಗಂಧಾಸಿದತ್ತಕಾ ||
ವರ್ಷಪ್ರಸ್ಥೀ ಕೇತಕೇ ಚ ಕೃಷ್ಣ ಸರ್ವಪ್ರಿಯಾ ಚ ಸಾ || (185)

ಗುಣಂ—

ಕಪಾಯಾ ರಸನೇ ² ತಿಕ್ತಾ ವಾತಶೋಣಿತನಾಶಿನೀ ||
ವಾತಘ್ನೀ ಕ್ರಿಮಿಕುಷ್ಠಾಘ್ನೀ ಪ್ರಣಸ್ಥೀ ಕೇಶವರ್ಧಿನೀ || (186)

ಬಿಲ್ವಪತ್ರಕಾಯಂ—

ಬಿಲ್ವಃ ಶಲಾಟುಃ ³ ಶಾಂಡಿಲೋ ಹೃದ್ಯಗಂಧೋ ಮಹಾಘೋಃ ||
ಶೃಂಗಾವಃ ಶ್ರೀಫಲಃ ಪೀತಫಲಃ ಸಸ್ಯತೂತಿಮಾರುತಃ || (187)

ಗುಣಂ—

ಬಿಲ್ವಃ ಶಲಾಟುಃ ಸಾಂಗ್ರಾಹೀ ದೀಪನೋ ಲಘು ವಾತಜಿತ್ ||
⁴ ಪಕ್ವಂ ತು ಮಧುರಂ ಜ್ವೇಯಂ ಶೂಲಹೃದ್ಗದನಾಶನಂ || (188)
ಸರ್ವಂ ತದ್ಬಿಲ್ವಮೂಲಂ ಚ ಚ್ಛೇದಿದೋಷವ್ಯರಾವಹಂ ||

ವೇಣಿತರು—

ವೀರವೃಕ್ಷೋ ವೀರವೃತ್ತರುಶ್ಚೋತ್ಪನ್ನಸಾರಕಃ || (189)

ಗುಣಂ—

ವೀರವೃಕ್ಷೋ ಕಪಾಯಾಶ್ಚ ರಕ್ತಾತೀಸಾರನಾಶನಃ ||

ಬೊಕ್ಕನೆ (ಬೊಕ್ಕಣೆ) —

⁵ ಜಲಪಿಪ್ಪಲೃಭಿತಾ ಶಾರದೀ ತೋಯಪಿಪ್ಪಲೀ || (190)
ಮತಸ್ಪೃದಿನೀ ಮತ್ಸ್ಯಗಂಧಾ ಲಾಂಗಲೀ ಶಕುಲಾದಿನೀ ||

ಗುಣಂ—

ಮತ್ಸ್ಯಗಂಧಾ ಚ ಸಾಂಗ್ರಾಹೀ ಗ್ರಹಣೀಂ ಚಾತಿಸಾರಜಿತ್ || (191)

¹ [] ರಾಜನಿಘಂಟು.

² ತಿ ಸ್ಯಾಂ—ಮೂಲ.

³ ಶಲಾಟು—ಮೂಲ.

⁴ ಪಕ್ವ ಸಮರ್ಪರಾಜ್ವೇಯಂ—ಮೂಲ.

⁵ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಹಿಂದೆ 'ನೀರು ಹಿಪ್ಪಲಿ' (6, 155) ಎಂಬುದರ ಕೆಳಗೆ ಉದಾಹೃತವಾಗಿದೆ.

ವಿಲಿಪಿ [ಎಲಿಚಮರ]—

ಪಿಂಡೀತಕಃ ಕೋಲಪಿಂಡೀ ಗಂಧಪಿಂಡೀತಕಃ ಸಃ ||

ಗುಣಂ—

ಪಿಂಡೀ ಕಮಾಯಾ ಮಧುರಾ ಸಾಂಗ್ರಾಹೀ ವಾತನಾಶಿನೀ ||

(192)

ರಕ್ತಾತಿಸಾರಕಮನೀ ಪ್ರಾಣಾಘ್ನೀ ಕೌಷ್ಮನಾಶಿನೀ ||

ಃ ಕೋಮ್ಯನ ಗೋಪಿಂಡಿ—

ತುರ್ಯತುಂಡೀ ಕೋಲಫಲಾ ಪೂತಿಕಾ ನಿತ್ಯಪ್ಪಿಸ್ತಿಕಾ ||

(193)

ಗುಣಂ—

ಪೂತಿಃ ಕಮಾಯಾಸಾಂಗ್ರಾಹಿ ತ್ರಿದೋಷಕಮನೀ (ಮತಾ) ||

ಸಗ—

ಕೌಂಡೇರಿ ಖರಲಾ ಹಿಂಸ್ರಾ ಗೃಧ್ರವಕ್ತ್ರಾ ವಿಶಲ್ಯಪಿ ||

(194)

ಕಾಕಾದನೀ ಗೃಧ್ರನಖಾ ತಥಾ ಪುಷ್ಪಫಲಾ ಚ ಸಾ ||

ಗುಣಂ—

ಕಮಾಯಾ ಕೌಂಡೇರಿ ತಿಕ್ತಾ ಕಟು ಚೋಷ್ಣಾ ಕಫಾವಹಾ ||

(195)

ಕಾಸಶ್ವಾಸಹರಾ ಶೀತಪಿತ್ತಘ್ನೀ ಪ್ರಾಣಶೋಧಿನೀ ||

ಪುತ್ರಹೇವಿ—

ಮಂಗಳಂ ಪುತ್ರಹೇವಃ ಸ್ವಾತ್ ಪವಿತ್ರೋ ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಿಕೃತ್ ||

(196)

ಗುಣಂ—

ದೋಷಘ್ನಃ ಪುತ್ರಹೇವಃ ಸ್ವಾಪ್ಪದ್ವೈರಘ್ನಃ ಕ್ರಮಿನಾಶನಃ ||

ಪ್ರಪುಂಡರೀಕಂ [ಬಿಳುಬಿದಿಲೆಗೆಡ್ಡೆ]—

ಪ್ರಪುಂಡರೀಕಂ ಶ್ರೀಪುಷ್ಪಂ ಪೌಂಡರೈಕಂ ಮೂಲಸಾಧನಂ ||

(197)

ವಿಕಸ್ತನೈಕಮೂಲಂ ಚ ಚಕ್ಷುಷ್ಯಾ ಶತಪ್ಪಿಸ್ತಿಕಾ ||

ಗುಣಂ—

ಪ್ರಪುಂಡರೀಕಂ ಸಸ್ಯದು ಕಮಾಯಾಂ ಚ ತ್ರಿದೋಷಹತ್ ||

(198)

ಪದ್ಮಕಂ—

ಪದ್ಮಕಂ ಹೇಮಪದ್ಮಂ ಸ್ವಾನ್ಮೂಲಯಾಂ ಪದ್ಮಗಂಧಿಕಂ ||

ಗುಣಂ—

ಪದ್ಮಕಂ ಕಠಪಿತ್ತಘ್ನಂ ಮೇಹಘ್ನಂ ಚ ತ್ರಿದೋಷಹತ್ ||

(199)

ಅಮರಕೂಟ—

ಪದ್ಮಂ ಅಮರಸಾಂಘೋಷರಾಹೇವಂ ಸರಸೇರುಹಂ ||

ಸಹಸ್ರದತ್ತಂ ಕಮಲಂ ನಲಿನಂ ಚ ಕುಶಲಯಾಂ ||

(200)

ಗುಣಂ—

ಕಮಲಂ ಶೀತಲಂ ಸಸ್ಯದು ರಕ್ತಪಿತ್ತಾಸ್ತ್ರಮಾರ್ತಿನುತ್ ||

ಬಿಳುವಾವರೆ—

ಪುಂಡರೀಕಂ ಸಿತಾಂಘೋಷಂ ಶಾರದಂ ಕಂಭುಪ್ಲಭಂ ||

(201)

ಗುಣಂ—

ಪುಂಡರೀಕಂ ಶ್ರಮಹರಂ ಪಿತ್ತಸ್ಥಾನಿವರ್ಧನಂ ||

ಕಂದಾವರೆ—

ರಕ್ತೋತ್ಪಲಂ ಕೋಕನದಂ ರಕ್ತಾಂಭೋಜಂ ರವಿಪ್ರಿಯಂ ||

(202)

ಗುಣಂ—

ರಕ್ತೋತ್ಪಲಂ ಚ ಪಿತ್ತಸ್ಥಂ ಶ್ರಮಕಂಡುನಿವಾರಣಂ ||

ಜೆಂಗಲುವ [ಕನ್ನೈದಿಲೆ]—

ಸೌಗಂಧಿಕಂ ಕು ಕಲ್ಪಾರಂ ಹಲ್ಲ ಕಂ ರಕ್ತನಂಜ್ವಕಂ || 1

(203)

ನೆಲ್ಲ ಕಲುವ [ಕರೀನೈದಿಲೆ]—

ಇಂದೀವರಂ ಕುವಲಯಂ ನಿಲಾಬ್ಜಮಸಿತೋತ್ಪಲಂ ||

ಗುಣಂ—

ಉತ್ಪಲಂ ಪಿತ್ತಶಮನಂ ಶ್ರಮದಾಹಹರಂ ಪರಂ ||

(204)

ತೆಲ್ಲ ಕಲುವ [ಬಿಳಿನೈದಿಲೆ]—

ಶಶಿಪ್ರಿಯಂ ಗರ್ದಭಕಂ ಕೈರವಂ ಕುಮುದಂ ಚ ತತ್ ||

ಗುಣಂ—

ಕೈರವಂ ವಾತಜನನಂ ಶ್ರಮಸ್ಥಂ ಮೇಹನಾಶನಂ ||

(205)

ಕಾಕೆಕಲುವ [ಅಲ್ಲಿ]—

ಕಾಕೋತ್ಪಲಂ ಚ ಕಾಕಾಪ್ಪಂ ಹ್ರಸ್ವಾಂಗಂ ಹೃದ್ರಮಾತ್ಮಲಂ ||

ಗುಣಂ—

ಹೃದೋತ್ಪಲಂ ಕಷಾಯಂ ಚಾಪ್ಯಸ್ಥಿ ಸ್ಥಾವಂ ಚ ನಾಶಯೇತ್ ||

(206)

ತಾವರೆ ಬೀಜಂ—

ಪದ್ಮಬೀಜಂ ತು ಪದ್ಮಾಕ್ಷಂ ಗಾಲೋಚ್ಛಂ ಪದ್ಮಕರ್ಕಟಂ ||

ಭೇಡಾ ಕ್ರೌಂಚಾದನೀ ಕ್ರೌಂಚಾ ಕಾದಂಬ್ರಿಯಕಂದಕಂ ||

(207)

ತಾವರೆ ದಂಟು—

ಬಸಂ ಮೃಣಾಲಂ ಬಸಿನೀ ಮೃಣಾಲೀ ಸ್ಫುನ್ದ್ರಾಶಾಖಾ [ಕಾ] ||

ಪದ್ಮತಂತುಃ ಪದ್ಮನಾಲಂ ಕಕುಭಂ ನಳಿನೀರುಹಂ ||

(208)

ತಾವರೆ ಗೆಣನು—

ಪದ್ಮಮೂಲಂ ತು ಶಾಲೂಕಂ ನೆಕಲಂ ಕರಹಾಟಕಂ ||

ಶಾಲೀನಂ ಪದ್ಮಕಂವಂ ಚ ಬಲಾಲೂಕಂ ನಿಗದ್ಯತೇ ||

(209)

ತಾವರೆ ಕುಸುಮಂ—

ಪದ್ಮಕೇಸರಮಾಪೀತಂ ಕಿಂಜಲ್ಕಂ ಕಿಂಜಮೇವ ಚ ||

ಮಕರಂದಂ ತಥಾ ತುಂಗಂ ಗೌರಂ ಕಾಂಚನಕಂ ಚ ತತ್ ||

(210)

ತಾವರೆಧೂಳು—

ಪರಾಗೋ ಬಸಕೋಕ್ತ ಕರ್ಣಿಕಾ ಪದ್ಮಕರ್ಣಿಕಾ ||

¹ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇದರ ನಂತರ ತಿರುಗಿ ಹಿಂದಿನ ಅರ್ಥವು ಪುನರಾಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಗುಣತ್ರಯಂ—

ಕಷಾಯಂ ರಕ್ತಪಿತ್ತಘ್ನಂ ಮೇಹಘ್ನಂ ಚಾತಿಸಾರಜಿತ್ || (211)

ಅನ್ಯತ್—

ಕಷಾಯಂ ಕಂದಸಾರಂ ತು ಪಿತ್ತಘ್ನಂ ಚಾತಿಸಾರಜಿತ್ ||
ರಕ್ತಪಿತ್ತ ಪ್ರಮೇಹಘ್ನವಸ್ಥಿಸ್ರಾವಂ ಚ ನಾಶಯೇತ್ || (212)

ತುವರಿಮಣ್ಣಂ—

ಸೌರಾಷ್ಟ್ರೀ ತುವರೀ ಕಾರ್ತೇ ಕೋಶಮೃತ್ಯು ಸುರಾಷ್ಟ್ರಜಾ ||
ಗುಣಂ—
ಸೌರಾಷ್ಟ್ರಂ ಚ ತ್ರಿದೋಷಘ್ನಂ ಪಿತ್ತಘ್ನಂ ವ್ರಣಶೋಧನಂ || (213)

ಬಳವ—

ಮೃದುಕಾಂತಿರ್ಮಹಾಶ್ವೇತಾ ಶ್ವೇತಜಾ ಫಹಿಕಾ (ಮ) ತಾ ||
ಗುಣಂ—
ಫಹಿಕಾ ಮಧುರಾ ಜೈವ ಕಾಂತಿವರ್ಣವಿವರ್ಧಿನೀ || (214)

ಅಭ್ರಕ—

ಅಭ್ರಕಂ ಪರ್ವತೋದ್ಭೂತಂ ನಿರ್ಮಲಂ ವಿಮಲಂ ಸ್ಥೂತಂ ||
ಗುಣಂ—
ಕಷಾಯಮಭ್ರಕಂ ವೀರ್ಯಂ ಕ್ಷಯಘ್ನಂ ಪಿತ್ತನಾಶನಂ || (215)

ವಾತಘ್ನಂ ವೈಷ್ಣವಾಯುದ್ಯುಂ ಸರ್ವರೋಗಹರಂ ಪರಂ ||

ಭುಜವತ್ರೆ—

ಭೂರ್ಜಸಾರೋ ಬಹುವ್ರತೋ ಮೃದುತ್ವಕ್ ಸ್ನಿಗ್ಧರ್ಜಕೃತ್ ಸಃ || (216)

ಗುಣಂ—

¹ ಭೂರ್ಜವತ್ರೋ ವಿವಹರೋ ಗ್ರಹಭೂತಹರಃ ಪರಃ ||

ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವಂ—

ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವೋ ವಾಯುಸಮೋ ದಂತ್ಯಾಹ್ನೋ ರಕ್ತ ಶೀರ್ಷಕಃ || (217)
ವೈಷ್ಣವಂ ನಿರ್ಯಾಸಃ ಶ್ರೀವಾಸೋ ಗ್ರಾಹ್ಯ ವಿವ ಚ ||

ಗುಣಂ—

ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವಂ ವಾತಘ್ನೋ ಗುಲ್ಮಘ್ನೋ ಕ್ರಿಮಿನಾಶನಃ || (218)

ಖೂರುಗ—

ಖಾಲ್ಮಲೀ ಕುಕ್ಕುಟೇ ಮೊಚಾ ಕರ್ಕಶಾ ರಕ್ತಪ್ರಪ್ತಿಕಾ ||
ಕಿರಾತಪ್ರಪ್ತೀ ರವ್ಯತ್ವಕ್ವಾರಣೀ ಕಂಟಕೇ ಚ ಸಾ || (219)
ಚಿರಜೀವೀ ತೂಲಫಲಾ ಪಿಚ್ಛಲಾ ಮಾತುಲದ್ರುಮಃ ||

ಗುಣಂ—

ರಸಃ ಕಷಾಯಃ ಖಾಲ್ಮಲ್ಯಾ ವ್ರಣಘ್ನಃ ಕುಷ್ಠನಾಶನಃ || (220)
ವಾತಪಿತ್ತಹರಶ್ಚ ಸ್ಥಿಸ್ರಾವ ಮೇಹನಿವಾರಣಃ ||

ಎಲವದಹಗಿನು—

ನಿರ್ಯಾಸಃ ಶಾಲ್ವಲೀವೇಷ್ವಃ ಪಿಚ್ಛಾಪೋಚಾರಸ್ತಸಃ ||

(221)

ಗುಣಂ—

ಅತಿಸಾರಹರಃ ಶೀತಃ ಪಿತ್ತಘ್ನೋ ರಕ್ತನಾಶನಃ ||

ಬೆಳ್ಳು—

ರೌಢ್ಯಕಂ ರಜತಂ ತಾರಂ ತ್ರವೃಭೀರಸಿತಾಪ್ಸಯಂ ||

(222)

ಕಲಧೌತಂ ತಪ್ತರೂಪಂ ರುಚಿರಂ ಚಂದ್ರಹಾಸಕಂ ||

ಗುಣಂ—

ರಜತಂ ದೀಪನಂ ಬಲ್ಯಂ ವೈಶ್ಯಂ ವಾತಕಫಾಪಹಂ ||

(223)

ತಾಮ್ರ—

ತಾಮ್ರಮೌದಂಬರಂ ಶಾಲ್ವಂ ಪವಿತ್ರಂ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಧನಂ ||

ರಕ್ತಲೋಹಂ ಮೈಚ್ಛಾಮುಖಂ ತ್ರ್ಯಂಬಕಂ ರುಧಿರಾಪ್ಸಯಂ ||

(224)

ಗುಣಂ—

ತಾಮ್ರಂ ಸೌಘ್ಯಕರಂ ನೇತ್ರವಿವಿಧ್ಯಂ ದೀಪನಂ ಪರಂ ||

ವಾತಘ್ನಂ ಗುಲ್ಮಶೂಲಘ್ನಂ ನೇತ್ರರೋಗವಿನಾಶನಂ ||

(225)

¹ ನೀಲಾಂಜನಂ—

ಅಂಜನಂ ಯಾಮೌ (ಸಂ) ಕೃಷ್ಣಂ ನಾದೇಯಂ ಮೇಚಕಂ ತಥಾ ||

ಸ್ರೋತೋದಂ ದೃಕ್ಪ್ರದಂ ನೀಲಂ ಸೌವೀರಂ ಚ ಸುವೀರಜಂ ||

(226)

ತಥಾ ನೀಲಾಂಜನಂ ಚೈವ ಚಕ್ಷುಷ್ಯಂ ವಾರಿಂಭವಂ ||

ಕಫೋತಕಂ ಚ ಕಾಫೋತಂ ಸಂಪೋಷ್ಯಂ ಶತ್ರುಭೂಮಿಜಂ ||

(227)

ಕುಳುತಾಂಜನಂ—

ಕುಲುತಾ ದೃಕ್ಪ್ರಸಾದಾ ಚ ಚಕ್ಷುಷ್ಯಾ ಚ ಕುಲುತಿ ಕಾ ||

ಕುಲಾಲೀ ಲೋಚನಂತಾ ಕುಂಭಕಾರೀ ಮಲಾಪಹಾ ||

(228)

ಪುಷ್ಪಾಂಜನಂ—

ಪುಷ್ಪಾಂಜನಂ ಪುಷ್ಪಕೇತುಃ ಕೌಸುಂಭಂ ಕುಸುಮಾಂಜನಂ ||

ರೀತಿಕಂ ರೀತಿಕುಸುಮಂ ರೀತಿಪುಷ್ಪಂ ಚ ಪೌಷ್ಪಕಂ ||

(229)

ರಸಾಂಜನಂ—

ರಸಾಂಜನಂ ರಸೋದ್ಭೂತಂ ರಸಗರ್ಭಂ ರಸಾಗ್ರಜಂ ||

ಕೃತಕಂ ಬಾಲಭೈಷ್ಣವ್ಯಂ ದಾರ್ವೀಕ್ಯಫೋದ್ಭವಂ ತಥಾ ||

(230)

ರಸರಾಜಸುಕ್ಷ್ಮಕೈಲಂ ಜ್ವೇಯಂ ವಾರ್ಯಾಂಜನಂ ತಥಾ ||

ರಸನಾಭಂ ಚಾಂಗಿಸಾರಂ ದ್ವಂದ್ವಾಹ್ಯಂ ಚತುರ್ಥಿಕಂ ||

(231)

ರಸಾಂಜನಲಕ್ಷಣಂ—

ರೀತಿನೈರ್ಮಲಂ ಧಾತ್ರಿಯಮಾನಾಯಾಂ ತತ್ಕಿಂಚ ತು ರಸಾಂಜನಂ ||

ತವಭಾವೇ ತು ಕರ್ತವ್ಯಂ ದಾರ್ವೀಕ್ಯಫನಮುದ್ಭವಂ ||

(232)

ಸ್ರೋತೋಂಜನಂ—

ಸ್ರೋತೋಂಜನಂ ವಾರಿಭವಂ ತಥಾನ್ಯತ್

ಸ್ರೋತೋದ್ಭವಂ ಸ್ರೋತನದೀಭವಂ ಚ ||

¹ 226-247, 252-257 ಶ್ಲೋಕಗಳು ರಂಜನಿಫಂಟುಪಿನಲ್ಲಿ ಯೂ ಉದಾಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಸೌವೀರಸಾರಂ ಚ ಕಪೋತಸಾರಂ

ವಶ್ಯಕಶೀರ್ಷಂ ಮುನಿಸಂಮಿತಾಹ್ವಯಂ ||

(233)

ಸೋತ್ರೋದನಲಕ್ಷಣಂ—

ವಶ್ಯಕಶೀರ್ಷಕಾರಂ ಭಿನ್ನೇ ನೀಲಾಂಜನಪ್ರಭಂ ||

ಘರ್ಷೇ ಚ ಗೃಹಿಕಚ್ಛಾಯಾಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಸೋತ್ರೋದನಂ ತು ತತ್ ||

(234)

ಮತಾಂತರೇ—

ಪ್ರಪ್ತನೀಲರಸಸೋತ್ರತಃ ಸೌವೀರಪದವೋರ್ವಕಂ ||

ಅಂಜನಂ ಪಂಚಧಾ ಪೋಕ್ತಂ ಲಕ್ಷಣಾನಿ ಕ್ರಮೇಣ ಚ ||

(235)

ಗುಣಂ—

ಪ್ರಪ್ತಾಂಜನಂ ಹಿಮಂ ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಶೀತಂ ಸರ್ವಾರೋಗಹರ್ಷಂ ||

ನೀಲಾಂಜನಂ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣಂ ನೇತ್ರೈರ್ದೋಷತ್ರಯಾವಹಂ ||

(236)

ರಸಾಂಜನಂ ತು ಪೀತಾಭಂ ನೇತ್ರೈರ್ದೋಷತ್ರಯಾವಹಂ ||

ಸೋತ್ರೋದನಂ ಪಾಂಡುರವರ್ಣಂ ಚಕ್ಷುಷ್ಯಂ ಸರ್ವಾರೋಗಹರ್ಷಂ ||

(237)

ಸೌವೀರಂ ಪಾಂಡುರಂ ನೇತ್ರೈರ್ದೋಷತ್ರಯಾವಹಂ ||

ಗುಣಗಾವಿ—

ಗೃಹಿಕಂ ಕ್ಷೌಧ್ರಾತುಃ ಸ್ವಾಧ್ವಿರಿಧಾತುರ್ಗವೇಧುಕಂ ||

(238)

ಧಾತುಃ ಸುರಂಗಧಾತುಶ್ಚ ಗಿರಿಜಂ ಗಿರಿಮೃದ್ಭವಂ ||

ಸುವರ್ಣಗೃಹಿಕಂ ಚಾನ್ಯತ್ ಸ್ವರ್ಣಧಾತುಃ ಸುರಕ್ಶಕಂ ||

(239)

¹ ಸಂಧ್ಯಾಭ್ರಮಭ್ರಧಾತುಶ್ಚ ಸಿದ್ಧಧಾತುಃ ಪಡಾಹ್ವಯಂ ||

ಗುಣಂ—

ಗಿರಿಮೃದ್ರಕ್ಶಕಮನಂ ಪಿತ್ತಸ್ಥಂ ಶಾಂತಿವರ್ಧನಂ ||

(240)

ಚಂದ್ರ—

ಸಿಂಧೂರಂ ನಾಗರೇಣುಃ ಸ್ವಾಧ್ವಿರಿಧಾತುಃ ಸೀಮಂತಕಂ ತಥಾ ||

(241)

ನಾಗದಂ ನಾಗಗರ್ಭಂ ಚ ಶೋಣಂ ವೀರರಜಃ ಸ್ಥೂತಂ ||

ಗಣೇಶಭೂಷಣಂ ಸಂಧ್ಯಾರಾಗಂ ಶೃಂಗಾರಕಂ ಸ್ಥೂತಂ ||

ಸೌಭಾಗ್ಯಮರುಣಂ ಚೈವ ಮಂಗಲ್ಯಂ ಮನುಸಮ್ಮಿತಂ ||

(242)

ಗುಣಂ—

ನೇತ್ರೈರ್ದೋಷತ್ರಯಾವಹಂ ತ್ರಿದೋಷಶಮನಂ ಪರಂ ||

ಕಾಸೀನ—

ಕಾಸೀನಂ ಧಾತುಕಾಸೀನಂ ಕೇಸರಂ ಹಂಸಲೋಮಕಂ ||

(243)

ಶೋಧನಂ ಪಾಂಸುಕಾಸೀನಂ ಶುಭ್ರಂ ಸಮಾಹ್ವಯಂ ಮತಂ ||

ಪ್ರಪ್ತಕಾಸೀನಂ—

ದ್ವಿತೀಯಂ ಪ್ರಪ್ತಕಾಸೀನಂ ವತ್ಸಕಂ ಚ ಹಲೀಮಕಂ ||

(244)

ಹ್ರಸ್ವಂ ನೇತ್ರಾಪಥಂ ಯೋಜ್ಯಂ ವಿಷದಂ ನೀಲಮೃತ್ತಿಕಾ ||

¹ ಸಂದಾಭಂ—ಮೂಲ; ಸಂದ್ಯಾಭ್ರಂ ಬಭ್ರಾಧಾತುಶ್ಚ ಶಿಲಾಧಾತುಃ ಪಡಾಹ್ವಯಂ—
ರಾಜನಿಘಂಟು.

ಗುಣಂ—

ಕಾಸೀನಮಾಮ್ ಚಕ್ಷುಷ್ಯಂ ವಿಚಕ್ಷುಷ್ಯಂ ಕೇಶರಂಜನಂ || (245)

ಗುಲ್ಮಶ್ಲೇಷ್ಮಾ ನಿಲಬ್ಧಿತ್ರಪ್ರಣಿಹ್ಯಯಾವಿನಾಶನಂ ||

ಮಾರ್ಜಿತಂ—

ಮಾರ್ಜಿತಂ ಚೈವ ಮಾರ್ಜಿತಂ ಪೀತಕಂ ಧಾತುಮಾರ್ಜಿತಂ || (246)

ತಾಪಿಹಂ ತಾಪ್ಯಕಂ ತಾಪ್ಯಮಾಪೀತಂ ಪೀತಮಾರ್ಜಿತಂ ||

ಅವರ್ತಂ ಮಧುಧಾತುಃ ಸ್ಯಾತ್ ಹೃದ್ರಧಾತುಸ್ತಥಾವರಃ || (247)

ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಮಾರ್ಜಿತಧಾತುಶ್ಚ ಬಾಣಿಭೂರ್ಹೇಮಮಾರ್ಜಿತಂ ||

ಮಾರ್ಜಿತೋತ್ಪತ್ತಿ—

ಕೃಷ್ಣಸ್ತು ಭಾರತಂ ಕೃತ್ವಾ ಯೋಗನಿದ್ರಾಮುಪಾಗತಃ || (248)

ತಸ್ಯ ಪಾದತಲಂ ವಿಧ್ವಂ ವ್ಯಾಧೇನ ಮೃಗಶಂಕಯಾ ||

ಯೇ ತತ್ರ ಪತಿತಾ ಭೂಮೌ ಹೃತಾದ್ರಧಿರಬಿಂಬವಃ || (249)

ತೇ ನಿಂಬಫಲಸಂಕಾಶಾ ಜಾತಾ ಮಾರ್ಜಿತಗೋಲಕಾಃ ||

ಮಾರ್ಜಿತಂ ದ್ವಿವಿಧಂ ಹೇಮಮಾರ್ಜಿತಂ ತಾರಮಾರ್ಜಿತಂ || (250)

ತತ್ರಾಪಿ ಕನ್ಯಾಕುಬ್ಜೋತ್ಥಂ ದಲವರ್ಣಂ ಸುವರ್ಣವತ್ ||

ಪಾಪಾಣಿಬಹುಲಂ ಚಾನ್ಯದ್ಗುಣೈರಲ್ಪತರಂ ಹಿ ತತ್ || (251)

ದ್ವಯಗುಣಂ—

ಮಾರ್ಜಿತಂ ಚ ತ್ರಿದೋಷಘ್ನಂ ವ್ರಣಘ್ನಂ ವಿವಿನಾಶನಂ ||

ಸಮುದ್ರದ ನೋರೆ—

ಸಮುದ್ರಘ್ನೇನಂ ಘ್ನೇನಂ ಚ ಕುಕ್ಷಂ ಕುಚ್ಛಂ ಪಯೋಧಿಜಂ || (252)

ವಿದ್ಯಾದುದಧಿಘ್ನೇನಂ ಚ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಸಾಗರಜಂ ಮಲಂ ||

ಗುಣಂ—

ಸಮುದ್ರಘ್ನೇನಮುಚ್ಛಂ ಸ್ಯಾತ್ ಪಾಚನಂ ರೇಚನಂ ಲಘು || (253)

ಚಕ್ಷುಷ್ಯಂ ಕಫವಾತಘ್ನಂ ಗುಲ್ಮಪಿಷ್ಠಾಪಹಂ ಪರಂ ||

ಬಿಳುಹಂಡಿ—

ಪಾಪಾಣಿಭೇದಕೋತ್ಕೃಷ್ಟಃ ಶಿಲಾಭೇದೋತ್ಕೃಷ್ಟಭೇದಕಃ || (254)

ಸ ಚೈವೋಪಲಭೇದಶ್ಚ ನಗಭೇದೋ ನಗಾಂತಕಃ ||

ಗುಣಂ—

ಕಷಾಯೋತ್ಕೃಂತಕೋ ಗ್ರಾಹೀ ಕಫಪಿತ್ತಾನ್ರಖಾನನುತ್ || (255)

ಕಂಬಂ—

ಕಂಬೋ ವಾರಿಭವಃ ಕಂಬಾರ್ಜಲಜೋ ದೀರ್ಘನಿಃಸ್ವನಃ ||

ಸುಸ್ವರೋ ದೀರ್ಘನಾದಶ್ಚ ಧವಳಃ ಶ್ರೀವಿಭೂಷಣಃ || (256)

ಗುಣಂ—

ಕಂಬಃ ಸ್ವಾದುಃ ಕಠುಃ ಪಾಕೇ ವೀರ್ಯೇ ಚೋಷ್ಣಃ ಪ್ರರೇತಿತಃ ||

ಪರಿಣಾಮೋತ್ಥಕೂಲಘ್ನ ಶ್ವೇತೋ ರಕ್ತಪಿತ್ತನುತ್ || (257)

ವೃಕ್ಷ (ಮರ) —

ವೃಕ್ಷೇ ದ್ರುಮಸ್ತುರಾಃ ಶಾಖೀ ಸಾದಪೋ ದ್ರುಮಃ ಹೀರುಹಃ ||

ಅನೇಕಭೋಗೋ ವಿಹಪೀ ಪಲಾಶೀ ಜ ನಗಃ ಕುಜಃ ||

(258)

ಗಡ್ಡೆ —

ಮಹಾಕಂದೋಭಲಾಪ್ತಃ”

ಬೇರು —

“ಕಂದರಾ ಮೂಲಕಂ ಶಿಫಾ ||

ಚಿಗುರು —

ಪಲ್ಲವಂ ಸ್ಯಾತ್ ಕೆಸಲಯಂ ಪ್ರವಾಳಂ ಶೃಂಗಮಂಕುರಂ ||

(259)

ಮೊಗ್ಗು —

ಕುಡ್ಕಲೋ ಮುಕುಲಃ ಕೋಶಃ”

ಎಳೆಮೊಗ್ಗು —

“ಹಾರಕೋ ಜಾಲಕಂ ಸ್ತೃತಂ ||

ಹೂವು —

ಪುಷ್ಪಂ ಪ್ರಸೂನಂ ಕುಸುಮಂ ಪ್ರಸವಂ ಸುಮನಾರ್ತವಂ ||

(260)

ಎಲೆ —

ಪತ್ರಂ ದಲಂ ಭದಂ ಪರ್ಣಂ ಪಲಾಶಂ ಭದನಂ ಜ ತತ್ ||

ಹಣ್ಣು —

ಶಿಫಾ ಕಮಾ ಸ್ಯಾತ್ ಪೂಗಂ ತು ಫಲಂ ಪುಷ್ಪೋದ್ಭವಂ ಸ್ತೃತಂ ||

(261)

ಕೊಂಬು —

ಶಾಖಾ ತು ವಿಹಪಃ ಪೋಕ್ತಃ”

ಹಂಬು —

“ವಲ್ಲರೀ ವ್ರತರ್ತಿತಾ ||

ಚೆಕ್ಕೆ —

ತ್ವಗ್ವಲ್ಕಂ ವಲ್ಕಲಂ ಭದ್ರಂ”

ಬೀದಂ —

“ಬೀದಮಸ್ಥೀತಿ ಕಥ್ಯತೇ ||

(262)

ಇತ್ಯಭಿಧಾನರತ್ನ ಮಾಲಾಯಾಂ ಪದ್ಯೈಃ ಸ್ತಂಭಃ¹

¹ ಇದರ ನಂತರ ತಾಲಪತ್ರಕೋಶದಲ್ಲಿ ಹೀಗಿದೆ —

ಪದ್ಯೈಃ ಕಪಾಯಸ್ತಂಭಃ ಸಮಾಪ್ತಃ

ಮಧುರಾಮ್ನ ಲವಣ ತಿಕ್ತ ಕಟುಕಪಾಯಾಧೀನಾಃ ಸ್ತಂಭಾಃ ಪಟ್ ಸಮಾಪ್ತಾಃ ||

ಅಭಿಧಾನರತ್ನ ಮಾಲಾಽಽಃ ಪಡ್ಯಸನಿಘಂಟುಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ||

ಮಂಗಳ ಮಹಾಶೀಃ ||

[ಗ್ರಂಥಲೇಖಕ ಪೃತ್ವಾಂತಃ]

ಅಪ್ಪಿತ್ತೇನಿನ್ ವಿಕ್ಯತೌ ಜ ವೈಶ್ವಕ್ಯಗತೇ ಸೂರ್ಯೇ ಗಿತೇ ಪಕ್ಷಕೇ
ಶ್ರೋಣಾದ್ಯೋಡಾನಿ ಜೀವವಾರಸಹಿತೇ ಲಗ್ನೇ ಧನುಷ್ಯಾಲಿಖತಾ ॥
ಶ್ರೀಮದ್ವೇಂಕಟನಾಯಕಸ್ಯ ಕೃಪಯಾ ಶ್ರೀಶ್ರೀನಿವಾಸಾರ್ಯತಃ
ಗ್ರಂಥಃ ಸದ್ಗುಣಪೂರ್ವಕಃ ನಿಘಂಟುವಿಖ್ಯೋ ವಿಪಶ್ಚಿನ್ಮತಃ ॥
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾನ್ವಾವೇಕಭವದವತರಣೋ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಪಿಹಾರೀ
ತಾರ್ಕಿಕಃ ಸ್ವಾಮ್ಯಶಾಲೀ ಗುಣಗೂಢಪದಃ ಸನ್ನಿಧೌ ರಂಗಧಾಮ್ನಃ ॥
ಶ್ರೀರಂಗಾಚಾರ್ಯನೂನಃ ಸಹಗುಣಕಥನೈಃ ಚೇತ್ರಸಾಖ್ಯಂ ನಿಘಂಟುಂ
ವ್ಯಾಲೇಖಿದ್ಯೈವ್ಯವಿದ್ಯಾವಿಶದತರಮತಿಃ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾರ್ಯವರ್ಯಃ ॥

ಶ್ರೀನಿವಾಸವರಪ್ರಸಾದೋಕ್ತಾ

ಕುಭಮಸ್ತು

ಸರ್ವೇ ಜನಾಃ ಸುಖಿನೋ ಭವಂತು. ಸಮಸ್ತಸನ್ಮಾಂಗಳಾನಿ ಭವಂತು.